

განათლების, მცნიერებისა და
ახალგაზრდობის სამინისტრო

სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო
უნივერსიტეტი

Samtskhe-Javakheti State University

ახალგაზრდა მცნიერები

კლანდის პანთონი მოსკოვისთვის

YOUNG SCIENTISTS
FOR THE BETTER FUTURE OF THE PLANET

სსიპ - სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო
უნივერსიტეტი

LEPL - Samtskhe-Javakheti State University

საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია
„მეცნიერება ერთიანი ინტელექტუალური
სივრცისთვის“

International Scientific Conference

"Science for a Single intellectual
space"

ახალგაზრდა მეცნიერთა კვირეული
„ახალგაზრდა მეცნიერები პლანეტის უკეთესი
მომავლისთვის“

Young scientists week

"Young scientists for a better future of the planet"

2024 წლის 17 ივნისი / June 17, 2024

ენათმეცნიერება

ლამზირა კობაიძე,
ასოცირებული პროფესორი,
სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
საქართველო

გემინირებული ხმოვანი მთიულურ დიალექტში (სახუდაბლისა და ორგორის მაგალითზე)

ცნობილია, რომ აღმოსავლეთ საქართველოს მთის დიალექტებისათვის ბგერათმეერთებათაგან დამახასიათებელია გრძელი ხმოვნები. ხმოვნები, რომლებიც შეიძლება წარმოიქმნას სხვადასხვა გზით: 1. მსგავსი ბგერის მეერთებით 2. დაკარგული ხმოვნის აღსადგენად. 3. მახვილის შედეგად. 4. შეგნებულად დაგრძელებით. ჩვენთვის ამ ეტაპზე, საყურადღებოა მთიულური დიალექტი და მასში მიმდინარე ცვლილებები სამცხე-ჯავახეთში მდებარე ორი სოფლის, სახუდაბლისა და ორგორის მაგალითზე. მიუხედავად იმისა, რომ სოფლები მცირეკომლიანია, მათ მეტყველებაში თავს იჩენს გემინირებული (გრძელი) ხმოვანი, რომელიც ერთობ ცვლის მოსახლეობის მეტყველებას და განსხვავებული იერსახით წარმოგვიჩენს სხვა სოფლებში მცხოვრებ მთიულების მეტყველებასთან მიმართებით. ვფიქრობთ, საკითხის ამ კუთხით შესწავლა საინტერესო სურათს წარმოგვიდგენს, როგორც ლინგვისტებს, ასევე საკითხით დაინტერესებულ პირებსაც. ჩვენი მიზანია, გამოვავლინოთ, ან გამოვკვეთოთ ის თავისებურება,

რომელიც განასხვავებს ამ ორი სოფლის მეტყველებას სხვა დანარჩენი სოფლებისაგან.

საკვანძო სიტყვები: გემინაცია, გემინირებული ხმოვანი, ხმოვანთა დაგრძელება, მახვილი.

მაია ქუჭიშვილი,
ასოცირებული პროფესორი,
სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
საქართველო

**კონცეპტი „მზე“ „ვეფხისტყაოსანში“ და მისი
ეკვივალენტები ბერძნულ თარგმანში
(კორპუსლინგვისტური კვლევის შედეგები)**

შოთა რუსთაველის პოემა „ვეფხისტყაოსანი“ წარმოადგენს XII საუკუნის ძეგლს, რომელიც აქტუალობას არ კარგავს არც XXI საუკუნეში.

კვლევის მიზანს წარმოადგენს ემმანუილ მიტაფიდის მიერ ბერძნულად თარგმნილი პოემა „ვეფხისტყაოსნის“ კორპუსლინგვისტური და კრიტიკული ანალიზი. სტატიაში წარმოდგენილია მზის კონცეპტების კორპუსლინგვისტური ანალიზი; კერძოდ, კონცეპტი მზე, როგორც ასტროლოგიური სხეულის ეკვივალენტი, „ვეფხისტყაოსანის“ ბერძნულ თარგმანში.

ჩვენი ამოცანაა „ვეფხისტყაოსნის“ ბერძნული თარგმანის ორიგინალ ტექსტთან შედარების საფუძველზე ბერძნული თარგმანის ადეკვატურობის კვლევა. შესაბამისად, ქართული დედნის კონცეპტები

შედარდა ბერძნულ თარგმანში გამოყენებულ ეკვივალენტებთან.

„ვეფხისტყაოსნის“ ორიგინალი და ბერძნულად თარგმნილი ტექსტის კვლევა და კორპუსლინგვისტური ანალიზი პირველად არის წარმოდგენილი სამეცნიერო სივრცეში.

აღნიშნული ემპირიული მასალის კორპუსლინგვისტური და კრიტიკული ანალიზის განსახორციელებლად კვლევის პროცესში გამოყენებულია როგორც კლასიკური, ასევე თანამედროვე მეთოდები. კლასიკური მეთოდებიდან კვლევაში გამოყენებულია ტექსტის კრიტიკული ანალიზისა და შედარება-შეპირისპირების მეთოდი. თანამედროვე მეთოდებს შორის გამოვიყენეთ კორპუსლინგვისტური ანალიზის მეთოდი. „ვეფხისტყაოსნის“ ორიგინალი ტექსტისა და ბერძნული თარგმანის დაპარალელების სახეებიდან კი - ფრაზული აღინიერების სახე.

კორპუსლინგვისტური ანალიზის მიხედვით „ვეფხისტყაოსანში“ მზე 309-ჯერაა ნახსენები. იგი ერთ-ერთი ყველაზე ხშირად გამოყენებულ სიტყვათაგანია და ასტროლოგიურთან ერთად, მას ესთეტიკური დატვირთვაც ახლავს;

„ვეფხისტყაოსნის“ კორპუსლინგვისტურმა ანალიზმა, ერთი მხრივ, გამოავლინა სტატისტიკური სურათი - მზის სიხშირე, თუმცა კორპუსლინგვისტური ანალიზის შედეგების თარგმანმცოდნეობის ასპექტში შედარება-შეპირისპირებამ, კერძოდ, ბერძნულ თარგმანში ეკვივალენტების ტიპის ანალიზმა, საინტერესო სურათი გამოავლინა. ტექსტის

დაპარალელებამ და კორპუსლინგვისტურმა ანალიზმა შესაძლებლობა მოგვცა, შეგვესწავლა და გამოგვევლინა მთარგმნელის მიერ გამოყენებული ეკვივალენტები.

კვლევის მიხედვით, თარგმანში კონცეპტი მზე ყველაზე ადეკვატურად მზის, როგორც ასტროლოგიური სხეულის გადატანის დროს დასტურდება. იგი არა მხოლოდ მხატვრული საშუალებაა, არამედ პერსონაჟთა შინაგანი ბუნების გამომხატველი კონცეპტია, რომელიც სინათლის, სიკაშკაშის, ბრწყინვალეების, სიცოცხლის სიმბოლოა.

შეიძლება ითქვას, რომ „ვეფხისტყაოსნის“ ბერძნულ თარგმანში შინაარსობრივი მხარე მეტ-ნაკლებად შენარჩუნებულია, მაგრამ ხშირად მთარგმნელი საკუთარ ინტერპრეტაციას ავლენს, რაც პოემის განსაკუთრებულობას სცილდება და რასაც თავისუფალი თარგმნისკენ მივყავართ.

საკვანძო სიტყვები: რუსთაველი, “ვეფხისტყაოსანი”, ბერძნული თარგმანი, კორპუსლინგვისტური კვლევა, მზის კონცეპტი, ეკვივალენტები.

მარიამ ბალასანიან-გოგნაძე,
ასოცირებული პროფესორი,
სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
საქართველო

ხოჯაბეგის ისტორიის ეტიმოლოგია და ფონეტიკური პრობლემები

„სომხეთისა და მისი მიმდებარე ტერიტორიის ტოპონიმთა“ ლექსიკონი ადგილობრივ სომხურ

მოსახლეობაზე დაყრდნობით გვაწვდის ისტორიულ ცნობებს მათი ჩამოსახლების შესახებ. კერძოდ, მითითებულია, თუ რომელი პროვინციდან მოვიდა სომხური მოსახლეობა თითოეულ სოფელში. უმრავლესობა ოსმალეთიდან, კერძოდ, არზრუმიდან ჩამოსახლებული სომხები არიან.

ადგილთა სახელწოდებანი შეპირობებულია ისტორიული სიტუაციებით. გეოგრაფიულ სახელებში, განსაკუთრებით სოფლის სახელებში, აისახება მათი ისტორია, როდის შეიძლებოდა საქართველოს ტერიტორიაზე დასახლებულიყვნენ სომხები, აზერბაიჯანელები, რუსები, ბერძნები და როდის შეიძლებოდა გაჩენილიყო ამ ხალხთა ენებთან დაკავშირებული ტოპონიმები. ზოგიერთი სოფლის სახელი პირდაპირ მიგვითითებს მოსახლეობის საქმიანობაზე წარსულში.

ხუთტომეულში ქართული ტოპონიმების დიდი ნაწილი ფონეტიკურ-მორფოლოგიური ცვლილებებით დასტურდება, რაც გამოწვეულია სომეხი მოსახლეობის მიერ ქართული ტოპონიმების არასწორი წარმოთქმით, მხარის ტოპონიმიაში არცთუ იშვიათად ზოგი თურქული სიტყვაა დამკვიდრებული.

ხუთტომეულში მოცემულია ტოპონიმთა ენათმეცნიერული ანალიზი: ფონეტიკურ-მორფოლოგიური თავისებურებანი, განსხვავებული ლექსიკა, რაც გამოწვეულია სხვადასხვა ენის (სომხური, თურქული, რუსული) ზეგავლენით. ენობრივი შერევის საფუძველზე მიიღება კომბინაციები: ქართულ-თურქული, სომხურ-თურქული, თურქულ-რუსული სიტყვების ნაერთი. გეოგრაფიული სახელების კვლევა

აუცილებელია ყოველივე ამ ენის მონაცემების გათვალისწინებით.

ამიტომ საჭიროა თითოეული სახელის ღრმად და საფუძვლიანად შესწავლა, რათა დადგინდეს სახელის ზუსტი ეტიმოლოგია, რომელსაც დიდი მნიშვნელობა აქვს ენის ისტორიისათვის.

საკვანძო სიტყვები: ხოჯაბეგი, ეტიმოლოგია, ტოპონიმები.

დიანა მიქელაძე,

ასოცირებული პროფესორი,

სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,

საქართველო

კორონავირუსის ლექსიკური მემკვიდრეობა ინგლისურ ენაში

კორონავირუსის პანდემიამ გამოიწვია ღრმა ცვლილებები მთელს მსოფლიოში, გავლენა მოახდინა ადამიანის ცხოვრების სხვადასხვა ასპექტზე. პანდემიამ შეცვალა არა მხოლოდ ჩვენი ყოველდღიური ცხოვრება, არამედ გავლენა იქონია ინგლისური ენის ლექსიკურ მხარეზეც. ვირუსთან ბრძოლის პროცესში, გაჩნდა ახალი სიტყვები და გამონათქვამები ახალი გამოცდილებების, ფენომენებისა და საზოგადოების ნორმების აღსაწერად. ნაშრომი მიზნად ისახავს გამოიკვლიოს და გაანალიზოს ის ახალი სიტყვები და გამოთქმები, რომლებიც გაჩნდა ინგლისურ ლექსიკონში პანდემიის დაწყების შემდეგ. ნათელი მოჰფინოს ენის ევოლუციის დინამიურ ბუნებას გლობალური კრიზისის

ფონზე. სისტემატური გამოკვლევისა და კატეგორიზაციის გზით, გაარკვიოს ენობრივი ინოვაციების სემანტიკური ევოლუცია და სოციოკულტურული შედეგები. სოციალური მოვლენები და ტექნოლოგიური წინსვლა კაცობრიობის არსებობის მრავალსაუკუნოვანი ისტორიის მანძილზე, მუდამ გავლენას ახდენდა ენის ევოლუციაზე. ე.წ. COVID-19 პანდემია წარმოადგენს ერთ-ერთ ასეთ გადაძწყვეტ მომენტს, რომელიც უბიძგებს ლინგვისტურ ინოვაციებს ეპოქის უნიკალური გამოცდილებისა და გამოწვევების აღსაბეჭდად. პანდემიის ფონზე ახალი სიტყვებისა და გამონათქვამების გაჩენისა და მიღების გაგება აყალიბებს ღირებულ შეხედულებებს იმის შესახებ, თუ როგორ ემსახურება ენა საზოგადოების დინამიკისა და კულტურული ცვლილებების ასახვას. ენათმეცნიერებისა და ლინგვისტიკის სფეროში COVID-19-ის შემდგომ გაჩენილი ახალი სიტყვებისა და გამონათქვამების იდენტიფიცირებისა და ანალიზისათვის პანდემიასთან დაკავშირებული ნეოლოგიზმებისა და გამონათქვამების ჩამონათვალის შედგენის, განმარტებისა და ანალიზისათვის, სისტემური მიდგომის საფუძველზე, ჩატარდა მთელი რიგი კვლევები, მოხდა ლექსიკური ერთეულების კატეგორიზებად დაყოფა ისეთი თემატური სფეროების მიხედვით, როგორცაა ჯანდაცვა, ტექნოლოგია, სოციალური ქცევა და ეკონომიკა. ლექსიკური ერთეულების მაგალითები შეგროვდა სხვადასხვა წყაროდან, მათ შორის მედიასტატიებიდან, სოციალური მედიის პლატფორმებიდან და აკადემიური ლიტერატურიდან. ანალიზმა გამოავლინა ახალი

სიტყვებისა და გამოთქმების სიმრავლე, რომლებიც დამკვიდრდა ინგლისურ ენაში COVID-19 პანდემიის დაწყების შემდეგ. საკონფერენციო ნაშრომში წარმოდგენილი ლინგვისტური ინოვაციები მოიცავს ფართო სპექტრს და ასახავს ვირუსის მრავალმხრივ გავლენას საზოგადოებაზე.

საკვანძო სიტყვები: კორონავირუსი, პანდემია, ნეოლოგიზმები, ლინგვისტური, ინოვაციები.

ეთერი ხიმშიაშვილი,
დოქტორანტი,
სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
საქართველო

ზემოაჭარაში მცხოვრებ ჯაყელიძეთა გვარ-სახელის ისტორია-ეტიმოლოგიისათვის

ისტორიულმა ბედუკულმართობამ სამცხე-ჯავახეთის მკვიდრი მოსახლეობის უდიდესი ნაწილი აყარა-დაარბია და მოსპო. XIX საუკუნის დასაწყისიდან, რუსეთ-თურქეთის ომის დროს, მიგრაციის შედეგად ზემოაჭარაში დასახლდა უამრავი გვარი. ჩვენთვის ყურადსაღებია სამცხის ათაბაგთა ერთ-ერთი დინასტიური გვარის, ჯაყელიძეთა ისტორია, რომელთა ფუძე ისტორიულ სამცხეში მდებარე ერთ-ერთ სოფელს, ჯაყი//ჯაყისმანს უკავშირდება. დღეს ეს სოფელი თურქეთის ტერიტორიაზეა. ონომასტიკაში დასაშვებია, რომ ტოპონიმმა სათავე დაუდოს ადამიანის აღმნიშვნელ

როგორც პირსახელს, ასევე გვარსახელსაც. ჯაყი//ჯაყისმანი→ჯაყელი→ჯაყელიძე. წოდება-მოსაქმეობის გვარი სამცხის ათაბაგთა დინასტიურ გვარს უკავშირდება. სამცხეში ცხოვრების დროს ჯაყელებად იწოდებიან და ზემოაჭარაში გადმოსახლებისას ისინი ჯაყელიძეებად იფორმებენ გვარსახელს. ვფიქრობთ, ინტერესმოკლებული არ უნდა იყოს ინფორმატორთა მონათხრობი, თუ რატომ იკეთებენ//იცვლიან ძირძველ გვარს ჯაყელიძეები.

საკვანძო სიტყვები: ონომასტიკა, გვარსახელი, პირსახელი, ტოპონიმი, ონიმი, ეპონიმი.

ნინო ზედგინიძე,
დოქტორანტი,
სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
საქართველო

ტერმინოლოგიური პრობლემები სამცხე-ჯავახეთის ონომასტიკაში

მრავალი ენა და, შესაბამისად, მრავალი ეროვნული ონომასტიკური სკოლა წარმოდგენილია ონომასტიკის საერთაშორისო სამეცნიერო სფეროში. აქედან გამომდინარე, ტერმინების სისტემატური დამუშავება მნიშვნელოვან როლს ასრულებს საერთაშორისო კომუნიკაციაში. თემის აქტუალობა მდგომარეობს იმაში, რომ ონომასტიკური ტერმინოლოგია ხასიათდება ტერმინების ფართო

სპექტრით, რომელთა ინტერპრეტაცია სხვადასხვანაირად არის შესაძლებელი; ზოგიერთი ტერმინი ზოგჯერ არასწორად ან არასაკმარისად არის გამოყენებული. რადგან მრავალი ონომასტიკური ტერმინი ბერძნული წარმოშობისაა, ისინი სტანდარტიზებულია სხვადასხვა ენაზე; ამასთან, ონომასტიკური ტერმინები განიცდიან ზოგიერთ ენობრივ სპეციფიკურ ადაპტაციას, მაგალითად, ფონოლოგიურს ან ორთოგრაფიულს. ჩვენი მიზანია, ონომასტიკურ ტერმინთა კერძოდ, სამცხე-ჯავახეთის ონომასტიკაში არსებული ტერმინოლოგიური პრობლემების გამოვლენა და მათი ანალიზი. საკითხის კვლევისას გამოყენებული გვაქვს შედარებითი და ანალიზური მეთოდი. შედეგი: ქართულენოვან სამეცნიერო ლიტერატურასთან ერთად მოვიძიეთ და შევისწავლეთ უცხოენოვანი სამეცნიერო ლიტერატურა კერძოდ გერმანული, რუსული და ინგლისური ლიტერატურა, რაც საინტერესო აღმოჩნდა ამ თვალსაზრისით. სამცხე-ჯავახეთი არის ისტორიულად მრავალენოვანი რეგიონი, რის გამოც გარკვეული სირთულეები ყოველთვის ახლდა ონომასტიკურ სიჭრელეს, რაც გამოწვეული იყო ისტორიული და ლინგვისტური კატაკლიზმებით.

საკვანძო სიტყვები: ონომასტიკა, ტერმინოლოგია, ტოპონიმი, ადგილის სახელი, გეოგრაფიული სახელი.

გულნარა ჯანოვა,
პროფესორი,
სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
საქართველო
მაკა მურვანიძე,
ასოცირებული პროფესორი,
სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
საქართველო

ინგლისური ნეოლოგიზმები ქართულ სოციალურ მედიაში

სტატია ეხება ინგლისურ ნეოლოგიზმებს, რომელსაც იყენებს ფეისბუქის მომხმარებელი სტუდენტობა სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტში. ტექნოლოგიების განვითარებამ, ინტერნეტზე დაფუძნებულმა კომუნიკაციამ და სოციალური ქსელების შექმნამ წინ წამოსწია სოციალური მედიის როლი. შესაბამისად, გაუმჯობესდა ადამიანებს შორის კომუნიკაცია. სოციალურ მედიას ყველაზე მჭიდრო კავშირი ინტერნეტთან აქვს და რადგან ინგლისური სიტყვები ძირითადად ინტერნეტის დისკურსიდან მომდინარეობენ, შესაბამისად, ისინი სოციალურ მედიაშიც ადვილად ვრცელდებიან და ფართოდ იკიდებენ ფეხს. სოციალურ მედიაში ამბები სოციალური ქსელების საშუალებით ვრცელდება, სწორედ სოციალური ქსელებია ინგლისური სიტყვების ქართულ ენაში შემოდინების ძირითადი წყარო. სტატია მიზნად ისახავს ინგლისური ნეოლოგიზმების მოძიებას და მათი გამოყენების სიხშირის შესწავლას სტუდენტებში. ნეოლოგიზმების ბევრი ქართული შესატყვისი განმარტებას ითხოვს და ხშირად ამისათვის

რამდენიმე სიტყვაა საჭირო. ამის გამო მომხმარებლები მის მოკლე ვარიანტს ანიჭებენ უპირატესობას. სწორედ სოციალურ ქსელებთანაა დაკავშირებული მთელი რიგი ინგლისური ლექსიკური ერთეულები: დომეინი, ბლოგ-პლატფორმა, სერვერი, იუზერი, პოსტი, სპამი, შეარი, პანელი, აპლიკაცია, თაიმლაინი, პროფილი, ქავერი და სხვა. ჩატარებული კვლევის შედეგად გამოიკვეთა ის სიტყვები, რომლებსაც ახალგაზრდები ანიჭებენ უპირატესობას სოციალურ მედიაში.

საკვანძო სიტყვები: ნეოლოგიზმები, სოციალური მედია, სოციალური ქსელები, კომუნიკაცია, ლექსიკური ერთეულები.

ლიტერატურათმცოდნეობა

დალი ბეთხოშვილი,
ასოცირებული პროფესორი,
სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
საქართველო

წმიდა სერაპიონ ზარზმელის სულიერი მისია – ქვაბიჯვარის და ვალისონის ნაეკლესიარები

მერვე-მეცხრე საუკუნის უდიდესი სულიერი მოღვაწე წმიდა სერაპიონ ზარზმელი და მისი სულიერი ძმები სამცხეში შემოსვლისას ღმერთის ჩვენებითა და უწყებით იწყებენ ეკლესია-მონასტრების აღმშენებლობით საქმიანობას. წმიდა მამა სერაპიონი სამცხეში მოვიდა კლარჯეთიდან, რათა უდაბნო და უტყვი ქვეყანა, სამცხის ადგილი გაეცხოველებინა, რაც გამოიხატებოდა სულიერი სიწმინდეების აღმართვაში, ეკლესიების დაფუძნებასა და ქრისტიანობის გავრცელება-დამკვიდრებაში, რადგან, თუკი ასეთი ღვაწლი გაიშლებოდა აღნიშნულ მხარეში, რასაკვირველია, ხელს შეუწყობდა რწმენის უფრო განმტკიცებას, სულიერი ცხოვრების მოფენას.

წმიდა სერაპიონის სულიერი ცხოვრება ძირითადად დაკავშირებულია სამცხის ერთ-ერთ გამორჩეულ მხარეში - ადიგენში, სოფელ ზარზმაში ეკლესიის აღმშენებლობასა და დაფუძნებასთან, რამაც შეუქცევადად განსაზღვრა ამ კუთხის სულიერი ცხოვრების აყვავება, ქრისტიანული ღვთისმსახურების უპირობოდ დამკვიდრება, რამაც სულიერი წინამძღვრობის და მეწინავეობის როლი იტვირთა

არამართო მერვე-მეცხრე საუკუნეებში, არამედ შემდეგ ეპოქებშიც, როდესაც ქართული ეკლესია და ღვთისმსახურება დიდ განსაცდელში იყო ყოველთვის და დღესაც უმნიშვნელოვანესი ფუნქციის მატარებელია ქრისტიანული რწმენის განმტკიცების გზაზე.

წმიდა სერაპიონ ზარზმელის ცხოვრების და მისი სულიერი ძმების სამოღვაწეო სივრცეში უნდა განვათავსოთ ადიგენის მუნიციპალიტეტში არსებული ნაეკლესიარები - ქვაბიჯვარისა და ვალისონის, რომლებიც დღეს ნაშთის სახითაა შემორჩენილი, მაგრამ კარგად გვამცნობს მათ გეოგრაფიულ მდებარეობას, აგების სტილს, მათ სულიერ დანიშნულებას... ბასილ ზარზმელის „სერაპიონ ზარზმელის ცხოვრების“ ტექსტის გარკვეული მონაცემები გვაპარაუდებინებს, რომ მათი დაარსების ისტორია სწორედ სერაპიონ ზარზმელის სულიერ ცხოვრებასთან უნდა იყოს დაკავშირებული. წმიდა სერაპიონი როდესაც შემოდის სამცხეში, მას თან ახლავს მისი ძმა იოანე და კიდევ ორი სხვა, რომელთა სახელი არაა ნახსენები ტექსტში. ისინი მიდიან სამცხის სხვადასხვა ადგილას, აკეთებენ ნიშებს, ზოგს ჯვრის სახით, რათა შემოსაზღვრონ და მონიშნონ წმინდა ადგილები. სწორედ ამგვარ ღვაწლთან უნდა გვეკონდეს საქმე. ბასილ ზარზმელის „სერაპიონ ზარზმელის ცხოვრება“ საუკეთესო წყაროა სამცხის ისტორიული, გეოგრაფიის და ეკლესია-მონასტრების აღმშენებლობის თვალსაზრისით შესწავლისათვის. თვითონ ტექსტის მონაცემები ცხადყოფს, რომ მართო ზარზმის ეკლესია ვერ იქნებოდა ასეთი დიდი სულიერი მოღვაწის სამოღვაწეო სივრცე, ეს უფრო ვრცელ და დიდ მასშტაბებზე გადის, მოიცავს გეოგრაფიულად და

გეოპოლიტიკური თვალსაზრისით საკმაოდ დიდ არეალს და ქმნის ერთ მთლიან სულიერ კერას ამ რეგიონში.

ამდენად, წმიდა სერაპიონ ზარზმელის და მისი სულიერი თანამოღვაწეების საქმიანობაში ზარზმის მონასტრის გვერდით უნდა მოვაქციოთ ქვაბიჯვარის და ვალისონის ნაეკლესიარები, რომელნიც დღესაც ამაყად დგანან და გვახსენებენ თავს საკუთარი უდიდესი სულიერი მისიის შესახებ.

საკვანძო სიტყვები: სერაპიონ ზარზმელი, ქვაბიჯვარი, ვალისონი, ადიგენი, ქრისტიანობის კერა.

ლალი ბერიძე,
ასოცირებული პროფესორი,
სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
საქართველო

**უსამშობლობის, ენისა და იდენტობის
მიმართებისათვის ემიგრანტი პოეტების შემოქმედებაში
მაშა კალეკოს ლირიკის მიხედვით**

სტატია ეხება ავსტრიული ლიტერატურის მნიშვნელოვანი წარმომადგენლის, მაშა კალეკოს ლირიკაში ენისა და სამშობლოს თემის საკითხს. მასში მოკლედ ვეხებით ემიგრანტი ლიტერატორი ქალების თემას, მაშა კალეკოს ცხოვრებას და მოღვაწეობას. არსებულ კვლევებში საკითხი მაშა კალეკოს შემოქმედებაში ენის, როგორც სამშობლოსა და იდენტურობის საფუძველის შესახებ ნაკლებად

შესწავლილია, თუმცა მკვლევრების აზრით ენისადმი ასეთი დამოკიდებულება ემიგრანტული ლიტერატურის ქალი წარმომადგენლებისათვის თითქმის ტიპურია და იმ დიდი ნაღველისა და ცხოვრებისეული ტრავმის ამსახველია, რომელიც მათ ემიგრაციაში ერგოთ. მშობლიური ენა რჩება იდენტობის განმსაზღვრელად მაშინაც კი, როცა ადამიანი რამდენიმე ენაზე სრულყოფილად საუბრობს. თვით მამა-პაპათა სამკვიდრო ადგილზე ცხოვრებისასაც შეიძლება უსამშობლოდ იგრძნოს ადამიანმა თავი, რადგან მშობლიურად აღქმული ენა ისეთ კოდს დებს ადამიანში, რომ ის მუდმივად მისკენ ისწრაფვის. ასე იყო კალეკოს შემთხვევაშიც. ის წარმოშობით ებრაელი, მაგრამ გერმანულენოვანი მწერალი, სამშობლოს ძიებაშია მუდამ იმიტომ, რომ მისთვის მხოლოდ გერმანულია მშობლიური ენა. მისი ლირიკის პრობლემატიკის განხილვისას ნათლად იკვეთება, რომ მის შემოქმედებაში ენა ლირიულ გმირად გვევლინება ისე, როგორც წარმოსახვითი სამშობლო. მიუხედავად მრავალენოვნობისა, ავტორის მიერ მშობლიური ენის როლის აღმატებულად შეფასება ენის და იდენტობის ერთობლიობის შესახებ რეალობაში დამკვიდრებულ მოსაზრებას კიდევ ერთხელ უსვამს ხაზს. სტატიის თემა აქტუალურია თანამედროვე საზოგადოებისთვისაც, რაც მამა კალეკოს, როგორც სამშობლოდან გაძევებულ, დავიწყებულ და მაინც ხელახლა აღმოჩენილ ავტორს განსაკუთრებულ ადგილს უმკვიდრებს ავსტრიულ ლიტერატურაში. სტატიისათვის საკითხზე არსებული კვლევების მოძიებისა და გაცნობის გარდა ავტორის

ლირიკის ანალიზისთვის საკუთარი თარგმანები გამოვიყენეთ.

საკვანძო სიტყვები: ემიგრანტული ლირიკა, პოეტი ქალები, უსამშობლობა, ენა და იდენტობა.

ქეთინო გრძელიშვილი,
ასოცირებული პროფესორი,
სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
საქართველო

მითოსურის მხატვრული ფუნქცია ვაჟა-ფშაველას „ალუდა ქეთელაურში“

ნაშრომი ეხება მითისა და მხატვრული ლიტერატურის ურთიერთობის თემას. მხატვრულ ლიტერატურაში მითი უმნიშვნელოვანეს როლს ასრულებს, წარმოაჩენს ავტორის არა მარტო მსოფლმხედველობრივ, არამედ მხატვრულ-ესთეტიკურ თვალთახედვას. ვაჟა ფშაველას პოემა „ალუდა ქეთელაური“ ამის საუცხოო ნიმუშია. მასში გვხვდება როგორც მითოსური სიუჟეტები, ისე მითოსური მხატვრული სახეები, რომლებიც ქმნიან ერთიან მხატვრულ სისტემას, მონაწილეობენ როგორც სიუჟეტის განვითარების, ასევე მხატვრული დროისა და სივრცის, თხზულების სტრუქტურის, მხატვრულ სახეთა აგების პროცესში. ვაჟა მეცხრამეტე-მეოცე საუკუნეთა მიჯნაზე მოღვაწე შემოქმედია, მის თხზულებებში მეცხრამეტე საუკუნის მსოფლალქმასთან ერთად მეოცე საუკუნის

მაჯისცემაც იგრძნობა. მხატვრულ ლიტერატურაში ის პროცესი, რომელსაც ლიტერატურულ მითოლოგიზმს უწოდებენ, ვაჟასთან დაწყებულია, ოღონდ მისი ფუნქცია არ ემთხვევა მოდერნიზმში მითოსურის ფუნქციას. ვფიქრობ, ვაჟა აღნიშნულ პოემაში ილიასა და აკაკის მსგავსად ემსახურება საზოგადოების გარდაქმნის, პიროვნების ფერისცვალების მნიშვნელოვან საკითხს, რომლის განხორციელების გარეშე შეუძლებელი იქნება რუსიფიკატორული რეჟიმის წინააღმდეგ ბრძოლა. პოემის მიხედვით, ვაჟამ მითოსური ჩააყენა ქვეყნის სამსახურში. მითოსურის მოხმობით, რემითოლოგიზაციით, შექმნა ძალზედ ჩამორჩენილი, ბნელი, გაუტანელი რუსული სივრცე, რომელიც ჭამს და ანადგურებს პიროვნებას. ამ სივრცეში მცხოვრები ადამიანი განუსჯელად ემორჩილება დადგენილ წესებს, სანამ შემთხვევის წყალობით ერთი პიროვნება არ განსხვავდება სხვათაგან. ის ერთი საკუთარ თავში ატარებს მსხვერპლს და გააზრებულად ეწირება პროგრესს. ბორხესის აზრით, იმ ოთხი არქეტიპული სიუჟეტიდან, რომლებიც საფუძვლად უდევს მსოფლიო ლიტერატურის ნიმუშებს, მეოთხე ღმერთის თავგანწირვაა. ეს სიუჟეტი ვაჟას „ალუდა ქეთელაურში“ ორგანულად უკავშირდება „წმინდა მხედრის“ იდეალს. ალუდა წმიდა მხედარია, ზნეობრივი გმირი, რომლის მაგალითმა უნდა აღზარდოს თაობები. პოემაში წარმოჩენილია ადამიანში ახალი ადამიანის დაბადების მუდმივი პროცესი და ამ პროცესში სიზმრის მხატვრული ფუნქცია. ნაშრომში

მოცემულია სიზმრის ახლებური ინტერპრეტაცია. აქვეა საუბარი დროის მითოლოგიზაციაზე, მხატვრულ ხერხზე, რომელიც კონკრეტულ პრობლემებს ზოგად მნიშვნელობას ანიჭებს და ყველა ეპოქის კუთვნილებად აქცევს.

საკვანძო სიტყვები: მითოსური, წმინდა მხედარი, სიზმარი, რემითოლოგიზაცია.

მაია ივანიძე,
პროფესორი,
სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
საქართველო

შელოცვები სამცხე-ჯავახეთში

შელოცვა, ზეპირსიტყვიერების ერთ-ერთი უძველესი ჟანრია. ბიბლიაში დაცულია შელოცვის აღმნიშვნელი ტერმინი "სახვრა", რომელიც ორი მნიშვნელობით იხმარება: გრძნეულება და შელოცვა. სამცხე-ჯავახეთში შელოცვებს ასრულებდნენ ხმადაბლა ჩიფჩიფითა და ბუტბუტით, იშვიათი იყო ნაწერის წაკითხვაც. საველე მუშაობის დროს, დაკვირვებების შედეგად, მივედით იმ დასკვნამდე, რომ სამკურნალო შელოცვები, მაგალითად, ავი ქარის ლოცვა, ნაღრძობის შელოცვა, შაკიკის შელოცვა, ნაკბენის ლოცვა, დამწვრის ლოცვა, უფრო მეტია, ვიდრე სამეურნეო დანიშნულების შელოცვები.

საკვანძო სიტყვები: შელოცვა, განკურნება, სამეურნეო დანიშნულების შელოცვები, გრძნეულება.

ვახტანგ ინაური,
ასოცირებული პროფესორი,
სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
საქართველო

წინაპართა მეტაფორული სახეები შერმადინ ქალდანის ლექსში "ჩალისფერი აგონია“

შერმადინ ქალდანი მეოცე საუკუნის მიწურულისა და ოცდამეერთე საუკუნის ათასწლეულის დასაწყისის ცნობილი პოეტია. ამ პერიოდის მოღვაწე თაობაში ტარიელ ხალხელაურთან, ბადათერ არაბულთან, ვახტანგ ხარჩილავასთან, თეიმურაზ ჩალაბაშვილთან და სხვებთან ერთად ქმნიდა ეპოქალურ ასალ პოეზიას. იგი რამდენიმე კრებულის ავტორია, რომელთაგან ყოველი ლექსი და ყოველი ციკლი დამოუკიდებელი, ორიგინალური და ღრმად ეროვნული შედეგია ამ პერიოდის ქართულ პოეზიაში. მაგრამ მათგან უპირატესი პოპულარობა წილად ხვდა ლექსს ჩალისფერი აგონია, რომელმაც მკითხველის გული და გონება თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ლიტერატურულ წრეზე წაკითხვისთანავე დაიპყრო და დაუვიწყარი ზეგავლენა მოახდინა პოეტებით სავსე აუდიტორიაზე.

ლექსი ხიბლავს მკითხველს თავისი იდეურობით, პოეტური ჩანაფიქრით, წარსულის რომანტიული და ნაღვლიანი აღქმით, პოეტიკით. ლექსწყობით, შედარებებითა და მაღალმხატვრული მეტაფორებით. იგი 2013 წლის გამოცემულ ლექსების წიგნში დაიბეჭდა, რომელსაც ლექსის სათაური ჩალისფერი აგონია დაარქვა. ამ ლექსით შ. ქალდანმა გამოხატა წარსულის ეროვნულ–რელიგიური სიმბოლოებისა და დიდი გმირების პატივისცემა და სიყვარული, ამასთანავე გააცოცხლა ისინი თანამედროვე ცხოვრებაში. წარსულში მათი დამსახურება და ღვაწლი ერის, ქვეყნის, მეფისა და ქრისტიანობის წინაშე პოეტურად წარმოაჩინა და მკითხველს სრულიად ახალი, თავისებური ხედვა შესთავაზა. მათი წვლილიც ისტორიაში განსხვავებულ ასპექტებში ასახა და ზოგადი, მარტივი და ცნობილი ფაქტები განსაკუთრებული ფერებით დაგვიხატა და თანამედროვე ცივილიზაციის სული შთაბერა ისტორიულ და მხატვრულ სახეებს. მკითხველის გონიერებაში თანდათანობით ცოცხლდებიან ვახტანგ გორგასალი, მარიამ ღვთისმშობელი, დავით აღმაშენებელი, სულხან–საბა ორბელიანი, ვაჟა–ფშაველა და სხვა. ისტორიაში აღიარებული რეალური გმირები ორიგინალურად, თავისი პოეტური ჩანაფიქრის მიხედვით არიან შერჩეული და პოეტურად დახატული. ყოველი მათგანის წვლილი ერის წინაშე, მათი დიადი საქმეები და საერთოდ მხატვრული სახეები ამაღლებული მეტაფორებითა და განწყობილებითაა ასახული.

საკვანძო სიტყვები: ჩალისფერი, დროშა, მცხეთა, წინაპრები.

ნესტან სულავა,
პროფესორი,
ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის
სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
საქართველო

მეფისა და მეფისწულის ხატ-სახის ინტერპრეტაციისათვის ქართულ „ბალავარიანში“

მეფისა და მეფისწულის ხატ-სახის ინტერპრეტაციისათვის ქართულ „ბალავარიანში“ ქართული „ბალავარიანის“ სიუჟეტურ განვითარებასა და კომპოზიციურ აგებულებაზე დაკვირვება აჩვენებს, რომ მთავარი გმირი იოდასაფი, მამის, აბენესის სურვილისა და მცდელობის საწინააღმდეგოდ, სულიერი თვალსაზრისით მკითხველის თვალწინ გარდაისახება უფლისწულიდან წმინდანად და იდეალურ გმირად ყალიბდება თხზულების სხვა პერსონაჟთა ფონზე. მეტიც, ბალავარისაგან განსწავლული მეფისწული ქრისტიანული მრწამსის გავრცელების ინიციატორია თავის სამეფოში. „ბალავარიანი“ კომპოზიციურად განსხვავებული ჟანრის თხზულებებთანაც ამჟღავნებს სიახლოვეს უშვილო მეფის ამბის ასახვით; მეფე აბენესი უფლისწულის აღზრდას უძველესი რელიგიური მრწამსისა და სწავლებების მიხედვით შეეცადა, მაგრამ ღმერთმა სხვაგვარად განაგო და სრულიად

განსხვავებული სულიერი ცხოვრების, ქრისტიანული მსოფლხედვისა და თვითშეგნების გზით წარმართა უფლისწულის მომავალი. იოდასაფი, აკრძალვების მიუხედავად, ეზიარა ქრისტიანულ მრწამსს და თვითშემეცნების უმაღლეს საფეხურს მიაღწია: შეძლო სხვათა მოქცევა ქრისტიანულ სარწმუნოებაზე, განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია მის მიერ მამის გაქრისტიანება. ეს იოდასაფის მხრიდან უდიდესი ძალისხმევის, შეუპოვარი ბრძოლის შედეგად გახდა შესაძლებელი. „სიბრძნე ბალაჰვარისი“ ქართული ჰაგიოგრაფიისაგან განსხვავებულ ტენდენციებს ამჟღავნებს და ბიზანტიურ ჰაგიოგრაფიულ მწერლობაში გაკვალულ გზას მიჰყვება. მასში არაა ეროვნული პრობლემა წარმოსახული, რასაც თვით თხზულების წარმომავლობა განსაზღვრავს: იგი ბუდას ცხოვრების ქრისტიანიზებული ვერსიაა. აქ ავტორის ეროვნული პოზიცია არ შეინიშნება, არც იყო მოსალოდნელი; მასში ავტორისეული ქრისტიანული ასკეტური ცხოვრების კონცეფცია უმთავრეს ადგილს იჭერს, რადგან მთავარია პერსონაჟის სულიერი გარდასახვა, მაცხოვარს მიმსგავსება, მის კვალზე წმინდანის სვლა, მაცხოვრის ვნების გზის გავლის დამოწმება, ცოდვითდაცემული ადამის პირველსახის დაბრუნება, საღმრთო შურით აღჭურვილი ყოველი ადამიანის მცდელობით დაცემული ადამის ამაღლებაზე ზრუნვა, რაც მხოლოდ ღვთის ნებითაა შესაძლებელი; თხზულების მიზანდასახულობა წმინდანობის გზაზე შემდგარი ჰაგიოგრაფიული გმირის განღმრთობა და ღმერთშემოსილად ქცევაა. ამ მიზნისაკენ მიმავალი გზა ურთულესია, იგი ფიზიკური ტანჯვითა და

ქრისტიანული სიხარულითაა გასავლელი, რათა წმინდანმა, ჰაგიოგრაფიული გმირის ზოგადი მხატვრული სახის ნიშან-თვისებით შემკულმა და უფალს მიახლოებულმა ადამიანმა, ამქვეყნიური თვისებები ღვთაებრივს მიმსგავსებულად გარდასახოს. ავტორი საკვანძო საკითხად იოდასაფის წმინდანად ჩამოყალიბების მხატვრულ ხერხს მიმართავს, შეიძლება ითქვას, რომ თვითონ ქმნის იოდასაფს წმინდანად. ჰაგიოგრაფიის წმინდანი, „ბალავარიანში“ თვით ბალავარი და მისი მოწაფე იოდასაფი, რომლებსაც უახლოვდება აბენესი, თანდათანობით იმოსებიან ხატით „ზეცისაგანით“, რაც ამქვეყნიური ღირსად ცხოვრება-მოღვაწეობის შემდეგ/შედეგად განღმრთობითა და ღმერთთან ზიარებით სრულდება. მოხსენების მიზანია ქართული „ბალავარიანის“ მეფისა და მეფისწულის სულიერი ხატ-სახის წარმოჩენა, იოდასაფის და ბალავარის წმინდანად ჩამოყალიბების პროცესის შესახებ მსჯელობა.

საკვანძო სიტყვები: იოდასაფი, აბენესი, „სიბრძნე ბალავარისი“, სულიერი განვითარება.

მარინე შონია,
ასოცირებული პროფესორი,
სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
საქართველო

ჰალდუნ თანერის ნოველების შესწავლისათვის

ჰალდუნ თანერმა (1915-1986), ცნობილმა თურქმა ნოველისტმა, დრამატურგმა, პუბლიცისტმა, რეჟისორმა

და კინოსცენარისტმა საინტერესო და მდიდარი მხატვრული მემკვიდრეობა დატოვა. თანერი ინტელექტუალური საზოგადოების წარმომადგენელი, რომელმაც თავის დროზე საფუძვლიანი განათლება მიიღო, როგორც მშობლიურ ქალაქ სტამბოლში, ისე გერმანიასა და ავსტრიაში, მკითხველის, მაყურებლისა თუ ლიტერატურული და თეატრალური კრიტიკოსების ყურადღებას ყოველთვის იპყრობდა. ამის დასტურია მისი არაერთი პრესტიჟული ლიტერატურული და თეატრალური პრემია.

წარმოდგენილი მოხსენების მიზანი ჰალდუნ თანერის ნოველების შესწავლაა. ისინი უმეტესწილად იუმორისტული ხასიათისაა. ავტორი სევდანარევი იუმორით აღწერს მისი მშობლიური ქალაქ სტამბოლის სხვადასხვა ფენის წარმომადგენელთა რთულ ყოფას, ადამიანურ სისუსტეებსა და ნაკლოვანებებს. მძაფრი განცდების მოყვარული ავანტიურისტები თუ გულუბრყვილო სოფლელები, მდიდრები თუ ღარიბები თავიანთი უცნაურობებითა და აუხდენელი ოცნებებით მწერლის დიდ თანაგრძნობას იმსახურებენ. იგი გამოცდილი ფსიქოლოგის თვალთ სიღრმისეულად აკვირდება თავისი გმირების ხასიათისა და ქცევის განვითარებას. თანერს, ადამიანის ბუნების ჩინებულ მცოდნეს, არა აქვს იმის ილუზია, რომ ზნეობრივი, სოციალური და კულტურული ნაკლოვანებები ძირფესვიანად აღმოიფხვრება. ეს სამწუხარო მოცემულობა ადამიანებს მუდამ თან სდევს. იგი ცდილობს თავისი გმირების ნაკლოვანი მხარეები გესლიანი სარკაზმისა და დიდაქტიკის გარეშე წარმოაჩინოს. ვითარებისა და გმირის

დასახასიათებლად იუმორისა და მსუბუქი ირონიის ოსტატური გამოყენება ჰ.თანერის ნოველებს განუმეორებელ ხიზლს სძენს. „გაუმარჯოს დემოკრატის“, „ჟღალთმიანი ამორძალი“, „ორი მეზობელი“, „Made in USA“ და მისთ. ამის ჩინებული დასტურია. ნოველა „სან ჩოს გასეირნება“ ვფიქრობთ, ერთი დიდი მეტაფორაა, რომელშიც თანერმა ძალი სანჩოს საშუალებით (ლეგენდარული დონ-კიხოტის საჭურველმტვირთველის სეხნია) მისი თანადროული სტამბოლის საზოგადოება დაახასიათა.

ღრმა ფსიქოლოგიზმით გამოირჩევა ნოველა „Allegro Ma Non Troppo“, რომელშიც ერთი ყმაწვილის უიღბლო სიყვარულისა და სათაყვანებელი მასწავლებლისადმი ნდობის დაკარგვის მწარე ტკივილია აღწერილი.

თანერის ნოველების ენა სტამბოლის ცოცხალი, დახვეწილი და მდიდარი თურქული ენაა, ნაკლებად დატვირთული „ოსმანიზმებით“. მწერალი მიმართავს სტამბოლის ჟარგონს, რაც ნოველებს უფრო შთამბეჭდავსა და კი ხდის, თუმცა არათურქი მკითხველისაგან მეტ დაკვირვებულობასა და ენის კარგ ცოდნას ითხოვს.

საკვანძო სიტყვები: ნოველა, იუმორი, ირონია, სარკაზმი, თანაგრძნობა.

ნანული კაჭარავა,
ასოცირებული პროფესორი,
ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო
უნივერსიტეტი,
საქართველო

მუჰაჯირი ქართველების შთამომავლების შემოქმედება

ქართული საზოგადოება განებივრებული არ არის მუჰაჯირების, დედასამშობლოს მოწყვეტილი ქართველების თემაზე დაწერილი მხატვრული ნაწარმოებებით. როგორც ჩანს, საქართველოში ეს თემა დიდი ხანია ტაბუდადებული იყო. ამ ხალხის ისტორიის, კულტურის, ფოლკლორის, მათი მშობლიური ქართული ენის თავისებურებების მეცნიერული კვლევაც კი მხოლოდ ბოლო პერიოდში, თურქეთ-საქართველოს საზღვრის გახსნის შემდეგ დაიწყო. გასული შვიდი წლის განმავლობაში მიწვეული პროფესორის სტატუსით ვიმუშავე თურქეთის დუზჯეს უნივერსიტეტის ქართული ენისა და ლიტერატურის მიმართულებაზე. ამ ხნის განმავლობაში ვცდილობდი მჭიდრო ურთიერთობები მქონოდა რეგიონის ქართულ დიასპორასთან. აქ 1998 წლიდან არსებობს დუზჯეს ქართული კულტურის ასოციაცია. ამჯერად მოხსენებაში სწორედ ამ ასოციაციის 3 წევრზე შევაჩერებთ თქვენს ყურადღებას. აბდულაჰ ჩელებიოღლუ გახლავთ ჩელებამეთა გვარის შთამომავალი, რომელთა წინაპრებს აჭარის, ქედის რაიონის სოფ. წონიარისიდან მოუხდათ ოსმალეთში

გადასახლება. მან ლექსების წერა 1980 წლიდან დაიწყო. მის კალამს ეკუთვნის რითმით თუ თავისუფალი სტილით დაწერილი მრავალი ლექსი. იგი არის დუზჯეს პოეტთა და ხელოვანთა ასოციაციის დამაარსებელი და თავმჯდომარე. მისი თაოსნობით გამოიცა დუზჯელ პოეტთა ანთოლოგია, რომელშიც არაერთი ეთნიკური ქართველის (მათ შორის ლაზების) ლექსებია გამოქვეყნებული. ჟურნალების „არმადანის“, „ანეულისა“ და „აღმოსავლეთმცოდნეობის“ ფურცლებზე მკითხველს გავაცანით ქართულად თარგმნილი ა. ჩელებიოღლუს ლექსები. მუჯელა ულჯაი (კომიშვილი) გახლავთ ქალი-პოეტი, რომლის წინაპრები ქობულეთის რაიონის სოფ. გვარადან აყრილან და გადასულან ოსმალეთში. ქართულად თარგმნილი მისი ლექსები გამოქვეყნებულია ჟურნალ „არმადანში“. ილჰან აკინი (ბერიძე) უკვე ცნობილი მწერალია. მისი სახელი კარგა ხანია გასცდა მშობლიურ დუზჯეს. იგი ოცზე მეტი რომანის ავტორია, რომლებიც თარგმნილია ინგლისურ, არაბულ, ქართულ და ჰინდის ენებზე. ამ ნაწარმოებებს შორის ჩვენი მკითხველისათვის განსაკუთრებით საინტერესოა „უხმო ქვითინი - ქართველთა გადასახლება“ (თარგმნილი და გამომცემლობა „საგას“ მიერ გამოცემულია ქართულად), „წმინდა ბარბარე & ნიკომედია“ და „ოქროს საწმისი.“ ამ უკანასკნელზე მწერალი ახლა მუშაობს. მასში საინტერესოდ, ორიგინალურად და განსხვავებულად არის გაშუქებული არგონავტების კოლხეთში ჩამოსვლისა და ოქროს საწმისის გატაცების ამბავი.

საკვანძო სიტყვები: ეთნიკური ქართველები
დუზჯედან, პოეზია, მუჰაჯირები, პოეზიის
ანთოლოგია.

ისტორია

ნიკოლოზ ახალკაცი,

პროფესორი,

სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,

საქართველო

ჩვენს წელთაღრიცხვამდე XIII-XI საუკუნეებში „ზღვის ხალხების“ მცირე აზიაში შემოსევის შედეგად გამოწვეული მიგრაციული პროცესები სამხრეთ კავკასიაში

ჩვენს წელთაღრიცხვამდე XIII-XI საუკუნეებში „ზღვის ხალხების“ შეჭრამ მცირე აზიაში მნიშვნელოვანი პროცესები გამოიწვია მიმდებარე რეგიონებში, მათ შორის სამხრეთ კავკასიაში. „ზღვის ხალხების“ შემოსევის შედეგად მცირე აზიაში მთლიანად განადგურდა ხეთების იმპერია და უგარიტი. ეგვიპტესა და ასურეთს დიდი ძალისხმევა დაჭირდათ მათ მოსაგერიებლად. ამ პროცესებმა დიდი მიგრაციული პროცესები გამოიწვია მთელს რეგიონში. ამ მიგრაციების ერთ-ერთი შედეგი იყო ხალხის გადაადგილება სამხრეთ კავკასიის რეგიონში, რომელიც მოიცავს თანამედროვე სომხეთს, აზერბაიჯანს, საქართველოს და თურქეთის ჩრდილო - აღმოსავლეთ ტერიტორიებს. აღნიშნული პროცესებით გამოწვეული მიგრირებადი ჯგუფების სამხრეთ კავკასიის მიმართულეებით გადაადგილება კატალიზატორი გახდა ახალი დასახლებებისა და სახელმწიფოების გაჩენისთვის. ასურული წყაროების მიხედვით, ამ პერიოდში სამხრეთ-დასავლეთ კავკასიაში (ისტორიულ საქართველოს ტერიტორიაზე)

ჩამოყალიბდა დაიენის (დიაოხის) სახელმწიფო. პარალელურად, არქეოლოგიური აღმოჩენები მიუთითებს ქალაქური ტიპის დასახლებების განვითარებაზე საქართველოს (შიდა ქართლში (გრაკლიანი), კახეთში (დიდნაური)), სომხეთის და აზერბაიჯანის ტერიტორიებზე. ეს ახალშობილი ურბანული ცენტრები და პოლიტიკური ერთეულები მიუთითებენ სამხრეთ კავკასიაში იმულებით გადაადგილებული ხალხების შემოდინებით გამოწვეულ მნიშვნელოვან სოციალურ-პოლიტიკური ტრანსფორმაციის პერიოდზე, დაიენისა და სხვა დასახლებების დაარსება მიუთითებს ძირძველი და მიგრაციული კულტურების კომპლექსურ ურთიერთკავშირზე. ამ ახალმა ერთეულებმა, სავარაუდოდ, მოახდინეს ადაპტირება და ინტეგრირება იმ კულტურების სხვადასხვა ასპექტებთან, რომლებთანაც ურთიერთობდნენ, რაც ასახავს მიგრაციის შედეგად მოტანილ მრავალფეროვან გავლენას. მოსალოდნელია, რომ მომავალი არქეოლოგიური გათხრები დამატებით ნათელს მოჰფენს ამ მიგრაციულ პროცესებს, რაც მოგვცემს უფრო ყოვლისმომცველ ინფორმაციას ადგილობრივ მოსახლეობასა და შემომავალ ჯგუფებს შორის ურთიერთქმედების შესახებ. ეს მონაცემები გააძლიერებს ჩვენს ცნობადობას „ზღვის ხალხების“ შემოსევების უფრო ფართო ზეგავლენის შესახებ და მათ როლს სამხრეთ კავკასიის ისტორიული ტრანსფორმაციაზე.

საკვანძო სიტყვები: ზღვის ხალხები, მიგრაციული პროცესი, სამხრეთ კავკასია.

მედიკო ბურდული,
ასოცირებული პროფესორი,
სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
საქართველო

ზოგიერთი ეთნიკური ტრადიციის შესახებ საქართველოში (ისტორია და თანამედროვეობა)

ნაშრომში აღწერილია ქართული ტრადიციული კულტურის რამდენიმე მიმართულების ისტორიული დინამიკა, ცვლილებები და თანამედროვე მდგომარეობა. ისტორიული და სოციალურ-ეკონომიკური გარდაქმნები, ბუნებრივია, გარკვეულ ცვლილებებს იწვევს ტრადიციულ კულტურაშიც. მაგრამ ეთნოსის ცხოვრებაში ზოგჯერ დგება ისეთი დრო, როდესაც ზოგიერთი ეროვნული ტრადიცია და ხალხური ცოდნა, უხეში ჩარევით ზარალდება, ჩამორჩენილობად და მავნე გადმონაშთად ითვლება. ასე მაგ. საბჭოთა კავშირში მცხოვრებ ხალხთა ზოგიერთი ეროვნული ტრადიცია, რომელიც თითქოსდა ხელს უშლიდა „საბჭოთა ადამიანის“ მორალური სახის ჩამოყალიბებას, ამიტომ ისინი წარსულის „მავნე გადმონაშთებად“ მოინათლა. ასეთი დამოკიდებულებით ქართული ტრადიციული კულტურის ზოგიერთმა მიმართულებამ აუნაზღაურებელი ზარალი განიცადა, „მრავალი

ეთნოგრაფიული ფენომენი სამუდამოდ დაილუპა...“ ცნობილია, რომ ტრადიციული კულტურა მნიშვნელოვნად განსაზღვრავს ეროვნულ ხასიათს და პირიქით; გლობალიზაციის თანამედროვე ტემპებიდან გამომდინარე ეთნიკური ტრადიციების დაცვა და შენარჩუნება დღეს განსაკუთრებით აქტუალურია. ნაშრომში განვიხილავთ ზოგიერთ ეთნიკურ ტრადიციას, რომლებიც საბჭოთა პერიოდში ყველაზე მეტად დაზარალდა, რადგან წარსულის „მაწვე გადმონაშთად“ იქნა მიჩნეული. 1980-იანი წლებში „მაწვე ტრადიციად“ მიიჩნიეს ქვევრში ღვინის დაყენების ქართული (კახური) ტრადიცია; თუმცა დღეს იგი იუნესკოს მიერ არამატერიალური კულტურის ძეგლადაა აღიარებული. ბოლო დროს საქართველოში მოსახლეობის გარკვეულ ფენებში განსჯის საგანი გახდა მიცვალებულის კულტთან დაკავშირებული რიტუალები, რომლის ზოგიერთმა ელემენტმა თანამედროვე ყოფისთვის მიუღებელი ფორმა მიიღო (მიცვალებულის მოსახსენიებელ დღეებში საფლავებზე „ქეიფი“, ხალხმრავალი ქელებები და სხვ.). საბჭოთა პერიოდში 1960-იან წლებამდე ტრადიციული საგვარეულო სამედიცინო ცოდნის მქონე ქართველი სახალხო მკურნალების წინააღმდეგ ატარებდნენ მთელ რიგ სადამსჯელო ღონისძიებებს: აჯარიმებდნენ, აპატიმრებდნენ და, ბუნებრივია, მათი შთამომავლები შემდეგში აღარ აგრძელებდნენ წინაპრების საქმიანობას. ამის გამო საუკუნეების განმავლობაში დაგროვილი

ბევრი რაციონალური სამკურნალო საშუალება და მეთოდი სამუდამოდ დაიკარგა.

საკვანძო სიტყვები: ტრადიცია, კულტურა, ეთნიკური, რიტუალი, გადმონაშთი.

თინა იველაშვილი,
პროფესორი,
სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
საქართველო

ოჯახური ფასეულობანი საქართველოში (ისტორია და თანამედროვეობა)

ოჯახი არის ერის, სახელმწიფოს, საზოგადოების მთავარი ქვაკუთხედი. იგი პატარა სახელმწიფოა, ქრისტიანული გაგებით კი „მცირე ეკლესია.“ ოჯახის წრეში ხდება პიროვნების პირველადი სოციალიზაცია და განათლება, მისი ეროვნულ-კონფესიური იდენტობის ჩამოყალიბება, რომელზედაც გარკვეულ გავლენას ახდენს რელიგია და კულტურა. ოჯახის, როგორც მიკროსოციალური უჯრედის, როგორც სახელმწიფოს მიკროსახის, უპირველესი ფასეულობა და ღირებულებაა "ენა, მამული, სარწმუნოება."

ოჯახი საზოგადოების სპეციფიკური ქვესისტემაა, რომელიც ურთიერთგანმსაზღვრელ კავშირშია საზოგადოების სხვა ქვესისტემებთან (თუმცა გარკვეული დამოუკიდებლობითაც ხასიათდება). მათ აქვთ განვითარების ფაზები და ოჯახის წევრთა გარკვეული სტრუქტურა. ოჯახის სტრუქტურა გამომდინარეობს მისი მრავალფეროვანი

ფუნქციებიდან, რომლებიც მთელი საზოგადოების, თუ პიროვნების მოთხოვნილებების კვალდაკვალ იცვლება, ერთი რიგის ფუნქციები თითქმის მუდმივად ინარჩუნებენ მდგრადობას.

ქართული ოჯახური ფასეულობები და ღირებულებები არის ის საფუძველი, რომელზედაც აგებულია საზოგადოება. ამ პატარა ორგანიზმში ყვავის და იფურჩქნება საზოგადოების მომავალი წარმომადგენელი. მისი ზრდილობა, ზნეობა, ეთიკა, კარგი ქცევა, უფროსებისადმი პატივისცემა, პატარებისადმი გულისხმიერება, მეგობრებისადმი გულითადი და ჰუმანური მოპყრობა, სტუმარ-მასპინძლობა და ა. შ ყველა ის კეთილ ქცევა, რომელიც ადამიანს უნდა ახასიათებდეს..

უნდა ითქვას, რომ დღეისათვის ქართული ოჯახის ფასეულობებისა და ღირებულების შენარჩუნებაზე დამანგრეველ იდეოლოგიურ და ფსიქოლოგიურ ზემოქმედებას ახდენს ქართველი ხალხისათვის უცხო და დამანგრეველი იდეებისა და ღირებულებითი სისტემის - დესტრუქციული იდეოლოგიის დანერგვა, ასეთად კი მიჩნეულია: ეგოიზმის, ყველაფრის ნებადართულობის (დაუსჯელობის), უზნეობის კულტი, პატრიოტიზმის, სამშობლოს მსახურების, დემოგრაფიული მდგომარეობის დარეგულირების, შემოქმედებითი შრომის, მსოფლიო ისტორიაში საქართველოს პოზიტიური წვლილის იგნორირება.

საკვანძო სიტყვები: ოჯახი, ფასეულობები, საზოგადოება, ტრადიცია.

თამარ მათიაშვილი,
ასოცირებული პროფესორი,
სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
საქართველო

კონტაქტები აქემენიდურ სამყაროსთან საქართველოს გლიპტიკური ძეგლების მიხედვით

აქემენიდურ ირანსა და კოლხეთ-იბერიას შორის არსებული პოლიტიკური, რელიგიური, კულტურული და ეკონომიური კონტაქტების შესახებ საკმაოდ დიდი ინფორმაციის მომწოდებელია არქეოლოგიური გათხრებით მოპოვებული მასალა. უნდა აღინიშნოს, რომ ქართულ არქეოლოგიაში აქემენიდური ირანის თემა შემოიტანა იულონ გაგოშიძემ, რომელიც ერთ-ერთი პირველი მკვლევარია, რომელმაც აღნიშნული პრობლემის მრავალპლანიანი ასპექტით შესწავლის აუცილებლობა დაასაბუთა. ამ თემასთან დაკავშირებით საინტერესო მოსაზრება აქვს გამოთქმული ზ. ბრაგვაძეს, რომელსაც სრულიად ვეთანხმებით. მას საქართველოში აღმოჩენილი ირანული არტეფაქტები განხილული აქვს, როგორც სამხედრო-პოლიტიკური და კულტურულ-რელიგიური ურთიერთობების შედეგი. სამეცნიერო ლიტერატურაში ჩამოყალიბებულია აზრი, რომ კოლხეთში სახელმწიფო შეიქმნა ძვ.წ. VI ს-ში და ამ სამეფოს აღმავლობის პერიოდად მიჩნეულია ძვ.წ. -VI-IV სს-ში, ანუ აქემენიდური ირანის ძლიერების ხანა. როგორც ცნობილია, სტრაბონის ცნობით კოლხეთი ამ დროს დაყოფილია სკეპტუხებად ხოლო დარიოს I-ის რეფორმების შედეგად ირანი დაყოფილია სატრაპიებად,

აქვე უნდა გავიხსენოთ ლეონტი მროველიც - ფარნავაზმა სამეფო დაყო ადმინისტრაციულ ტერიტორიულ ერთეულებად, საერისთაოებად და რაც მთავარია, მან ეს რეფორმა გაატარა და სამეფო მოაწყო სპარსთა სამეფოს მსგავსად. ანუ, სახელმწიფოს მოწყობის ირანული მოდელი ქართლის (იბერიის) სამეფოში ამოქმედდა აქემენიდების სახელმწიფოს განადგურების შემდეგ, ძვ.წ. III საუკუნეში. არქეოლოგ ზურაბ ბრაგვაძის აზრით ეს მეტად საყურადღებო გადმოცემაა, რადგან კარგად წარმოაჩენს, რომ ირანში შემუშავებული და განხორციელებული რეფორმები ამ სამეფოს შემდეგაც აქტუალური და მისაბამი იყო. მისაბამი იყო აგრეთვე ეკლექტიკური აქემენიდური ხელოვნებაც, რომელსაც ნასესხები ჰქონდა სხვადასხვა ქვეყნების (ასურეთის, ბაბილონის, ელამის, ურარტუს, საბერძნეთის და სხვა.) ხელოვნების დეტალები. იგივე შეიძლება ითქვას აქემენიდური გლიპტიკის შესახებაც. ჯ. ბორდმანის აზრით აქემენიდური გლიპტიკის ძეგლებში ბერძნული და სპარსული სტილის მკვეთრად გამოიჯვნა რთული საკითხია და ზოგჯერ დიდ სიძნელეებთან არის დაკავშირებული. აქემენიდურ საბეჭდავების მასალად უმეტესად სხვადასხვა ფერის ქალცედონი იხმარებოდა - დიდი სიყვარულით სარგებლობდა რძისფერი, განსაკუთრებით კი ცისფერი ქალცედონი-საფირინი. იშვიათად იყენებდნენ აგრეთვე აგატსა და სარდიონსაც. გლიპტიკოს ქეთევან ჯავახიშვილის მიერ განსაზღვრულია საქართველოში აღმოჩენილი აქემენიდური გლიპტიკის ძეგლების

ფორმები: ცილინდრული, კონუსური, პირამიდული, სკარაბეოიდისა და მრავალწახნაგა. ჩვენ ამ ჩამონათვალს დავუმატეთ სამკუთხა და ოთხკუთხა ფორმის სახელურიანი ბრინჯაოს საბეჭდავები, რომელთა ინტალიოზე აღბეჭდილი სიუჟეტები აქემენიდური ხელოვნების ზეგავლენით არიან შექმნილნი.

საკვანძო სიტყვა: აქემენიდები, გლიპტიკა, საბეჭდავები.

ცირა მესხიშვილი,
ასოცირებული პროფესორი,
სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
საქართველო

იერუსალიმის სამეფოს ადმინისტრაციული მოწყობის ზოგიერთი თავისებურებების შესახებ

ევროპის შუა საუკუნეების ისტორიაში გამორჩეული ადგილი ჯვაროსნულ ომებს უკავია. ასეთი მასშტაბის სამხედრო-კოლონიური მოძრაობა, განხორციელებული რელიგიური იდეოლოგიით ხალხთა დიდი გადასახლების შემდეგ, ისტორიას არ ახსოვს. 1099 წელს იერუსალიმის აღების შემდეგ, ჯვაროსნებმა დაპყრობები განაგრძეს და მთლიანად დაიკავეს აღმოსავლეთ ხმელთაშუა ზღვისპირეთის ქალაქები. ჯვაროსანთა დაპყრობების შემდეგ ევროპელმა ფეოდალებმა დაკავებულ ტერიტორიებზე ჯვაროსნული სახელმწიფოები დაარსეს, მათ შორის იერუსალიმის სამეფო, რომელიც პალესტინისა და

სირიის სამხრეთ ტერიტორიას მოიცავდა. ჩვენი მოხსენების ძირითადი თემა სწორედ იერუსალიმის სამეფოს ადმინისტრაციული მოწყობის თავისებურებების წარმოდგენაა, რომლის შესახებ ინფორმაციები ქართულ სამეცნიერო სივრცეში შედარებით ნაკლებადაა ცნობილი. იერუსალიმის სამეფოს ადმინისტრაციული მოწყობის შესახებ საუკეთესო აღწერას გვაწვდის ცნობილი ებრაელი მეცნიერის, ჯომუა პრაუერის უზარმაზარი მემკვიდრეობა, რომელიც გამოცემულია ებრაულ ინგლისურ და სხვა ევროპულ ენებზე. სწორედ მისი ნაშრომების მიხედვით შევეცდებით შევავსოთ მსოფლიო სამეცნიერო ლიტერატურაში არსებული ცნობები იერუსალიმის სამეფოს ადმინისტრაციული მოწყობაზე. იერუსალიმის მეფეებმა პირველ რიგში მიიღეს კანონები, რათა უზრუნველყოთ ქალაქში მყოფ ემიგრანტების სამართლებრივი მდგომარეობა. თავდაპირველად, იერუსალიმი იყო მთელი ჯვაროსნული სახელმწიფოს დედაქალაქი "იერუსალიმის სამეფო" (Regnum Hierosolymitanum), სახელმწიფოს დედაქალაქს სტატუსის პარალელურად, მაგრამ ამავე დროს იგი იყო "სენიორი" ჯვაროსნული სახელმწიფოს სამეფოში. სენიორის საკუთრება, ისევე როგორც სხვა სენიორების რომლებსაც ხელმძღვანელობდნენ ჯვაროსნების მეთაურები და თავადაზნაურობა. და ბოლოს, იერუსალიმი, იყო და რჩებოდა ქვეყნის ყველაზე მნიშვნელოვანი საეკლესიო ცენტრად, როგორც განსაკუთრებული სიწმინდის, ისე

უკვე არსებული საეკლესიო ადმინისტრაციული სტრუქტურის გამო. იერუსალიმი იყო პატრიარქის ადგილსამყოფელი, სადაც ეპისკოპოსები და ქვეყნის უმნიშვნელოვანესი მონასტრების წინამძღვრები იყვნენ მასზე დამოკიდებულები, აქვე იყო სამხედრო ორდენების მთავარი შტაბი, ქონებისა და ძალაუფლების მფლობელები, აგრეთვე სამონასტრო გაერთიანებების დაწესებულებები. საინტერესო იყო ძალიან იერუსალიმისთვის დამახასიათებელი ფენომენი სხვა ჯვაროსნულ ქალაქებთან შედარებით ე.წ. "პატრიარქის უბნის" არსებობა. ამ დროს იერუსალიმში არ არსებობდა ურბანული ორგანიზაცია ისეთი როგორც განვითარდა მაგ. დასავლეთ ევროპის დიდ ქალაქებში, (*municipium. comunitas*). ამ თავისებურებებმა ჩამოაყალიბა ქალაქის განსხვავებული ორგანიზაციული სტრუქტურა, რომელიც თითქმის შეუდარებელი იყო მთელს მახლობელ აღმოსავლეთში. იერუსალიმი, როგორც აღინიშნა იყო სამეფო ადმინისტრაციის ცენტრი, მაგრამ არსებობდა ორ სხვადასხვა დონეზე, სახელმწიფო დონეზე და მუნიციპალურ დონეზე. ურთიერთობები მეფესა და ვასალებს შორის სპეციალური სამართლებრივი ნორმებით განისაზღვრებოდა, რომელსაც „იერუსალიმის კონსტიტუცია, ე.წ. ასიზები“ ეწოდებოდა. ასიზების მიხედვით მეფე იყო „პირველი თანასწორთაგანი“ სახელმწიფოს ასეთი სისტემით მართვა-გამგეობის დაწესება განპირობებული იყო იმით, რომ ამ სახელმწიფოს შექმნაში ყველას თანაბარი წვლილი მოუძღოდა და ხელისუფლების

განხორციელების დროს ასევე თანაბარი უფლებები უნდა ჰქონოდათ. უაღრესად მნიშვნელოვანი იყო ქალაქის ადმინისტრაციის დანიშნულება და საგარეო, საშინაო, ინფრასტრუქტურის, სასამართლოს, თუ ფინანსური გავლენების სფეროების მიხედვით განსაზღვრული იერარქიები. საინტერესო ინფორმაციას წამოადგენს აგრეთვე ჯოშუა პრაუერი იერუსალიმის გეოეთნოგრაფიულ მდგომარეობასა და მის გავლენების შესახებ იერუსალიმზე, მის მმართველობაზე, ადმინისტრირებასა და სტატუსზე.

საკვანძო სიტყვები: იერუსალიმის სამეფო, პატრიარქის უბანი, იერუსალიმის კონსტიტუცია, სამხედრო ორდენების შტაბი, ჯოშუა პროუერი.

ვასილ მოსიაშვილი,
ასოცირებული პროფესორი,
სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
საქართველო

ახალქალაქის გალავნის მშენებლობის საკითხი „მატიანე ქართლისაჲს“ მიხედვით

ნაშრომის მიზანია ახალქალაქის გალავნის მშენებლობის საკითხის კვლევა „მატიანე ქართლისაჲს“ ცნობების მიხედვით. ქართულ საისტორიო წყაროებში ახალქალაქი პირველად ბაგრატ IV-ის დროს არის მოხსენიებული, მაგრამ ეს იმას არ ნიშნავს, რომ იგი მანამდე არ არსებობდა. „მატიანე ქართლისაჲს“ ახალქალაქის გალავნის მშენებლობასთან ერთად, მის

განსაკუთრებულ მნიშვნელობაზე მიუთითებს. ვფიქრობთ, ჯავახეთის გაძლიერება-აღორძინებას ფართო გასაქანი XI საუკუნის დასაწყისში უნდა მისცემოდა. ამ დროს თმოგვი და სხვა ცენტრები შეცვალა ახალქალაქმა, რომელიც ზემო ჯავახეთში მნიშვნელოვანი გზების გადაკვეთაზე მდებარეობდა. ჩვენი აზრით, იმდროინდელი პოლიტიკურ-ეკონომიკური ვითარების გამო ჯერ ახალქალაქი დაარსდა და შემდეგ, მოგვიანებით, დაიწყო მისი ზღუდის მშენებლობა. გალავნის მშენებლობა საკმაოდ დიდხანს გაგრძელდებოდა. ბაგრატ IV-ის დროს იგი ჯერ კიდევ დაუსრულებელია. „მატიანე ქართლისაჲ“ მოგვითხრობს ალფ-არსლანის ლაშქრობის დროს ახალქალაქის დაუმთავრებელი გალავნის მშენებლობის დაწყებაზე. ბაგრატ IV-ის მეფობის დროს, როცა ლიპარიტი და ბაგრატ მეფის ძმა დემეტრე ბერძენთა ლაშქართან ერთად მოადგნენ ატენის ციხეს, მეციხოვნეები ფარსმან თმოგველისა და ბეშქენ ჯაყელის გარდა მეფის მხარეს დადგნენ.. ამის შემდეგ „გავიდეს ჯავახეთს და იწყეს ახალქალაქისა ზღუდეთა შენებად, რამეთუ მას ჟამსა უზღუდო იყო“. ქართველი მემატიანის ამ ცნობის გამო ზოგიერთი მკვლევარი (გ. აფრასიძე, ლ. ჭილაშვილი, ე. ჯანდიერი) ახალქალაქის გალავნის მშენებლობას მეფის მოწინააღმდეგე მხარეს მიაწერს. ჩვენ ახალქალაქის გალავნის მშენებლობის ინიციატორად საქართველოს მეფე ბაგრატ IV მიგვაჩნია: „მატიანე ქართლისაჲს“ მიხედვით, ატენის ციხესთან ბრძოლაში, რომელსაც უშუალოდ მოსდევს

ახალქალაქის გალავნის მშენებლობის დაწყება, მეფე არ დამარცხებულა. იგი ლიპარიტს დაუზავდა და ისევ გაძლიერდა. ატენის ციხესთან ბრძოლის შემდეგ გამორიცხული არ არის, გაძლიერებულ მეფეს ახალქალაქის გალავნის მშენებლობის გადაწყვეტილება მიეღო. ახალქალაქის ზღუდის მშენებლობის შეწყვეტის მიზეზი ლიპარიტთან ურთიერთობის გამწვავება უნდა გამხდარიყო. შესაძლებელია, XI საუკუნის 60-იან წლებში ცენტრალური ხელისუფლების გაძლიერების დროს ბაგრატ IV-მ ისევ განაახლა ამ გალავნის მშენებლობა, თუმცა თურქ-სელჩუკთა ლაშქრობის გამო ვერც ამჯერად მოხდა მისი დასრულება. დაუსრულებელი გალავანი, „მატიანე ქართლისაჲს“ მიხედვით, ალფ-არსლანის ლაშქართან ახალქალაქის მეციხოვნეების დამარცხების ერთ-ერთი მიზეზი გახდა.

საკვანძო სიტყვები: ახალქალაქი, ჯავახეთი, გალავანი, „მატიანე ქართლისაჲს“.

ედიშერ ნარიმანიძე,
ასისტენტ-პროფესორი,
სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
საქართველო

**კომუნისტური გადატრიალება და საქართველოს
ოკუპაცია" (კომუნისტური აგრესიის შემსწავლელი
საგანგებო კომიტეტის სპეციალური ანგარიში №6, აშშ-
ის წარმომადგენელთა პალატა, 83-კონგრესი, მე-2
სხდომა), აშშ, ვაშინგტონი, 1955**

1921 წლის თებერვალ-მარტის ცნობილი მოვლენების შემდეგ, საბჭოთა რუსეთმა იმპერიული და იდეოლოგიური ინტერესებიდან გამომდინარე, მოსპო საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკა (1918-1921 წწ.), რითაც დაარღვია საქართველო-რუსეთის 1920 წლის 7 მაისის სამშვიდობო ხელშეკრულება და შეიარაღებული აგრესიის გზით მოახდინა მის მიერვე ცნობილი ქვეყნის ოკუპაცია, რასაც შემდგომში მისი ფაქტობრივი ანექსია მოჰყვა. დემოკრატიული რესპუბლიკის მთავრობამ კი პოლიტიკურ და სამხედრო მოღვაწეთა ერთ ნაწილთან ერთად ემიგრაციის (საფრანგეთი) მწარე ხვედრი გაიზიარა. საბჭოთა რუსეთმა საქართველოს ოკუპაციითა და ანექსიით ფიზიკურად დაღუპა დემოკრატიულ რელსებზე, სოციალურ-ეკონომიკური და პოლიტიკურ-კულტურული აღმავლობის გზაზე მდგარი საქართველოს დამოუკიდებელი რესპუბლიკა. მან ქართველ ხალხს მეორედ დაადგა მონობის მძიმე და სამარცხვინო უღელი და საქართველო მეორედ ჩაითრია იმპერიის მარწუხებში. სწორედ აღნიშნულმა მოვლენებმა განაპირობეს ბრძოლა დაკარგული ეროვნული სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის კვლავ აღდგენისათვის, რომელსაც ადგილი ჰქონდა ქართულ პოლიტიკურ ემიგრაციაში 1921 წლიდან... ამერიკის შეერთებულ შტატებში მცხოვრები ქართველი ემიგრანტების ძალისხმევით, 1954 წლის 31 დეკემბერს, აშშ-ის წარმომადგენელთა პალატის 83-ე კონგრესმა თავის მეორე სხდომაზე, კომუნისტური აგრესიის

შემსწავლელი საგანგებო კომიტეტის №6 სპეციალური ანგარიშის საფუძველზე, რომელიც მომზადებული იყო წარმომადგენელთა პალატის ბრძანებების (რეზოლუციების) - HH. RES. 346 და HH. RES. 438 თანახმად (კანონპროექტი №929, წარმომადგენელთა პალატის მოხსენება №2684, ნაწილი 9), მიიღო რეზოლუცია სახელწოდებით: „COMMUNIST TAKEOVER AND OCCUPATION OF GEORGIA“ („კომუნისტური გადატრიალება და საქართველოს ოკუპაცია“). ეს უმნიშვნელოვანესი დოკუმენტი, რომლის შექმნის და კონგრესის აღნიშნულ კომიტეტზე გატანის ინიციატორი ქართული პოლიტიკური ემიგრაციის ცნობილი მოღვაწე, იმ დროს აშშ-ის (ნიუ-იორკის) ქართული სათვისტომოს თავმჯდომარე ლეო დუმბაძე იყო, 1954 წლის 31 დეკემბერს წარედგინა წარმომადგენელთა პალატის სახელმწიფო მდგომარეობის შემსწავლელ კომიტეტს და გადაეცა დასაბეჭდად. 1955 წელს, ვაშინგტონში, ის, ბროშურის სახით, აშშ-ის მთავრობის საგამომცემლო სახლმა გამოსცა. რეზოლუცია მეტად მნიშვნელოვანი დოკუმენტია უცხოეთში საბჭოთა რუსეთის მიერ საქართველოს ოკუპაცია-ანექსიის წარმოჩენის თვალსაზრისით.

საკვანძო სიტყვები: 1921 წელი, ქართული ემიგრაცია, აშშ, 1955 წ.

ზურაბ ოქროპირიძე,
ფილოლოგიის დოქტორი,
გორის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
საქართველო

მესხეთის დიდი მოამაგე (ნიკო შიუკაშვილის ახალციხეში მოღვაწეობის შესახებ)

ნიკო შიუკაშვილი (1870-1937) XX ს. I ნახევრის თვალსაჩინო ქართველი დრამატურგი, პედაგოგი და თეატრალური მოღვაწე თელავის მაზრის სოფელ ხოდაშენში დაიბადა. იგი, როგორც თაობათა აღმზრდელი და შემოქმედი, XIX-XX საუკუნეთა მიჯნაზე ჩამოყალიბდა. მას დიდად აფასებდნენ ქართულ სამწერლო და სათეატრო წრეებში. მისი პიესები წარმატებით იდგმებოდა ქართული თეატრების სცენაზე. მოღვაწეობდა თბილისის სახელმწიფო კონსერვატორიასა და სხვა სასწავლო დაწესებულებებში. მინიჭებული ჰქონდა ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწისა (1932) და დოცენტის (1935) სამეცნიერო წოდებები. სამწუხაროდ, გარდაცვალების შემდეგ დრამატურგის სახელი უსამართლოდ მიივიწყეს. ნიკო შიუკაშვილმა პედაგოგიურ ასპარეზზე გამოსვლისთანავე სამოღვაწეოდ ქვეყნის ყველაზე რთული რეგიონი - მესხეთი აირჩია, რომელიც თურქთა ხანგრძლივი ბატონობისაგან ყოველმხრივ დაუძლურებულიყო. ჩვენი მიზანი მისი მოღვაწეობის ამ პერიოდის (1894-1907) წარმოჩენაა. მან ახალციხეში ჩასვლისთანავე ფართო სამოღვაწეო ფრონტი გაშალა, სკოლის კათედრას თეატრიც მიაშველა, შექმნა

დრამატული წრე, აწყობდა წარმოდგენებს. თვითონ იყო რეჟისორიც, სცენარისტიც, მსახიობიც. ეხმარებოდა ობოლ, გაჭირვებულ ბავშვებს. 1898-1900 წლებში იგი ახალქალაქის სკოლის მასწავლებლად გადაჰყავთ. 1901 წლიდან კვლავ ახალციხეშია. ერთხელ დასს პიესები შემოაკლდა. ნიკომ თავად სცადა პიესის დაწერა. ასე შეიქმნა მისი პირველი დრამა - „გამხმარი ფოთოლი“ (1906), რომელიც ოჯახურ საკითხებს ეხებოდა. პიესა წარმატებით დაიდგა სცენაზე. მსახიობები გვიან მიხვდნენ ავტორის ვინაობას და ოვაციებით შეხვდნენ მას. პირველს მეორე დრამა - „მეგობრობა“ (1907) მოჰყვა. ორივემ ფართო გამოხმაურება ჰპოვა სალიტერატურო კრიტიკაში. ნიკო შიუკაშვილის ღვაწლი შეუმჩნეველი არ დარჩენია სამცხის ქართველობას. გაზეთი „ასპინძა“ (1974, N146) წერდა: „ნიკო შიუკაშვილს დიდი ღვაწლი მიუძღვის ჩვენი კუთხის აღორძინებაში, კულტურული ცხოვრების წინსვლაში... მის ამაგს აღნიშნავენ მკვლევრები: გ. ჯავახიშვილი, ი. მაისურაძე, დ. კოჟორაძე და სხვები. „თერგდალეულთა“ ეროვნულ იდეებზე აღზრდილი ცდილობდა მესხთათვისაც განეცხადებინა დიდ ქართველთა გულისწადილი. 1907 წელს (27.10) ნიკოს თაოსნობით გაიმართა ილია ჭავჭავაძის ხსოვნისადმი მიძღვნილი საღამო. გაზეთი „ისარი“ (1907, N249) ვრცლად გამოეხმაურა ამ მოვლენას. რეცენზენტი აღფრთოვანებულია წარმოდგენის ორგანიზებით, დამდგმელის ღრმააზროვანი სიტყვით: „ნეტარ-განსვენებულ იყავ მოძღვარო!.. აქ, ძველს მესხეთში, პატარა ჯგუფი შენის ერისა გიძღვნის

გვირგვინს დიდი მგოსნის, შოთას აკვანზედ აღმოცენებულს...“ დრამატურგმა დამსწრეთ მოუწოდა დარაზმულიყვნენ ილიას ეროვნული იდეის გარშემო.

საკვანძო სიტყვები: ნიკო შიუკაშვილი, მესხეთი, ახალციხე, პედაგოგი, მოღვაწეობა.

დარეჯან ჟუჟუნაძე,
სოციალური მეცნიერებების დოქტორი,
სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
საქართველო

სოციალურ–პოლიტიკური საკითხები სამცხე– ჯავახეთში 1917–1921 წლებში

1917–1921 წლებში სამცხე–ჯავახეთში დაძაბული ცხოვრების გამო არაერთი მტკივნეული პრობლემა ინასკვებოდა. ეს პრობლემები მხოლოდ საომარი მოქმედებების შედეგად შექმნილი ეკონომიკური სიძნელეებიდან კი არ გამომდინარეობდნენ, არსებობდა სხვა სახის პრობლემებიც. შინაგანად დაძაბულ ურთიერთობებში იკვეთებოდა ამ კუთხის რელიგიურად და ეთნიკურად ჭრელი მოსახლეობის პოზიცია. ძირითადი პრობლემა იყო ერთი მხრივ აბორიგენ მოსახლეობას, ქართველებსა და მეორე მხრივ XIX საუკუნეში შემოხიზნულ „უცხოელთა“ თანაცხოვრების მოუგვარებელი სოციალურ–პოლიტიკური საკითხები. ცალკეულ ეთნიკურ რელიგიური ჯგუფების მიხედვით ეს პრობლემები სხვადასხვაგვარად აღიქმებოდა და განსხვავებულ მიმართულებას იძენდა. მესხეთის მაჰმადიან

ქართველთა ნაწილმა, რომელთა გონება ქრისტიანული რელიგიისადმი შიშმა მოიცვა, ნაყოფიერი ნიადაგი მოუმზადა თურქეთის პოლიტიკურ აგენტებს, თურქი ემისრებისა და ავანტიურისტი ბეგ-აღალარების ერთ ბლოკში გაერთიანებას. ჯამუშებისა და პოლიტიკური ავანტიურისტების ამ კავშირმა საბედისწერო როლი შეასრულა მესხეთის ისტორიაში. ისინი თანდათან გაეთიშნენ საკუთარ ხალხს და ქვეყანას და აშკარად თურქოფილურ პოზიციებზე დადგნენ. აღსანიშნავია, რომ ყველა ამ წინააღმდეგობამ თავი იჩინა მესხეთში. ამასთან ერთად, მმართველმა ორგანოებმა, („ოზაკომმა“) მოსახლეობაზე ფიქრის ნაცვლად, მრავალეროვანი ადგილობრივი მოსახლეობის ნაციონალ-რელიგიური დაპირისპირების, მტრობა-შეტაკებისა და ურთიერთსისხლისღვრისთვის პირობები შეამზადეს. საქართველოს სამხრეთ რეგიონებში უკვე 1917 წელს შესამჩნევი გახდა მუსლიმთა ბანდების გააქტიურება, რაც ამ კუთხეში თურქული პარტიების პირდაპირი მუშაობის შედეგი იყო. პანისლამიზმის იდეების მქადაგებლეთან დაახლოებული ბეგები მთავრობასთან აშკარა კონფლიქტში ჩაებნენ „ჩართების“ იმედად. სამცხე-ჯავახეთში სამოქალაქო ომის ვითარება შეიქმნა და მან რელიგიურ-შოვინისტური ხასიათი მიიღო. საარქივო მასალებზე დაყრდნობით წარმოდგენილია ქართული სოფლების ლტოლვილი მოსახლეობის გახიზვნისა ფაქტები, მენშევიკური მთავრობის სახელზე გაგზავნილი საჩივრის წერილები, სადაც დაწვრილებითაა აღწერილია სამცხე-ჯავახეთის მოსახლეობის მძიმე სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობა. „გაქცევები“ - ასე ეწოდა მესხეთში

სამოქალაქო ომის დროს ამ კუთხიდან მარაბდასა და წალკაში, ბორჯომსა და ბაკურიანის ტყეებში გაქცეულ ქართველთა მასიურ დევნას, რომელსაც მუსლიმური რაზმები ეწეოდნენ თურქეთულ ჯარებთან ერთად.

საკვანძო სიტყვები: ლტოლვილები, სამოქალაქო დაპირისპირებები, აჯანყებები, გაქცევები, მსხვერპლი.

განათლება

გულიკო ბექაური,
ასოცირებული პროფესორი,
სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
საქართველო

სწავლის მოტივაცია დაწყებითი განათლების მასწავლებლის მომზადების საგანმანათლებლო საბაკალავრო-სამაგისტრო პროგრამის სტუდენტებთან (ფსიქოლოგიის სასწავლო კურსის მაგალითზე)

უდავოა, რომ მოტივი მნიშვნელოვანად განსაზღვრავს პიროვნების ქცევის მიმართულებას, შინაარსს და გავლენას ახდენს მის წარმატება-წარუმატებლობაზე, სწავლის მიზანსა და განვითარებაზე. ბოლო პერიოდში განათლების ფსიქოლოგიაში უფრო და უფრო აქტიურად ვხვდებით სხვადასხვა ტიპის კვლევებს სტუდენტთა სწავლის მოტივაციაზე ასაკობრივ და გენდერულ ჭრილში. თამამად შეიძლება ითქვას, რომ სწავლა-სწავლების პროცესში მოტივს უდიდესი მნიშვნელობა აქვს და მასზე ბევრად არის დამოკიდებული პიროვნების ღირებულებები, ქცევის ხასიათი და შინაარსი. კვლევის მიზანი იყო, ფსიქოლოგიის სასწავლო კურსთან დაკავშირებული სწავლის მოტივების შესწავლა. ამ მიზნით, სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტის განათლების, ჰუმანიტარულ და სოციალურ მეცნიერებათა ფაკულტეტის დაწყებითი

განათლების მასწავლებლის მომზადების საბაკალავრო-სამაგისტრო პროგრამის I-IV კურსის სტუდენტებთან ჩავატარეთ გამოკითხვა. კვლევის დროს გამოყენებული იქნა სწავლის მოტივაციის საკვლევი სტანდარტიზებული კითხვარი. გამოკითხვა იყო ნებაყოფლობითი, დაცული იყო ანონიმურობა და კონფიდენციალურობა. კვლევის შედეგების მიხედვით, გამოკითხულთა დიდი ნაწილი (90 %-ზე მეტი) ფსიქოლოგიის საგნის სწავლებისას შინაგანი მოტივებით ხელმძღვანელობს, ანუ, მათ ქცევას საფუძვლად უდევს შინაგანი ინტერესი, მოთხოვნილება და პიროვნული თავისებურებები. სხვადასხვა კურსის სტუდენტთა მონაცემების შედარების შედეგად არ გამოვლინდა მნიშვნელოვანი განსხვავებები. დებულებების შეფასებისას კვლევაში მონაწილე 72 სტუდენტი (100 %) თვლის, რომ "ფსიქოლოგიის ცოდნა ღირებულია და უნდა ეცადო, რაც შეიძლება მეტი იცოდე". I და IV კურსის სტუდენტებთან უფრო მაღალია შინაგანი მოტივაციის საშუალო ქულა, (I-17,61%, IV-17,38%) თუმცა არის მცირედი განსხვავება I კურსის უპირატესობით. მეორე კურსის სტუდენტებში შედარებით დაბალია შინაგანი მოტივაციის საშუალო ქულა (14,11%). მოტივაციის ამადლებაზე ზრუნვა ფუნდამენტურია სწავლა-სწავლების პროცესის წარმატებით განხორციელებისათვის. ამიტომ, ნებისმიერი საგნის სწავლებისას, სწორად უნდა შევაფასოთ სტუდენტთა ინტერესები და მოთხოვნილებები. შესაბამისად დავგეგმოთ ისეთი

სასწავლო პროცესები და აქტივობები, რომელიც უკეთ დაანახებს თითოეული საგნის საჭიროებას და დადებით გავლენას მოახდენს მათ თვითშეფასებაზე, პიროვნულ და პროფესიულ განვითარებაზე.

საკვანძო სიტყვები: სწავლა, მოტივი, სტუდენტი.

ნინო კარკაძე,
დოქტორანტი,
სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
საქართველო

სოციალური მედიის როლი ბავშვთა განვითარების ადრეულ ეტაპზე

ციფრული გარემო თავდაპირველად შეიქმნა მოზარდი მომხმარებლისათვის და ვერავინ იფიქრებდა, თუკი ის ერთ დღეს გახდებოდა ადგილი, სადაც ბავშვობას გაატარებდი. ეს სიტყვები ხშირად გვესმის სამეცნიერო კონფერენციებზე, სადაც ბავშვთა ფსიქოლოგები, უფლებადამცველები, მასწავლებლები თუ მშობლები გამოდიან და 21-ე საუკუნის მთავარ გამოწვევასა თუ პრობლემაზე - სოციალურ მედიაზე საუბრობენ.

სამეცნიერო სტატიაში გაშუქებულია ჩვენ მიერ ჩატარებული კვლევის შედეგები და ანალიზი, თუ რა გავლენას ახდენს სოციალური მედია ბავშვთა განვითარების სხვადასხვა ეტაპებზე. კვლევა ჩატარდა 2024 წლის მარტის თვეში, ადიგენის მუნიციპალიტეტში. საკვლევ მეთოდად შეირჩა კვლევის თვისებრივი მოდელი და თვისებრივი კვლევიდან გამოყენებული

იქნა ფოკუს ჯგუფი. ფოკუს ჯგუფი შედგებოდა სამი მშობლისგან განსხვავებული ასაკობრივი კატეგორიის ბავშვების, ორი ბავშვთა ინკლუზიური განათლების და განვითარების სოციალისტი და ერთი ბავშვთა ფსიქოლოგისგან.

კვლევის შედეგებსა და ანალიზზე დაყრდნობით შეგვიძლია ვთქვათ, რომ ციფრული ჩვევები იწყება ადრეულ ასაკში და ის ზეგავლენას ახდენს მოზარდ ასაკზეც. ბავშვთა ფსიქოლოგი მ. შოვნაძე აცხადებს: “ ჩვენ ბრმად ვერ ვენდობით ციფრულ სანდოობას ბავშვებთან დაკავშირებით. ეს ყველაფერი კონტროლირებადი უნდა იყოს მთავრობის და სხვადასხვა ინდუსტრიის მიერ”.

საკვანძო სიტყვები: სოციალური მედია, სოციალური მედია მენეჯმენტი, ბავშვთა განვითარება, განვითარების ეტაპები.

ირმა ქურდაძე,

პროფესორი,

სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,

საქართველო

ტრანზიციის მნიშვნელობა სკოლამდელი და ზოგადი განათლების ინტეგრაციის პროცესში

ბავშვის სკოლის დაწყებისათვის მომზადება მის ცხოვრებაში ახალ ცხოვრებისეულ ეტაპს წარმოადგენს.

მნიშვნელოვანია იმ გამოწვევებისა და სირთულეების ცოდნა, რაც ბავშვებმა და მათმა ოჯახებმა უნდა გადალახონ ამ პროცესში.

კვლევების თანახმად, ბავშვების დიდი ნაწილისთვის სკოლის დაწყების გამოცდილება კულტურულ შოკსაც კი უკავშირდება (Brostrom, S 2007).

სკოლაში ტრანზიცია, რომელიც ყველა ბავშვისთვის კომპლექსურ ცხოვრებისეულ ცვლილებასთან არის დაკავშირებული, კიდევ უფრო სტრესული და გამოწვევებით სავსე შეიძლება აღმოჩნდეს სპეციალური საჭიროების მქონე ბავშვებისა და მათი ოჯახებისთვის (Rosier, K., McDonald, M., 2011).

სკოლაში ტრანზიციისადმი განსაკუთრებულად მნიშვნელოვანია იმ ბავშვების მხარდაჭერა, რომლებსაც განვითარებისა და სწავლასთან დაკავშირებული სირთულეები აქვთ, ასევე სოციალურად დაუცველი ან ეთნიკური უმცირესობის წარმომადგენლები, იძულებით გადაადგილებული პირების ოჯახების შვილები და სხვა.

აღნიშნული პროცესის უმტკივნეულოდ წარმართვისათვის სკოლას ბავშვების ტრანზიციის ხელშეწყობის პროგრამა უნდა გააჩნდეს, რაც სკოლების ავტორიზაციის პროცესში უმნიშვნელოვანესია.

ამ დოკუმენტის მიხედვით, სკოლაში ყველა ბავშვისთვის გარკვეული სტანდარტული მხარდამჭერი პროცედურების არსებობის გარდა, აუცილებელია ასევე ცალკეული ბავშვისათვის მათი საჭიროებებიდან გამომდინარე, სპეციფიკური მხარდამჭერი ღონისძიებების არსებობის გათვალისწინებაც.

საკვანძო სიტყვები: ტრანზიცია, ბავშვების მხარდაჭერა, განვითარებისა და სწავლასთან დაკავშირებული სირთულეები.

ნატო ყრუაშვილი,
ასოცირებული პროფესორი,
სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
საქართველო

ქართველ დედათა სასწავლებელი სტამბოლში (XIX-XX საუკუნეთა მიჯნა)

XIX საუკუნეში, 1861 წელს, მამა პეტრე ხარისჭირაშვილმა ქალაქ სტამბოლში დააფუძნა ქართველ კათოლიკე მამათა სავანე. 1871 წელს კი დაარსა დედათა მონასტერი. მისი მიზანი იყო სასულიერო პირთა მომზადება და მათი სამშობლოში დაბრუნება. სავანეთა დამფუძნებელს სურდა, რომ მოწაფეებს საფუძვლიანად სცოდნოდათ მშობლიური ენა და ჰქონოდათ ეროვნული ცნობიერება. პეტრე ხარისჭირაშვილის ზრუნვით დედათა სავანეს კუთვნილებაში გადაეცა საცხოვრებელი და სასწავლებლის შენობები. მისივე ანდერძით მამათა სავანეს უნდა ეზრუნა დედათა სავანეზე 10-15 წლის განმავლობაში. სინამდვილეში კი ოცდაცამეტი წელი გაგრძელდა - 1904 წლამდე. ამის შემდგომ „სტამბოლის დედათა მონასტრის წინამძღვარი“ ოცდაათი წლის განმავლობაში იყო ელისაბედ ბეჟანიძე. იგი ასევე ხელმძღვანელობდა მონასტერთან არსებულ ქალთა ქართულ-ფრანგულენოვან სკოლას. ცდილობდა გაეფართოებინა მონასტერი და გაეზარდა საქართველოდან წაყვანილი მოსწავლე გოგონების რიცხვი. პედაგოგები მხოლოდ ქართველი მონაზვნები იყვნენ. თავისი მიზნების მისაღწევად სჭირდებოდა ახალი შენობა. ამიტომ დახმარებისათვის მიმართა

ცნობილ მეცენატებს - ზუბალაშვილებს. მამათა და დედათა მონასტრების წარმომადგენლებმა შეიმუშავეს საქართველოში საგანმანათლებლო საქმიანობის აღორძინების გეგმა მას შემდეგ, რაც საქართველომ მოიპოვა დამოუკიდებლობა. 1919 წელს ელისაბედ ბეჟანიძემ ოფიციალური თხოვნით მიმართა საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის შინაგან საქმეთა და განათლების მინისტრს ნოე რამიშვილს. კერძოდ, მან მოითხოვა ნება დაერთოთ, რათა ევროპული სწავლა-განათლების შემოტანის მიზნით, ქალაქ ახალციხეში გაეხსნა ქართულ და ფრანგულ ენაზე დაწყებითი და საშუალო სასწავლებლები. საქართველოს მთავრობამ მას თანხმობა განუცხადა. ამიტომ, ელისაბედ ბეჟანიძე 1920 წელს საქართველოში ჩავიდა და მთავრობას წარუდგინა ხარჯთაღრიცხვა. საბჭოთა ხელისუფლების დამყარებამ ჩაშალა ეს ეროვნული საქმე. უნდა აღინიშნოს, რომ სტამბოლის ქართველ დედათა მონასტერში და სკოლაში სწავლობდა ახალციხის (რაბათის) ქალთა სკოლის მრავალი კურსდამთავრებული. მათ შორის იყვნენ: ნატალია გიორგაძე და ალათია გოზალიშვილი. ასევე სწავლობდნენ სტამბოლელი ქართველების შვილებიც. ე.ი. ემსახურებოდნენ თურქეთში გადახვეწილი ქართველების განათლებასა და ეროვნული ცნობიერების შენარჩუნებას.

საკვანძო სიტყვები: სტამბოლი, დედათა სავანე, ეროვნული ცნობიერება, ელისაბედ ბეჟანიძე...

ვეტერინარია

ვასილი ბასილაძე,
დოქტორანტი,
სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
საქართველო
დემნა ხელაია,
პროფესორი,
სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
საქართველო

პარამფისტომიდოზების გავრცელება დასავლეთ საქართველოს ზოგიერთ რაიონში სასაკლავოს მონაცემების მიხედვით

იმის გათვალისწინებით, რომ პარამფისტომების განვითარებაში მნიშვნელოვანი როლი ეკუთვნის შუალედურ მასპინძელს - მტკნარი წყლის ლოკოკინას, გადავწყვიტეთ დაავადების გავრცელება შეგვესწავლა დასავლეთ საქართველოს ზოგიერთი რაიონის მაგალითზე, სადაც მრავლადაა ჭაობიანი საძოვრები და, შესაბამისად, დაავადების განვითარებისათვის ესოდენ საჭირო პირობები. 2023 წლის ნოემბერ/დეკემბერსა და 2024 წლის თებერვალ/მარტში სრული პათანატომიური გამოკვლევა ჩატარდა 481 სულ საკლავ მსხვილფეხა პირუტყვის შინაგან ორგანოებზე (ფაშვი, ბადურა, კუჭ-ნაწლავის ტრაქტი), რომელთაგან 95 - ში აღმოჩენილი იქნა პარამფისტომები, რაც შეადგენს 19,8 %-ს. აღმოჩნდება, რომ პარამფისტომატოზის ექსტენსივობის მაჩვენებელი ყველაზე მაღალია ხობის (23,2 %), სამტრედიისა (21,9 %) და აბაშის (20,7%)

მუნიციპალიტეტებიდან გამოკვლეულ მსხვილფეხა რქოსან საქონელში. გარდა ამისა, ჩვენ მიერ დადგენილ იქნა პარამფირტომიდოზით დაინვაზების ინტენსივობის მაჩვენებელი. იგი მერყეობდა საშუალოდ 100 -დან 300 ერთეულ პარამფისტომამადე, თუმცა რამდენიმე შემთხვევაში მან გადაამეტა 400 ერთეულსაც (6 შემთხვევა). აქვე აღვნიშნავთ, რომ სუსტი ინვაზის შემთხვევაში საკლავი ცხოველის ნასუქობის მაჩვენებელი (FOCT 5110 – 87 - ის მიხედვით) ძირითადად იყოს საშუალო, ხოლო საშუალო და ძლიერი ინვაზიას - საშუალო ან საშუალოზე დაბალი.

საკვანძო სიტყვები: პარამფისტომები, შუალედურ მასპინძელი, ლოკოკინა, დაინვაზების ინტენსივობის მაჩვენებელი.

გიორგი ბუცხრიკიძე,
დოქტორანტი,
სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
საქართველო
თენგიზ ყურაშვილი,
პროფესორი,
სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
საქართველო

ენდომეტრიტით დაავადებული ფურებიდან გამოყოფილი პათოგენების ანტიბიოტიკების მიმართ მგრძობელობა

ენდომეტრიტით დაავადებული ფურებიდან გამოყოფილი და შესწავლილია აღმძვრელი, დადგენილია ეთიოლოგიური როლი. ცდების

მსვლელობისას ავადმყოფი ფურების საშოდან და საშვილოსნოს ყელიდან გამოვყავით ბაქტერიები, E. coli (8 შემთხვევა), Staphylococcus aureus(4 შემთხვევა), Staphylococcus spp(2 შემთხვევა), Candida albicans(1 შემთხვევა), Proteus vulgaris (1 შემთხვევა), კულტურები. ჩვენს შემთხვევაში ბაქტეროგიული კვლევის შედეგად გამოყოფილი მიკრობები, მგრძნობიარეა და რეზისტენტულია ანტიბიოტიკების მიმართ. E. coli, Staphylococcus aureus, Staphylococcus spp, Candida albicans და Proteus vulgaris 12 დასახელების ანტიბიოტიკის უმრავლესობის მიმართ. ამოქსაცილინი/კლავულანი მჟა, პიპერაცილი/ ტაზობაქტანი, ცეფოტაქსიმი, ცეფტაზიდიმი, ცეფეპიმი, ცეფოქსიტინი, ტიგეციკლინი, ციპროფლოქსაცინი, ერტაპენემი, ტრიმეტოპრიმ / სულამეტოქს, ნიტროფურანტიონი და ფოსფომიცინი.

საკვანძო სიტყვები: ენდომეტრიტით დაავადებული ფურები, ეთიოლოგიური როლი, რეზისტენტულობა.

სერგო რიგვავა,
ბიოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორი,
სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
საქართველო
მერაბ ნათიძე,
პროფესორი,
სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
საქართველო
ლევან მაკარაძე,
პროფესორი,
სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
საქართველო

ჰუმორული იმუნიტეტის შეფასება ანტისტაფილოკოკურ შრატში თანამედროვე ტესტ-სისტემების გამოყენებით

ინფექციურ დაავადებათა დიაგნოსტიკის, ჰომოლოგიურ და პოლიკლონურ ჰიპერიმუნურ შრატებში სპეციფიკური ანტისხეულების განსაზღვრის მიზნით შემუშავებულია და წარმატებით გამოიყენება სეროლოგიური ტესტ-სისტემები.

ნაშრომის მიზანია სადიაგნოსტიკო ტესტ-სისტემების შემუშავება და პასიური (არაპირდაპირი) ჰემაგლუტინაციის რეაქციაში გამოყენება პროდუცენტ-ცხოველებიდან (თხები) მიღებულ ჰიპერიმუნურ შრატში, ანტიბაქტერიული და ანტიტოქსიკური ანტისხეულების ტიტრის დასადგენად.

სადიაგნოსტიკო ტესტ-სისტემის დამზადება და კონტროლი მოიცავს შემდეგ ეტაპებს: ა) სენსიტინების - ბაქტერიული ანტიგენების და გაწმენდილი ანატოქსინის გამოყენება. სადიაგნოსტიკო პრეპარატის მგრძნობელობა დამოკიდებულია სენსიტინის ოპტიმალური დოზის დადგენაზე, რომლის განსაზღვრა ექსპერიმენტული გზით ხორციელდება, ბ) სენსიტინის მტარებლის მომზადება, რომლის ფუნქციას ყოჩიდან აღებული და სათანადო ტექნოლოგიით დამუშავებული ფორმალინიზირებული სისხლის ერთროციტები ასრულებს. დიაგნოსტიკუმის დამზადების შემდგომი ეტაპებია ერთროციტების სენსიბილიზაცია და მზა პრეპარატის ლიოფილური გაშრობა პროტექტული ხსნარების გამოყენებით.

ექსპერიმენტულ გამოკვლევებს დაექვემდებარა 11 თხის ჰიპერიმუნიზაციით მიღებული სისხლის

შრატი. სარწმუნო შედეგების მისაღებად პასიური ჰემაგლუტინაციის ტესტით ანტისხეულების განსაზღვრა ხორციელდებოდა ნორმაში და ჰიპერიმუნიზაციის ციკლის დამთავრების შემდეგ. დადგენილ იქნა, რომ ნორმაში ანტიბაქტერიული ანტისხეულების ტიტრმა შეადგინა 1:10 – 1:80, ხოლო ანტიტოქსიკური ანტისხეულების ტიტრმა - 1:10-1:40. ანტისხეულების დონის მკვეთრი ზრდა აღინიშნა იმუნიზირებული ცხოველების სისხლის შრატში, რასაც ადასტურებს მიღებული შედეგები, კერძოდ, ანტიბაქტერიულმა ტიტრმა შეადგინა 1:5120 -1:20480, ხოლო ანტიტოქსიკურმა 1:320 – 1:1280.

პასიური (არაპირდაპირი) ჰემაგლუტინაციის რეაქცია არ საჭიროებს ძვირადღირებულ აპარატურას, ხასიათდება მაღალი მგრძნობელობით და სპეციფიკურობით, დადგმის სიმარტივით და უმოკლეს დროში (3-5 სთ) შედეგების აღრიცხვით.

საკვანძო სიტყვები: ტესტ-სისტემები, ანტისხეულები, ჰიპერიმუნიზაცია, ანტიბაქტერიულმა ტიტრი.

ლევან მაკარაძე,

პროფესორი,

სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,

საქართველო

ზურაბ მაკარაძე,

ასოცირებული პროფესორი,

სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,

საქართველო

ნინო მილამვილი,
პროფესორი,
სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
საქართველო
ეკატერინე ჩაჩუა,
ასოცირებული პროფესორი,
სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
საქართველო

სიმსივნეები და მათი განვითარების თავისებურებები

სიმსივნეები ვეტერინარიის და მედიცინის ჯერ კიდევ გადაუჭრელი პრობლემაა და მის მიერ გამოწვეული სიკვდილიანობის მაჩვენებელი განსაკუთრებით მაღალია. სიმსივნეების ორგანიზმში განვითარების მექანიზმის დღემდე სრულყოფილად შესწავლილი არ არის.

ასევე ბურუსითაა მოცული უმრავლესი სიმსივნეების ეტიოლოგიის ფაქტორი. ყოველივე ზემოთ აღნიშნული ართულებს, ზოგჯერ კი შეუძლებელს ხდის სიმსივნეების წინააღმდეგ განხორციელდეს მეცნიერულად დასაბუთებული, ეფექტური სამკურნალო და პროფილაქტიკური ღონისძიებები. საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენციაზე ავტორების მიერ ყურადღება გამახვილდება ცხოველისა და ადამიანის ორგანიზმში სიმსივნეების განვითარების თავისებურებებზე და მოსალოდნელ შედეგებზე.

საკვანძო სიტყვები: სიმსივნე, სიკვდილიანობის მაჩვენებელი, სიმსივნეების ეტიოლოგიის ფაქტორი.

მიხეილ სოხაძე,
დოქტორანტი,
სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
საქართველო
იოსებ მენტეშაშვილი,
დოქტორანტი,
სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
საქართველო
თენგიზ ყურაშვილი,
პროფესორი,
სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
საქართველო

საქართველოში კენტჩლიქიანი ცხოველების და ძაღვების ბრუცელოზის გავრცელება და მისი ეპიზოოტიური და ეპიდემიური შეფასება

ბრუცელოზი ქრონიკულად მიმდინარე ინფექციური, ზოონოზური უჯრედშიდა ბაქტერიით გამოწვეული დაავადებაა. ავადდება მრავალი სახეობის შინაური და გარეული ცხოველი. კერძოდ: მსხვილფეხა საქონელი, ცხვარი, თხა, ღორი, ირემი, ცხენი, აქლემი, ძაღლი, კატა, კურდღელი, ქურციკი, მელია, გარეული ღორი, მღრღნელები და სხვა.

ბრუცელოზის ბაქტერიით დაინფიცირება ჩვეულებრივ ხდება დაავადებულ ცხოველებთან და მათ გამონაყოფებთან უშუალო კონტაქტით ან დაბინძურებული საკვები პროდუქტების მოხმარებით.

ბრუცელოზის დაავადების სამართავად მნიშვნელოვანია შესწავლილი იქნას ეპიზოოტიურ

პროცესში მონაწილე ყველა დაავადების ამთვისებელი ცხოველი.

ბრუცელოზზე გამოკვლეული კენტჩლიქიანი ცხოველების და ძაღლების კვლევების შედეგების ინტერპრეტაცია საშუალებას მოგვცემს გავიგოთ თუ რა როლს ასრულებენ ზემოაღნიშნული ცხოველები საქართველოში ბრუცელოზის დაავადების გავრცელებაში.

საკვანძო სიტყვები: ბრუცელოზი, ზოონოზი, ეპიზოოტიური პროცესი.

აგრონომია და ეკოლოგია

თეიმურაზ გვარამაძე,
ასოცირებული პროფესორი,
სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
საქართველო

ენტომოლოგიის როლი მცენარეთა დაცვის საქმეში

ნაშრომში განხილულია მცენარეთა მავნებლები, რომლებიც მძიმე მდგომარეობის წინაშე აყენებს მოსავლიანობას მემცენარეობის მხრივ. განხილულია თავისი მავნეობის მიხედვით, თუ რომელი მავნე მწერთა ჯგუფი რომელ მცენარეებს აზიანებენ. ესენია: ხეხილის ბაღები, ერთწლიანი და მრავალწლიანი საკვები კულტურები, მაგალითისათვის, ძაღლყურძენათა ჯგუფის წარმომადგენელი მცენარეები და სხვა. ცალცალკე განხილულია თავისი მავნეობის მიხედვით ტკიპები, ნემატოდები, მოლუსკები, თაგვები, ვირთაგვები, კალიები და სხვა. მავნე მწერები გვხვდებიან ადამიანის ბინებშიც, სადაც აფუჭებენ ტანსაცმელს (ჩრჩილი), ავეჯს (რკილი, ხარაბუზები). ამრიგად, მავნე მწერები ადამიანებისათვის ყველაზე საშიშ მტრებს წარმოადგენენ. თავისი მავნეობის მიხედვით ყველაზე დიდი მავნეობით გამოირჩევა.

მასიური გამრავლების მწერები მაგალითისათვის სიმინდის ფარვანა, რომელიც დასავლეთ საქართველოში სამ თაობას იძლევა და დებს 2000-2500-კვერცხს.

ნაშრომში განხილულია ასევე სასარგებლო მწერები, რომლებიც იკვებებიან მავნე მწერების კვერცხებითა და მატლებით, ასევე ტკიპებით და ბუგრებით. მაგალითისათვის 1960-იან წლებში, ბორჯომის ხეობებში და მთლიანად საქართველოს ტყეებში, გახმოვის პირას მიიყვანა ნამვის ხეები ლაფანჭამიამ, რომლის გადარჩენაში მთავარი გადამჭრელი როლი ითამაშა ენტომოფაგმა, ხოჭო რიზოფაგუსმა. ბათუმის ბიოლაბორატორიაში გამოყავდათ ხოჭო კრიპტოლემუსი, რომელიც იკვებება ციტრუსებსა და ჩაიში ბუგრებითა და ტკიპებით. მავნე მწერების განადგურების საქმეში დიდი წვლილი მიუძღვის ჭიამაია როდოლიას.

საკვანძო სიტყვები: ენტომოლოგია, სასარგებლო მწერები, მცენარეთა დაცვა.

ნანა ზუბაშვილი,
ბიოლოგიის დოქტორი,
სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
საქართველო

მარცვლეულ კულტურებში დაავადების გავრცელების მოდელირება კლიმატის ცვლილების პირობებში

მცენარეთა დაავადებების გავრცელება მნიშვნელოვან რისკებს უქმნის გლობალურ სასურსათო უსაფრთხოებას და გარემოს მდგრადობას, მთელ მსოფლიოში და იწვევს პირველადი პროდუქტიულობისა და ბიომრავალფეროვნების

დაკარგვას, რაც უარყოფითად აისახება დაზარალებული რეგიონების ეკოლოგიურ და სოციალურ-ეკონომიკურ პირობებზე. მცენარეთა დაავადებებზე კლიმატის ცვლილების ზემოქმედების პროგნოზირება საკმაოდ რთულია, რადგან ჩართულია მცენარეების, პათოგენების და გარემოს მრავალი ასპექტი. ეს ფაქტორები მოიცავს ტაქსონების განაწილებას და სიმრავლეს (გეოგრაფიული დიაპაზონი, ნიშების უპირატესობა), მათ ვარგისიანობა და ვირულენტობა, აბიოტური ურთიერთქმედება, მცენარე-მიკროორგანიზმის ევოლუციური პროცესები, მასპინძლისა და ვექტორის ბიოლოგია და გარემო პირობები. ასევე ნაშრომში ხაზგასმით აღვნიშნავთ რომ კომბინირებული ეფექტები უფრო გამოხატულია, ვიდრე ინდივიდუალური ეფექტები და, ზოგიერთ შემთხვევაში, საჭიროა ფაქტორების კომბინაცია. ტექნოლოგიური მიღწევები გვთავაზობს უპრეცედენტო შესაძლებლობებს ბიოლოგიური, ეკოლოგიური და ევოლუციური ცოდნის გენერირებისა და ინტეგრაციის პოლიტროფიულ მოდელებში. საჭიროა ერთობლივი ძალისხმევა, რომელიც მოიცავს ტექნიკურ ინოვაციებს და ციფრულ ინოვაციებს მცენარეთა დაავადებების მართვის ეფექტური და მდგრადი გადაწყვეტილებების შემუშავებისთვის ზუსტი სასოფლო-სამეურნეო ტექნოლოგიებს შეუძლია დაავადების ადრეული იდენტიფიცირება რათა დაეხმაროს ეფექტური და ეკოლოგიურად მიზნობრივი კონტროლის ზომების განხორციელებაში მოდელირება უნიკალური და ეკონომიური მიდგომაა მცენარეთა ინფექციურ დაავადებებსა და მდგრადობაზე კლიმატის ცვლილების

გრძელვადიანი ზემოქმედების პროგნოზირებისთვის. ნაშრომში განხილულია სიმულაციური მოდელები. DSSAT მოდელის და/ან APSIM მოდელი დაავადების რისკის შესაფასებლად ხორბლის და სხვა მარცვლოვან კულტურებში საქართველოს ზონებში. მაგ. DYMEX-APSIM მოსავლის დაავადების მოდელის გამოყენებით ხორბლის ჟანგის დაავადების სიმულაციისთვის, აჩვენა, რომ მოდელს შეეძლო დაავადების პროპორციის პროგნოზირება გამოკვლეულ რამდენიმე წელიწადში და შეუძლია შეცვალოს ხორბლის მცენარის განვითარება ჟანგის პოპულაციაზე. ნაშრომში ვაანალიზებთ თუ რა მნიშვნელოვანია დაავადებების და მოსავლიანობის პროგნოზირებისათვის მოდელირების გამოყენებას და ხაზს ვუსვამთ სხვადასხვა პრინციპების ინტეგრირების აუცილებლობას პოლიტროფიულ, ეკო-ევილუციური ჩარჩოებში. კლიმატის ცვლილება ქმნის შიდა და ინტერსპეციფიკურ კომპრომისებს, რომლებიც არეგულირებენ მცენარეთა ინფექციური დაავადებების მთელ ეპიდემიოლოგიურ პროცესს და დადასტურდა რომ პროგნოზირებული მოდელების გამოყენებით, ძალიან ცოტა მკურნალობამ შეამცირა დაავადების დაწყებამდე გამოყენებული ქიმიკატების რაოდენობა.

საკვანძო სიტყვები: მარცვლეული კულტურები, ინფექციური დაავადება, კლიმატის ცვლილებები, მოდელირება.

მზია ლობჯანიძე,
დოქტორანტი,
სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
საქართველო

**სამკურნალო, არომატული, სანელებელი და
საღებარი მცენარე თავშავა ჩვეულებრივი
Origanum Vulgare L. გამრავლების ფორმები
სამრეწველო პლანტაციებში**

საქართველოს ერთ-ერთ სიმდიდრეს მისი მრავალფეროვანი ფლორა წამოადგენს. რომელსაც მუდმივი დაცვა, აღდგენა და კონსერვაცია სჭირდება. ჩვენი მცირემიწიანი ქვეყნისათვის ეს პრობლემა განსაკუთრებით მწვავე და აქტუალურია.

სამკურნალო, თაფლოვან, საღებარ, არომატულ და სანელებელ მცენარეებზე მოთხოვნილება უფრო და უფრო იზრდება, რადგან მათ ვერ ცვლის სინთეზური გზით მიღებული ქიმიური პრეპარატები. გამომდინარე იქიდან, რომ მცენარეში ონტოგენეზის პერიოდში წარმოქმნილი ნივთიერებები უმნიშვნელოვანესია ცხოველური, მათ შორის ადამიანის ორგანიზმში მიმდინარე მეტაბოლიტური პროცესებისათვის, შესაბამისად, მათი უპირატესობა კიდევ უფრო მნიშვნელოვნად იკვეთება. სამკურნალო მცენარეების გამოყენება უსაფრთხო, მარტივი და ეფექტურია, რადგან არ არის ტოქსიკური, ორგანიზმში არ იწვევს ალერგიულ ან სხვა უარყოფით მოვლენას, რაც ძალიან მნიშვნელოვანია.

თავშავას კულტივირებისას, პლანტაციის გაშენებამდე პირველ რიგში გამოკვლეული უნდა იყოს ეკოპარამეტრები: ნიადაგის ნაყოფიერება, ნალექები, ტემპერატურა და ფარდობითი ტენიანობა, გარემოს დაბინძურების ხარისხი და სხვ. ისინი პროდუქტულობის და ხარისხის განმსაზღვრელი მნიშვნელოვანი ლიმიტირებადი ფაქტორებია. თავშავა მომთხოვნია ნიადაგის ნაყოფიერებისადმი. მისი კულტივირებისას უნდა გავითვალისწინოთ, რომ უდიდეს როლს თამაშობს ნიადაგის დამუშავების ხარისხი, რათა ოპტიმალური რეჟიმით მოხდეს საკვები ელემენტების, ტენის და სხვა პარამეტრების დიფერენცირება-გამოყენება ეკოლოგიურად სუფთა მაქსიმალური მოსავლის მისაღებად.

საქართველო ზომიერი კლიმატის მქონე ქვეყანაა და სწორედ მისი უნიკალური გეოგრაფიულ-კლიმატური ფაქტორები და ნიადაგის შედგენილობა მცენარეთა მრავალფეროვანი ძვირფასი სახეობების, მათ შორის: სამკურნალო, თაფლოვანი, საღებარი, არომატული და სანელებელი მცენარეების კულტივირების შესაძლებლობას იძლევა. მათი მაქსიმალურად ათვისება და მიზნობრივი გამოყენება ძალზე მნიშვნელოვანი და პერსპექტიულია ქვეყნის ეკონომიკისათვის და უნიკალური გენეტიკური თვისებების მქონე მცენარეთა შენარჩუნებისათვის.

საკვანძო სიტყვები: სამკურნალო, არომატული, სანელებელი და საღებარი მცენარე, გამრავლების ფორმები.

ნონა მიქაია,
პროფესორი,
სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
საქართველო

ულვაშფირფიტოვანი ხოჭოების ნემატოფაუნა საქართველოში

შესწავლილ იქნა კულტურულ მცენარეთა და ტყის 5 სახეობის ულვაშფირფიტოვანი (Scarabaeidae) ხოჭოს ნემატოფაუნა. ჩვენ მიერ აღრიცხულია ნემატოდების 15 ფორმა. ექსპერიმენტები ჩატარდა, როგორც დასავლეთ საქართველოს, ასევე აღმოსავლეთ საქართველოს რაიონებში. კვლევის შედეგად ულვაშფირფიტოვანი ხოჭოების (Scarabaeidae) ნემატოფაუნის ტაქსონომიური ანალიზიდან ჩანს, რომ რეგისტრირებული ნემატოდას 15 ფორმიდან დომინირებს Oxyurida -ს წარმომადგენლები (8 სახეობა). ნაკლებად გვხვდება Rhabditida -ს წარმომადგენლები 5 სახეობა. Mermithida-ს რიგის სახეობებიდან აღრიცხულია მხოლოდ 2 სახეობა. ამრიგად, აღნიშნული ნემატოდების სახეობები ერთნაირად არ არის წარმოდგენილი ულვაშფირფიტოვან ხოჭოებში: ჩვენ მიერ გამოკვლეული სახეობების უმრავლესობა ოქსიურიდებს (Oxyurida) მიეკუთვნება, აღნიშნულიდან შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ ულვაშფირფიტოვან ხოჭოებში (Scarabaeidae) ძირითადად ოქსიურიდებისა (Oxyurida) და რაბდიტიდების (Rhabditida) წარმომადგენლებია რეგისტრირებული. ულვაშფირფიტოვანი ხოჭოების (Scarabaeidae)

ნემატოდების შესწავლისას აღმოჩნდა, რომ რეგისტრირებული ხოჭოების IV ხნოვანების ლარვები უფრო ხშირადაა ნემატოდებით დაინვაზირებული (87%), ვიდრე სქესმწიფე ფორმები(23%), რაც შეეხება I და II ხნოვანების მატლებს, მათი დაინვაზირება უმნიშვნელოა, 1%. მდ. ვერეს ხეობაში მოპოვებული მასალიდან შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ ეპნ სახეობათა 1/5 მიეკუთვნება ნემატოდების იმ ჯგუფს, რომელთაც ახასიათებთ მასპინძლის სხეულიდან ნიადაგში მიგრაცია. ნემატოდების მესამე სტადიის ინფექციური იუვენილების ინვაზიის ექსტენსივობა უფრო მაღალია, ვიდრე პირველი და მეორე სტადიის იუვენილების. ულვაშფირფიტოვან ხოჭოებში (Scarabaeidae) აღრიცხული ნემატოდების 15 ფორმიდან აღმოსავლეთ საქართველოში ნაპოვნია 10, დასავლეთ საქართველოში 5. ორივე რეგიონისათვის საერთოს წარმოადგენს 7 ფორმა. ერთი ფორმა გვხვდება მხოლოდ დასავლეთ საქართველოში ჰექსამერმისი (Hexameris). ულვაშფირფიტოვანი ხოჭოების (Scarabaeidae) მიმართ ბიოკონტროლის ეფექტურობის დასადგენად გამოცდილ იქნა ნემატოდას კომერციული შტამი შტეინერნემა კარპოკაპსაე (Steinernema carpocapsae) და ახალი სახეობა ჰეტერორჰაბდიტის პოინარი (Heterorhabditis poinari). პირველის ეფექტურობა ხოჭო-მარტორქის მატლებზე ლაბორატორიულ ცდებში აღწევდა 95,1%-ს, ხოლო მეორის ეფექტურობა თუთის აბრეშუმის პარკმხვევიაზე – 89,55%. ამრიგად, შტეინერნემა კარპოკაპსაე-სა (Steinernema carpocapsae)

და ჰეტერორჰაბდიტის პოინარი-საგან (Heterorhabditis poinari) დამზადებული ბიოპრეპარატი ეფექტურობით გამოირჩევა და პერსპექტიულია მავნე მწერების ბიოკონტროლისათვის.

საკვანძო სიტყვები: ულვაშფირფიტოვანი ხოჭოები, ნემატოფაუნა, ტაქსონომიური ანალიზი, ბიოპრეპარატი.

ელისო მურადაშვილი,

დოქტორანტი,

სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
საქართველო

ზაირა ტყეზურავა,

ასოცირებული პროფესორი,

სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
საქართველო

**პომიდვრის სამხრეთამერიკული მენაღმე ჩრჩილის -
Tuta absoluta (Meyrick) თაობათა პოტენციური
განვითარება შიდა ქართლსა და სამცხე ჯავახეთის
რეგიონებში, საქართველოში**

პომიდვრის სამხრეთამერიკული მენაღმე ჩრჩილი - *Tuta absoluta* (Meyrick) (Lepidoptera: Gelechiidae) როგორც პომიდვრის კულტურის ძირითადი მავნე სახეობა, როგორც მინდვრის, ისე სათბურსა და შენახვის პირობებში. იგი აზიანებს ასევე Solanaceae-ს ოჯახის სხვა მცენარეებს (კარტოფილი, ბადრიჯანი, თამბაქო, გოჯი ბერი და სხვ.) და ასევე ამ ოჯახის ველურ სახეობებს. *T. absoluta* პირველად 2011 წელს აღმოაჩინეს

საქართველოში, იგი სწრაფად გავრცელდა ქვეყნის ყველა რეგიონში, მისი მაღალი რეპროდუქციული უნარის გამო და გახდა ძირითადი მავნებელი. T.absolutais გავრცელდა და დააზიანა მცენარეები როგორც სათბურებში, ასევე ღია გრუნტში. ბოლო წლებში T. absoluta პოპულაციის სწრაფმა ზრდამ გამოიწვია პომიდვრის მნიშვნელოვანი ზიანი საქართველოში. ზოგადად, დაბალ ზონაში და სათბურში სავეგეტაციო სეზონზე შეიძლება განვითარდეს T. absoluta -ს 10-12 თაობა.

წარმოდგენილი ნაშრომის მიზანია T. absoluta-ს ფენოლოგიის დადგენა და მისი განვითარება ორ გეოგრაფიულად და კლიმატურად განსხვავებულ რეგიონში შიდა ქართლსა (550-600 მმ) და სამცხე-ჯავახეთში (1000-1100 მმ) , სადაც კვლევები ჩატარდა 2020-. 2023, რათა დაგვედგინა ამ მწერის ბიოლოგიური თავისებურება და განსხვავებულობა.

მინიმალურ და მაქსიმალურ ტემპერატურებზე დაფუძნებული მოდელი საიმედოდ აღწერს პოპულაციის დინამიკას, შეფასებულა, რომ T.absoluta-ს შეუძლია მოგვცეს 8-10 თაობა სათბურის პირობებში, პომიდვრის კულტურაში ზამთარ-გაზაფხულზე მზარდი სეზონის განმავლობაში, ხოლო ღია გრუნტში მინდვრის კულტურებში, მავნებელი იძლევა 6-7 თაობას შიდა ქართლში პირობებში გაზაფხული-ზაფხულის პომიდვრის ნარგაობებში. სამცხე-ჯავახეთის რეგიონში განსხვავებული გეოგრაფიული და კლიმატური პირობები ვითარდება მწერის 4-5 თაობა

სათბურის პირობებში პომიდორზე და 2-3 თაობას პომიდვრის და კარტოფილის ნარგავებში ღია გრუნტში.
საკვანძო სიტყვები: Tuta absoluta, ფენოლოგია, თაობათა რაოდენობა.

თამარ ნარიმანიშვილი,
აგრონომიის დოქტორი,
სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
საქართველო

სარეველა მცენარეები საშემოდგომო ხორბლის ნათესში

სამცხე-ჯავახეთში სოფლის მეურნეობა ითვლება ეკონომიკის ერთ-ერთ პრიორიტეტულ სექტორად. ხორბლის მაღალი მოსავლიანობა აგრარული დარგის ეფექტურობის და კონკურენტუნარიანობის გაზრდის წინაპირობაა. დღეისათვის გასავრცელებლად დაშვებული ხორბლის ჯიშების არსებული მოსავლიანობა ვერ აკმაყოფილებს ფერმერთა და მოსახლეობის ეკონომიკურ და კომერციულ მოთხოვნილებებს. სამცხე-ჯავახეთის რეგიონის პოტენციალი გაცილებით მაღალია და მიწათმოქმედების კულტურის გაუმჯობესებით და თანამედროვე უხვმოსავლიანი ჯიშების შერჩევით, შესაძლებელია მკვეთრად ავამაღლოთ მოსავლიანობის საშუალო მაჩვენებელი. იმისათვის, რომ მაღალმოსავლიან ჯიშებს შევუქმნათ ხელსაყრელი პირობები მათი პოტენციალის მაქსიმალურად

გამოსავლენად, საჭიროა გამოვიყენოთ ხორბლის მოვლა-მოყვანის უახლესი ტექნოლოგიები.

მსოფლიოში მიმდინარე ცვალებადმა კლიმატურმა პირობებმა, აუცილებელი გახადა ისეთი მნიშვნელოვანი აგროტექნიკური ღონისძიების გადახედვა, როგორცაა ხორბლის თესვის ვადა. თესვის ვადის სწორად შერჩევაზე დამოკიდებული ნათესის თანაბარი აღმოცენება, მისი შემოდგომიდანვე ნორმალურად განვითარება და წარმატებით გადაზამთრება. მნიშვნელოვანი გადახრა, როგორც ერთი, ისე მეორე მიმართულებით უარყოფით გავლენას ახდენს მოსავალზე.

საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის მონაცემებით, ბოლო წლებში საქართველოში ხორბლის ადგილობრივი წარმოება მეტად არასტაბილურია, ნათესი ფართობების დინამიკა კლებადი ტენდენციით ხასიათდება. ქვეყანაში წარმოებული ხორბალი ერთ სულ მოსახლეზე დაახლოებით 18 კგ-ია, როცა ფიზიოლოგიური ნორმით 110-134 კგ. ხორბალი საჭირო, ესეც იმ შემთხვევაში თუ იგი სრულად არის უზრუნველყოფილი სხვა პროდუქტით. მცირეა ნათესი ფართობები და შესაბამისად დაბალია მოსავლიანობა.

საკვანძო სიტყვები: სარეველა მცენარეები, ხორბალი, სამცხე-ჯავახეთი, მაღალმოსავლიან ჯიშები, უახლესი ტექნოლოგიები.

ზაზა სამსონიძე,
ტექნიკის მეცნიერებათა დოქტორი,
სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
საქართველო
რევაზ ზედგინიძე,
ასოცირებული პროფესორი,
სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
საქართველო

ელექტრომობილების წარმოებისა და ექსპლუატაციის ეკოლოგიური ასპექტები

ნაშრომში განხილულია ელექტრომობილების წარმოებისა და ექსპლუატაციის ეკოლოგიური ასპექტები. არის მცდელობა ყველა იმ მნიშვნელოვანი ეკოლოგიური ასპექტის იდენტიფიცირებისა და ანალიზისა, რომლებსაც ადგილი აქვს შიგაწვის ძრავიანი ავტოტრანსპორტის ელექტრომრავიანით ჩანაცვლების პროცესში. როგორც ცნობილია, ელექტრომობილების დამუხტვა დამატებით ტვირთად დააწვება არსებულ ელექტროგენერაციისა და განაწილების სისტემებს. შეფასებულია ელექტროგენერაციის მოსალოდნელი ზრდის ოდენობა (დაახლოებით 30%) შემოთავაზებულია და განხილულია ატმოსფეროს დამბინძურებლების კლასიფიკაციაში ახალი კლასიფიკატორი.

შეფასებულია ელექტრომობილების რაოდენობის ზრდის პერსპექტივები სამეცნიერო-საინჟინრო-ტექნიკურ გადაწყვეტილებებთან მიმართებით და ეკოლოგიური შედეგები დასახლებული პუნქტებისათვის და გლობალურად. დასახლებულ

პუნქტებში უმჯობესდება ეკოლოგიური მდგომარეობა ჰაერის, გარემოს ხმაურითა და სითბური დაბინძურების კუთხით. ხოლო გლობალურად, იზრდება გარემოზე ზემოქმედება დამატებით ელექტოენერჯის გამომუშავებასთან, აკუმულატორების კომპონენტების დამატებით მოპოვება-გადამუშავება-წარმოებასთან და მათ უტილიზაციასთან დაკავშირებით.

საკვანძო სიტყვები: ელექტრომობილი, ექსპლუატაცია. ეკოლოგიური ასპექტები, ატმოსფეროს დაბინძურება.

ზაირა ტყეზუჩავა,
ასოცირებული პროფესორი,
სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
საქართველო

მწვანე კონვეიერი, მისი მნიშვნელობა და გამოყენება

პროდუქტიული მეცხოველეობა ზაფხულში თითქმის მოკლებულია სამოვრულ და დამატებით მწვანე საკვებს. აღნიშნულის შედეგია ზაფხულში წველადობის კლება, საქართველოს ნიადაგურ-კლიმატური პირობები შესაძლებლობას იძლევა, მწვანე კონვეიერში კულტურათა სწორი შერჩევით მნიშვნელოვნად გაგრძელდეს სამოვრული პერიოდი, ადრე გაზაფხულიდან გვიან შემოდგომამდე უზრუნველყვით ცხოველი და მოზარდი ცილებით, ნახშირწყლებით, ვიტამინებით და მინერალური მარილებით მდიდარი მწვანე და წვნიანი საკვებით.

მწვანე კონვეიერი გულისხმობს ცხოველთა სულადობის შეუფერხებელ და სრულ მომარაგებას მწვანე საკვებით, ადრე გაზაფხულიდან გვიან შემოდგომამდე. მისი ფუნქციონირებისათვის აუცილებელია განვახორციელოთ ორგანიზაციულ-სამეურნეო, აგროტექნიკური და ზოოტექნიკური ხასიათის ღონისძიებები, სადაც გათვალისწინებული იქნება ცხოველის ფიზიოლოგიური მოთხოვნების და პროდუქტიულობის შესაბამისად, სასოფლო-სამეურნეო კულტურათა შერჩევა და მათი აგროტექნოლოგიის შემუშავება სრულფასოვანი, ცილებით მდიდარი საკვების მისაღებად; საკვები თესლბრუნვების შემუშავება კონკრეტული მეურნეობისათვის; ბუნებრივი საკვები სავარგულების მოვლა; საძოვრის მოწყობა, მოთიბული მასის მიტანა საკვებურებამდე და სხვა. მწვანე კონვეიერში საკმარისია ჩაირთოს: 7-8 კულტურა, ბუნებრივი და ნათესი საძოვრები, ერთწლოვანი და მრავალწლოვანი ბალახები, სასილოსე კულტურები, საკვები ძირხვენები და სხვა. დიდი მნიშვნელობა ენიჭება შუალედურ ნათესებსაც. სპეციალურ საკვებ თესლბრუნვაში კულტურათა ჩართვა, საკვების შორ მანძილზე გადატანის შემცირების მიზნით, ეწყობა ფერმის ახლო მდებარე ნაკვეთზე. მწვანე საკვები, გათიბული ანდა გამოვებული ოპტიმალურ ვადებში, შეიცავს პრაქტიკულად ცხოველის კვებისათვის საჭირო ყველა ნივთიერებას. მწვანე საკვების ხარისხობრივი დახასიათება მრავალ ფაქტორზეა დამოკიდებული. ოპტიმალურად ითვლება

შემდეგი მონაცემები: მშრალი ნივთიერების შემცველობა-18%, საძოვრული საკვების მშრალ ნივთიერებაში უჯრედისი_20-25%_ბაგაზე მოტანილ საკვებში არაუმეტეს 25-28%, ნედლი პროტეინი-15-16%, ნიტრატული აზოტი არაუმეტეს 0,07%, ფოსფორი-0,35%, კალიუმი-2,1-3,3%, მაგნიუმი-0,25%, კალციუმი-0,35%, ნატრიუმი-0,15%. 1კგ ბალახი საშუალოდ უნდა შეიცავდეს 0,18 საკვებ ერთეულს. მწვანე კონვეიერის სწორი ორგანიზაციისათვის მნიშვნელოვანია მრავალწლოვანი და ერთწლოვანი ბალახების ხელოვნური საძოვრები და დამატებითი მწვანე საკვების სახით: კომბოსტოს ფოთლის, ძირხვენების ფოჩის, ბაღჩეული კულტურების (ყაბაყი, გოგრა, საზამთრო) ნაყოფების, მიწავაშლას ტუბერების და სხვათა გამოყენება.

საკვანძო სიტყვები: პროდუქტიული მეცხოველეობა, მწვანე კონვეიერი, ორგანიზაციულ-სამეურნეო, აგროტექნიკური და ზოოტექნიკური ღონისძიებები.

რუსუდან ურიდია,
ასოცირებული პროფესორი,
ევროპის უნივერსიტეტი,
საქართველო
ნინო ქავთარაძე,
ქიმიის დოქტორი,
ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო
უნივერსიტეტი,

პეტრე მელიქიშვილის სახელობის ფიზიკური და ორგანული
ქიმიის ინსტიტუტი,
საქართველო
ქეთევან ქოჩიაშვილი,
ქიმიის დოქტორი,
ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო
უნივერსიტეტი,
პეტრე მელიქიშვილის სახელობის ფიზიკური და ორგანული
ქიმიის ინსტიტუტი,
საქართველო

სასოფლო-სამეურნეო სავარგულების ბიორემედიაცია

მძიმე მეტალებით დაბინძურება სოფლის მეურნეობის ერთ-ერთი ყველაზე აქტუალური პრობლემაა. მათი მაღალტოქსიურობა და ნათესებში დაგროვება სერიოზულ საფრთხეს უქმნის სოფლის მეურნეობის პროდუქტების უსაფრთხოებას. ეს პრობლემები ისტორიულმა ემისიებმა გამოიწვია. დაბინძურების ფართობი გაზრდილია გეოგრაფიული არეალის მიხედვით. ამ პრობლემის გადასაჭრელად აუცილებელია სასოფლო-სამეურნეო მიწების აღდგენის ტემპის დაჩქარება. სასოფლო-სამეურნეო სავარგულების აღდგენის მიზნით ეფექტურია ბიორემედიაციის გამოყენება, რაც ძირითადად ითვალისწინებს მიკროორგანიზმების როლს მძიმე მეტალების გაუვნებელყოფის მიზნით. აღნიშნული დაბინძურების შესამცირებლად მსოფლიო მიმართავს სხვადასხვა მეთოდებს, თუმცა მისი ეფექტურობა მრავალ ფაქტორზეა დამოკიდებული: კლიმატი, ნიადაგის ტიპი,

ტენიანობა, pH. ამ ფაქტორებიდან პრინციპულია მიკროფლორის შესწავლა, ვინაიდან მათი ზემოქმედებით და გააქტიურებით ეს პროცესი შესაძლებელია მართვადი გავხადოთ. ბაქტერიებს შეუძლიათ მძიმე მეტალების გადაყვანა იმ ფორმაში (ან გაიზარდოს მათი ბიოშელწევადობა), რომლებიც შეიძლება ადსორბირდეს მათი მემბრანის ცილებში. ნიადაგში ბაქტერიები ადვილად მიგრირებენ და ხელმისაწვდომ ფორმაში გადასული მძიმე მეტალები ადვილად შეაღწევენ მათ უჯრედში. მძიმე მეტალები სასუქების უკონტროლო და ჭარბი რაოდენობით გამოყენების შედეგად შეიძლება ხანგრძლივად აკუმულირდნენ ნიადაგში. მცირე დოზით ისინი სტიმულატორებიც კი არიან, მაგრამ გადაჭარბებული რაოდენობა საზიანოა ადამიანის ჯანმრთელობისათვის. ნიადაგის ბიოლოგიური დამუშავება კარგი ალტერნატივაა, რადგან ის ეკონომიური და ეკოლოგიურად უსაფრთხოა. ბიოლოგიური მეთოდი კი ითვალისწინებს ფიტორემედიაციას და ბიორემედიაციას. ჩვენი კვლევების მიზანია შექმნას კონსორციუმი ტექნოგენური უბნებიდან იზოლირებულ მიკროორგანიზმებზე სასოფლო-სამეურნეო სავარგულების აღდგენისათვის და შემდგომი განვითარებისათვის ეფექტური საშუალებები. კვლევისთვის შერჩეულ იქნა მიკროორგანიზმთა ჯგუფი, რომლებიც შეძლებენ მძიმე მეტალების შებოჭვას ნიადაგიდან ან მათ ნაწილობრივ დაშლას.

კვლევები მიზნად ისახავს. სასოფლო-სამეურნეო სარგებლობიდან ამოღებული მიწების რემედიაციას.

საკვანძო სიტყვები: სასოფლო-სამეურნეო სავარგულები, სოფლის მეურნეობა, მძიმე მეტალები, ბიორემედიაცია.

ირინა ხელისუფალი,
დოქტორანტი,
სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
საქართველო
ნონა მიქაია,
პროფესორი,
სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
საქართველო

**ფიტოპათოგენური ნემატოდა *Aphelenchoides* sp.
ენექტურობა ხოჭოს -Spruce bark beetle *Ips typographus*
მიმართ საქართველოში**

ჩვენი კვლევის მიზანი იყო ფიტოპათოგენური ნემატოდების ენტომოპათოგენური თვისებების შესწავლა და გამოყენება ეს თვისებები *Ips typographus*-ის ბიოკონტროლისთვის. ქერქი ხოჭო (*Ips typographus*) ხოჭოების ოჯახიდანაა. ის ისევე აზიანებს ტყეებს, როგორც ბალახს. მავნებელმა იპსმა ტიპოგრაფმა ზიანი მიაყენა ფიჭვისა და ნაძვის პოპულაციას საქართველოში, სამცხე-ჯავახეთის რეგიონში, ფართო მასშტაბებს მიაღწია. ექსპერიმენტები ფიტოპათოგენურ ნემატოდებზე, მათი კულტივაცია და ნემატოდის სუსპენზიის მიღება ჩატარდა ლაბორატორიულ პირობებში. შედეგებმა აჩვენა რომ ფიტონემატოდების

(Aphelenchoides-sp.) მაღალი ენტომოპათოგენური თვისებები დაფიქსირდა ხოჭო-ტიპოგრაფებზე, 59,5%. რომლის სიკვდილიანობა დამოკიდებულია ნემატოდის სახეობაზე, ტემპერატურასა და ნემატოდების კონცენტრაციაზე. საბოლოოდ, შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ ფიტოპათოგენური ნემატოდების ეფექტურობა ხოჭოს წინააღმდეგ (*Ips typographus*) ლაბორატორიული პირობები ნამდვილად გამართლებულია და შესაძლებელია ამ მწერის ბიოკონტროლი. სამომავლოდ კვლევა ჩატარდება ტყის პირობებში, სპეციფიკური წიწვოვანი ნემატოდური სუსპენზიით დამუშავებით.

საკვანძო სიტყვები: ფიტოპათოგენური ნემატოდები, *Aphelenchoides* sp., ქერქიჭამია ხოჭო(ტიპოგრაფი) *Ips typographus*, Spruce bark beetle.

ეკონომიკა და ბიზნესი

აკაკი ბაკურაძე,
ასოცირებული პროფესორი,
აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
საქართველო
ნაირა ვირსალაძე,
ასოცირებული პროფესორი,
აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
საქართველო

გლობალიზაციის პროცესში საქართველოს ეკონომიკური მოლოდინის საკითხისთვის

ევროკავშირის კანდიდატი ქვეყნის სტატუსის მიღებამ, საქართველოს მისცა ახალი შესაძლებლობები, ბევრად მეტი პოლიტიკურ-ეკონომიკური სარგებელი და სტაბილურობა, რასაც თან მოყვება ინტეგრაციული პროცესების ინტენსივობის გაძლიერება, თავისი დადებითი და უარყოფითი გავლენებით.

არის თუ არა ქვეყანა ამისთვის მზად, ზუსტად მომავალი გვიჩვენებს, თუმცა ამ ეტაპზე ევროკავშირზე სხვა უკეთესი, მდგრადი და განვითარებადი გაერთიანება არ ჩანს. გლობალური პროცესების შიდაეკონომიკურ პროცესებზე გავლენების შეფასება აუცილებელია, თუმცა მარტივი არ იქნება, მაგრამ საგარეო ვაჭრობის მრავალწლიანი დინამიკური ტენდენციების შეფასება გარკვეულწილად „მოემსახურება“ ამ მნიშვნელოვან საქმეს.

საკვანძო სიტყვები: გლობალიზაცია, შიდაეკონომიკურ პროცესებზე გავლენების შეფასება, საგარეო ვაჭრობა.

თინა გელაშვილი,
პროფესორი,
სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
საქართველო

აგროსაინფორმაციო სისტემები მისი როლი მდგრადი განვითარების მიზნებისა და ამოცანების იმპლემენტაციაში

დღეისათვის ახალი ცოდნის გამოყენება ისეთივე მნიშვნელოვანი გახდა, როგორც მისი გენერირება და გავრცელება. 21-ე საუკუნის დღის წესრიგმა, ათასწლეულის მდგრადი განვითარების მიზნებმა და ამოცანებმა შეცვალა კომუნიკაციის და ინფორმაციის გავრცელების მოთხოვნები; ჩნდება ახალი ტიპის ურთიერთობები და ერთობლივი მუშაობის გზები, კავშირები, ქსელები და კონსორციუმები, რომლებიც დაფუძნებულია საინფორმაციო ტექნოლოგიებზე, ცოდნის გაზიარებასა და წვდომაზე; იქმნება ახალი კვლევის არქიტექტურა, რომელიც აკავშირებს ეროვნულ, რეგიონალურ და გლობალურ მკვლევარებს, სადაც ისინი ერთობლივად განსაზღვრავენ პრიორიტეტებს; იცვლება სოფლის მეურნეობის სექტორში ცოდნის სტრუქტურა - ბევრი ადამიანი ურთიერთობს ახალი იდეების გენერირებისთვის, ან ცვლილებებზე რეაგირებისათვის;

სასოფლო სამეურნეო საინფორმაციო სისტემა(AIS) და სასოფლო-სამეურნეო ცოდნისა და ინფორმაციის გავრცელების სისტემები (AKIS), რომელთა შემადგენლობაშიც შედის სამინისტროები და უწყებები, მეწარმეები და აგროსერვისების

მიწოდებლები, უმაღლესი და პროფესიული სასწავლებლები, სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტები და ლაბორატორიები, დონორები, ფერმერები და სხვა მნიშვნელოვან როლს თამაშობენ აგრარულ სექტორში ინოვაციური ტექნოლოგიების შექმნასა და ინფორმაციის მიწოდებაში. მათ მიერ იქმნება, გადამუშავდება და ცოდნის ათვისების მიზნით კომბინირებულად მიეწოდება აგრომეწარმეებს (Oliveira, Painho, Santos, Sian, & Barriguinha, 2014).

ნაშრომში შესწავლილია აგროსაინფორმაციო სისტემების მუშაობის საერთაშორისო გამოცდილება, საქართველოში არსებული საინფორმაციო სისტემების სტრუქტურა, მათი ურთიერთკავშირები და აღნიშნული სისტემების როლი მდგრადი განვითარების მიზნებისა და ამოცანების იმპლემენტაციის საკითხებში.

საკვანძო სიტყვები: აგროინფორმაცია, მართვის სისტემები, მდგრადი განვითარება.

ცისკარა ზარანდია,

პროფესორი,

სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,

საქართველო

ბესიკ ცქიფურიშვილი,

დოქტორანტი,

სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,

საქართველო

მწვანე ეკონომიკა: მსოფლიო გამოცდილების ანალიზი

პლანეტაზე გლობალური უსაფრთხოების უზრუნველყოფის უმნიშვნელოვანესი ამოცანის მიღწევის პროცესში არსებულ მექანიზმებს, ინსტრუმენტებსა და მეთოდებს შორის მწვანე ეკონომიკა წარმოადგენს ერთ-ერთ ინსტრუმენტს, რომელმაც ხელი უნდა შეუწყოს არსებული ეკოლოგიური პრობლემების მოგვარებას და ამავდროულად ეკონომიკური ზრდის უზრუნველყოფას.

ცალკეულ ქვეყნებში „მწვანე“ ეკონომიკის განვითარების დონის შეფასებისას, გამოყენებულია საერთაშორისო პრაქტიკაში ფართოდ აღიარებული ინდექსების სისტემა. ინდექსების საშუალებით შესაძლებელი ხდება ქვეყნების რაოდენობრივი შეფასება და მათი რანჟირება. აღნიშნული მიზნით ჩვენს მიერ შერჩეულ იქნა „მწვანე“ ეკონომიკასთან ყველაზე უფრო დაკავშირებული - მწვანე ეკონომიის გლობალური ინდექსი (The Global Green Economy Index (GGEI)) და მწვანე ზრდის ინდექსი (Green Growth Index (GGI)). განხილულია ევროპის კავშირის, გერმანიის, დანიის, ამერიკის შეერთებული შტატებისა და ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკის გამოცდილება, ამ ქვეყნების „მწვანე“ ეკონომიკის ძირითადი სექტორები, როგორცაა განახლებადი ენერჯია (მზის, ქარის, გეოთერმული, საზღვაო, მათ შორის, ტალღების, ბიოგაზის და სითბური უჯრედების ენერჯია); მწვანე შენობები (ენერჯიის მწვანე მოდიფიკატორები, მწვანე პროდუქტები და მასალები); სუფთა ტრანსპორტი (ალტერნატიული საწვავი, საზოგადოებრივი ტრანსპორტი, ჰიბრიდული და ელექტრო სატრანსპორტო საშუალებები); წყლის მენეჯმენტი

(წყლის და წვიმის გამწმენდი სისტემები, შიდა წყლის ლანდშაფტი, წყლის გამოყენება); ნარჩენების მართვა (უტილიზაცია, მუნიციპალური ნარჩენი, მასალების გამოყენება, ნიადაგის ნაყოფიერების გაუმჯობესება, გაწმენდა); მიწის მართვა (ორგანული სოფლის მეურნეობა, ურბანული ტყეები და პარკები, ტყეების განაშენიანება).

მსოფლიოში „მწვანე“ ეკონომიკის განვითარების პრაქტიკის შესწავლა ანალიზი გვიჩვენებს, რომ „მწვანე“ ეკონომიკის ახალი მიმართულებების და ეკოლოგიური ინოვაციების წახალისება მოითხოვს საბაზრო და პოლიტიკურ სტიმულებს. ამ თვალსაზრისით ინოვაციებს შეუძლიათ ისეთი სარგებელის მოტანა, როგორცაა: სამუშაო ადგილების შექმნა, გარემოზე ზეწოლის შემცირება, ეკონომიკის კონკურენტუნარიანობის ამაღლება.

საკვანძო სიტყვები: გლობალური უსაფრთხოება, მწვანე ეკონომიკა, ინდექსების სისტემა, ეკოლოგიური ინოვაციები, კონკურენტუნარიანობის ამაღლება.

როინ თათეშვილი,
პროფესორი,
სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
საქართველო

მოგების გადასახადით დაბეგვრის თავისებურებები

ნაშრომში განხილულია მოგების გადასახადის ახალი ე.წ „ესტონური მოდელის“ დაბეგვრის თავისებურებები.

ორგანიზაციების მოგების გადასახადით დაბეგვრის თავისებურებები მეტად აქტუალური გახდა მოგების გადასახადის არსებული, ე.წ. „ესტონური მოდელის“ ამოქმედებასთან დაკავშირებით

საგადასახადო მიზნებისთვის ორგანიზაციის ცნება განიმარტება საქართველოს საგადასახადო კოდექსით, რომელშიც სხვა სუბიექტებთან ერთად მოიაზრება არასამეწარმეო (არაკომერციული) იურიდიული პირები. ორგანიზაციად არ ითვლება „მეწარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონით განსაზღვრული მეწარმე იურიდიული პირები.

ორგანიზაცია მოგების გადასახადით მხოლოდ, ორ შემთხვევაში დაიბეგრება

- 1) ორგანიზაცია როდესაც ეწევა ეკონომიკურ საქმიანობას, ანუ საგადასახადო მიზნებისათვის გამოდიოდეს როგორც საწარმო
- 2) ეკონომიკური საქმიანობიდან მიღებული შემოსავალი არ უნდა დაიხარჯოს ორგანიზაციის საქმიანობის მიზნის მისაღწევად;

ახალი „ესტონური მოდელის“ შესაბამისად მოგების გადასახადით დასაბეგრი თანხა გამოიანგარიშება განაწილებული მოგების / დივიდენდის/ ან გაწეული ხარჯის ოდენობის 0,85-ზე გაყოფის, შედეგად. ხშირად ჩნდება კითხვა რატომ ხდება მოგების გადასახადით დასაბეგრი თანხის ბაზის მიღება განაცემის 0,85-ზე გაყოფით, ეს საკითხი გასაგები რომ გახდეს, განხილულია შესაბამისი მაგალითები, რაც ნათელს ხდის, რომ გასაცემი თანხა არ შეიცავს მოგების გადასახადს. იმისათვის, რომ მოგების გადასახადით დასაბეგრი ბაზა მივიღოთ, საჭიროა, დასაბეგრ ხარჯს

უკუგადათვლით დავამატოთ მოგების გადასახადის განაკვეთი - 15%,

განხილულია თუ როგორ იბეგრება მიკრობიზნესის, ფიქსირებული გადასახადის გადამხდელის სტატუსის მქონე ფიზიკური პირისაგან შექმნილ საქონელზე/მომსახურებაზე გაწეული ხარჯი

როგორც ჩანს, საწარმოებს, ზემოთ აღწერილ ორგანიზაციის მოგების გადასახადით დაბეგვრის იდენტურ ობიექტთან ერთად დამატებით აქვთ კიდევ ერთი დაბეგვრის ობიექტი - განაწილებული მოგება, რომელსაც მიეკუთვნება მოგება, რომელიც საწარმოს მიერ მის პარტნიორზე დივიდენდის სახით, ფულადი ან არაფულადი ფორმით ნაწილდება.

საქართველოს საგადასახადო კოდექსის 98 მუხლის თანახმად, განაწილებულ მოგებას აგრეთვე მიეკუთვნება:

ა) გარიგების საბაზრო ფასსა და მიღებულ/მისაღებ შემოსავალს შორის სხვაობას, თუ გარიგების საბაზრო ფასი აღემატება მიღებულ/მისაღებ შემოსავალს;

ბ) გარიგების შედეგად გაწეულ ხარჯსა და გარიგების საბაზრო ფასს შორის სხვაობას, თუ გარიგების შედეგად გაწეული ხარჯი აღემატება გარიგების საბაზრო ფასს;

განხილული მაგალითების ანალიზის შედეგად გამოიკვეთა მოგების გადასახადის მოქმედი მოდელის დადებითი და უარყოფითი მხარეები.

საკვანძო სიტყვები: დაბეგვრა, მოგების გადასახადი, საგადასახადო კოდექსი, განაწილებული მოგება.

ნათია კიკნაძე,
დოქტორანტი,
სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
საქართველო
როინ თათეშვილი,
პროფესორი,
სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
საქართველო

საერთაშორისო ეკონომიკური ორგანიზაციების როლი ქვეყნის ეკონომიკურ განვითარებაში

განვითარებადი ქვეყნებისთვის რთულია დამოუკიდებლად დააღწიონ თავი ხანგრძლივ ეკონომიკურ კრიზისს და გააუმჯობესონ ქვეყნის ეკონომიკური მდგომარეობა. ამიტომ საქართველოსთვის, როგორც განვითარებადი ქვეყნისთვის მნიშვნელოვანია ისეთ საერთაშორისო ეკონომიკურ ორგანიზაციებთან თანამშრომლობა, როგორც არის ეკონომიკური თანამშრომლობისა და განვითარების ორგანიზაცია - OECD (Organization for Economic Co-operation and Development). OECD შეიქმნა 1961 წლის 30 სექტემბერს და შედგება ეკონომიკურად და დემოკრატიულად განვითარებული 38 წევრი ქვეყნისგან.

OECD-ის ერთ-ერთი მთავარი როლი არის საერთაშორისო სტანდარტების დაწესება სხვადასხვა სფეროებში, როგორცაა გადასახადები, ანტიკორუფციული და კორპორატიული მმართველობა. ეს სტანდარტები ხელს უწყობს თანმიმდევრული და

სამართლიანი ეკონომიკური გარემოს შექმნას მთელს მსოფლიოში.

OECD ეხმარება მსოფლიოს 100-ზე მეტ ქვეყანას, მათ შორის საქართველოს, ეკონომიკური და დემოკრატიული რეფორმების განხორციელებაში. OECD-ისთან თანამშრომლობა საქართველოსთვის უაღრესად მნიშვნელოვანია, რადგან ქვეყნისთვის გამოყოფილი დახმარების უდიდესი ნაწილი სწორედ OECD-ის წევრ ქვეყნებზე მოდის. ამ დახმარების ნაწილია პროგრამა სახელწოდებით ანტიკორუფციული ქსელი აღმოსავლეთ ევროპისა და ცენტრალური აზიისთვის (OECD/ACN), რომლის ფარგლებშიც პერიოდულად ხდება მონაწილე ქვეყნების ანტიკორუფციული გარემოს შემოწმება და კონკრეტულ რეფორმებზე რეკომენდაციების

OECD-ის ასევე აქვს მრავალი ინიციატივა ქვეყნებისთვის ვისაც სჭირდებათ დახმარება საგადასახადო კუთხით, ერთ-ერთი ასეთი ინიციატივა არის TIWB (საგადასახადო ინსპექტორები საზღვრებს გარეშე), რომელიც დიდ როლს ასრულებს და ეხმარება აუდიტორებს თავის საქმიანობაში.

უნდა აღნიშნოს საქართველოს ჩართულობა გლობალურ ფორუმთან დაკავშირებით. გლობალური ფორუმი წარმოადგენს ორგანიზაციას, რომლის ძირითადი მიზანია მის წევრ სახელმწიფოებს შორის არსებობდეს საგადასახადო სფეროში გამჭვირვალობა და ინფორმაციის გაცვლა შეესაბამებოდეს საერთაშორისო

სტანდარტებს. თავდაპირველად გლობალურ ფორუმში გაწევრიანებული იყვნენ OECD-ს ქვეყნები და იურისდიქციები. ამჟამინდელი მონაცემებით გლობალური ფორუმის წევრია 150-ზე მეტი ქვეყანა, მათ შორისაა G-20-ის და OECD-ის წევრი ყველა ქვეყანა. გლობალური ფორუმის სამდივნო მდებარეობს პარიზში.

ინფორმაციის გაცვლა ქვეყნებს შორის რომ მოხდეს კანონის ფარგლებში და აღმოფხვრილი იქნას გადასახადების თავის არიდების და კანონის სხვა უხეში დარღვევის ფაქტი, გათვალისწინებული უნდა იყოს ისეთი საკვანძო ელემენტები როგორცაა: ინფორმაცია, სამართლებრივი ინსტრუმენტი, კომპეტენტური ორგანო, ინფრასტრუქტურა და რესურსები, სამართლებრივი უფლებამოსილებები.

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, გამჭვირვალობაზე და ანგარიშვალდებულებაზე ფოკუსირებით, საქართველოს შეუძლია შექმნას გაუმჯობესებული ანტიკორუფციული მექანიზმები ხელს უწყობს საჯარო და კერძო სექტორებში, რაც ხელს უწყობს უფრო ძლიერი და ეფექტური მმართველობის სისტემის შექმნას. OECD-ის მთავარი მიზანია ხელი შეუწყოს პოლიტიკის პოპულარიზაციას, რომელიც აუმჯობესებს ადამიანების ეკონომიკურ და სოციალურ კეთილდღეობას მთელ მსოფლიოში. მიუხედავად იმისა, რომ საქართველო არ არის OECD-ის სრულუფლებიანი წევრი, ის აქტიურად თანამშრომლობს ორგანიზაციასთან მისი პოლიტიკისა და პრაქტიკის საერთაშორისო

სტანდარტებთან შესაბამისობაში მოყვანის მიზნით. ეს მონაწილეობა საქართველოს გლობალურ ეკონომიკაში ინტეგრაციისა და ეკონომიკური განვითარების დაჩქარების სტრატეგიის ნაწილია.

საკვანძო სიტყვები: საერთაშორისო სტანდარტები, ანტიკორუფციული მექანიზმები, ანგარიშვალდებულება, გლობალური ფორუმი.

თენგიზ კუპრაშვილი,
ასოცირებული პროფესორი,
აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
საქართველო

მარკეტინგი სპორტში

სპორტული მარკეტინგი არის მარკეტინგის ქვეჯგუფი, რომელიც ორიენტირებულია როგორც სპორტული ღონისძიებებისა და გუნდების პოპულარიზაციაზე, ასევე სპორტის საშუალებით სხვა პროდუქტებისა და სერვისების პოპულარიზაციაზე. ამ შემთხვევაში, დაწინაურებული პროდუქტი შეიძლება იყოს ფიზიკური პროდუქტი ან ბრენდი. მიზანია მიაწოდოს კლიენტს სპორტის პოპულარიზაციის სტრატეგიები ან სხვა პროდუქტის, სერვისის, ბიზნესის ან მიზეზის პოპულარიზაცია სპორტის საშუალებით. სპორტული მარკეტინგი ასევე შექმნილია მომხმარებელთა მოთხოვნილებებისა და სურვილების დასაკმაყოფილებლად მეტაბოლური პროცესების მეშვეობით. ეს სტრატეგიები მიჰყვება ზოგადი მარკეტინგის ტრადიციულ ოთხ P-ს: პროდუქტი, ფასი,

პოპულარიზაცია და ადგილი. კიდევ ოთხი ასო "P" -მდე დაემატა სპორტულ მარკეტინგს იმის გამო, რომ სპორტი მომსახურებად ითვლება. დამატებითი 4Ps: დაგეგმვა, შეფუთვა, პოზიციონირება და აღქმა. ოთხი დამატებითი ელემენტის დამატებას ეწოდება "სპორტული მარკეტინგის მიქსი". სპორტული მარკეტინგი არის სპორტული პოპულარიზაციის ელემენტი, რომელიც მოიცავს სპორტული ინდუსტრიის ფართო სპექტრს, როგორცაა მაუწყებლობა, რეკლამა, სოციალური მედია, ციფრული პლატფორმები, ბილეთების გაყიდვა და საზოგადოებასთან ურთიერთობა. სპორტული მარკეტინგი დაყოფილია სამ მიმართულებად: პირველი არის სპორტული ასოციაციების რეკლამა, როგორცაა ოლიმპიური თამაშები, ესპანეთის ფეხბურთის ლიგა და NFL, ასევე სპორტული გუნდები, როგორცაა მადრიდის რეალი და ნიუ-იორკ იანკები. მეორე ეხება სპორტული ღონისძიებების, სპორტული გუნდებისა და ცალკეული სპორტსმენების გამოყენებას სხვადასხვა პროდუქტის პოპულარიზაციისთვის. მესამე სექტორი არის სპორტის პოპულარიზაცია მოსახლეობაში მონაწილეობის გაზრდის მიზნით. სპორტულ ბიზნესსა და მათ მომხმარებლებს შორის მუდმივი ურთიერთქმედება საშუალებას აძლევს ორგანიზაციებს გაეცნონ თითოეული მომხმარებლის შესახებ უფრო ღრმა დონეზე. შედეგად, კლიენტები უფრო მეტს გრძნობენ მნიშვნელოვნად, რაც იწვევს ლოიალობის გაზრდას. ამრიგად, სპორტული ბიზნესი ზრდის ორგანიზაციასა და კლიენტს შორის ურთიერთქმედების და კომუნიკაციის დონეს და ეს ზრდის კლიენტების ღირებულებას.

საკვანძო სიტყვები: მარკეტინგი, სპორტი, რეკლამა.

ჯემალ მამაიაშვილი,
პროფესორი,
სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
საქართველო

**ფინანსური ანგარიშგების საერთაშორისო
სტანდარტების მოქმედების სფერო და
უფლებამოსილება**

ჩვენი მიზანია ბუღალტრული აღრიცხვის საერთაშორისო სტანდარტების საბჭოს მიზნებისა და სამუშაო პროცედურების წარმოჩენა, ასევე ფინანსური ანგარიშგების საერთაშორისო სტანდარტების მოქმედების სფეროს, უფლებამოსილებისა და გამოყენების ვადების განმარტება.

ბუღალტრული აღრიცხვის საერთაშორისო სტანდარტების საბჭო(ბასსს) შეიქმნა 2001 წელს როგორც ბუღალტრული აღრიცხვის საერთაშორისო სტანდარტების კომიტეტის (ბასსკ) ფონდის ნაწილი.

ფინანსური ანგარიშგების საერთაშორისო სტანდარტებისა და მასთან დაკავშირებული დოკუმენტების, კერძოდ , ფინანსური ანგარიშგების მომზადებისა და წარდგენის სტრუქტურული საფუძვლები, განსახილველი პროექტებისა და სხვა სადისკუსიო დოკუმენტების დამტკიცება ბასსს-ს ევალება.

2001წლის 20 აპრილის სხდომაზე ბასსს-მა მიიღო რეზოლუცია: ძალაში დარჩენა წინა წესდების დროს

მიღებული ყველა სტანდარტი და ინტერპრეტაცია, თუ არ შეიცვლება ან არ გაუქმდება, ან სანამ შეიცვლება ან სანამ არ გაუქმდება. ბასსს უფლება აქვს შეცვალოს ან გააუქმოს ბასსკ-ის წინა წესდების შესაბამისად გამოცემული ბასს და ინტერპრეტაციების მუდმივმოქმედი კომიტეტის ინტერპრეტაციები, ასევე გამოსცეს ახალი სტანდარტები და ინტერპრეტაციები.

როგორც ბასსს-ს ასევე ჩვენი მიზანია:

- საზოგადოების ინტერესებისათვის შეიქმნას მაღალი ხარისხის გასაგები და პრაქტიკულად განხორციელებული აღრიცხვის გლობალური სტანდარტების ერთი კომპლექტი, რომელიც მოითხოვს ფინანსურ ანგარიშგებაში და სხვა ფინანსურ ანგარიშგებაში მაღალი ხარისხის გამჭვირვალე და შესადარი ინფორმაციის ასახვას, მსოფლიო კაპიტალის ბაზების მონაწილეთათვის და სხვა მომხმარებლებისათვის ეკონომიკური გადაწყვეტილებების მიღებაში დახმარების მიზნით.
- აღნიშნული სტანდარტების გამოყენებისა და დაცვის ხელშეწყობა.
- სხვადასხვა პუნქტებით გათვალისწინებული მიზნების შესრულებისას გაითვალისწინოს მცირე და საშუალო საწარმოების სპეციფიკური მოთხოვნილებები.

ბასსს-ო თავის მიზნებს ძირითადად ახორციელებს ფასს-ის შემუშავებითა და გამოქვეყნებით. ასევე ეხმარება მომხმარებლებს მიიღოს ეფექტური ეკონომიკური გადაწყვეტილები.

ფასსს-ო ადგენს აღიარების, შეფასების, წარდგენისა და განმარტებით შენიშვნებში ინფორმაციის ასახვის

მოთხოვნებს, რომელიც ეხება საერთო დანიშნულების ფინანსური ანგარიშგებისათვის მნიშვნელოვან ოპერაციებსა და მოვლენებს.

ფინანსური ანგარიშგების მიზანია, მომხმარებელს მიაწოდოს ინფორმაცია საწარმოს ფინანსური მდგომარეობის, მისი საქმიანობის შედეგებისა და ფულადი სახსრების ნაკადების შესახებ, რომელიც გამოადგება მას ეკონომიკური გადაწყვეტილების მიღებაში.

საკვანძო სიტყვები: ფინანსური ანგარიშგება, ბუღალტრული აღრიცხვის საერთაშორისო სტანდარტები, მცირე და საშუალო საწარმოების სპეციფიკური მოთხოვნილებები.

თამილა ნუცუბიძე,
პროფესორი,
ქუთაისის უნივერსიტეტი,
საქართველო

**შრომის ბაზრის ტენდენციები და სოციალური
უზრუნველყოფა განვითარებად და მზარდი
ეკონომიკის ქვეყნებში: გამოწვევები და
შესაძლებლობები**

ნაშრომში წარმოდგენილია სამეცნიერო და ანალიტიკური ლიტერატურის მიმოხილვა. სტატიის მიზანია, ჩაერთოს საერთაშორისო დისკუსიაში და გაამახვილოს ყურადღება დასაქმებულთა სოციალური დაცვის გაუმჯობესების აუცილებლობაზე მსოფლიოს

განვითარებად და მზარდი ეკონომიკის ქვეყნებში. სტატისტიკური და ხარისხობრივი მტკიცებულებები მიუთითებს იმაზე, რომ დასაქმების არაფორმალური და არასტანდარტული ფორმები ჭარბად არის წარმოდგენილი განვითარებად ქვეყნებში, რაც აუცილებლად მოითხოვს სოციალური დაცვის პოლიტიკის მიდგომების გაუმჯობესებას. განხილულია სასიცოცხლო ციკლის სოციალური დაცვის მიდგომების განვითარების გამოწვევები და შესაძლებლობები განვითარებად ქვეყნებში. მუდმივი სოციალური დაცვა წარმოადგენს აუცილებელ ინვესტიციას ადამიანთა განვითარების ხელშესაწყობად და მდგრადი განვითარებისთვის. ნაშრომი უყრის საფუძველს ახალი ემპირიული კვლევების წამოწყებისთვის სოციალური პოლიტიკის შესახებ.

საკვანძო სიტყვები: შრომის ბაზარი, შემოსავლები, პენსია, სოციალური დაცვა.

ამალია შაყულაშვილი,
ასოცირებული პროფესორი,
სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
საქართველო

გლობალიზაცია და დაბალანაზღაურებადი მუშახელი

აქტიური ვაჭრობის პოლიტიკის არგუმენტების საფუძველია, რომ მთავრობებმა ხელი უნდა შეუწყონ დარგებს, რომლებიც წარმოშობენ ტექნოლოგიურ საგარეო ეფექტს, რომელიც ბევრად სცილდება საბაზრო

რეგულირების დეფექტების სტანდარტულ არგუმენტებს.

განვითარებადი ქვეყნებიდან სამრეწველო ექსპორტის ზრდის კვალდაკვალ წარმოიშვა ახალი ანტიგლობალისტური მოძრაობა. ამ მოძრაობის ძირითადი საზრუნავი, სხვა საკითხებთან ერთად, ექსპორტის დარგებში დასაქმებული მუშახელისათვის გადახდილი დაბალი ხელფასები იყო. ანტიგლობალისტური მოძრაობის აქტივისტების მოთხოვნებში, როგორცაა შრომითი სტანდარტები განვითარებადი ქვეყნები საფრთხეს ხედავენ.

იმის მიუხედავად თუ რამდენად უწყობს ხელს გლობალიზაცია ეკონომიკურ ზრდას, ის, ასევე გარკვეულწილად უარყოფითად ზემოქმედებს გარემოზე, რაც სულ უფრო და უფრო მზარდია.

არსებობს მზარდი შეშფოთება, რომ გლობალიზაციამ შეიძლება გამოიწვიოს დაბინძურების მაღალი დონის გამომწვევი დარგების გადაადგილება ისეთ ადგილებში, სადაც რეგულაციები არც ისე მკაცრია.

აქტივისტები მიუთითებენ, იმას რომ განვითარებადი ქვეყნების ექსპორტის დარგებში დასაქმებული მუშახელის დაბალი ხელფასები და შესაბამისად, ცუდი სამუშაო პირობები ვერ აუმჯობესებდა მუშახელის მდგომარეობას.

გლობალიზაციის კრიტიკოსების აზრით ვაჭრობა მუშახელის ინტერესებზე უარყოფითად ზემოქმედებს.

საკვანძო სიტყვები: ეკონომიკური ზრდა, ეკონომიკური განვითარება, პროდუქტიულობის შეფარდებითი მაჩვენებლები, დაბალტექნოლოგიები, მაღალტექნოლოგიური საქონლის წარმოება, ჭარბი

უკუგება, მეზობლის გადატაკების პოლიტიკა, საგარეო ფაქტორები.

ლავრენტი ჩიბურდანიძე,
პროფესორი,
სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
საქართველო
ცისკარა ზარანდია,
პროფესორი,
სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
საქართველო
ლაშა ჩიბურდანიძე,
ასოცირებული პროფესორი,
სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
საქართველო

უცხოური ინვესტიციების მოზიდვის ფაქტორების ინტერპრეტაციის საკითხისათვის

თანამედროვე პირობებში უცხოური ინვესტიციები მნიშვნელოვან როლს თამაშობენ არამარტო განვითარებული ქვეყნების ეკონომიკაში, არამედ განსაკუთრებული როლი ეკისრებათ იმ ქვეყნებისთვის, რომლების განვითარების სტადიაში იმყოფებიან. მსოფლიოში არსებული თავისუფალი კაპიტალის დიდი მოცულობა, მისი სწორი გადანაწილება და ბიზნესში ჩადება გლობალური ეკონომიკის ზრდის აუცილებელი წინაპირობაა. ინვესტიცია ლათინური წარმოშობის ტერმინია (investire) და შემოსვას, თავისუფალი კაპიტალის დაბანდებას ნიშნავს. ინვესტიციის მიზანი მოგების,

ეკონომიკური სარგებლის, სოციალური და სხვა სახის ეფექტის მიღება. საინვესტიციო საქმიანობის პროცესის ობიექტების მცირედი ჩამონათვალიც კი: ინოვაციური ბიზნესის, ახალი ტექნოლოგიების ათვისება, მაღალმწარმოებლური უახლესი ძირითადი საშუალებების შექმნა, სამეცნიერო-ტექნიკური პროდუქციის შექმნა და სხვა მრავალი გვამღევეს სრულ წარმოდგენას ინვესტიციების ფაქტობრივ მნიშვნელობაზე. საინვესტიციო პროცესის ტექნოლოგიის კუთხიდან გამომდინარე, შეიძლება სამი ერთმანეთთან დაკავშირებულ სფეროდ წარმოვადგინოთ: პირველი - თავისუფალი კაპიტალის მქონე პირი ანუ ინვესტორი, მეორე - ინვესტირების სფერო ანუ საინვესტიციო ობიექტი და მესამე, მეტად მნიშვნელოვანი სფერო - საინვესტიციო გარემო. ჩვენ ვთვლით, რომ საინვესტიციო გარემო ფართო, კომპლექსური ცნებაა და მას შეიძლება ინვესტიციების მოზიდვის ფაქტორების როლიც მივანიჭოთ. საინვესტიციო გარემო მოიცავს: ქვეყნის პოლიტიკურ, ეკონომიკურ და სოციალურ მდგომარეობას, მთლიან საფინანსო სისტემას (საბანკო სისტემა, საგადასახადო გარემო, ფასიანი ქაღალდების ბაზარი), სწორედ ამ ფაქტორების არსებული მდგომარეობა და მიგვაჩნია ძირითად გასაღებად უცხოური ინვესტიციების მოზიდვის საქმეში. უცხოური ინვესტიციების მოზიდვის დაჩქარების ფაქტორების კვლევა აქტუალური სადისკუსიო საკითხია. ავტორები მივედით დასკვნამდე, რომ საქართველოს გააჩნია

მნიშვნელოვანი პოტენციალი მისი ბუნებრივ-გეოგრაფიული მდებარეობის, რესურსული პოტენციალის, ადამიანური რესურსებისა და სტრატეგიული ხედვის თვალსაზრისით მოიზიდოს უცხოური ინვესტიციები. სწორედ ეს გახდა ჩვენი კვლევის მიზანი - გაანალიზდეს უცხოური ინვესტიციების მოზიდვის თანამედროვე მდგომარეობა საქართველოში და განისაზღვროს მათი დაჩქარებისა და ზრდის ფაქტორები პერსპექტივაში. კვლევის პროცესში შესწავლილი და გაანალიზებულია ისეთი საკითხები, როგორცაა: უცხოური ინვესტიციების მოზიდვის მიმდინარე მდგომარეობა და პრობლემები საქართველოში; სახელმწიფოს როლი საინვესტიციო საქმიანობის რეგულირებაში; უცხოური ინვესტიციების გავლენა ქვეყნის ეკონომიკურ განვითარებაზე; უცხოური ინვესტიციების მოზიდვის ინოვაციური მიდგომები; არსებული საინვესტიციო გარემოს სხვა ქვეყნებთან შედარებითი ანალიზი.

საკვანძო სიტყვები: კაპიტალი; უცხოური ინვესტიცია; საინვესტიციო გარემო; ინვესტიციის მოზიდვის ფაქტორები; ეკონომიკური ზრდა.

რაისა ხაჩატურიანი,
ასოცირებული პროფესორი,
სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
საქართველო

სკოლამდელი განათლების როლი ქვეყნის ეკონომიკის განვითარებაში

სკოლამდელი განათლება მნიშვნელოვან როლს ასრულებს არა მხოლოდ განათლების ეროვნულ სისტემაში, არამედ მთლიანად ქვეყნის ადამიანური რესურსების და ეკონომიკური განვითარების სტრატეგიაში. ამიტომ პიროვნების ჩამოყალიბებასა და განვითარებაში სიცოცხლის პირველივე წლებიდან აუცილებელია საფუძველი ჩაეყაროს მის ყოველმხრივ განვითარებას - ფიზიკურს, ინტელექტუალურს, სოციალურ-კომუნიკაციურს, ეკონომიკურს და ა.შ.

წინამდებარე სტატიაში განხილულია სკოლამდელი განათლების თანამედროვე პრობლემები, როგორცაა: სკოლამდელი დაწესებულებების არასაკმარისი დაფინანსება, სასწავლო პროცესში მშობლების არასაკმარისი ჩართულობა, სკოლამდელი განათლების არათანაბარი ხარისხი ქვეყნის სხვადასხვა რეგიონში, კვალიფიციური მასწავლებლების ნაკლებობა და ა.შ.

განსაკუთრებული ყურადღება გამახვილებულია ისეთ საკითხზე, როგორცაა სკოლამდელი ასაკის ბავშვების ეკონომიკური აღზრდა, რადგან ისინი, როგორც მომავალი მოსწავლეები და შემდეგ სტუდენტები წარმოადგენენ ქვეყნის პოტენციურ სამუშაო ძალას. ამასთანავე, ხაზგასმულია, რომ სკოლამდელ პერიოდში ჩამოყალიბებული ცოდნის ბაზა, ჩვევები და უნარები მათი შემდგომი წარმატებული ეკონომიკური საქმიანობის უპირობო საფუძველია. აღნიშნულია უფროსი სკოლამდელი

ასაკის ბავშვების ეკონომიკური აღზრდის მნიშვნელობით განპირობებული ფაქტორები: საზოგადოებრივი წყობის სოციალურ-ეკონომიკური კრიზისი, მაღალი და დაბალი ეკონომიკური შემოსავლის მიხედვით მოსახლეობის საზოგადოებრივი დაყოფა, ბავშვთა საზოგადოების პოლარიზაცია მატერიალური, საგანმანათლებლო და სხვა მაჩვენებლების მიხედვით, ბავშვთა სფეროს კრიმინალიზაცია, ბავშვთა თავდაცვითი რეაქციები პრობლემური სიტუაციების დამოუკიდებლად გადაწყვეტის პროცესზე და ა.შ.

მოკლედ განხილულია სკოლამდელი ასაკის ბავშვისთვის აუცილებელი ფსიქოლოგიური წინაპირობები, როგორცაა: ცნობიერების უნარი და ნებაყოფლობითი თვითრეგულირება, სოციალური მოვლენების სამყაროს აქტიური შესწავლა, დეცენტრაციის უნარის ჩამოყალიბება და განვითარება.

მოყვანილია და გაანალიზებულია სხვადასხვა ქვეყნის სკოლამდელი განათლების წარმატებული პროგრამების (ფინეთი, შვედეთი) მაგალითები.

სტატის ბოლოს გაკეთებულია დასკვნა, რომ სკოლამდელი განათლების მომსახურების ხარისხის მართვისადმი სისტემატური მიდგომების ნაკლებობა იწვევს ამ დარგის ჩამორჩენას და, შესაბამისად, განვითარება ჩიხში მიჰყავს. ამის დაძლევა კი შესაძლებელია მხოლოდ სახელმწიფოს, ქვეყნის რეგიონების, მუნიციპალიტეტების, კერძო ბიზნესის და სამოქალაქო საზოგადოების ძალისხმევით კონსოლიდაციით.

საკვანძო სიტყვები: ბავშვები და ეკონომიკა, სკოლამდელი განათლების როლი, სკოლამდელი განათლების პრობლემები, ბავშვების ეკონომიკური აღზრდა.

ნანა ჯღარკავა,
ასოცირებული პროფესორი,
სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
საქართველო

ცირკულარული ეკონომიკის ბიზნეს მოდელები

მსოფლიოში მიმდინარე სოციალურ-ეკონომიკური და ეკოლოგიური ხასიათის ცვლილებები მოითხოვს ახალ მიდგომას დაგროვილი პრობლემების გადაწყვეტაში. რესურსები უსასრულო რაოდენობის არ არის. მისი მეტი რაოდენობით ხარჯვა, ამცირებს რესურსებს მომდევნო თაობებისთვის. ამჟამინდელ ეკონომიკაში ვიღებთ რესურსებს ბუნებიდან, ვამზადებთ პროდუქტებს და ბოლოს ვყრით მათ ნარჩენებად - პროცესი ხაზოვანია. აღნიშნული პრობლემის შემსუბუქების ერთ-ერთი პირობაა ეკონომიკის დარგებში დახურული ციკლის წარმოებაში ცირკულარული ეკონომიკის დანერგვა. სტატიაში მოცემულია როგორ გაჩნდა წრიულობის იდეა, რა ეტაპები გაიარა და ვინ შეუწყო ხელი მის განვითარებას განხილულია ცირკულარული ეკონომიკის თეორიული მოდელები, მასთან დაკავშირებული ეკონომიკური სისტემის ცვლილებები საკუთრების ხასიათში, ტექნოლოგიებში, ფიზიკურ კაპიტალში, ადამიანურ კაპიტალში, ინსტიტუციებში. შემოთავაზებულია ხუთი

ზოგადი ბიზნეს მოდელი, მსოფლიოში და საქართველოში მოქმედი მდგრადი რესურსების მომხმარებელი, რესურსების აღმდგენი, პროდუქტის სასიცოცხლო ციკლის გამხანგრძლივებელი, შესაძლებლობების გამზიარებელი და პროდუქტის, როგორც მომსახურების მიმწოდებელი ფირმები.

საკვანძო სიტყვები: ცირკულარული ეკონომიკა, ეკოლოგიური ხასიათის ცვლილებები, დახურული ციკლის წარმოება, წრიულობის იდეა.

ინფორმაციული ტექნოლოგიები

მარკ მეტსი,
დოქტორანტი,
ტალინის უნივერსიტეტი,
ესტონეთი
მაქსიმილიან შიჩი,
პროფესორი,
ტალინის უნივერსიტეტი,
ესტონეთი
პიტერ დოდსი,
პროფესორი,
ვერმონტის უნივერსიტეტი,
აშშ

ტვიტერზე უკრაინის მიმართ არსებული ყურადღების ცვლილება 2008-2023 წლებში

კვლევა ეხება მსოფლიო ყურადღებას „უკრაინის“ მიმართ ტვიტერზე 2008-დან 2023 წლებში, სადაც გამოყენებულია მონაცემები 28 ენაზე. ჩვენ ანალიზს ვუკეთებთ 15-წლიან პერიოდში ყურადღების მოდელების მიკროსკოპულ ცვლილებებს. მონაცემები ასევე აღებულია რუსულ-უკრაინული ომის კომპიუტერული კვლევებიდან. ეს შესაძლებლობას იძლევა გამოვლინდეს ლინგვისტური სხვაობები ყურადღების მოდელებში როგორც 2014, ისე 2022 წლების რუსეთის თავდასხმის დროს. მთლიანი ტექსტებისა და უფრო მოთხოვნადი მეთოდის,

სენტიმენტების ანალიზის გამოყენების ნაცვლად ჩვენ ვიკვლიეთ n-გრამების სიხშირე, რამაც გამოავლინა, რამდენად ხშირად გამოიყენებოდა კონკრეტული სიტყვა სხვა სიტყვებთან მიმართებით. ჩვენ ვაკვირდებოდით მასშტაბების რეგისტრაციის ცვლილებებსა და გადახრებს ძირითადი რანგის სიხშირისგან. დავადგინეთ აშკარა განსხვავება საერთაშორისო ყურადღების ცვლილებას შორის სხვადასხვა ენების მიხედვით, რომელიც ასახავდა გლობალური მხარდაჭერისა და ინტერესის ცვლილებებს. 2014 წლის თავდასხმას მოჰყვა ყურადღების თანდათანობით შემცირება მაშინ, როდესაც 2022 წლის თავდასხმას მოჰყვა ყურადღების ძლიერი და მდგრადი ზრდა, განსაკუთრებით გერმანულ, ბერძნულ და რუმინულ ენებში. მნიშვნელოვანი მოვლენა იყო 2019 წელს ტრამპისა და ზელენსკის სკანდალი, რამაც ასევე გავლენა მოახდინა ყურადღების მოდელზე. ეს მიდგომა ხაზს უსვამს მნიშვნელოვან ტენდენციებს. კვლევა ხაზს უსვამს მულტიდისციპლინური მეთოდის მნიშვნელობას მნიშვნელოვან გეოპოლიტიკურ მოვლენაზე გლობალური რეაქციის შესწავლისას. ჩვენი ანალიზი აჩვენებს საერთაშორისო ყურადღებას ახალი პერსპექტივიდან, გვამღევეს მნიშვნელოვან მოსაზრებას, როგორც რაოდენობრივი ანალიზისთვის, ისე საზოგადოებასთან კომუნიკაციის თვალსაზრისით.

საკვანძო სიტყვები: უკრაინა, ტვიტერი, კომპიუტერული სოციალური მეცნიერება, n-გრამა, ყურადღება.

ომერ ფარუკ ალპერენი,
დოქტორანტი,
სტამბულის ტექნიკური უნივერსიტეტი, ინფორმატიკის
ინსტიტუტი,
თურქეთი
ვასილ ტაბატაძე
პროფესორი
სტამბულის ტექნიკური უნივერსიტეტი, ინფორმატიკის
ინსტიტუტი,
თურქეთი
კამილ კარაჩუპა
დოქტორანტი,
სტამბულის ტექნიკური უნივერსიტეტი, ინფორმატიკის
ინსტიტუტი,
თურქეთი

**ჰაშ-პოლარიზაციის წრფივი წყაროს
ელექტრომაგნიტური გაბნევა ორმხრივი იმპედანსის
მქონე წრიულ რკალზე**

წინამდებარე ნაშრომი დეტალურად იკვლევს წრიულ რკალზე ელექტრომაგნიტურ გაბნევას იმპედანსური სასაზღვრო პირობებით. ჰაშ-პოლარიზაციის მქონე წრფივი წყარო გამოიყენება როგორც დაცემული ველი და იმპედანსური სასაზღვრო პირობები მოითხოვება წრიული რკალის ორივე მხარეს. წრიულ რკალზე ელექტრომაგნიტური გაბნევა იხსნება ინტეგრალური განტოლებების მეთოდით ორთოგონალური მრავალწევრის გამოყენებით და ხდება შიდა და გარე დენის სიმკვრივების გამოსახვა. კიდევუ პირობის შესრულებისთვის დენის სიმკვრივე გამოისახება გეგენბაუერის მრავალწევრით, შესაბამისი წონითი ფუნქციით. წინა კვლევებისგან განსხვავებით

წინამდებარე შრომა იკვლევს ელექტრომაგნიტური ველის ყოფაქცევას წრფივი წყაროს მდებარეობის, აპერტურის ზომის, და სხვადასხვა იმპედანსის მნიშვნელობებისთვის. კვლევამ აჩვენა რომ რეზონატორი იმპედანსის ზოგიერთი მნიშვნელობისთვის და წყაროს ზოგიერთი მდებარეობისთვის იძლევა უკეთეს შედეგს ვიდრე იდეალური ელექტრული და მაგნიტური გამტარი რეზონანსის ზოგიერთი შემთხვევისთვის. შემოთავაზებულია ეფექტური ანალიტიკურ-რიცხვითი მეთოდი მოცემული გეომეტრიისთვის და იმპედანსური სასაზღვრო პირობებისთვის. მოცემულია დეტალური ანალიზი და შედარება სხვა მეთოდებთან. შემოწმებულია დირიხლეს და ნეიმანის პირობების კერძო შემთხვევები.

საკვანძო სიტყვები: ჰაშ-პოლარიზაციის წრფივი წყარო, ელექტრომაგნიტური გაბნევა, წრიული რკალი.

ემრე იშჯანი
დოქტორანტი,
სტამბულის ტექნიკური უნივერსიტეტი, ინფორმატიკის
ინსტიტუტი,
თურქეთი
ვასილ ტაბატაძე
პროფესორი,
სტამბულის ტექნიკური უნივერსიტეტი, ინფორმატიკის
ინსტიტუტი,
თურქეთი

**მიწაში მოთავსებული დიელექტრიკული
ელიფსური ცილინდრისთვის ექოს შემცირება
დამხარე გამომსახივებლების მეთოდით**

წინამდებარე ნაშრომი გვთავაზობს ახალ რიცხვით მეთოდს დიელექტრიკულ გარემოში მოთავსებულ დიელექტრიკულ ელიფსურ ცილინდრზე გაბნეული ექოს შესამცირებლად, დამხარე გამომსახივებლების მეთოდით. მეთოდი იყენებს გაუსის რადიო იმპულსს 6-12 გჰც სიხშირულ დიაპაზონში. დიელექტრიკული შეღწევადობის და ელიფსის განზომილებების ოპტიმიზაციით მიიღწევა უხილავობა და მეტამასალით დაფარვა აღარ ხდება საჭირო. რიცხვითი ექსპერიმენტი უჩვენებს რომ მიდგომა ისევე ეფექტურია როგორც სასრული სხვაობების მეთოდი დროის არეში და მომენტების მეთოდი და უფრო სწრაფად ხსნის ამოცანას. მეთოდი გვთავაზობს რადარული კვეთის შემცირებას და სტელს შესაძლებლობების გაძლიერებას დიელექტრიკული ნაღმებისთვის. კვლევა გვიჩვენებს რომ გამოყენებული ტექნიკა არის საკმაოდ ეფექტური და პრაქტიკული მიდგომა გაბნევის ამოცანის ამოსახსნელად. ასევე იძლევა მნიშვნელოვან გაუმჯობესებას გამოთვლის ეფექტურობაში და უხილავობაში ფართო სიხშირულ დიაპაზონში.

საკვანძო სიტყვები: დიელექტრიკული ელიფსური ცილინდრი, რიცხვითი მეთოდი, დიელექტრიკული შეღწევადობა, რიცხვითი ექსპერიმენტი.

ვასილ ტაბატაძე

პროფესორი

სტამბულის ტექნიკური უნივერსიტეტი, ინფორმატიკის

ინსტიტუტი,

თურქეთი

ემრე იშჯანი

დოქტორანტი,

სტამბულის ტექნიკური უნივერსიტეტი, ინფორმატიკის

ინსტიტუტი,

თურქეთი

კამილ კარაჩუჰა

დოქტორანტი,

სტამბულის ტექნიკური უნივერსიტეტი, ინფორმატიკის

ინსტიტუტი,

თურქეთი

**ელექტრომაგნიტური გაბნევა იდეალურად გამტარ
პარალელურ კვადრატულ ფირფიტებზე და მათი
რეზონანსული თვისებების შესწავლა დამხმარე
გამომსხივებლების მეთოდის გამოყენებით**

წინამდებარე ნაშრომი იყენებს დამხმარე გამომსხივებლების მეთოდს და გვთავაზობს 3 განზომილებიან იდეალურ ელექტრულ გამტარ პარალელურ კვადრატულ ფირფიტებზე, დიფრაქციის ამოცანის შესწავლას მკვეთრი კიდეებით. დაცემული წყარო არის სხვადასხვა პოლარიზაციის და მდებარეობის ჰერცის დიპოლი. დამხმარე გამომსხივებლების მეთოდი წარმატებულად გაფართოვდა არა-გლუვ გეომეტრიებზე კიდის ეფექტების გათვალისწინებით. მოხდა რეზონანსული თვისებების და ველის განაწილების შესწავლა

ფირფიტის ზომის, ფირფიტათა შორის მანძილის და დაცემის კუთხის სხვადასხვა მნიშვნელობებისთვის რიცხვითი ექსპერიმენტის საშუალებით. შედეგები გვიჩვენებს როგორ იცვლება ველის განაწილება და რეზონანსული ყოფაქცევა იდეალურად გამტარი ორი ფირფიტის და დაცემული წყაროს სხვადასხვა პარამეტრების შემთხვევაში, რომელიც სიახლეს წარმოადგენს. შემოწმდა მეთოდის კრებადობა რაც ადასტურებს მეთოდის სიზუსტეს და სასაზღვრო პირობების შესრულებას. ასევე მოხდა შედარება ფეკო მეთოდთან და ნაჩვენებია რომ დახმარე გამომსახივებლების მეთოდი ხსნის აღნიშნულ ამოცანას იგივე სიზუსტით და მნიშვნელოვნად მცირე დროში.

საკვანძო სიტყვები: ელექტრომაგნიტური გაბნევა, კვადრატულ ფირფიტები, რეზონანსული თვისებები, გამომსახივებლების მეთოდი.

გულნარა ჯანელიძე,
ასოცირებული პროფესორი,
საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი,
საქართველო
ბადრი მეფარიშვილი,
პროფესორი,
საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი,
საქართველო

**განაწილებული გენეტიკური ალგორითმების
გამოყენება ნაკადური დიდი მონაცემების
დამუშავებისთვის**

დიდი მოცულობის ნაკადური მონაცემების დამუშავებისადმი ინტერესი დღითიდღე იზრდება. ასეთი მონაცემების დამუშავების სირთულე დაკავშირებულია იმ ფაქტთან, რომ ნაკადი უწყვეტია და სწრაფად ცვალებადი, რომლებიც გენერირდება სხვადასხვა წყაროდან და ხშირად ხასიათდება შემოდინების მაღალი სიჩქარით, დიდი მოცულობით და მოკლე სასიცოცხლო ციკლით. ნაკადური მონაცემების არსი მდგომარეობს მის უნარში წარმოადგინოს აქტუალური ინფორმაცია რეალური დროის რეჟიმში, რაც ხდომილებებზე დროულად რეაგირების, ცვალებად პირობებზე ადაპტირების საშუალებას იძლევა. ნაშრომში წარმოდგენილია ლამბდა არქიტექტურის და განაწილებული გენეტიკური ალგორითმების გამოყენების ანალიზი დიდ მონაცემთა დამუშავების და მაღალი წარმადობის გამოთვლების ამოცანებისთვის.

ევოლუციურმა გამოთვლებმა დაადასტურეს მისი გამოყენების ეფექტურობა ოპტიმიზაციის რთული ამოცანების გადაწყვეტაში, მაგრამ ინფორმაციული ეპოქის სწრაფი განვითარებით და მის კვალდაკვალ დიდი მონაცემების გააქტიურებით გაიზარდა და გართულდა ევოლუციური მიდგომების მიმართ დასმული ამოცანები. პრობლემა განსაკუთრებით აქტუალურია, როდესაც საძიებო სივრცე მოიცავს ლოკალური ოპტიუმების უზარმაზარ რაოდენობას და ტრადიციული გენეტიკური ალგორითმი ვერ უმკლავდება მონაცემთა ნაკადების დამუშავებას

რეალურ დროში. ნაკადური დამუშავების მიზანია გაუმკლავდეს დიდი მონაცემების სისწრაფეს და დაამუშაოს იგი რეალურ დროში მისი შემოსვლისთანავე. ეს მიდგომა ამუშავებს ნაკადებს თანმიმდევრობით, ისე რომ ცალკეული ახალი მონაცემები შეიძლება ჩაირთოს მოდელის განახლებაში დაბალი დაყოვნებით. შესაბამისად, მოდელი ადაპტირდება ახალ შემომავალ მონაცემთა ნაკადზე.

განაწილებული გენეტიკური ალგორითმები (DGA) ინარჩუნებს კლასიკური გენეტიკური ალგორითმის (GA) ძირითად პრინციპებს, თუმცა იყენებს განაწილებულ გამოთვლით რესურსებს ეფექტურობისა და მასშტაბურობის გასაუმჯობესებლად. DGA-ს მთავარი იდეაა, რომ მისი ფუნქციონირება ხდება მრავალ მანქანაზე ან პროცესორზე, რათა უფრო ეფექტურად გადაჭრას ოპტიმიზაციის რთული პრობლემები. ალგორითმი ჰყოფს ინდივიდების პოპულაციას ქვეპოპულაციებად, რომლებიც დამოუკიდებლად მუშავდება სხვადასხვა გამოთვლით კვანძზე. ეს ქვეპოპულაციები ვითარდებიან და პერიოდულად ცვლიან ინფორმაციას გლობალური ძიების მისაღწევად.

ნაშრომში შემუშავებულია განაწილებული გენეტიკური ალგორითმი ლამბდა არქიტექტურის პირობებში. აღწერილია ალგორითმის მუშაობის სრული ციკლი, დაწყებული რეალურ დროის მოცემულ მონაკვეთში შემავალი მონაცემების ფრაგმენტებად დაყოფით, დამთავრებული ოპტიმალური ამონახსნის

პოვნით. ამდენად, ლამბდა არქიტექტურისა და განაწილებული გენეტიკური ალგორითმების მიდგომების უპირატესობების ერთობლივი გამოყენებით მიზანშეწონილია დიდ მონაცემებში ოპტიმიზაციის ფართომასშტაბიანი ამოცანების გადაწყვეტა რეალურ დროში.

საკვანძო სიტყვები: ლამბდა არქიტექტურა, განაწილებული გენეტიკური ალგორითმი.

ნინო ბერიძე,
ასისტენტ-პროფესორი,
სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
საქართველო

მწვანე ტექნოლოგიები, ნარჩენების მართვის ეფექტური გზა ტექნოლოგიური ინოვაციების საშუალებით

მწვანე ტექნოლოგიები სულ უფრო მეტად აღიარებულია, როგორც მნიშვნელოვანი გადაწყვეტილება ნარჩენების მართვის ტრანსფორმაციისთვის უახლესი ტექნოლოგიური ინოვაციების მეშვეობით. ეს ნაშრომი იკვლევს უახლეს მიღწევებს, რომლებიც რეკოლუციას ახდენენ სექტორში, ხაზს უსვამს მათ პოტენციალს ნარჩენების განადგურების გამოწვევებთან გამკლავების მიზნით მდგრადობის ხელშეწყობისას. ძირითადი ტექნოლოგიური მიღწევები მოიცავს ბიოდეგრადირებადი პოლიმერების განვითარებას,

ხელოვნური ინტელექტის (AI) ნარჩენების დახარისხებას და პლაზმის გაზიფიკაციას.

ბიოდეგრადირებადი პოლიმერები, რომლებიც მიღებულია განახლებადი რესურსებიდან, მნიშვნელოვნად ამცირებს ნაგავსაყრელის ტვირთს და გარემოს დაბინძურებას. ხელოვნური ინტელექტის საფუძველზე ნარჩენების დახარისხების სისტემები აძლიერებს გადამუშავების პროცესების ეფექტურობასა და სიზუსტეს მასალების იდენტიფიკაციისა და სეგრეგაციის გზით უპრეცედენტო სიჩქარით. პლაზმური გაზიფიკაცია, ნარჩენების ენერგიად გადაყვანის ახალი ტექნოლოგიაა, რომელიც ნარჩენებს გარდაქმნის სუფთა ენერგიად და ღირებულ ქვეპროდუქტებად, ამცირებს ნაგავსაყრელის გამოყენებას და ამცირებს სათბურის გაზების ემისიას.

გარდა ამისა, ნარჩენების მართვის ჭკვიანი სისტემები, რომლებიც იყენებს ნივთების ინტერნეტის სენსორებს და მონაცემთა ანალიტიკას, საშუალებას იძლევა მოხდეს მონიტორინგი რეალურ დროში, ნარჩენების შეგროვება და დამუშავების ოპტიმიზაცია. ეს ტექნოლოგიები ხელს უწყობს რესურსების უკეთ განაწილებას, ამცირებს საოპერაციო ხარჯებს და აუმჯობესებს ნარჩენების მართვის საერთო ეფექტურობას.

ამ ტექნოლოგიური ინოვაციების მეშვეობით, მწვანე ტექნოლოგიები არა მხოლოდ აგვარებს ნარჩენების მართვის უშუალო გამოწვევებს, არამედ ხელს უწყობს უფრო ფართო გარემოსდაცვით მიზნებს, როგორცაა კლიმატის ცვლილების შერბილება და ბუნებრივი რესურსების შენარჩუნება. უახლესი

ტექნოლოგიების ეს ინტეგრაცია ნარჩენების მართვის პრაქტიკაში ნიშნავს მნიშვნელოვან ნახტომს მდგრადი და ეკოლოგიურად სუფთა მომავლისკენ.

საკვანძო სიტყვები: მწვანე ტექნოლოგიები, ნარჩენების მართვა, ტექნოლოგიური ინოვაციები, გარემოსდაცვით მიზნები.

დარეჯან ვედიაკოვი,
დოქტორანტი,
სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
საქართველო

ქსელიდან გამომავალი სიგნალის მდგრადობის შემოწმება ხმაურის პირობებში

ტექნოლოგიების განვითარების სისწრაფე დღის წესრიგში აყენებს სიგნალის ციფრული დამუშავების კვლევის აქტუალობას. რა თქმა უნდა დღეს ამ მიმართულებით არსებობს უამრავი კვლევა, მაგრამ მიმდინარეობს მუშაობა არსებული მეთოდების დახვეწა-გაუმჯობესებისათვის. ქსელის გამართულობის აუცილებელი პირობაა რომ სისტემაში შემავალი სიგნალის შესაბამისი გამომავალი სიგნალი არ განიცდიდეს დიდ ცვლილებას. ამის ერთერთი მახასიათებელი არის კაუზალობა. კაუზალობის შემოწმების ერთერთი ალგორითმი აგებული გვაქვს MATLAB ში. იმ ალგორითმით კვლევა ჩატარებული გვაქვს სიგნალზე ხმაურის გარეშე, ვთვლით რომ უნდა გაგრძელდეს კვლევა და ექსპერიმენტები ჩატარდეს ქსელის მდგრადობის შესამოწმებლად ხმაურის

პირობებში, რადგან ხმაური რეალური სისტემებისთვის გარდაუვალია. გამოკვლეული ქსელში შემავალ სიგნალს დავამატეთ ე.წ. გაუსის ხმაური და შევისწავლეთ საშუალო გადახრა უხმაურო და ხმაურიან გამომავალ სიგნალებს შორის. კვლევა ჩატარდა ხმაურის სხვადასხვა შემთხვევებისთვის.

საკვანძო სიტყვები: კაუზალობა, სიგნალის ციფრული დამუშავება, გაუსის ხმაური.

ლერი ნოზაძე,

პროფესორი,

სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,

საქართველო

სახელმწიფო და ეკონომიკური სუბიექტის ეკონომიკური უსაფრთხოების უზრუნველყოფა

ეკონომიკური უსაფრთხოება არის სახელმწიფო ეკონომიკის განსაკუთრებული მდგომარეობა, რომელიც ქვეყნის ეროვნული ინტერესების, მდგრადობის, დამოუკიდებლობის ყველაზე მნიშვნელოვანი ასპექტების დაცვას უწყობს ხელს. ესაა პოლიტიკური, ეკონომიკური, სოციალური, სამეცნიერო და ტექნოლოგიური ფაქტორების ერთობლიობა, რომელიც ეროვნული სუვერენიტეტის დონეს განსაზღვრავს.

ეკონომიკურ სუბიექტთან მიმართებაში სახელმწიფოს ეკონომიკური უსაფრთხოების ყველაზე ეფექტური დონის შენარჩუნებაზე მოქმედ ფაქტორებად მიგვაჩნია ქვეყნის ეკონომიკური და პოლიტიკური მართვის სისტემების საქმიანობის ოპტიმიზაცია;

სახელმწიფოს ეკონომიკური უსაფრთხოების უზრუნველსაყოფად საკანონმდებლო დოკუმენტაციის შემუშავება; ინვესტიციები ახალი ტექნოლოგიების განვითარებასა და დანერგვაში წარმოების მართვის ყველაზე ეფექტური ფორმების გამოსაყენებლად, რაც განუყოფლად არის დაკავშირებული საწარმოს აქტიურ საინფორმაციო სივრცესთან, რომლის მდგომარეობა საწარმოო რესურსის მხარდაჭერის სპეციფიკური ტიპით - საინფორმაციო რესურსით განისაზღვრება.

მართვის სისტემის საინფორმაციო სივრცის აქტიური გამოყენებით დამატებით უპირატესობებს ვლდებულობთ ტექნოლოგიური პროცესების ორგანიზების, ახალი ტექნოლოგიური გადაწყვეტილებების მოძიების და განვითარების და წარმოების პროცესის მართვის ვირტუალიზაციის მიმართულებით.

საწარმოს საინფორმაციო ველი შიდა და გარე ველებად იყოფა. შიდა ველი მოიცავს საწარმოში მიღებულ ინფორმაციას, სააღრიცხვო მონაცემებს, სავალდებულო ანგარიშებს მიმდინარე და წინა პერიოდებისთვის; შიდა დოკუმენტური ნაკადის მონაცემებს; ფინანსური და ეკონომიკური საქმიანობის საკუთარი ანალიზის შედეგებს და სხვა.

გარე ინფორმაციას მივაკუთვნებთ კანონებს, განკარგულებებს, ბრძანებებს სხვა მარეგულირებელ დოკუმენტებს სახელმწიფოს დონეზე; ხშირად წინააღმდეგობრივ რეგულაციებს ინდუსტრიაში რეგიონულ და ადგილობრივ დონეზე; კომენტარებს ზემოაღნიშნულ რეგულაციებზე; მონაცემებს ინდუსტრიის მდგომარეობის შესახებ;

კონსულტანტებისა და ექსპერტების დასკვნებს, მარკეტინგული კვლევისა და აუდიტის შედეგებს და სხვა.

ბიზნესის უსაფრთხოების ეფექტურობაში ვგულისხმობთ ღონისძიებათა სისტემას შემდეგ ურთიერთდაკავშირებულ სფეროებში: დაცვა კრიმინალური სამყაროსგან; დაცვა კანონის დარღვევისაგან; დაცვა არაკეთილსინდისიერი კონკურენციისგან; დაცვა საკუთარი თანამშრომლების უკანონო ქმედებებისგან.

აქედან გამომდინარე, ეკონომიკური სუბიექტის ეკონომიკური უსაფრთხოების უზრუნველყოფას ორ ასპექტში განვიხილავთ: - მისი კონფიდენციალურობისა და ინტელექტუალური საკუთრების დაცვა და პერსონალის ქონებრივი და ფიზიკური უსაფრთხოების უზრუნველყოფა.

საკვანძო სიტყვები: ეკონომიკური უსაფრთხოება, ტექნოლოგიები, ბიზნესი, ინტელექტუალური საკუთრების დაცვა, ფიზიკური უსაფრთხოების უზრუნველყოფა.

ჯულიეტა ტაბეშაძე,
დოქტორანტი,
სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
საქართველო

**ციფრული სიგნალის დამუშავების ალგორითმის
მათემატიკური აპარატი და რამდენიმე
პრაქტიკული რეალიზება**

საკონფერენციო თემაში განხილულია "ციფრული სიგნალის დამუშავების ალგორითმის მათემატიკური აპარატი და მისი რამდენიმე პრაქტიკული რეალიზება. სიგნალის ანალიზს ქვეშ ჩვენ ვგულისხმობთ არა მარტო მის მათემატიკური გარდაქმნას, არამედ ამ გარდაქმნის შედეგად შესაბამისი პროცესების და ობიექტების სპეციფიკურ თავისებურებებზე დასკვნების გაკეთებას. სიგნალის ანალიზის მიზანია: - სიგნალის რიცხვითი პარამეტრების განსაზღვრა (ენერგია, საშუალო სიმძლავრე, საშუალო კვადრატული მნიშვნელობა და ა.შ); -სიგნალის დაშლა ელემენტარულ მდგენელებად სხვადასხვა სიგნალების თავისებურებების შესადარებლად; - სიგნალებს შორის დამოკიდებულებების რაოდენობრივი განსაზღვრა და შეფასება. ასეთი შეფასებები მიიღებიან კორელაციური და სპექტრული ანალიზის მეთოდების გამოყენებით;

ციფრული სიგნალის დამუშავების ალგორითმის მათემატიკური აპარატი და რამდენიმე პრაქტიკული რეალიზება.

საკვანძო სიტყვები: ციფრული სიგნალი, ალგორითმის მათემატიკური აპარატი, პრაქტიკული რეალიზება, კორელაციური და სპექტრული ანალიზის მეთოდები.

მთვარისა ქურციკიძე,
დოქტორანტი,
სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
საქართველო
თამარ ნოზაძე,
ასისტენტ-პროფესორი,
ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო
უნივერსიტეტი,
საქართველო

მაგნიტური ნაწილაკებით ჰიპერთერმია კიბოს თერაპიაში რიცხვითი მოდელების გამოყენებით

მაგნიტური ნაწილაკებით (MNP) ჰიპერთერმიის თერაპია არის მკურნალობის ტექნიკა, რომელიც შეიძლება გამოყენებულ იქნას ცალკე ან როგორც დამხმარე რადიაცია და/ან ქიმიოთერაპია კიბოს უჯრედების მოსაკლავად. მკურნალობის დროს, MNP-ები შთანთქმავს ელექტრომაგნიტური ველის (EMF) ენერჯის ნაწილს და წარმოქმნის ლოკალიზებულ სითბოს, როდესაც ზემოქმედებს ალტერნატიული მაგნიტური ველი (AMF). MNP-ის შთანთქმის EMF ენერჯია, რომელიც ხასიათდება შთანთქმის სპეციფიკური სიჩქარით (SAR), პირდაპირპროპორციულია AMF სიხშირისა და კოჭში გადამცემი დენების სიდიდის. გარდა ამისა, AMF აღწევს ქსოვილის შიგნით და იწვევს ელექტრულად გამტარ ქსოვილებში გრიგალურ დენებს, რომლებიც პროპორციულია ელექტრული ველის ($J = \sigma E$). გრიგალური დენები იწვევს ჯოულის გათბობას ($\langle J \cdot E \rangle = 0,5 \cdot \sigma \cdot E^2$) ნორმალურ ქსოვილში ენერჯის გადაცემის სიჩქარე მუხტის მატარებლებზე გამოყენებული

ელექტრული ველებიდან. ჯოულის ეს გათბობა შეიცავს მხოლოდ ელექტრულ ველს, რადგან მაგნიტური ველი ყოველთვის პერპენდიკულარულია გამტარ მუხტების სიჩქარეზე, ანუ ის არ ასრულებს მუშაობას მოძრავ მუხტზე. MNP-ის გამო SAR-ის მსგავსად, AMF კოჭის მიერ წარმოებული ელექტრული ველი პირდაპირპროპორციულია AMF სიხშირისა და კოჭაში დენების სიდიდესთან. შედეგად, ჯოულის გათბობა პირდაპირპროპორციულია სიხშირის კვადრატისა და დენის სიდიდის. AMF მაგნიტური ველების სწრაფი შემცირების გამო მანძილზე, MNP ჰიპერთერმიის მკურნალობა ღრმა სიმსივნეებში მოითხოვს მაღალი სიდიდის გადამცემ დენებს სიმსივნეში კლინიკურად მისაღწევი MNP განაწილებისთვის. ეს აუცილებლად იწვევს ნორმალურ ქსოვილში მნიშვნელოვანი ჯოულის გაცხელებას და უფრო გართულებულია სტანდარტული MNP ჰიპერთერმიის მიდგომისთვის ღრმა სიმსივნეებისთვის, როგორცაა პანკრეასის, პროსტატის, ღვიძლის, ფილტვის, საკვერცხის, თირკმლის და კოლორექტალური კიბო. ეს ნაშრომი წარმოგიდგენთ ახალ ადამიანის ზომის AMF სპირალს და MNP ჰიპერთერმიის სისტემის დიზაინს ღრმა სიმსივნეების უსაფრთხოდ და ეფექტურად სამკურნალოდ. შემოთავაზებული დიზაინი იყენებს წრიული კოჭების ელექტრული და მაგნიტური ველების სივრცით განაწილებას. კერძოდ, ის ჯერ ამცირებს SAR-ს გრიგალის გამო ნორმალურ ქსოვილში გამტარების ქსოვილისგან მოშორებით (ანუ კოჭის რადიუსის გაზრდით) და მეორეც ზრდის მაგნიტურ ველს სამიზნე ზონაში ($z = 0$) გამო. კოჭებამდე ($|z| > 0$) კოჭების

რადიუსის გაზრდით ($|z| > 0$). ეს მიდგომა არის პერსპექტიული ალტერნატივა, რომელიც მიზნად ისახავს დაძლიოს სტანდარტული MNP ჰიპერთერმიის შეზღუდვა ღრმა სიმსივნეებისთვის, გადამცემის კოჰის ელექტრული და მაგნიტური ველის განაწილების გამოყენებით ადამიანის სხეულში სიმსივნურ რეგიონებში AMF-ის მაქსიმიზაციისთვის და ნორმალური ქსოვილის დაზიანების თავიდან ასაცილებლად. ადამიანის ზომის კოჰის AMF, MNP აქტივაცია და გრიგალური დენის განაწილების მახასიათებლები გამოკვლეულია ღრმა სიმსივნეების უსაფრთხო და ეფექტური მკურნალობისთვის რიცხვითი მოდელების გამოყენებით. კერძოდ, გამოთვლითი შედეგები, როგორცაა AMF, ჯოულის გათბობის SAR და ტემპერატურის განაწილება წარმოდგენილია სრულ სხეულზე, 3D ადამიანის მოდელისთვის. SAR და ტემპერატურის განაწილება ნათლად აჩვენებს, რომ შემოთავაზებული ადამიანის ზომის AMF კოჰას შეუძლია მიაწოდოს კლინიკურად შესაბამისი AMF რეგიონს, რომელიც დაკავებულია ღრმა სიმსივნით MNP ჰიპერთერმიის თერაპიის გამოსაყენებლად, ხოლო ნორმალურ ქსოვილებში ჯოულის ნაკლებ გათბობას იწვევს, ვიდრე ჩვეულებრივ AMF ტექნიკას.

საკვანძო სიტყვები: მაგნიტური ნანო ნაწილაკები, ჰიპერთერმია, კიბოს თერაპია, რიცხვითი მოდელები, გამოთვლითი შედეგები.

ლელა წითამვილი,
ასოცირებული პროფესორი,
სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
საქართველო
მარიამ კენჭოშვილი,
ეკონომიკის დოქტორანტი,
ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
საქართველო

ხელოვნური ინტელექტის გამოყენება აკადემიურ სივრცეში, პერსპექტივები და გამოწვევები

ხელოვნური ინტელექტი (AI) სულ უფრო მეტად შემოიჭრა ყოველდღიურ ცხოვრებაში, ყველა მიმართულებით, მათ შორის აკადემიურ სივრცეში. განსაკუთრებით საპრობლემოა საბაკალავრო, სამაგისტრო ნაშრომებსა და სადოქტორო დისერტაციებში ხელოვნური ინტელექტის გამოყენება. ჩვენ განვიხილავთ, თუ როგორ ხდება AI ინსტრუმენტების გამოყენება აკადემიურ სივრცეში, ვაფასებთ მათი გამოყენების უპირატესობებსა და ნაკლოვანებებს. ვიხილავთ ხელოვნური ინტელექტის გავლენას აკადემიურ კეთილსინდისიერებაზე და AI-ის სამომავლო გავლენას განათლებაზე.

კვლევითი ნაშრომის დაწყებიდან მონაცემების გაანალიზებამდე, AI ინსტრუმენტები გთავაზობთ მნიშვნელოვან მხარდაჭერას. თუმცა, ხელოვნური ინტელექტის გამოყენება ასევე აჩენს მნიშვნელოვან კითხვებს აკადემიური მთლიანობისა და სტუდენტური მუშაობის ორიგინალურობის შესახებ.

AI-ს გამოყენების დადებითი მხარეა დროის დაზოგვა კვლევისა და წერის პროცესებში, გაფართოებული მონაცემთა დამუშავება და ანალიტიკური შესაძლებლობები, ხარისხობრივი და რაოდენობრივი მონაცემების ანალიზი და სხვ.

AI-ს გამოყენების უარყოფითი მხარეა ანალიტიკური უნარების დაქვეითება, ხელოვნური ინტელექტის ინსტრუმენტებზე ზედმეტმა აქცენტირებამ შესაძლოა ძირი გამოუთხაროს ტრადიციულ სასწავლო პროცესებს, ხელოვნური ინტელექტის გენერირებული კონტენტის პოტენციალი ასევე ძირს უთხრის ადამიანის კრეატიულობისა და ორიგინალურობის ღირებულებას.

პლაგიატის საწინააღმდეგო პროგრამული უზრუნველყოფა შექმნილია აკადემიურ ნაშრომებში კოპირებული ან მჭიდროდ პერიფრაზირებული შინაარსის შემთხვევების დასადგენად. ასეთი პროგრამული უზრუნველყოფის უნარი - აღმოაჩინოს ხელოვნური ინტელექტის მიერ დაწერილი ტექსტი, დამოკიდებულია რამდენიმე ფაქტორზე, მათ შორის AI-ის დახვეწილობაზე, რომელიც გამოიყენება ტექსტის გენერირებისთვის და თავად ანტიპლაგიატის პროგრამული უზრუნველყოფის მახასიათებლებზე. მთავარი გამოწვევას წარმოადგენს ხელოვნური ინტელექტის გენერირებული ტექსტი, განსაკუთრებით უახლესი მოდელებისგან, როგორცაა GPT-4, მას შეუძლია შექმნას ძალიან ორიგინალური შინაარსი, რომელიც არ ემთხვევა არსებულ წყაროებს. ამ

ორიგინალურობამ შეიძლება გაართულოს აღმოჩენა ტრადიციული პლაგიატის დეტექტორებისთვის.

AI აგრძელებს წინსვლას, პლაგიატის საწინააღმდეგო პროგრამული უზრუნველყოფა ასევე ვითარდება. მომავალი ვერსიები, სავარაუდოდ, მოიცავს უფრო დახვეწილ ალგორითმებს, რომლებიც სპეციალურად შექმნილია ხელოვნური ინტელექტის მიერ გენერირებული შინაარსის ამოცნობისთვის.

ჩვენ მიმოვიხილეთ პლაგიატის თითქმის ყველა თანამედროვე დეტექტორი: Turniti, Antiplaiat, Grammarly, Copyscape, Plagscan, Unicheck, Quetext, Urkund, iThenticate, მოვახდინოთ საცდელი ნიმუშის ფორმირება, მასში ხელოვნური ინტელექტის მიერ გენერირებული ტექსტის ჩასმა და შემდგომ - დეტექტორის შედეგის ანალიზი, სამწუხაროდ დეტექტორების უმეტესი ნაწილი ვერ აფიქსირებს ტესტში მათ არსებობას.

დასკვნა. AI-ის გამოყენება აკადემიურ გარემოში იძლევა მნიშვნელოვან ბენიფიტს, ეფექტურობის გაუმჯობესებიდან და დამთავრებული კვლევის სიზუსტის ამაღლებამდე. თუმცა, ის ასევე უქმნის გამოწვევებს აკადემიური პატიოსნებას და აკადემიური უნარების განვითარებას. იმისათვის, რომ გამოვიყენოთ ხელოვნური ინტელექტის უპირატესობები აკადემიური სტანდარტების დაცვით, სასწავლო დაწესებულებებმა უნდა შეიმუშაონ გაიდლაინები და წახალისონ ამ ტექნოლოგიების ეთიკური გამოყენება.

საკვანძო სიტყვები: ხელოვნური ინტელექტი(AI), აკადემიური კეთილსინდისიერება, პლაგიატის დეტექტორები, გენერირებული ტექსტი.

ირაკლი ხაჩიძე,
დოქტორანტი,
სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
საქართველო
ლელა წითაშვილი,
ასოცირებული პროფესორი,
სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
საქართველო

ნაკადური მონაცემების განაწილებული დამუშავება გენეტიკური პროგრამირების გამოყენებით

რეალური დროის რეჟიმში მონაცემთა ნაკადური გადაცემა მონაცემების ოპერატიულად დამუშავებისა და გაანალიზების საშუალებას იძლევა, რაც მოითხოვს დაყოვნებათა მინიმუმამდე შემცირებას, რისთვისაც მნიშვნელოვანია პარალელური გამოთვლები და მონაცემთა წარმოდგენის ოპტიმიზება. ნაშრომში წარმოდგენილია ნაკადური მონაცემების განაწილებული დამუშავების პრობლემის გადაწყვეტა გენეტიკური პროგრამირების გამოყენებით. შემუშავებულია მონაცემთა ნაკადში ოპტიმალური ამონახსნის პოვნის ალგორითმი, რომელიც მოიცავს სრულ პროცესს შემავალი ნაკადის ფრაგმენტებად დაყოფიდან ოპტიმალური ამონახსნის პოვნამდე.

ნაკადის ცალკეულ ფრაგმენტში დაგენერირებულია ხის სტრუქტურები და შემდგომ ეტაპზე მათზე შესრულებულია გენეტიკური პროგრამირების ოპერაციები, რომელშიც გამოყენებულია ორიგინალური მიდგომები. პროცესი გრძელდება დროის მომდევნო მონაკვეთებში შემავალი ნაკადისთვის, ვიდრე არ დაკმაყოფილდება დასრულების კრიტერიუმი. შემუშავებული მეთოდის გამოყენების შედეგად მნიშვნელოვნად მცირდება გამოთვლითი ოპერაციების რაოდენობა ანუ მოთხოვნის შესრულების ხანგრძლივობა. შესაბამისად იზრდება სისტემის სწრაფქმედება და ეფექტურობა. აღნიშნული მიდგომის უპირატესობაა, რომ იგი უნივერსალურია და ფართო სპექტრის ამოცანების გადაწყვეტას შეძლებს.

საკვანძო სიტყვები: გენეტიკური პროგრამირება, განაწილებული სისტემები, დიდი მონაცემები.

ასტროფიზიკა

ატი ადალატი,
ასოცირებული პროფესორი,
ბაქოს სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
შემახის ასტროფიზიკური ობსერვატორია
აზერბაიჯანი

გიგანტი პლანეტების თანამედროვე კვლევის შედეგები

მზის სისტემის გიგანტი პლანეტების: იუპიტერის, სატურნის, ურანისა და ნეპტუნის შინაგანი ენერგიების ზუსტი მნიშვნელობები ჯერ-ჯერობით არ არის დადგენილი, მიუხედავად იმისა, რომ მათი შინაგანი ენერგიის განსაზღვრა წარმოებდა სხვადასხვა კოსმოსური მისიებით და დედამიწიდან არაერთი დაკვირვებებით, მაგრამ მიღებული მონაცემები სხვადასხვა შედეგებს იძლევა, ამიტომ აღნიშნული საკითხი მოითხოვს დამატებით კვლევას, ამ მიზნით ჩვენს მიერ განხილულია და შეფასებულია გიგანტი პლანეტების შინაგანი ენერგიები და ამ ენერგიების წყაროები, ასევე განხილულია შინაგანი ენერგიის გავლენა გიგანტი პლანეტების ატმოსფეროზე.

გიგანტი პლანეტების შინაგანი ენერგია, რომლებიც ზომითა და მასით უფრო დიდია, ვიდრე დედამიწის, დამოკიდებულია: - გრავიტაციული შეკუმშვის შედეგად წარმოქმნილ სითბოზე, ფაზური გადასვლების დროს გამოთავისუფლებულ ენერგიაზე, პლანეტის ატმოსფეროში წყალბადის მოლეკულების

გარდაქმნაზე, მთვარეებით გამოწვეულ მოქცევით გათბობაზე. სითბოს გადინებაზე პლანეტის ბირთვიდან, ბუნებრივ კონვექციაზე და პლანეტის ბირთვში რადიოაქტიულ ნივთიერებათა დაშლაზე.

საკვანძო სიტყვები: გიგანტი პლანეტები, პლანეტის შინაგანი ენერგია, რადიოაქტიურ ნივთიერებათა დაშლა, წყალბადის მოლეკულის გარდაქმნა, პლანეტის ბირთვი.

ვოვა აივაზიანი,
დოქტორანტი,
სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
საქართველო
რაგული ინასარიძე,
პროფესორი,
სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
საქართველო

ხელოვნური თანამგზავრის შეჯახება დიდიმოსის თანამგზავრ დიმორფოსთან და მისი შემდგომი ცვლილება DART-ს პროექტის ჩარჩოებში

საერთაშორისო კოლაბორაციული პროგრამა „დედამიწასთან მოახლოებადი საშიში ასტეროიდების შესწავლასთან“ დაკავშირებით, NASA-მ თანამედროვე ტექნოლოგიებზე დაყრდნობით, კოსმოსური მისიის ფარგლებში შეიმუშავა პროექტი „DART“ (Double Asteroid Redirection Test, ორმაგი ასტეროიდის მიმართულების შეცვლა). პროექტის მიზანი იყო ორმაგ ასტეროიდ დიდიმოსის (Didimos) თანამგზავრ დიმორფოსზე

(Dimorphos) ხელოვნური თანამგზავრის შეჯახება და დადგენა, თუ რა ზეგავლენას მოახდენდა ეს პროცესი ასტეროიდის თანამგზავრზე. კოსმოსური მისია დაიწყო 2021 წლის ოქტომბერში და წინასწარი გამოთვლებით შეჯახება უნდა მომხდარიყო 2022 წლის სექტემბრის პირველ ნახევარში. ამ პროექტში NASA - ს თხოვნით ჩართული იყო დედამიწაზე განლაგებული ობსერვატორიები რათა დაეფიქსირებინათ შეჯახების პროცესი.

აბასთუმნის ასტროფიზიკურ ობსერვატორიაში დედამიწასთან მოახლოებადი საშიში ასტეროიდების შემსწავლელი ჯგუფის ხელმძღვანელმა რ. ინასარიძემ, 70 - სმ მენისკურ ტელესკოპზე მიიღო უნიკალური დაკვირვებითი მასალა, სადაც კარგად მოჩანს შეჯახებამდე და შეჯახების შემდგომი პროცესი. შეჯახების მომენტი დაფიქსირდა 2022 წლის 26 სექტემბერს ღამის 3 სთ 14 წუთზე თბილისის დროით.

პირველადი დაკვირვების ანალიზმა გვიჩვენა, რომ დიდიმოსი, რომლის დიამეტრია 780 მეტრი, ხოლო მისი თანამგზავრის - 160 მეტრი, შეეჯახა 6 კმ/სთ სიჩქარით მოძრავი 570 კგ წონის მქონე კოსმოსური აპარატი. შეჯახების შედეგად დიმორფოსის ზედაპირიდან ამოიფრქვა 1000 ტონამდე მტვერი და ქვის ლოდები. გამოთვლებმა აჩვენა, რომ თანამგზავრ დიმორფოსს ღერძის გარშემო ბრუნვის სიჩქარე გაეზარდა მთელი 32 წუთით. აგრეთვე დადგინდა, რომ დიმორფოსს შეჯახების შემდეგ შეეცვალა ორბიტის ელემენტები, რაც იმას ნიშნავს, რომ ასტეროიდის

თანამგზავრმა საერთოდ შეიცვალა მოძრაობის ტრაექტორია. სწორედ ეს იყო პროექტ „DART“ - ის მიზანი - დაედგინა შეიცვლიდა თუ არა ასტეროიდი ორბიტას შეჯახების შემდეგ. ამის შედეგად შეგვიძლია ვთქვათ, რომ კოსმოსური მისია წარმატებით შესრულდა.

ამ მეთოდის გამოყენებისას შესაძლებელია მოვახდინოთ წინასწარ აღმოჩენილი საშიში ასტეროიდის ორბიტის შეცვლა და ამით დედამიწა გადავარჩინოთ ასტეროიდის შეჯახებას.

საკვანძო სიტყვები: ასტეროიდები, ასტეროიდის ორბიტის ელემენტები, ხელოვნური თანამგზავრები, ორბიტის ელემენტების ხელოვნური ცვლილება

სოფია ბერაძე,
დოქტორანტი,
სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
საქართველო
მანანა ვარდოსანიძე,
დოქტორანტი,
სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
საქართველო

რატომ არის მნიშვნელოვანი მასიური ვარსკვლავების შესწავლა

რატომ არის მნიშვნელოვანი მასიური ვარსკვლავების კვლევა? მასიური ვარსკვლავების კვლევამ განსაკუთრებული მნიშვნელობა შეიძინა SN

1987A ზეახლის აფეთქების შემდეგ, როცა აფეთქება განიცადა ლურჯმა ზეგიგანტმა და არა წითელმა - იქამდე ითვლებოდა, რომ II ტიპის ზეახლის წინაპარი უნდა ყოფილიყო წითელი ზეგიგანტი ვარსკვლავი. 1998 წელს სამყაროს აჩქარებული გაფართოება დადგინდა Ia ტიპის ზეახლების დაკვირვებების საშუალებით, ხოლო რამდენიმე წლის შემდეგ აღმოჩნდა, რომ ბრწყინვალე ლურჯმა ცვალებადმა (ბლც) შეიძლება განიცადოს ნამდვილი ზეახლის აფეთქება ე.წ. „დიდი ამოფრქვევის“, ანუ „ცრუ ზეახლის“ მოვლენიდან რამდენიმე წლის შემდეგ. ასე აღმოჩნდა ერთმანეთთან გადაჯაჭვული ყველა ადრეული სპექტრული ტიპის მასიური ვარსკვლავი, რომლებსაც ერთმანეთთან და ზეახლებთან მჭიდრო ევოლუციური კავშირი აერთიანებთ. მაგალითად, ბლც-ები არის შთამომავალი მასიური O ტიპის ვარსკვლავებისა, რომლებმაც სავარაუდოდ ამოწურეს წყალბადის მარაგი თავიანთ ბირთვში. ბლც-ები განიცდიან მასის ეპიზოდურ კარგვას და უნდა წარმოადგენდნენ გარდამავალ ფაზას O სპექტრული კლასის ვარსკვლავებიდან WR ვარსკვლავებისაკენ და/ან წითელი ზეგიგანტებისაკენ. ჩვენ ყურადღებას გავამახვილებთ მასიურ ვარსკვლავებზე, რომლებსაც ბოლო რამდენიმე წელი ვაკვირდებოდით აბასთუმნის ასტროფიზიკურ ობსერვატორიაში.

საკვანძო სიტყვები: მასიური ვარსკვლავები, ლურჯმა ზეგიგანტი, სპექტრული ტიპის მასიური ვარსკვლავი, გარდამავალი ფაზა.

გივი კაპანაძე,
ფიზიკის დოქტორი,
სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
საქართველო
თემური კვერნაძე,
ტექნიკურ მეცნიერებათა დოქტორი,
სსიპ აბასთუმნის ევგენი ხარაძის ასტროფიზიკური
ობსერვატორია,
მეცნიერ-თანამშრომელი
საქართველო
ოთარ კვარაცხელია,
ფიზიკა-მათემატიკის მეცნიერებათა დოქტორი,
სსიპ აბასთუმნის ევგენი ხარაძის ასტროფიზიკური
ობსერვატორია,
მეცნიერ-თანამშრომელი
საქართველო

ახალი სუპერ იუპიტერის ტიპის კანდიდატი ეგზოპლანეტა ცხელი B ვარსკვლავის გარშემო

კოსმოსური ტელესკოპის TESS-ის (TESS; Paegart et al. 2021) დაკვირვებითი მონაცემების დამუშავების პროცესში ჩვენს მიერ აღმოჩენილ იქნა ახალი კანდიდატი ეგზოპლანეტა ცხელი გიგანტი B ვარსკვლავის TIC 74487535 გარშემო. ვარსკვლავი განლაგებულია ჩვენი გალაქტიკის ანტიცენტრის მიმართულეობით კუროს თანავარსკვლავედში კოორდინატებით RA (J2000) 05:34:44.6; DEC (J2000) 24:50:44.5 და დაშორებულია დედამიწიდან 772 პარსეკის მანძილზე (Bailer-Jones et al. 2021). ვარსკვლავი არის ცხელი B8 III სპექტრული კლასის ქ. ჩარგეიშვილის

კლასიფიკაციის მიხედვით (Chargeishvili 1998) და მისი ვარსკვლავიერი სიდიდეა V (Johnson) = 11.755 mag (Henden et al. 2015). TESS-ის 43-ე, 44-ე, 45-ე, 71-ე და 72-ე სექტორების სიკაშკაშის მრუდები გაანალიზებულ იქნა სპეციალურად ამ მიზნით თ. კვერნაძის მიერ შექმნილი ინტერაქტიული პროგრამული უზრუნველყოფით "პითონის" (Python) გარემოში. ჩვენ ასევე გამოვიყენეთ Lightkurve პროგრამული პაკეტი TESS-ის არქივიდან ამ ვარსკვლავის TPF გამოსახულებების დასამუშავებლად. აღნიშნულ გამოსახულებებზე გამოვიყენეთ სხვადასხვა ზომის შეზღუდული დიაფრაგმის ნილაბი რათა მაქსიმალურად შეგვემცირებინა მახლობელი სუსტი ვარსკვლავების გამოსხივების გავლენა. კანდიდატი ეგზოპლანეტის გავლის ხანგრძლივობა შეადგენს $t_{14} = 02:02:13$ (hms), სიკაშკაშის მინიმუმი - 0.007 mag, გავლის ცენტრალური მომენტი - T_c BJD = 2 459 502.088 და ორბიტული პერიოდი - $P = 3.007$ დღეს. ეგზოპლანეტის გავლის ფაზური მრუდის მოდელირება მოხდა პროგრამული პაკეტის AstroImageJ (Collins et al. 2017) მეშვეობით. მოდელირების შედეგები უჩვენებს, რომ ეგზოპლანეტა არის სუპერ იუპიტერი შემდეგი პარამეტრებით: $R_p = 3.10 R_{jup}$, $a/R^* = 7.5$, $i = 83.4$ deg, $u_1 = 0.23$ და $u_2 = 0.32$.

საკვანძო სიტყვები: კოსმოსური ტელესკოპი, დაკვირვებითი მონაცემები, გამოსხივების გავლენა, შეზღუდული დიაფრაგმის ნილაბი.

გივი ქიმერიძე,
დოქტორანტი,
სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
საქართველო
რევაზ ჭილაძე,
პროფესორი,
სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
საქართველო

ევოლუციის სხვადასხვა ეტაპზე მყოფი გალაქტიკების ფიზიკური მახასიათებლების შესწავლა

დამზერილი მასალის ანალიზის საფუძველზე მოხერხდა შერჩეულ გალაქტიკათა აქტივობის გამოვლენა, შესწავლილია ცვლადი გამოსხივების სიკაშკაშის მრუდების ორკომპონენტიანი სტრუქტურა, ოპტიკური, რადიო და რენტგენული ცვალებადობის კორელაცია. გალაქტიკების ბირთვების უწყვეტი და ხაზოვანი სპექტრების ანალიზი.

შერჩეული გალაქტიკების მრავალფეროვანი ფოტომეტრიისა და სპექტროფოტომეტრიის მონაცემების ანალიზი გასცემს პასუხს კითხვაზე, თუ რა მსგავსება და განსხვავებაა ევოლუციის სხვადასხვა ეტაპზე მყოფი გალაქტიკების ფიზიკურ და ქიმიური მახასიათებლებს შორის, რომელთა ანალიზის საფუძველზე გვექნება კიდევ ერთი მყარი არგუმენტი და ნათელი წარმოდგენა სამყაროს ევოლუციის შესახებ;

დამზერილი მასალის ანალიზის საფუძველზე, გვექნება შერჩეული გალაქტიკური გროვების ხილული და სივრცული განაწილების რეალური სურათი.

საკვანძო სიტყვები: გალაქტიკა, გალაქტიკის ევოლუცია, გალაქტიკების ფორმები, გალაქტიკების ფოტომეტრია, გალაქტიკების სპექტროფოტომეტრია

ედუარდ ჯანიაშვილი,
დოქტორანტი,
სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
საქართველო

**ბნელეზადი ვარსკვლავთ სისტემების ძიება და
გამოკვლევა კოსმოსური აპარატების დაკვირვებების
გამოყენებით**

უკანასკნელი ორი ათეული წლის განმავლობაში დაგროვდა კოსმოსური მისიების (Kepler, TESS, K2) მიერ, ცის სხვადასხვა უბანში, ვარსკვლავებზე დაკვირვებითი მონაცემები. ეს მონაცემები საშუალებას გვაძლევს აღმოვაჩინოთ და შევისწავლოთ ახალი ცვალებადი ვარსკვლავები და შემდეგ ჩავრთოთ ისინი ობსერვატორიების დაკვირვებით პროგრამებში. ჩვენს მიერ აღმოჩენილია 90 - მდე სხვადასხვა ტიპის ცვალებადი ვარსკვლავი აქედან 11 ბნელეზადი ვარსკვლავთ სისტემა. ახლა მიმდინარეობს აღმოჩენილ ცვალებად ვარსკვლავთა ტიპების იდენტიფიცირება.

საკვანძო სიტყვები: ცვალებადი ვარსკვლავები, ბნელეზადი ვარსკვლავები, ვარსკვლავთ ტიპები, კოსმოსური მისიები.

სამართალი და საჯარო მმართველობა

კობა ბუაძე,
ასოცირებული პროფესორი,
აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
საქართველო

რეციდიული დანაშაულების პრევენცია, პროფილაქტიკა და სასჯელაღსრულებითი დაწესებულებების პერსპექტივები

თანამედროვე პირობებში რეციდიული დანაშაულის თავიდან აცილებაში მნიშვნელოვანი როლი ენიჭება ეკონომიკური რეფორმების წარმატებით ჩატარებას, ზნეობრივ-ფსიქოლოგიური კლიმატის გაუმჯობესებას, ქვეყანაში ვითარების საერთო გაჯანსაღებას და სხვა. იმ ღონისძიებებს, რომლებიც უნდა განხორციელდეს საერთო-სოციალურ დონეზე. მიგვაჩნია რომ რეციდიული დანაშაულის თავიდან აცილებაში ფართოდ უნდა იქნეს გამოყენებული ისეთი პროფილაქტიკური ხასიათის ღონისძიებები, როგორცაა: სამართალდამცავ ორგანოს თანამშრომელთა საჯარო გამოსვლები, დისკუსიები ტელევიზიით, რადიოთი, პრესის ფურცლებზე, მშრომელთა კოლექტივების წინაშე და რაც მიმართული უნდა იყოს საზოგადოებრივი წესრიგის განმტკიცებისა და სამართალდამრღვევებთან ბრძოლის გასაძლიერებლად. რეციდივის აღბათობა ბევრადაა დამოკიდებული პირველი დანაშაულებრივი ფაქტის რეაქციაზე. სახელდობრ, დაექვემდებარა თუ არა პირი,

რომელმაც პირველად ჩაიდინა დანაშაული, სისხლის სამართლებრივ ზემოქმედებასა და გამოსწორებას. რეციდიული დანაშაულის პროფილაქტიკა გამოძიებისა და სასამართლო ორგანოებში საქმის განხილვის სტადიაზე, მოიცავს დამნაშავეებისათვის სასჯელის ფაქტობრივი აუცდენლობის უზრუნველყოფასა და იმ ღონისძიებების გატარების შესაძლებლობას, რეციდიული დანაშაულობის პროფილაქტიკა ვფიქრობთ სასჯელდსრულებით დაწესებულებაში უნდა მოიცავდეს ოპერატიულ ღონისძიებათა შემდეგ კომპლექსს: ა) მსჯავრდებულთა განთავსებას პიროვნული მახასიათებლების ხარისხის მიხედვით; ბ) სარეჟიმო მეტად მკაცრ კონტროლს მსჯავრდებულთა ურთიერთობებთან მიმართებაში, რათა არ მოხდეს ანტისაზოგადოებრივი მიმართულების მქონე ჯგუფების შექმნა; გ) პროფილაქტიკური ზემოქმედების გამკაცრებას იმ მსჯავრდებულის მიმართ, რომელთაც განზრახული აქვთ მართლსაწინააღმდეგო ქმედების კვლავ ჩადენა; დ) მკაცრ კონტროლს იმ მსჯავრდებულთა მიმართ ვინც ცდილობს დანაშაულებრივი ავტორიტეტის გამომჟღავნებას და პირთა ჯგუფზე ზემოქმედების მოხდენას. ე) სამართლებრივ ღონისძიებათა დროულ გამოყენებას იმ მსჯავრდებულთა მიმართ, რომლებმაც ახალი დანაშაული ჩაიდინეს; ვ) სასჯელის შემდგომი მოხდის პროგრესული სისტემის გამოყენებასა და ოპერატიულ დაკვირვებას. ოპერატიული პრაქტიკიდან გამომდინარე პროფილაქტიკური მნიშვნელობა აქვს ასევე სასჯელისაგან ვადამდე პირობით გათავისუფლებულ

პირზე სათანადო თვალყურის (კონტროლის) დაწყებასა და მათთან აღმზრდელობითი მუშაობის ჩატარებას.

დაკვირვებისა და აღმზრდელობითი მუშაობის მთავარი მიზანი კი უნდა იყოს დაეხმაროს სასჯელადსრულების დაწესებულებიდან გათავისუფლებულ პირებს ახალ პირობებთან შეგუებაში და აღმოუჩინონ მათ დროული დახმარება წამოჭრილი საკითხების გადაწყვეტაში, აარიდონ რეციდივს, რომელიც ყველაზე ხშირად შეიმჩნევა მათი გათავისუფლებიდან პირველ ხანებში.

საკვანძო სიტყვები: დანაშაულის რეციდივი, დანაშაულის პროფილაქტიკა, სასჯელის მოხდა, პენიტენციური რეციდივი, აღმზრდელობითი მუშაობა.

სოფიო გოხელაშვილი,
ასოცირებული პროფესორი,
სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
საქართველო
ნელი ღონღამე,
მაგისტრი,
სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
საქართველო

ქალის მოტაცება ფეოდალური კანონების მიხედვით და მისი სამართლებრივი მდგომარეობა

სამართალი დღეს 21-ე საუკუნეში ცხოველდება ინტერესი გავიგოთ თუ რა მდგომარეობაში იყო ქალი სხვა ეპოქაში, კერძოდ, ჩემი ნაშრომის მიზანია, ვაჩვენო,

თუ რა სამართლებრივი მდგომარეობა ეკავა ქალს შუა საუკუნეებში როგორც საქართველოში, ისე მის ფარგლებს გარეთ. ქართული იურიდიული აზროვნების განვითარების მაჩვენებელია ქართული სამართლის ძეგლები : ბაგრატ კურაპალატის, ბექასა და ალბუღას, გიორგი ბრწყინვალის, ვახტანგ მეექვსის სამართლის წიგნები, ასევე საეკლესიო სამართლის, რომლებშიც ჩამოყალიბებულია მნიშვნელოვანი სამართლებრივი ინსტიტუტები. ზემოთ აღნიშნულ სამართლის ნორმებში მკაფიოდ ვლინდება ქალის უფლებრივი მდგომარეობა საქორწინო, საოჯახო, სამემკვიდრეო და სახელმწიფო სფეროში. განხილულია აგრეთვე პირადი უფლებების წინააღმდეგ მიმართული დანაშაულისადმი კანონმდებლობის დამოკიდებულების საკითხი. მე ვამახვილებ ყურადღებას მხოლოდ ერთ საკითხზე : ქალის მოტაცების შესახებ და იყო თუ არა ქალი დაცული სამართლის მიხედვით. (არა მარტო ქართული სამართლის, არამედ სხვა ქვეყნების, ფრანკების სალიკური სამართლისა და სომხური - მხითარ გომის სამართლის მიხედვით.) სხვადასხვა ქვეყნებში სხვადასხვაგვარად ხდებოდა მომტაცებლის დასჯა, ზოგადად ქალის მოტაცებას ძალადობად და უწყესობად თვლიდნენ და ამ მოვლენას ებრძოდა როგორც საერო, ისე საეკლესიო სამართალი, ეკლესია, კიდეც უფრო მკაცრად, რადგან იგი მოტაცებას აიგივებდა ტყვეთა სყიდვასთან. ქართული საეკლესიო სამართალი დამყარებული იყო სჯულის კანონზე, რომელიც ძველთაგანვე მოქმედებდა საქართველოში. ამდენად,

ყველა ქვეყნის სამართალი, როგორც ადრეულ, ასევე გვიანდელ შუა საუკუნეებში იცავდა ქალს და მის სამართლებრივ მდგომარეობას, რომელსაც კონკრეტული საზოგადოებრივი წყობილება განსაზღვრავდა.

საკვანძო სიტყვები: ქალი, საოჯახო, სამემკვიდრეო, სჯულის კანონი.

ნინო ზედგინიძე,
დოქტორანტი,
ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო
უნივერსიტეტი,
საქართველო

**მედიაცია, როგორც საზოგადოებაზე
ორიენტირებული მართლმსაჯულება -
მიღწევები და გამოწვევები**

მედიაცია არის საშუალება, რომლითაც ადამიანებს ეძლევათ შესაძლებლობა, ერთმანეთში წარმოშობილი დავა მოაგვარონ სასამართლოს გარეშე. მედიაციის ინსტიტუტი, როგორც შედარებით ახალი საქართველოში ჯერ კიდევ საჭიროებს პოპულარიზაციას და მეტ მხარდაჭერას. წარმოვიდგინოთ დაბალანსებული პროცესი, სადაც მხარეების საჭიროებები და ინტერესები თანაბრად მნიშვნელოვანია. ის არის საზოგადოებაზე ორიენტირებული მართლმსაჯულების ერთ-ერთი წარმატებული ფორმა, რომელიც გარდა იმისა, რომ

ადამიანებს აძლევს საშუალებას დროისა და ფინანსების დაზოგვით უმოკლეს დროში მიიღონ სასურველი შედეგი, ასევე სახელმწიფოს აზოგინებს როგორც ადამიანურ, ასევე ფინანსურ რესურსებს. მედიაციის პროცესი მონაწილეებს აძლევს საკუთარი თავის გამოხატვის საშუალებას, რაც სასამართლო პროცესზე გართულებულია დადგენილი კანონმდებლობის ჩარჩოებიდან გამომდინარე. ამ პროცესის ხიბლს ისიც წარმოადგენს, რომ წაგებული და მოგებული მხარეები, მართალი და მტყუანი არ ვლინდება და პროცესის ყველა მონაწილე მათივე ერთობლივად მიღწეული შედეგით კმაყოფილია. ეს ნაშრომი იქნება მოკლე მიმოხილვა საქართველოში დღეს მოქმედი მედიაციის საწყისებისა, დავინახავთ, რა გაკეთდა იმისთვის, რომ მოვსულიყავით იქამდე, სადაც დღეს ვართ, რა არის მთავარი გამოწვევები, რაც აფერხებს მედიაციის ფართოდ გამოყენებას, რა მიზეზებით ვერ ჰპოვებს ის პოპულარობას და ფართო გამოყენებას სხვადასხვა სფეროს წარმომადგენლებს შორის, რამდენად ხშირად მიმართავს სასამართლო საქმის მედიატორისთვის გადაცემის პრაქტიკას და რა პერსპექტივები გააჩნია ამ ინსტიტუტს სამომავლოდ.

საკვანძო სიტყვა: მედიაცია, სასამართლო, საზოგადოებაზე ორიენტირებული მართლმსაჯულება.

ნუგზარ თევდორაძე,
სამართლის დოქტორი,
სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
საქართველო

სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან გათავისუფლება აუცილებელი მოგერიებისათვის- შედარებითი ანალიზი

სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან გათავისუფლების საფუძვლები ერთ-ერთი საინტერესო მიმართულებაა სისხლის სამართალში, რადგან გარკვეულ შემთხვევებში მართლსაწინააღმდეგო ქმედების ჩამდენი პირი შეიძლება გათავისუფლდეს პასუხისმგებლობისაგან მის მიერ ჩადენილი მართლსაწინააღმდეგო ქმედებისათვის. სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან გათავისუფლების სამართლით დარეგულირებული ერთ-ერთი გარემოებაა აუცილებელი მოგერიება, რომელზეც ცნობები მოიპოვება, როგორც საზღვარგარეთის ქვეყნების, ასევე ქართულ უძველეს სამართლებრივ წყაროებში. საკონფერენციო თემაში ყურადღება გამახვილებულია აუცილებელი მოგერიების ადგილსა და შინაარსზე უცხო ქვეყნების სისხლის სამართლის კანონმდებლობაში. განხილულია ის პირობები, რომლებსაც უნდა აკმაყოფილებდეს აუცილებელი მოგერიება, რათა იგი ჩაითვალოს პასუხისმგებლობის გამომრიცხავ გარემოებად. ასევე გაკეთებულია შედარებითი ანალიზი საქართველოს კანონმდებლობასთან და გამოკვეთილია ის საერთო ნიშნები, რომლებიც წარმოადგენს მოგერიების

შემთხვევაში სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისგან გათავისუფლების წინაპირობას. აუცილებელი მოგერიება, სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან გათავისუფლება, მართლზომიერების პირობები.

საკვანძო სიტყვები: სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა, სამართლებრივ წყაროები, მოგერიება, მართლზომიერების პირობები.

ბაკურ ლილუაშვილი,
ასოცირებული პროფესორი
სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
საქართველო

სამოქალაქო სამართალწარმოებაში მხარეთა მორიგების სამართლებრივი ბუნება

სამოქალაქო საპროცესო სამართალში სამართალწარმოებისას მხარეთა შორის მორიგებით საქმის წარმოების შეწყვეტის საფუძველად მხარეთა მორიგებას ერთ-ერთი საინტერესო და მნიშვნელოვანი ადგილი უკავია. ერთი მხრივ, მორიგება წარმოადგენს მხარეთა პროცესუალური უფლებების განხორციელების უფლებას, რომელსაც ითვალისწინებს საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი.

უნდა აღვნიშნოთ, რომ მორიგების საფუძველზე სასამართლო განჩინებით საქმის წარმოების შეწყვეტას თავის მხრივ მოყვება ისეთივე სამართლებრივი შედეგი, როგორც სასამართლოს საბოლოო გადაწყვეტილებას. ე.

ი. პროცესუალური სამართლის გაგებით მორიგება სამართლებრივი პროცესია და იგი მოიცავს როგორც მხარეთა შორის წარმართულ დამოუკიდებელ სამართლებრივ პროცესს და ამავე დროს უშუალოდ სამოქალაქო პროცესის შემადგენელ ნაწილს. მეორე მხრივ, მორიგება ესაა მოდავე მხარეთა შორის მატერიალური სამართლის ნიშნით დადებული გარიგება. მაგრამ დასადგენია ის გარემოება, რომ აღნიშნული გარიგება წარმოადგენს თუ არა კლასიკური გაგებით გარიგებას. ანუ შეიძლება თუ არა მორიგება ცალმხრივი ნების გამოვლენით განხორციელდეს. ცალმხრივი ნების გამოვლენით პროცესუალურ-სამართლებრივი შედეგები შეიძლება დადგეს (მაგ. სარჩელის აღიარება და სხვ).

მაგრამ მორიგების შემთხვევაში იგი ორივე მხარის მიერ გამოხატული ნებაა და უნდა განვსაზღვროთ, რა პროცესუალურ-სამართლებრივი შედეგები შეიძლება მოყვეს მას.

კვლევის მეთოდოლოგია: თემის განხილვის პროცესში გამოყენებულ იქნა როგორც ლოგიკური და შედარებით-სამართლებრივი, ასევე ანალიზისა და სინთეზის მეთოდი. შედეგები და გამოყენება: სამოქალაქო სამართალწარმოებაში მხარეთა მორიგება განხილულ უნდა იქნეს როგორც მატერიალური სამართლის, ასევე სამოქალაქო პროცესუალური სამართლის ნიშნებით. აღნიშნული ნიშნებით საკითხის განხილვა საშუალებას მოგვცემს უფრო ზუსტად განვსაზღვროთ მორიგების სამართლებრივი ბუნება და ამ მორიგებით შესაძლო სამართლებრივი შედეგები. დასკვნა:

სამოქალაქო სამართალწარმოებისას მხარეთა შორის დავაზე მორიგება შეიძლება განხორციელდეს მხოლოდ სასამართლოს პირობებში საქმის განხილვის, ასევე აღსრულების ეტაპზე; მორიგების სამართლებრივი უზრუნველყოფა სასამართლოს კომპეტენციაა; სასამართლო განჩინებით დამტკიცებული მორიგება, მხარის შეუსრულებლობის შემთხვევაში ექვემდებარება იძულებით აღსრულებას.

საკვანძო სიტყვები: მხარეთა მორიგება; მატერიალური ნიშნით მხარეთა მორიგება; პროცესუალური ნიშნით მხარეთა მორიგება; საქმის წარმოების შეწყვეტა.

მალხაზ ლომსაძე,

პროფესორი,

სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,

საქართველო

თამუნა მურჯიკნელი,

მაგისტრი,

სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,

საქართველო

შუალედური ამსრულებლობით ჩადენილი დანაშაულის კვალიფიკაციის საკითხისათვის

დანაშაული ყოველთვის წარმოადგენდა მეცნიერი იურისტების შესწავლის საგანს. წინამდებარე ნაშრომში საუბარია იმის თაობაზე, რომ ინდივიდუალურად ჩადენილი დანაშაულისაგან განსხვავებით ჯგუფი ყოველთვის უფრო საშიში

კრიმინოლოგიური ფაქტორია. საერთოდ, პირთა ჯგუფის მიერ ჩადენილი დანაშაული უფრო მეტი საშიშროების შემცველია, ვიდრე ერთპიროვნულად ჩადენილი დანაშაული. დანაშაულში რამდენიმე პირის მონაწილეობა აადვილებს მისი ჩადენის ობიექტურ შესაძლებლობას. დაბრკოლება, რომელიც გადაულახავი იქნებოდა ინდივიდუალურად მოქმედი პირისათვის, ადვილად შეიძლება გადალახოს რამდენიმე კაცის გაერთიანებულმა ძალ-ღონემ. ნაშრომში შუალობითი ამსრულებლობით ჩადენილი დანაშაულის კვალიფიკაციის პრობლემის გადაჭრის დასაბუთების ცდაა გადმოცემული. დანაშაულის ჯგუფურად ჩადენის კვალიფიკაციისათვის საკმარისია დანაშაულის ჩადენაში მონაწილეობდეს ორი ან მეტი პირი. თუ დანაშაულში მონაწილეობს ორი პირი მაინც და მათ შორის ერთ-ერთი შერაცხვისუუნაროა, ქმედება დაკვალიფიცირდება ჯგუფურ დანაშაულად, მაგრამ ბრალის საკითხის გადაწყვეტის დროს შერაცხვისუუნარო პირს დანაშაულის ჩადენა ბრალად არ შეერაცხება, ხოლო შერაცხვისუუნარიანი პირი პასუხს აგებს ჯგუფური დანაშაულისათვის. ვფიქრობთ, ნაშრომი დახმარებას გაუწევს მეცნიერ-იურისტებს, პრაქტიკოს მუშაკებსა და იმ პირებს, ვინც დაინტერესებულია ჯგუფური დანაშაულის კვალიფიკაციის პრობლემებით.

საკვანძო სიტყვები: შუაღედური ამსრულებლობა, კრიმინოლოგიური ფაქტორი, შერაცხვისუუნარო პირი, ბრალად შერაცხვა.

სოფიო ორმოცაძე,
დოქტორანტი,
კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტი,
საქართველო

მოსამართლის განსხვავებული/თანმხვედრი აზრის გავლენა საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებათა შედეგებზე

საკონსტიტუციო სასამართლოს მოსამართლის განსხვავებული თუ თანმხვედრი აზრის არსებობის საკითხი, კონსტიტუციური სამართლის თავისებური ინსტიტუტია. სამართლის მეცნიერებაში ამ ინსტიტუტისადმი ორგვარი დამოკიდებულება არსებობს. პოზიტიური მიდგომა იმაში გამოიხატება, რომ განსხვავებული/თანმხვედრი აზრი უზრუნველყოფს კონკრეტული საქმის ყოველმხრივ და მრავალსპექტიან განხილვას. საზოგადოებისათვის და სამეცნიერო სფეროებისათვის ცნობილი ხდება იმ არგუმენტებისა თუ შენიშვნების შესახებ, რომელიც გამოთქვას იმ ეტაპისათვის უმცირესობაში აღმოჩენილმა მოსამართლეებმა. მოსამართლეთა განსხვავებული/თანმხვედრი აზრის მოტივაციებს იურიდიული ძალა არ გააჩნიათ, მაგრამ საზოგადოებაში, სამეცნიერო წრეებში მათი განხილვის შედეგად შესაძლებელია წარმოიშვას კონსტიტუციურ-სამართლებრივი ნორმების გადასინჯვის საკითხიც, რასაც არსებითი მნიშვნელობა აქვს კონსტიტუციური სამართლის დინამიკაში განვითარებისათვის. თუმცა, საკითხის სამომავლოდ სხვაგვარად მოწესრიგების

დაშვება, აფერხებს გადაწყვეტილებათა შედეგების მიმართ სტაბილურობის განცდას. განსხვავებული/თანმხვედრი აზრის ნეგატიური მხარედ შეიძლება ჩაითვალოს, ის რომ იგი ლახავს საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებების ავტორიტეტს და უარყოფით ზეგავლენას ახდენს საკონსტიტუციო მართლმსაჯულების შედეგების ქმედითობაზე. გარდა ამისა შესაძლებელია განსხვავებულმა/თანმხვედრმა აზრმა განსაზღვრულობის ნაცვლად, კიდევ უფრო დამაბნეველი გახადოს ის კონსტიტუციური დებულებები, რომელთა განმარტებასაც საკონსტიტუციო მართლმსაჯულების პროცესში ახდენს საკონსტიტუციო სასამართლო. ასევე, ბოროტად, არამიზნობრივად იქნას გამოყენებული განსხვავებული აზრი ანდა თანმხვედრი აზრის არგუმენტაცია, რამაც ხელი შეუშალოს გადაწყვეტილებებით დადგენილი შედეგების რეალიზებას. ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებები, რომელთა მიმართაც განსხვავებული აზრები აქვს გამოთქმული მოსამართლეებს ვერ მოქმედებს დამაჯერებლობის მაღალი ხარისხით. მართალია, განსხვავებული/თანმხვედრი აზრის ინსტიტუტი მიზნად ისახავს კონკრეტულ საქმეებთან მიმართებით მოსამართლეთა დამოუკიდებელი ნების საფუძველზე, სრულყოფილად განიმარტოს კონსტიტუციურ დებულებათა მნიშვნელობა. თუმცა, კონცეფციის

მთავარ გამოწვევად გვესახება ის გარემოება, რომ არსებობს საფრთხეები, რომლის მიხედვითაც მოსამართლეთა განსხვავებული/თანმხვედრი აზრმა ნეგატიური გავლენა მოახდინოს სასამართლო გადაწყვეტილების შესრულებაზე და საფრთხე შეუქმნას სასამართლოს გადაწყვეტილების საბოლოობისა და შეუცვლელობის გარანტირებას.

საკვანძო სიტყვები: საკონსტიტუციო სასამართლო, განსხვავებული-თანმხვედრი აზრი.

ირაკლი შენგელია,
ასოცირებული პროფესორი,
აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
საქართველო

დამნაშავე ქალის კრიმინოლოგიურ-ფსიქოლოგიური დახასიათება

კრიმინოლოგიური ფსიქოლოგია, ქალი დამნაშავეები, ფსიქოლოგიური მოტივი, სოციოლოგიური მოტივი, ძალადობის მსხვერპლი. კრიმინოლოგიური ფსიქოლოგია არის სწავლება დამნაშავეების სურვილების, ფიქრების, განზრახვებისა და რეაქციების შესახებ. კრიმინოლოგიური ფსიქოლოგია სწავლობს, თუ რატომ ჩაიდინა ინდივიდმა დანაშაული და ეხმარება სამართალდამცავებს დამნაშავის ქცევის გაანალიზებაში. ადამიანი ასაკობრივ ზრდასთან ერთად ყალიბდება ინდივიდუალურ პიროვნებად, რომელიც

მისთვის დამახასიათებელი ინდივიდუალური ნიშან-თვისებებით, უნარით, ინტერესებით, მოთხოვნილებებით განსხვავდება სხვებისგან. საზოგადოებაში თვითდამკვიდრებისათვის კი მას ესაჭიროება ფიზიკური, სულიერი და გონებრივი შესაძლებლობების სრული რეალიზება, საზოგადოებრივ ღირებულებათა მიმართ დამოკიდებულების გამომუშავება. შესაბამისად, ყველა ადამიანს აქვს მოთხოვნილებები, რომელთა დაკმაყოფილება აუცილებელია მისი არსებობისთვის. კრიმინოლოგიური ფსიქოლოგია სწავლობს დანაშაულის მომზადებისა და ჩადენილი დანაშაულების როლს, ადამიანის განწყობას, დამნაშავის პიროვნებას, მისი აღზრდის გზებსა და საშუალებებს, ის დანაშაულთან ბრძოლის პრაქტიკულ მონაცემებსაც იძლევა, მისი ძირითადი მოთხოვნა კი დამნაშავე პირის ღრმა ფსიქოლოგიური შესწავლა. შეუძლებელია მისი პიროვნების ღრმა ფსიქოლოგიური შესწავლის გარეშე დასკვნების გაკეთება. ქალები დამნაშავედ არ იბადებიან, ისინი დამნაშავედ ყალიბდებიან, თუ რა უბიძგებს მათ დანაშაულის ჩადენისაკენ ზოგადად, საჭიროა მიმოვიხილოთ დანაშაულის გამომწვევი მიზეზები, თუ რა ედება საფუძვლად იმას, რომ ქალი საზოგადოებას ევლინება დამნაშავედ. არსებობს რამდენიმე მოტივი დანაშაულის ჩადენის პირველი ესაა სოციალური მოტივი და მეორე ესაა ფსიქოლოგიური მოტივი. სოციალური მოტივი - ესაა დანაშაულის ჩადენის მიზეზი, გამოწვეული

უადრესი სიღარიბისა და სიმდიდრისაკენ ლტოლვისაგან, ამ მიზეზით დგამს ნაბიჯს პიროვნება, რომელიც თვლის, რომ ამ ნაბიჯით გამოსწორდება ვითარება და საკუთარი ოჯახი ფეხზე დადგება, თუმცა ამით ვითარება არ იცვლება. რა ქნას ასეთ შემთხვევაში დამნაშავემ? პასუხი ერთია რეალობას თვალეში ჩახედოს. რეალობა კი ძალიან მძიმეა. ამიტომ დამნაშავე კვლავ ჩადის მეორე დანაშაულს, შემდეგ მესამეს და უკვე ეფლობა დანაშაულის მორევში. ფსიქოლოგიური მოტივი - ესაა დანაშაულის ჩადენის მიზეზი, გამოწვეული ბავშვობის მძიმე ტრამვებით, წარმოდგინეთ ბავშვი რომელიც ყოველდღე უყურებს მშობლებს შორის ჩხუბს, ძალადობას, ან თვითონაა ძალადობის მსხვერპლი. ამის გამო დამნაშავეს ადრეული ასაკიდანვე უმახინჯდება ფსიქოლოგია და სრულყოფილ პიროვნებად ვერ ყალიბდება. დანაშაულის ჩადენით ის თავის დამკვიდრებას ცდილობს რეალობაში, რადგან ჰგონია რომ სწორად იქცევა, თუმცა ის ნელ-ნელა ხვდება მავნე გარემოში.

საკვანძო სიტყვები: ფსიქოლოგიური მოტივი, სოციალური მოტივი, კრიმინოლოგიური ფსიქოლოგია, პიროვნება, ძალადობის მსხვერპლი.

ია ხარაზი,
ასოცირებული პროფესორი,
სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
საქართველო

საბაჟო დაბეგვრის სახეები და მათი როლი ეროვნული და საერთაშორისო ეკონომიკის ფუნქციონირებაში

საკონფერენციო გამოსვლაში ყურადღებაა გამახვილებული გადასახადის მარეგულირებელ ფუნქციაზე, რომელიც პროტექციონისტული ფუნქციის ნაირსახეობად განიხილება. მისი არსი გამოხატულებას პოულობს იმაში, რომ დიფერენცირებული განაკვეთების მიხედვით ხდება იმპორტირებული ნედლეულისა და, ნახევარფაბრიკატებისა და მზა პროდუქციის დაბეგვრა, ხოლო ექსპორტის დროს ისეთი საქონლის ექსპორტის შეზღუდვა, რომლის დიდი ოდენობით გატანა ქვეყნიდან მაკროეკონომიკური ასპექტებით არ არის მიზანშეწონილი. გადასახადების მარეგულირებელი ფუნქცია მჭიდრო კავშირშია გადასახადების ფისკალურ ფუნქციასთან. სახელმწიფოებისათვის ეროვნული შემოსავლის ნაწილის მობილიზაცია, იქნება ეს მისი გადიდების, თუ შემცირების პოზიციებიდან, მუდმივად იწვევს გადამხდელებთან სისტემატურ შეხებას, რაც საბოლოო ჯამში, საშუალებას აძლევს ხელისუფლებას რეალური ზემოქმედება მოახდინოს ქვეყნის ეკონომიკაზე, კვლავწარმოების პროცესის ყველა სტადიაზე. საყურადღებოა, რომ მარეგულირებელი ფუნქცია დიდ ეფექტს იძლევა ეკონომიკური სტაბილიზაციის

პირობებში. ამასთან, კრიზისის პირობებში მისი მნიშვნელობა ეცემა.

საბაჟო ტარიფები ევროპული საბაჟო სამართლის მნიშვნელოვან შემადგენელ ნაწილს წარმოადგენს, რომელიც სახელმწიფოებში არსებულ გადასახადებს შორის ყველაზე ადრე გვხვდება. უნივერსალური განმარტება სიტყვა „ტარიფის“ არ არსებობს, თუმცა შეიძლება ითქვას, რომ ამ ტერმინით აღინიშნება გადასახადი, რომლითაც იბეგრება ექსპორტის, იმპორტის ან სახელმწიფო საზღვრის გავლით ტრანსპორტირება.

ვაკითარებთ მოსაზრებას, რომ: საქართველოს საგადასახადო - საბაჟო კოდექსების იმპლემენტაციის პროცესში, არაერთი ხარვეზი და შენიშვნა იქნა გამოვლენილი, რომელიც საჭიროებს იდენტიფიცირებას დაუყონებლივ და ამ ხარვეზების აღმოფხვრას, სწორედ ეს გახლავთ დღეს-დღეობით საქართველოსთვის ძირითადი პრობლემა, რომელიც საჭიროებს დაუყონებლივ რეაგირებას და ისეთი ცვლილებების განხორციელებას საგადასახადო-საბაჟო კოდექსებ და მასთან მიბმულ კანონქვემდებარე აქტებში, რომელიც დადებითად აისახება ქვეყნის ეკონომიკურ სურათზე. ამისათვის საჭიროა ისეთი ღონისძიებების გატარება, როგორცაა: საგადასახადო სისტემის ლიბერალიზაცია, მცირე და დიდ ბიზნესზე ხელშეწყობა, მეწარმეთა წახალისება, რაც საბოლოოდ შესაძლებელს გახდის უფრო მეტად დაიხვეწოს და სრულყოფილი გახდეს საგადასახადო კანონმდებლობა, თუმცა აქვე უნდა აღვნიშნოთ, რომ დიდ გამოწვევად რჩევა საგადასახადო კანონმდებლობის სრულყოფილებაში მოყვანა, არა

მხოლოდ საქართველოსთვის, არამედ მთელი ევროპის ქვეყნებისთვის. ეს კი მოწმობს იმ ფაქტს, რომ საგადასახადო კანონმდებლობა მეტად რთულ და სპეციფიკურ სფეროს წარმოადგენს. ასევე, მიმოხილულია საბაჟო გადასახადების სახეები: იმპორტის, დღგ-ის, აქციზის გადასახადების და მათ გადახდევინებაში არსებული ხარვეზები, რაც დამახასიათებელია იმპორტის ამ გადასახადებით დაბეგვრის მექანიზმების გამოყენებისას.

საგადასახადო კოდექსის ხარვეზად მიმაჩნია ერთ დღეში და, სხვა შემთხვევაში 30 კალენდარული დღის განმავლობაში ერთი და იგივე რაოდენობის საქონლის შემოტანის განსაზღვრა; ბუნებრივია იმპორტიორს 30 კალენდარულ დღეზე გათვლით მეტი რაოდენობის თუ წონის საქონლის შემოტანა უნდა შეეძლოს, ვიდრე ერთ დღეში. ასევე, 199-ე მუხლის „თ“ ქვეპუნქტში საუბარია პრეფერენციაზე, თუკი მოხდება უსასყიდლოდ ჩამორთმეული, კონფისკებული, უპატრონო და სახელმწიფო საკუთრებაში მიქცეული საქონელი ან/და სატრანსპორტო საშუალება, რომელიც საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი წესით გადავიდა სახელმწიფოს განკარგვაში ან საკუთრებაში, მაშინ ასეთი საქონელი იმპორტის გადასახადისაგან თავისუფლდება. სისხლის სამართლის კოდექსიდან ამოღებულია ტერმინი „კონფისკაცია“, მაგრამ როგორც ვხედავთ, იგი დარჩა საგადასახადო კოდექსში. ვფიქრობთ, რომ აქაც ტერმინი „კონფისკაცია“ უნდა შეიცვალოს „საქონლის ჩამორთმევა სახელმწიფოს სასარგებლოდ“, ან კიდევ ვთქვათ, „ჩამორთმევა და განადგურება“, საქონლის სახეობიდან გამომდინარე და ა.შ.

ვაკითარებ მოსაზრებას იმის შესახებ, რომ: საქართველოს საგადასახადო კოდექსის იმპლემენტაციის პროცესში, არაერთი ხარვეზი და შენიშვნა იქნა გამოვლენილი, რომელიც საჭიროებს იდენტიფიცირებას დაუყონებლივ და ამ ხარვეზების აღმოფხვრას, სწორედ ეს გახლავთ დღეს-დღეობით საქართველოსთვის ძირითადი პრობლემა, რომელიც საჭიროებს დაუყონებლივ რეაგირებას და ისეთი ცვლილებების განხორციელებას საგადასახადო კოდექსში, რომელიც დადებითად აისახება ქვეყნის ეკონომიკურ სურათზე. ამისათვის საჭიროა სხვადასხვა ღონისძიებების გატარება: მათ შორის, საგადასახადო სისტემის ლიბერალიზაცია, მცირე და დიდ ბიზნესზე ხელშეწყობა, ბიზნეს-ოპერატორთა წახალისება, რაც საბოლოოდ შესაძლებელს გახდის უფრო მეტად დაიხვეწოს და სრულყოფილი გახდეს საგადასახადო კანონმდებლობა, თუმცა აქვე უნდა აღვნიშნოთ, რომ დიდ გამოწვევად რჩევა საგადასახადო კანონმდებლობის სრულყოფილებაში მოყვანა, არა მხოლოდ საქართველოსთვის, არამედ მთელი ევროპის ქვეყნებისთვის.

საკვანძო სიტყვები: „საბაჟო გადასახადი“; „ტარიფი“ – “telos”, GATT; დღგ; აქციზი; იმპორტის გადასახადი; მთლიანი ეროვნული შემოსავალი; გადასახადის მარეგულირებელი ფუნქცია“; ასოცირების ხელშეკრულება.

გიორგი ხმალამე,
დოქტორანტი,
აღმოსავლეთ ევროპის უნივერსიტეტი,
საქართველო

ორპალატიანი პარლამენტი, როგორც პოლიტიკური სტაბილურობის გარანტი

“ბიკამერალიზმი” (ლათინურიდან - “bi” - ორი, “camera” - პარლამენტი) თანამედროვე მსოფლიოში ფართოდ გავრცელებული საპარლამენტო ინსტიტუციური სისტემაა. დღესდღეისობით იგი ფართოდ არის გავრცელებული მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყნის პარლამენტარიზმში და მათი რაოდენობა თანდათან მატულობს. აუცილებლად უნდა აღინიშნოს ის გარემოება, რომ აღმოსავლეთ ევროპაში ეს განვითარება და ამგვარი მყარი ინსტიტუტების იმპლემენტირება, ამგვარი რეფორმატულობა, პოსტკომუნისტური ქვეყნების დემოკრატიზაციის შედეგია. დროის სვლასთან ერთად ორპალატიანი პარლამენტის არსმაც განიცადა ცვლილება, რეფორმირდა დროსა და სივრცეში, იმისდა მიხედვით, თუ რას მოითხოვდა იმდროინდელი საჭიროებები.

ასევე, თუკი ადრე ორპალატიანი სისტემა მხოლოდ ფედერალური ქვეყნების, ფედერალური სახელმწიფოების მახასიათებლად მოიაზრებოდა, ანუ, იმ ქვეყნების რომლებიც ჩამოყალიბდნენ ფედერაციებად და სხვადასხვა დამოუკიდებელი ერთეულები ერთ სახელმწიფოდ გააერთიანეს.

ისინი, ცხადია, განსხვავდებოდნენ ტერიტორიისა და მოსახლეობის მიხედვით, ამიტომაც მოსალოდნელი იყო სხვადასხვა ერთეულებს სხვადასხვა რაოდენობის

წარმომადგენლობა ჰყოლოდათ პარლამენტში, შესაბამისად მათი ინტერესი, ერთნაირად ვერ იქნებოდა გათვალისწინებული, სწორედ ამიტომ, პარლამენტში შეიქმნა ორი პალატა, რომელშიც ადგილები ნაწილდებოდა მოსახლეობის რაოდენობის პროპორციულად, მეორეში კი თანაბრად, ტერიტორიების მიხედვით, მიუხედავად მოსახლეობის რაოდენობისა და იმისა, დიდი იყო თუ პატარა ტერიტორიული ერთეული. რაც შეეხება დღევანდელ მდგომარეობას, სულ სხვა რეალობა გვაქვს, ორპალატიანი სისტემის მრავალი დადებითი თვისების გამო იგი, არა მარტო ფედერალური სახელმწიფოების საპარლამენტო რეალობაში არის დამკვიდრებული, იგი არაფედერაციულ ქვეყნებშიც მრავლად გვხვდება. მაგალითად დღეისთვის არსებული ორპალატიანი საპარლამენტო სისტემათა სიმრავლე, მრავალფეროვნება ბიკამერალიზმის არსის თანამედროვე აღქმის ერთგვარ ევოლუციაზე მეტყველებს. შესაბამისად, ბიკამერალიზმი სახელმწიფოში, არამხოლოდ ტერიტორიული მოწყობის ამსახველია, არამედ, სხვა ფუნქციების მატარებელიცაა. აღნიშნულ სისტემასაც შეიძლება მოვუძებნოთ უარყოფითი მხარეები, როგორცაა, მაგალითად, პროცესის დროში გაჭიანურება და ხარჯიანობა, თუმცა ამ დადებითი და უარყოფითი შეფასებების სამართლებრივი შედარებისას, ცხადია ის გარემოება, რომ ხარისხიანი პროდუქტი, რომელიც სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანია, ბევრად გადაწონის უხარისხო პროდუქტს, ყველა შემთხვევაში, განსაკუთრებით მაშინ როდესაც მას სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვან სტატუსს

ვანიჭებთ და ქვეყნის ბედს ვანდობთ, ქვეყნის განვითარების პერსპექტივას ვანდობთ, ქვეყნის სიძლიერეს ვანდობთ.

საკვანძო სიტყვები: პარლამენტი, სტაბილურობა, პალატა, ბიკამერალიზმი.

დავით ხობელია,
ასოცირებული პროფესორი,
სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
საქართველო

ადმინისტრაციული პასუხისმგებლობის საფუძვლები საქართველოს ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსში

ადმინისტრაციული პასუხისმგებლობა წარმოადგენს იურიდიული პასუხისმგებლობის სახეს. სამართალდარღვევის თავიდან აცილებისა და მართლწესრიგის დაცვის მიზნით საქართველოს ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსი ადგენს ადმინისტრაციული პასუხისმგებლობის საფუძველს, თუ რომელი ქმედება არის სამართალდარღვევა და აწესებს შესაბამის სახდელებს. აღსანიშნავია, რომ დღეს საქართველოში მოქმედებს ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსი, რომელიც მიღებულია 1984 წელს და სამოქმედოდ ძალაში შევიდა 1985 წელს, ანუ ჯერ კიდევ საბჭოთა კავშირის არსებობის პერიოდში. მიუხედავად მასში შესული ცვლილებებისა ის ვერ პასუხობს თანამედროვე მოთხოვნებს. აღსანიშნავია, რომ საქართველოს

ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსში მრავალი ცვლილება შევიდა, 2018 წლის სექტემბრის მდგომარეობით, განხორციელდა 419 ცვლილება, რაც საკმაოდ მნიშვნელოვანია, ის მაინც ვერ პასუხობს თანამედროვე სამართლებრივი სახელმწიფოს მოთხოვნებს, ვინაიდან ცვლილებები მიმართული არ ყოფილა კოდექსის ახლებური სისტემისა და შინაარსის ჩამოყალიბებისაკენ. მიუხედავად ცვლილებებისა, დღეს მოქმედი კოდექსის რედაქციის მიხედვით ქმედების შემადგენლობათა თემატური სტრუქტურა მაინც საბჭოთა კანონმდებლობის იდეოლოგიას ეფუძნება, ამის მაგალითად შეიძლება მოვიყვანოთ ის გარემოებაც, რომ საქართველოს ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსი ხშირად ხდება საერთაშორისო ორგანიზაციების კრიტიკის ობიექტი. მართლმსაჯულების დამოუკიდებლობისა და სამართლებრივი გაძლიერების პროექტის (JILEP) ფარგლებში მომზადებულ ანგარიშში ნათქვამია, რომ ადმინისტრაციული სამართალდარღვევის ჩადენისას, სამართალდამრღვევს სამართლიანი პროცესის გაცილებით ნაკლებ გარანტიებზე მიუწვდება ხელი, ვიდრე სისხლის სამართლის დანაშაულის ჩადენაში ბრალდებულ პირს. საქართველოს ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსი, არ მოითხოვს სამართალდამცავი ორგანოებისგან პატიმრობის გამოყენების საფუძვლის არსებობის მტკიცებას. ის არ ითვალისწინებს სამართალდამცავი ორგანოებისგან, რომ სწრაფად შეატყობინონ დაკავებულს მისი უფლებები, არ მოითხოვს მოსამართლისგან მტკიცების ისეთი სტანდარტების გამოყენებას, როგორცაა

გონივრულ ეჭვს მიღმა სტანდარტი, ხოლო ბრალის დადასტურების და სახდელის შეფარდების პროცედურების შეკვეცილი და გამარტივებული ხასიათი, ნაკლებად იძლევა შედეგიანი წარმომადგენლობის ან შედეგიანი გასაჩივრების შესაძლებლობას. ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე სასურველი ა ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა/გადაცდომათა ახალი კოდექსის შემუშავება და მიღება, რომელიც შესაბამისი იქნება დღევანდელი დღის და არ იქნებოდა საბჭოთა კოდექსის გადაკეთებული ვერსია. ამდენად მეტად მნიშვნელოვანია ადმინისტრაციული პასუხისმგებლობის საფუძვლების განსაზღვრა.

საკვანძო სიტყვები: ადმინისტრაციული, პასუხისმგებლობა, პრინციპი, საფუძველი.

გიორგი ხუნაშვილი,
ასოცირებული პროფესორი,
სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
საქართველო

**საქართველოს ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსით
განსაზღვრული არარა ადმინისტრაციულ-
სამართლებრივი აქტის დეფინიციის შესაბამისობა
საქართველოს „საჯარო სამსახურის შესახებ“ კანონით
განსაზღვრულ არარა აქტის შინაარსთან**

ჩვენი მიზანია, წარმოვაჩინოთ საქართველოს ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსის მე-60 მუხლსა

და საქართველოს კანონის „საჯარო სამსახურის შესახებ“ 112-ე მუხლს შორის წინააღმდეგობრივი მიმართება ისეთი ინსტიტუტისადმი, როგორცაა არარა ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტი. საქართველოს ზოგად ადმინისტრაციულ კოდექსში 2005 წლის 24 ივნისს განხორციელებული ცვლილებით კანონმდებელმა შემოიტანა ახალი ინსტიტუტი არარა ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტის სახით. სზაკ-ის მე-60 მუხლის შესაბამისად აქტის არარად ცნობის ერთ-ერთი საფუძველია: გამოცემულია არაუფლებამოსილი ორგანოს ან არაუფლებამოსილი პირის მიერ. აღნიშნული დებულების შემოტანით თავიდანვე ცხადი გახდა კანონმდებლის მიზანია, რომ ერთმანეთისგან გამიჯნოს არარა ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტი (სზაკ-ის მუხ. 60), ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტის გაუქმების ისეთი სახეებისგან, როგორებიცაა ბათილად ცნობა (სზაკ-ის მუხ. 601) და ძალადაკარგულად გამოცხადება (სზაკ-ის მუხ. 61). დასახელებული მუხლი ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტის არარად ცნობის ერთ-ერთ საფუძვლად როგორც უკვე ვთქვით განსაზღვრავს მის გამოცემას არაუფლებამოსილი პირის ან არაუფლებამოსილი ორგანოს მიერ. საქართველოს კანონით „საჯარო სამსახურის შესახებ“ მოხელის სამსახურიდან გათავისუფლების არასავალდებულო(შესაძლო) საფუძველია თუ დანიშნვის აქტი გამოცემული იყო არაუფლებამოსილი პირის მიერ და ამავე დროს სახეზეა ამ აქტისადმი

მოხელის კანონიერი ნდობის გამომრიცხავი გარემოება. ლოგიკურად მიმაჩნია, რომ სამსახურიდან გათავისუფლების საკითხზე შესაძლებელია მხოლოდ იმ მოხელის მიმართ ვისაუბროთ, რომელიც სამსახურში უკვე დანიშნულია, ხოლო არაკომპეტენტური თანმდებობის პირის მიერ მოხელის დანიშვნის თაობაზე გამოცემული ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტი საქართველოს ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსის მიხედვით კი ითვლება ძალის არმქონედ.

საკვანძო სიტყვები: არარა, სამართლებრივი, აქტი, ადმინისტრაციული, საჯარო.

რობიზონ ხურცილავა,
ასოცირებული პროფესორი,
აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
საქართველო
მარიამ სანებლიძე,
დოქტორანტი,
კავკასიის უნივერსიტეტი,
საქართველო

დისკრიმინაცია შრომით ურთიერთობებში

დისკრიმინაციის აკრძალვა ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო სამართლის ძირითადი პრინციპია. საერთაშორისო დონეზე მიღწეული უპრეცედენტო პროგრესის მიუხედავად, ინდივიდებისა და ინდივიდუალური ჯგუფების დაცვა მსოფლიოს

მრავალი ქვეყნის დღის წესრიგის ნაწილი ჯერ კიდევ არის, რომელსაც შორსმიმავალი შედეგი აქვს ორგანიზაციებსა და საზოგადოებაზე. სტატია იკვლევს შრომით ურთიერთობებში დისკრიმინაციის სხვადასხვა ასპექტს, რომლებიც მოიცავს მის წარმოშობას, გამოვლინებებსა და შედეგებს. სტატია განმარტავს რთულ მექანიზმებს, რომელთა მეშვეობითაც დისკრიმინაცია ვრცელდება დაქირავების, დაწინაურების, კომპენსაციის და შრომითი ურთიერთობების შეწყვეტის პროცესებზე. დისკრიმინაცია შრომით ურთიერთობებში მოიცავს ნებისმიერ განსხვავებას, გამორიცხვას, შეზღუდვას ან უპირატესობის მინიჭებას, რომელსაც აქვს თანასწორობის დარღვევის ეფექტი, აღნიშნულის გათვალისწინებით, სტატია განმარტავს, თუ როგორ უწყობს ხელს ცალსახა მიკერძოება, სტრუქტურული უთანასწორობა და კულტურული ნორმები სამუშაო ადგილზე დისკრიმინაციული პრაქტიკის გამყარებას. ის ასევე აანალიზებს დისკრიმინაციის კანონებისა და აღსრულების მექანიზმების ირგვლივ არსებული სამართლებრივი ლანდშაფტი, რაც ხაზს უსვამს როგორც პროგრესს, ასევე მუდმივ გამოწვევებს დისკრიმინაციულ ქცევებთან ბრძოლაში. გარდა ამისა, სტატია განიხილავს შრომით ურთიერთობებში დისკრიმინაციის უფრო ფართო ზემოქმედებას, მათ შორის მის გავლენას თანამშრომელთა კეთილდღეობაზე, სამუშაოს შესრულებაზე და სოციალურ ერთიანობაზე. სტატიაში გაანალიზებულია შრომითი დისკრიმინაციის სამართლებრივი მნიშვნელობა, სახეები, შევიწროება, როგორც

დისკრიმინაციის გამოვლინება, დასაქმებულის სამართლებრივი დაცვის მექანიზმები, მატერიალური და მორალური ზიანის დადგომის საფრთხე და ანაზღაურების სასამართლო პრაქტიკა. დისკრიმინაციისა და შევიწროვებისგან დაცვა ადამიანის ბუნებითი და ფუნდამენტური უფლებათა, რომელიც ჯერ კიდევ უხსოვარი დროიდან და ჩვეულებითი სამართლიდან მომდინარეობს, რომელმაც შესაძლებელია ისეთი მნიშვნელოვანი ზიანიც გამოიწვიოს, რომლის კომპენსირება ძალიან რთული ან, უფრო მეტიც, შეუძლებელი აღმოჩნდეს. სტატია ხაზს უსვამს დამსაქმებლების და დაინტერესებული მხარეების ერთობლივი ძალისხმევის მნიშვნელობას, რათა ხელი შეუწყონ ინკლუზიურ სამუშაო ადგილებს და თანაბარ შესაძლებლობებს ყველა ინდივიდისთვის, განურჩევლად მათი რასისა, სქესის, ეთნიკური წარმომავლობის, ასაკისა თუ სხვა დემოგრაფიული მახასიათებლებისა. შრომით ურთიერთობებში დისკრიმინაციის განხილვა არა მხოლოდ სოციალური სამართლიანობის საკითხია, არამედ აუცილებელია ეკონომიკური კეთილდღეობის შესაქმნელად.

საკვანძო სიტყვები: დისკრიმინაცია, შრომითი ურთიერთობი, სოციალური სამართლიანობა, ეკონომიკური კეთილდღეობა, დაქირავება, დაწინაურება, კომპენსაცია.

Linguistics

Lamzira Kobaidze,
Associate Professor,
Samtskhe-Javakheti State University,
Georgia

Geminate vowel in the Mtiuluri Dialect (The example of Sakhudabeli and Orgora)

It is known, that the long vowels produced from joining of the sounds are characterized for the mountain dialect of the Eastern Georgia. The sounds can be produced by different ways: 1. By joining of similar sounds, 2. For restoration of the lost sound, 3. As a result of a stress, 4. By making them long deliberately. At this stage, it is worth to note the Mtiuluri dialect and the examples of the current changes in two villages of Samtskhe-Javakheti, Sakudabeli and Orgora. Despite the fact that there are few households in the village, the geminate (long) vowel is found in their speech changing the style of local population speech and makes the local speech different from the Mtiulian residents of other villages. Study of the issue from the mentioned perspective gives very interesting picture both for linguists and for other concerned parties by the issue. Our goal is to identify, or highlight the peculiarity which makes the speech of those two villages different from the speech of other villages.

Key words: Gemination, geminate vowel, long vowels, stress.

Maya Kukchishvili,
Associate Professor,
Samtskhe-Javakheti State University,
Georgia

**Concept “Sun” in “the Vepkhistaosani” (“The Knight
in the Panther’s Skin”) and its Equivalent in Greek
Translation (Corpus linguistic Research)**

The poem “Vepkhistaosani” by Shota Rustaveli is the monument of the XII century maintaining its importance even in the XXI century.

The goal of the study is corpus linguistic and critical analysis of the Greek translation of the poem “Vepkhistaosani” by **Emmanuel Mitafidi**. The corpus linguistic analysis of the sun concepts is presented in the article, in particular, the concept sun, as an equivalent of astrological sign in the Greek translations of “Vepkhistaosani”.

Our goal is to study relevance of the Greek translation of the “Vepkhistaosani” to the original text. Accordingly, the concepts of Georgian original text were compared to the equivalents applied in the Greek translation.

The study and corpus linguistic analysis of the “Vepkhistaosani” original text and Greek translation is presented in the scientific community for the first time.

Both classic and modern methods are applied during corpus linguistic and critical analysis of the mentioned empirical material. Critical analysis of a text and comparative methods are used out of the classical methods and corpus

linguistic analysis method is applied from the modern ones, and phrasal alignment form was selected from the paralleling of the original text and Greek translation of the poem.

According to the corpus linguistic analysis the sun is mentioned for 319 times in the “Vepkhistkaosani”. It is one of the mostly-used words and together with the astrological meaning, it has an esthetic purpose.

The corpus linguistic analysis of the “Vepkhistkaosani” provided the statistical data, the frequency of use of the Sun on one hand, but also an interesting result of the comparison from the perspective of translation studies of the corpus analysis findings, in particular, analysis of the equivalents in the Greek translations.

According to the material observed, the diversity and frequency of the translation is the result of the subjunctive and objective principles and methods applied by a translator. Parallels and corpus linguistic analysis of the text enabled us to study and identify the applied equivalents.

Based on the study, the concept of the sun mostly denotes an astrological body. It is not only the artistic technique but also the concept for describing internal nature of the characters, symbolizing the light, brightness, brilliance and life.

It can be noted that the contextual part of the poem “Vepkhistkaosani” is more or less preserved in the Greek translation, but a translator also applies own interpretation, what is beyond the uniqueness of the poem and is more becoming a free translation.

Key words: Rustaveli, "the Vepkhistaosani", Greek translation, corpus linguistic research, solar concept, equivalents.

Mariam Balasanian-Gognadze,
Associate Professor,
Samtskhe-Javakheti State University,
Georgia

Khojabegi history etymology and phonetic problems

The dictionary of toponyms gives historical information about settlement of Armenian people on the base of local Armenian people's stories. It also indicates which province these Armenian people arrived from in each village. Most of the Armenians arrived from Erzurum and settled in the villages of Samtskhe-Javakheti.

It is impossible to study the history and language of place names without toponymy. With it it's possible to elucidate many historical and ethnic issues, such as establishing a place of settlement, update names, etymology, etc. Proper names are helping archaeologists to decipher ancient inscriptions. Name of the area is due to historical events. The geographical names, especially names of the villages reflect the nation populated on the territory, its history, when were Armenians, Azeris, Greeks and Russian settled on Georgian territories, and the time could be place names associated with the languages of these peoples. Some of the names of the villages directly indicate the occupation of the people in the past.

A large part of the Georgian toponyms in the five-volume book is confirmed by phonetic-morphological changes,

which is caused by the incorrect pronunciation of Georgian toponyms by the Armenian population.

The five-volume book contains a linguistic analysis of toponyms phonetic-morphological features different vocabulary which is caused by the influence of different languages (Armenian, Turkish Russian) On the basis of language mixing combinations are obtained: Georgian-Turkish Armenian-Turkish Turkish Russian words Geographical name research is essential considering all these language data.

Therefore, it is necessary to study each name deeply and thoroughly in order to determine the exact etymology of the name, which is of great importance for the history of the language.

Key words: Khojabeg, etymology, toponyms.

Diana Mikeladze,

Associate Professor,

Samtskhe-Javakheti State University,

Georgia

The Lexical Inheritance of Coronavirus in English Language

The Lexical Inheritance of Coronavirus in English Language

Abstract The coronavirus pandemic has caused profound changes around the world, affecting various aspects of human life. The pandemic has not only changed our daily lives, but also affected the lexical aspect of the English language. In the process of fighting the virus, new words and expressions

emerged to describe new experiences, phenomena and social norms. The paper aims to investigate and analyze the vocabulary that has developed in the English language after COVID-19, to clarify the dynamic nature of language evolution in the context of the global crisis. Social events and technological advances throughout the centuries-long history of human existence have always influenced the evolution of language. The COVID-19 pandemic is the source, prompting linguistic innovation to capture the unique experiences and challenges of this era. Understanding the emergence and adoption of new words and expressions provides valuable insights into how language serves to reflect societal dynamics and cultural change. In the field of linguistics, a number of studies have been conducted to identify and analyze new words and expressions that have appeared after COVID-19, to compile, define and analyze a list of neologisms and expressions related to the pandemic based on a systematic approach, and to categorize lexical items according to thematic areas, such as: health, technology, social behavior and economics. Examples of vocabulary items were collected from a variety of sources, including media articles, social media platforms, and academic literature. The analysis revealed new words and expressions that have entered the English language since the beginning of the COVID-19 pandemic. The linguistic innovations presented in the conference paper reflect the multifaceted impact of the virus on society.

Key words: coronavirus, pandemic, neologisms, linguistic innovations.

Eteri Khimshiashvili,
PhD student,
Samtskhe-Javakheti State University,
Georgia

**For the historical and etymological background of the
Jakelidze family name residing in Zemoachara**

For the History and Etymology of the Jakelidzes Residing in Zemo Adzharia The historical misfortune displaced and wiped out the largest part of Samtskhe-Javakheti local residents. Since the beginning of the XIX century, during the Russian-Turkish war, many families moved to Zemo Adzharia as a result of the migration. The history of one of the family dynasties of the Samtskhe Atabags (rulers), the Jakelidzes family, the roots of which are linked to one of the villages of historical Samtskhe, Jaki/Jakismani is noteworthy. This village is on the territory of Turkey today. In onomastics, both first name, as well as family name can be originated from toponyms Jaki//Jakismani→Jakeli→Jakelidze (ჯაკი//ჯაკისმანი→ჯაკელი→ჯაკელიძე). The title-occupation of the ruling family name is related to the family name of the dynasty of the Samtskhe Atabags. They were called Jakeli during their living in Samtskhe and when they moved to Zemo Adzharia, their family names turned into Jakelidzes. I think, according to the informants it is interesting why the ancient name was changed by the Jakelidzes.

Key words: Onomastics, family name, first name, toponym, onym, eponym.

Nino Zedginidze,
PhD student,
Samtskhe-Javakheti State University,
Georgia

Terminological problems in the onomastics of Samtskhe-Javakheti

Many languages and, accordingly, many national onomastic schools are represented in the international scientific field of onomastics. Consequently, the systematic development of terminology plays a significant role in international communication. The relevance of the topic lies in the fact that onomastic terminology is characterized by a wide range of terms, which can be interpreted in various ways; some terms are sometimes used incorrectly or inadequately. Since many onomastic terms are of Greek origin, they are standardized in different languages; however, onomastic terms undergo certain language-specific adaptations, such as phonological or orthographic. Our goal is to identify and analyze the terminological problems existing in onomastic terms, specifically in the onomastics of Samtskhe-Javakheti. In researching this issue, we have used comparative and analytical methods. Result: Along with Georgian scientific literature, we have searched for and studied foreign scientific literature, specifically German, Russian, and English literature, which proved to be interesting in this regard. Samtskhe-Javakheti is historically a polyethnic region, which has always brought

certain difficulties to onomastic diversity, caused by historical and linguistic cataclysms.

Key words: onomastics, terminology, toponym, place name, geographical name.

Gulnara Janova,

Professor,
Samtskhe-Javakheti State University,
Georgia

Maka Murvanidze,

Associate Professor,
Samtskhe-Javakheti State University,
Georgia

English Neologisms in Georgian Social Media

The article deals with English neologisms used by Facebook user students at Samtskhe-Javakheti State University. The development of technology, Internet-based communication, and the creation of social networks have advanced the role of social media. Accordingly, it improved the communication between people. Social media has the closest connection with the Internet and since English words are mainly derived from the discourse of the Internet, they are easily and widely spread on social media. News in social media is spread through social networks. Thus, social networks are the main source of the influx of English words into the Georgian language. The article aims to find English neologisms and study the frequency of their use among young people. Many Georgian equivalents of English neologisms require explanation, and often several words are needed. Due to this, users prefer their short versions. Quite a great number of English lexical units

are related to social networks. Such as domain, blog platform, server, user, post, spam, share, panel, application, timeline, profile, cover, and others. Consider some of them: The word server in the Oxford dictionary is defined as a computer program that controls or provides information to several computers connected to a network. In Georgian it is defined as -serveri as well. The word – a user in social media means a person who uses various social networks. Spam is an advertising message sent by e-mail without the consent of the recipient. Since there was no corresponding word for this term in the Georgian language, it was established as a neologism. The word -Panel has many definitions but in social media, it refers to a large format photo. Profile, in social networks, means a short biographical, informative page about the user, etc. As a result of the conducted research, the words young people prefer to use on social media have been identified.

Keywords: neologisms, social media, social networks, communication, lexical units.

Dali Betkoshvili,
Associate Professor,
Samtskhe-Javakheti State University,
Georgia

The Spiritual Mission of Saint Serapion Zarzmeli – The Ruins of Kvabijvari and Valison Churches

The spiritual mission of Saint Serapion Zarzmeli - parishioners of Kvabijvari and Valison Saint Serapion Zarzmel, the greatest spiritual figure of the 8th-9th century, and his spiritual brothers, entering Samtskhe, began the construction of churches and monasteries with God's testimony and ministry. Holy Father Serapion came to Samtskhe from Klarjeti to tame the desert and barren country, the place of Samtskhe, which was manifested in the erection of spiritual sanctuaries, the establishment of churches and the spread and establishment of Christianity, because if such a feat was spread in the mentioned area, of course, it would contribute to the strengthening of faith, spiritual life to spread. The spiritual life of Saint Serapion is mainly connected with the construction and foundation of the church in the village of Zarzma in Adigen, one of the outstanding areas of Samtskhi, which irreversibly determined the flourishing of the spiritual life of this area, the unconditional establishment of Christian worship, which carried the role of spiritual guidance and leadership not only in the eighth-ninth centuries, But also in the following eras, when the Georgian

church and worship were always in great trials, and even today it is the bearer of the most important function in the way of strengthening the Christian faith. In the space of the spiritual mission of Saint Serapion Zarzmel, we should place the churches in the municipality of Adyghe - Keblikzvar and Valison, which are preserved today as remains, but they inform us well about their geographical location, the style of construction, their spiritual purpose... Certain data from the text of Basil Zmarel's "Life of Serapion Zarzmel" suggest us , that the history of their establishment should be related to the spiritual life of Serapion Zarzmeli. When Saint Serapion enters Samtskhe, he is accompanied by his younger brother John and two others whose names are not mentioned in the text. They go to various places of worship, making niches (some in the shape of a cross) to enclose and mark holy places. We have to deal with this kind of merit. Basil Zarzmel's "Life of Serapion Zarzmel" is the best source for studying Samtskhi in terms of history, geography and the construction of churches and monasteries. The data of the text itself makes it clear that the Zarzmi church alone cannot be the place of worship of such a great spiritual figure, it goes on a wider and larger scale, covers a geographically and geopolitically large area and creates a whole spiritual center in this region. Thus, in the activities of Saint Serapion of Zarzmeli and his spiritual co-workers, next to the Zarzmi Monastery, we should include the parishioners of Keblikzvari and Valison, who still stand proudly today and remind us of their greatest spiritual mission.

Key words: Serapion Zarzmeli, Kvabijvari, Valison, Adigeni, center of Christianity.

Lali Beridze,
Associate Professor,
Samtskhe-Javakheti State University,
Georgia

**For statelessness and the relationship between language and
identity in the work of immigrant poets according to the
lyrics of Mascha Kaléko**

The article deals with the theme of language and homeland in the lyrics of Masha Kaleko, an important representative of Austrian literature. In it, we briefly touch on the topic of immigrant literary women and the life and work of Masha Kaleko. The existing studies about language as a homeland and the basis of identity are less studied in Masha Kaleko's works. However, according to researchers, this is almost typical for female representatives of immigrant literature and is the reflection of the great grief and life trauma that befell them in emigration. Different and sometimes unclear inter-linguistic identities raise such problems in the poet's work where the language, as an imaginary homeland, appears as a lyrical hero. The mother tongue remains a determinant of identity, even when a person is fluent in several languages. A person can feel homeless even living in the land of his parents, because the language perceived as his native places such a code in a person that he constantly strives for it. This was the case with Kaleko. He is of Jewish origin, but a German-speaking writer, he is always in search of his homeland, because the language is only German for him. Despite

multilingualism, the promotion of the role of the mother tongue once again emphasizes the idea established in the reality of the world. The topic of the article is also relevant for modern society which gives Masha Kaleko a special place in Austrian literature as an author who was expelled from her homeland, forgotten and yet rediscovered. For the article, in addition to finding and familiarizing with existing studies on the subject, the author's lyrics are analyzed based on my translations.

Key words: Immigrant lyric, poet, statelessness, language and identity.

Ketino Drdzelishvili,
Associate Professor,
Samtskhe-Javakheti State University,
Georgia

The Artistic Function of Myth in Vazha-Pshavela's „Aluda Ketelauri“

This paper addresses the relationship between myth and imaginative literature. In imaginative literature, myth plays a crucial role, reflecting not only the author's worldview but also their artistic and aesthetic perspective. Vazha-Pshavela's poem "Aluda Ketelauri" is an excellent example of this. It encompasses both mythological narratives and imagery, forming a unified artistic framework. These components not

only advance the storyline but also shape the artistic temporality and spatiality, its structural composition and artistic imagery. Vazha-Pshavela, a poet and writer active at the turn of the nineteenth and twentieth centuries, integrates the worldview of the nineteenth century with the sensibilities of the twentieth century in his works. We observe with Vazha-Pshavela the process in imaginative literature that is referred to as literary mythologism, yet its function in his works does not align with the function of myth in modernism. In this poem, I believe Vazha-Pshavela, like Ilia Chavchavadze and Akaki Tsereteli, addresses significant issues of societal transformation and personal metamorphosis, without which the fight against the Russification regime in Georgia would be impossible. Vazha-Pshavela employs mythology in his poem in the service of the country. Through the use of mythological references, he creates a highly backward, dark, and impenetrable Russian space that consumes and destroys individuality. In this space, people blindly follow established rules until one person, by chance, distinguishes himself from others. This individual embodies sacrifice and consciously dedicates himself to progress. According to Jorge Luis Borges, of the four archetypal plots underlying world literature, the fourth is the self-sacrifice of a god. This plot is organically connected to the ideal of the "holy warrior" in Vazha's "Aluda Ketelauri." Aluda is a holy warrior, a moral hero whose example should inspire generations. The poem employs myth to depict the continual process of rebirth within an individual and the artistic

function of dreams in this process. The paper suggests a new interpretation of dreams. It also discusses the mythologization of time. This artistic technique assigns general significance to specific problems, making them relevant to all epochs.

Keywords: mythical, holy rider, dream. Remythologizing.

Maya Ivanidze,
Professor,
Samtskhe-Javakheti State University,
Georgia

Incantations in Samtskhe-Javakheti

Incantation is one of the ancient genres of the word of mouth. The term „Sakhvra“, denoting incantation is also referred in the Bible. It is applied by two meanings: magic and spell. In Samtskhe-Javakheti, spells were performed with a low voice gabbling and mumbling, they read the writing rarely. During field study, as a result of the observation the conclusion made was that there are more curable spells, like the spell for rheumatism, twist, migraine, bite, burn, than spells for other domestic purposes.

Key words: Spell, Healing, Farming Spells, Sensation.

Vakhtang Inauri,
Associate Professor,
Samtskhe-Javakheti State University,
Georgia

**Metaphorical Faces of Ancestors in Shermadin Kaldani's
Poem „Straw-coloured Agony**

Shermandin Kaldani is a famous poet of the end of the twentieth century and the beginning of the millennium of the twenty-first century. During this period, he created epoch-making new poetry together with Tariel Khalkhelauri, Baghater Arabuli, Vakhtang Kharchilava, Teimuraz Chalabashvili and others. He is the author of several collection of poems. Each poem is an independent, original and deeply national masterpiece in Georgian poetry of this period. However, the most popular of them was the poem “Straw-coloured Agony” which captured the heart and mind of the reader immediately after reading it at the literary meetings of Tbilisi State University and had an unforgettable impact on the audience full of poets. Many people immediately memorized it by heart and read it at poetry evenings, meetings, Georgian “Supra” and other literary events.

The poem fascinates the reader with its originality, poetic thought, romantic and bitter perception of the past. There are used great rhymes, comparisons and highly artistic metaphors. It was published in a book of poems published in 2013 and the title of the poem was “Straw-coloured Agony”. With this poem Khaldani expressed respect and love for the national-religious symbols and great heroes of the past, and at

the same time brought them to life in modern life. He poetically presented their merits and deeds in front of the nation, the country, the king and Christianity and offered the reader a completely new, peculiar vision. Their contribution in history was reflected in different aspects and general, simple and well-known facts were painted in special colors and the spirit of modern civilization was inspired by their historical as well as artistic faces: Vakhtang Gorgasali, Saint Mary, Davit Aghmashenebeli, Sul Khan-Saba Orbeliani, Vazha-Pshavela and others come alive in the mind of the reader. Real heroes recognized in history are originally selected and poetically drawn according to their poetic ideas. The contribution of each of them to the nation, their great deeds and artistic faces in general are depicted with sublime metaphors and moods.

Key words: straw, flag, Mtskheta, ancestors.

Nestan Sulava,

Professor,

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University,

Georgia

For the Interpretation of the Icon-face of the King and the Regent in Georgian "Balavariani"

For the interpretation of the image of the king and the regent in the Georgian "Balavariani", the observation of the plot development and compositional structure of the Georgian "Balavariani" shows that against the wishes and efforts of his

father Abenes, the main character Josaphat transforms before the eyes of the reader from a regent to a saint and becomes an ideal hero.

Moreover, regent is the initiator of the spread of the Christian faith in his kingdom. "Balavariani" reveals its closeness to compositions of a different genre by depicting the story of a childless king. King Abenes tried to raise the regent according to ancient religious beliefs and teachings, but God ruled differently and guided the future of the regent through a completely different spiritual life, Christian worldview and self-awareness. Despite the prohibitions Josaphat shared the Christian faith and reached the highest level of self-awareness. He was able to convert others to the Christian faith. His father's conversion to Christianity is especially important. This became possible as a result of great efforts and relentless struggle on the part of Josaphat.

"Wisdom of Balavari" shows different tendencies from Georgian hagiography and follows the path traced in Byzantine hagiographical writing. There is no national problem imagined in it, which is determined by the origin of the works itself: it is a Christianized version of Buddha's life. The national position of the author is not observed here, nor was it expected. The concept of the authorial Christian ascetic life occupies the most important place, because the main thing is the spiritual transformation of the character, imitating the Savior, following in his footsteps as a saint, witnessing the passing of the path of the Savior's passion, the return of fallen Adam to his original form, taking care of the elevation of fallen Adam through the efforts of every person equipped with divine envy, which is only God's will possible. The

purpose of the works is to deify the hagiographic hero on the path to sainthood and make him clothed with God. The path to this goal is the most difficult, it has to be passed through physical suffering and Christian joy, so that a saint, adorned with the general artistic features of a hagiographic hero and a person close to the Lord, transforms worldly features into divine ones.

The author addresses the artistic way of making Josaphat a saint as a key issue. It can be said that the author himself makes Josaphat a saint. The saint of hagiography, in "Balavariani" Balavar himself. Josaphat, who are approached by Abenes, are gradually filled with the image of the "heavenly thing", which after the worldly dignified life as a result is completed with deification and communion with God. The purpose of the report is to present the spiritual image of the Georgian "Balavariani" king and regent, to discuss the process of becoming a saint of Josaphat and Balahvari.

Key words: Josaphat, Abenes, "Wisdom of Balavari", spiritual development.

Marine Shonia,

Associate Professor,

Samtskhe-Javakheti State University,

Georgia

For the study of Haldun Taner's Short Stories

Haldun Taner (1915-1986), a famous Turkish short story writer, playwright, publicist, film director and screenwriter, left an interesting and rich artistic heritage. Taner - a

representative of intellectual society - who received a thorough education both in his native city of Istanbul, as well as in Germany and Austria, always attracted the attention of readers, viewers and literary and theater critics. This is evidenced by his numerous prestigious literary and theater awards.

The purpose of the presented report is to study Haldun Taner's short stories. They have mostly humorous character. The author describes the difficult life, human weaknesses and demerits of representatives of different layers of his native city of Istanbul with a humor having a slight admixture of sadness. Adventurers fond of intense feelings or naive villagers, rich or poor, with their strangeness and unfulfilled dreams deserve great compassion of the writer.

With the eyes of an experienced psychologist, he deeply observes the development of the character and behavior of his heroes. Taner, an excellent connoisseur of human nature, has no illusions that moral, social and cultural shortcomings will be completely eradicated. This sad situation always follows people. He tries to show the demerits of his heroes without venomous sarcasm and didacticism. The skillful use of humor and light irony to characterize the situation and the hero adds unique charm to H. Taner's short stories. "Yay Democracy", "Redhead Amazon", "Two Neighbors", "Made in USA" etc. are an excellent proof of this. We think that the short story "The Walk of Sancho" is one great metaphor in which Taner characterized his contemporary Istanbul society through a dog Sancho (the legendary armor bearer of Don Quixote).

The short story "Allegro Ma Non Troppo" stands out for its deep psychology, in which the bitter pain of a boy's

unlucky love and loss of trust in his beloved teacher is described.

The language of Taner's short stories is the lively, sophisticated and rich Turkish language of Istanbul, less burdened with "Ottomanisms". The writer uses the slang of Istanbul, which makes his short stories even more impressive, although he demands more observation and a good knowledge of the language from a non-Turkish reader.

Key words: short story, humor, irony, sarcasm, compassion.

Nanuli Kacharava,
Associate Professor,
Ivane Javakhishvili Tbilisi State University,
Georgia

Creation of descendants of Muhajiri Georgians

Georgian society is not pampered by artistic works written on the theme of emigrants; Georgians separated from their motherland. It seems that this topic was taboo in Georgia for a long time. Even the scientific research of the history, culture, folklore of these people, the peculiarities of their native Georgian language, started recently, after the opening of the border between Turkey and Georgia. For the past seven years, I have worked as an invited professor at the Department of Georgian Language and Literature at Duzje University in Turkey. The Georgian Cultural Association of Duzje has existed here since 1998. This time, in the report, we

will focus your attention on 3 members of this association. Abdullah Chelebioglu is a descendant of the Chelebadze family, whose ancestors lived in the Keda district of Adjara. They moved from the village Zoniaris to Osmanli. He is the founder and chairman of Duzje Poets and Artists Association. Under his leadership, an Anthology of Duzje Poets was published, in which poems of many ethnic Georgians (including Lazes) were published. Mujela Uljai (Koshishvili) is a woman-poet, whose ancestors lived in the Kobuleti district. They got rid from the village Gvara and moved to Ottoman. Her poems translated into Georgian were published in "Armaghan" magazine. Ilhan Akin (Beridze) is already a famous writer. His name has long gone beyond his native Duzje. He is the author of more than twenty novels, which have been translated into English, Arabic, Georgian and Hindi languages.

Key words: Georgians, Muhajir, Duzje.

History

Nikoloz Akhalkatsi,

Professor,

Samtskhe-Javakheti State University,

Georgia

Migration processes in the South Caucasus caused by the invasion of "sea peoples" into Asia Minor in the XIII-XI centuries BC

In the 13th-11th centuries BC, the invasion of the "Sea Peoples" in Asia Minor caused important processes in the surrounding regions, including the South Caucasus. As a result of the invasion of the "Sea Peoples" in Asia Minor, the Hittite Empire and Ugarit were completely destroyed. It took a lot of effort for Egypt and Assyria to repel them. These processes led to large migration processes throughout the region. One of the results of these migrations was the movement of people in the South Caucasus region, which includes modern Armenia, Azerbaijan, Georgia and the northeastern territories of Turkey. Movement of migratory groups in the direction of the South Caucasus caused by the mentioned processes became a catalyst for the emergence of new settlements and states. According to Assyrian sources, the state of Dayaen (Diaokhi) was formed in the South-West Caucasus (historical Georgian territory) during this period. At the same time, archaeological findings indicate the development of urban settlements in the territories of Georgia (Shida Kartli (Grakliani), Kakheti (Didnauri)), Armenia and

Azerbaijan. These nascent urban centers and political entities indicate a period of significant socio-political transformation caused by the influx of internally displaced peoples into the South Caucasus. The establishment of Dayaan and other settlements indicates a complex interplay between indigenous and migrant cultures. These new entities likely adapted and integrated various aspects of the cultures with which they interacted, reflecting the diverse influences brought about by the migration. It is expected that future archaeological excavations will shed additional light on these migration processes, providing more comprehensive information about the interaction between the local population and the incoming groups. These data will enhance our awareness of the wider impact of the "Sea Peoples" invasions and their role in the historical transformation of the South Caucasus.

Key words: Sea peoples, migration process, South Caucasus.

Mediko Burduli,

Associate Professor,

Samtskhe-Javakheti State University,

Georgia

About Some Ethnic Traditions in Georgia (History and Modernity)

The paper explores the historical dynamics, changes, and modern state of various spheres of Georgian traditional culture. Historical and socio-economic transformations

naturally bring about changes in traditional culture. However, there are times when external interference disrupts and damages national traditions and folk knowledge, labeling them as backward and harmful remnants. For instance, certain national traditions of the peoples living in the Soviet Union were viewed as obstacles to the formation of the morality of "Soviet man" and were therefore considered "harmful remnants" of the past. This perspective led to significant losses in some areas of Georgian traditional culture, with many ethnographic phenomena disappearing forever. Traditional culture significantly shapes the national character, and vice versa. In the modern era of globalization, the protection and preservation of ethnic traditions have become especially relevant. This paper discusses some ethnic traditions that suffered the most during the Soviet period, as they were considered harmful. For example, in the 1980s, the Georgian (Kakhetian) tradition of making wine in pitcher was labeled a "harmful tradition." However, today it is recognized by UNESCO as a monument of intangible cultural heritage. Recently, certain rituals related to the cult of the dead have been judged by some segments of the Georgian population. These rituals, such as holding feasts on graves during commemorative days and organizing crowded feasts to honor the deceased, have taken forms deemed unacceptable in modern life. During the Soviet period, until the 1960s, punitive measures were taken against Georgian folk healers with traditional ancestral medical knowledge. They were fined, imprisoned, and their descendants were discouraged

from continuing their ancestral practices. As a result, many rational remedies and methods accumulated over the centuries were lost forever.

Key words: Tradicion, Culture, Nacional, Ritual, Remnant of the past.

Tina Ivelashvili,

Professor,

Samtskhe-Javakheti State University,

Georgia

The value and worth of the family in Georgia (history and modernity)

Family is the main pillar of nation, state, society. It is a small state, and in the Christian sense – „a small church.“ The primary socialization and education of a person takes place in the family circle, the formation of his national-confessional identity, which is influenced to a certain extent by religion and culture. The primary value and value of the family, as a microsocial cell, as a microface of the state, is „language, estate, faith.“

The family is a specific subsystem of the society, which is interdependently connected with other subsystems of the society (although it is also characterized by a certain independence). They have developmental phases and a certain structure of family members. The structure of the family derives from its diverse functions, which change in the pace of the needs of the entire society or the individual, while

the functions of one order almost always maintain their basicity.

Georgian family values and worth are the foundation on which the society is built. In this small organism, the future representative of society flourishes and grows. Politeness, morality, ethics, good behavior, respect for elders, kindness to children, cordial and humane treatment to friends, hospitality, etc. All the good behavior that should characterize a person.

It must be said that the introduction of foreign and destructive ideas and value systems has a destructive ideological and psychological impact on the preservation of the values of the Georgian family. Selfishness, permissiveness (impunity), cult of immorality, ignoring patriotism, service to the motherland, the regulation of demographic situation, creative work, Georgia's positive contribution to world history are considered as destructive ideology.

Key words: Family, values, society, tradition.

Tamar Matiashvili,

Associate Professor,

Samtskhe-Javakheti State University,

Georgia

Contacts with the Achaemenid world according to the glyptic Monuments of Georgia

The material obtained by archaeological excavations provides quite a lot of information about the political, religious, cultural and economic contacts between Achaemenid Iran

and Colchis-Iberia. It should be noted that the topic of Achaemenid Iran was brought to Georgian archeology by Yulon Gagoshidze, who is one of the first researchers who justified the need to study the mentioned problem from a multi-faceted aspect. Z. Bragvadze has an interesting opinion on this topic, which we completely agree with. It has seen Iranian artifacts found in Georgia as the result of military-political and cultural-religious relations.

State of Kolkheti was established in the VI century BC. The period of rise of this Kingdom is considered in VI-IV BC i.e. the age of power of Achaemenid Iran.

As is known, according to Strabo, Colchis was divided into *skeptuchs* at that time, and as a result of the reforms of Darius I, Iran was divided into satrapies. Here we should also remember Leonti Mroveli – the King Pharnavaz divided the Kingdom into administrative territorial units “*saeristao*” and most importantly he carried out and organized this reform like the Persian kingdom.

The Iranian model of state organization was implemented in the Kingdom of Kartli (Iberia) after the destruction of the Achaemenid state, in the III century BC. In the opinion of archaeologist Zurab Bragvadze, this is a very noteworthy narration, because it clearly shows that the reforms developed and implemented in Iran were relevant and exemplary in Iberia even after this kingdom.

An example was also the eclectic Achaemenid art, which had borrowed details of the art of various countries (Assyria, Babylon, Elam, Urartu, Greece, etc.) and despite this, Achaemenid art as a whole remained specifically Iranian.

The same can be said about the Achaemenid glyptic. According to J. Bordman, the sharp separation of the Greek and Persian style in the monuments of the Achaemenid glyptic is a complex issue and is sometimes associated with great difficulties. Glypticist Ketevan Javakhishvili defined the shapes of the Achaemenid glyptic monuments found in Georgia: cylindrical, conical, pyramidal, scaraboid and polygonal. We have added to this list the triangular and quadrangular-shaped handle-shaped bronze printing presses whose intaglio scenes were created under the influence of Achaemenid art.

Key word: Achaemenids, glyptics, prints.

Tsira Meskhishvili,
Associate Professor,
Samtskhe-Javakheti State University,
Georgia

About some features of the administrative arrangement of the Kingdom of Jerusalem

Crusades occupy a prominent place in the history of Europe's Middle Ages. History does not remember a military-colonial movement of such a scale, carried out after the great exodus of people with religious ideology. After the capture of Jerusalem in 1099, the Crusaders continued their conquests and completely occupied the cities of the Eastern Mediterranean. After the Crusader conquests, European feudal lords established crusader states in the occupied

territories, including the Kingdom of Jerusalem, which included the southern regions of Palestine and Syria.

The main topic of our report is the representation of the peculiarities of the administrative arrangement of the Kingdom of Jerusalem, information about which is relatively little known in the Georgian scientific space. The best description of the administrative arrangement of the Kingdom of Jerusalem is provided by the great legacy of the renowned Jewish scholar Joshua Prawer, published in Hebrew, English, and other European languages. According to his works, we will try to fill in the information available in the world scientific literature on the administrative arrangement of the Kingdom of Jerusalem. The kings of Jerusalem first passed laws to ensure the legal status of immigrants in the city.

At first, Jerusalem was the capital of the entire Crusader State "Kingdom of Jerusalem" (*Regnum Hierosolymitanum*), parallel to the status of the capital of the state, but at the same time it was a "senior" in the Kingdom of the Crusader State—the property of the Senior, as well as other seniors led by the Crusader commanders and nobility. Finally, Jerusalem was and remains the most important church center in the country, both because of its special sanctity and the already existing church administrative structure. Owners, as well as institutions of monastic associations.

It was interesting to see a phenomenon very characteristic of Jerusalem compared to other Crusader cities. Existence of the "Patriarch's District". At that time, Jerusalem had no urban organization like that developed in, for example, the large cities of Western Europe (*municipium. commune*). These

features formed a different organizational structure of the city, which was almost unparalleled in the entire Near East. Jerusalem, as mentioned, was the center of royal administration, but existed at two different levels: the state and municipal levels.

The relations between the king and the vassals were determined by special legal norms, which were called the "Constitution of Jerusalem, the so-called Assizes" was called. According to the Assizes, the king was the "first among equals". The establishment of the state management system was due to the fact that everyone had an equal contribution to the creation of this state and they should also have equal rights during the exercise of power. The purpose of the city administration and the hierarchies defined according to the spheres of foreign, domestic, infrastructure, judicial, or financial influence were extremely important. Joshua Prower also presents interesting information about the geoethnographic situation of Jerusalem and its influence on Jerusalem, its governance, administration and status.

Key words: Kingdom of Jerusalem, Patriarch's Quarter, Jerusalem Constitution, Headquarters of Military Orders, Joshua Prower

Vasil Mosiashvili,
Associate Professor,
Samtskhe-Javakheti State University,
Georgia

The issue of Akhalkalaki wall construction according to "Matiane Kartlisa"

The aim of the paper is to research the issue of construction of Akhalkalaki wall according to the reports of "Matiane Kartlisa". Akhalkalaki is first mentioned in Georgian historical sources during the reign of Bagrat IV, but this does not mean that it did not exist before that. "Matiane Kartlisa" together with the construction of Akhalkalaki wall, indicates its special importance. We think that the strengthening-revival of Javakheti should have been given a wide impetus at the beginning of the 11th century. At that time, Tmogvi and other centers were replaced by Akhalkalaki, which was located at the intersection of important roads in Upper Javakheti. In our opinion, because of the political and economic situation at that time, Akhalkalaki was founded first and then, later, the construction of its fence began. The construction of the fence continued for quite a long time. At the time of Bagrat IV it was still unfinished. Chronicle of Kartli" tells about the beginning of construction of the unfinished wall of Akhalkalaki during the Alf-Arslan campaign. During the reign of Bagrat IV, when Liparit and King Bagrat's brother Demetrius came to the fortress of Ateni with the Greek army, the Mitsikhovnei, except for Farsman Tmogveli and Beshken Jackeli, sided with the king. . Because of this information of the Georgian chronicler, some researchers (G. Afrasidze, L. Chilashvili, E. Jandieri) attribute

the construction of Akhalkalaki wall to the opposing side of the king. We consider Bagrat IV, the king of Georgia, to be the initiator of the construction of the Akhalkalaki wall: according to "Matiane Kartlisai", the king was not defeated in the battle with the Ateni fortress, which was immediately followed by the start of the construction of the Akhalkalaki wall. He joined Liparit and became stronger again. After the battle with the fortress of Aten, it is possible that the strengthened king decided to build the wall of Akhalkalaki. The reason for stopping the construction of the Akhalkalaki fence was the aggravation of relations with Liparit. It is possible that in the 60s of the 11th century, during the strengthening of the central government, Bagrat IV resumed the construction of this wall, but due to the Turkish-Selchuk campaign, it was not completed this time. According to Matiane Kartli, the unfinished wall became one of the reasons for the defeat of the Akhalkalaki herders by the army of Alf-Arslan.

Key words: Akhalkalaki, Javakheti, Galavani, "Matiane Kartlisa".

Edisher Narimanidze,
Assistant Professor,
Samtskhe-Javakheti State University,
Georgia

**„The Communist Coup and Occupation of Georgia“ (Special
Report No. 6 of the Special Committee on Communist Aggression,
US House of Representatives, 83rd Congress, 2nd Session), USA,
Washington, 1955**

After the well-known events of February-March 1921, Soviet Russia, based on its imperial and ideological interests, destroyed the Democratic Republic of Georgia (1918-1921), thereby violating the Georgian-Russian peace treaty of May 7, 1920, and occupied the country known by itself through armed aggression, which was subsequently followed by its actual annexation. The government of the Democratic Republic shared the bitter fate of emigration (France) with one part of the political and military figures.

With the occupation and annexation of Georgia, Soviet Russia physically destroyed the independent Republic of Georgia, which was on the path of socio-economic and political-cultural ascension on democratic rails. It imposed the heavy and shameful yoke of slavery on the Georgian people for the second time, and Georgia was dragged into the yoke of the empire for the second time.

Thereby, the mentioned events caused the struggle to restore the lost national state independence, which took place in the Georgian political emigration since 1921...

With the efforts of Georgian immigrants living in the United States of America, on December 31, 1954, the 83rd Congress of the US House of Representatives, at its second session, based

on Special Report No. 6 of the Special Committee for the Study of Communist Aggression, which was prepared by the orders (resolutions) of the House of Representatives - HH. RES. 346 and HH. RES. 438 (Bill No. 929, House of Representatives Report No. 2684, Section 9), adopted a resolution entitled: „**COMMUNIST TAKEOVER AND OCCUPATION OF GEORGIA**“. This most significant document, the initiator of the creation and submission to the said committee of the Congress was Leo Dumbadze, a well-known figure of the Georgian political emigration, at that time the chairman of the Georgian community in the USA (New York), was presented to the State Study Committee of the House of Representatives on December 31, 1954, and was sent for printing. In 1955, it was published as a pamphlet by the US Government Publishing House in Washington, DC. The resolution is an essential document abroad in terms of presenting the occupation-annexation of Georgia by Soviet Russia.

Key words: 1921, Georgian emigration, USA, 1955.

Zurab Okropiridze,
Doctor of Philology,
Gori State University,
Georgia

The Great Contributor of Meskheti (about Niko Shiukashvili's work in Akhaltsikhe)

Niko Shiukashvili (1870-1937) ,The prominent Georgian playwright, 209ynamic and theater worker of the first half of the 19th century was born in the village of Khodashen, Telavi district. He, as an educator and creator of generations, was formed at the edge of the XIX-XX centuries. He was highly appreciated in Georgian writing and theater circles. His plays were successfully performed on the stage of Georgian theaters. Worked in Tbilisi State Conservatory and other educational institutions. He was awarded the scientific titles of merited artist of art (1932) and docent (1935). Unfortunately, the playwright's name was unfairly forgotten after his death. As soon as Niko Shiukashvili appeared in the pedagogical arena, he chose the most difficult region of the country – Meskheti, which was weakened in every way by the long rule of the Turks. Our goal is to present this period of his work (1894-1907). Upon his arrival in Akhaltsikhe, he started a broad work, helped the theater of the school chair to create a drama circle, organized performances. He was a director, screenwriter, and actor. A father of many children himself helped orphaned, poor children. In 1898-1900, he was transferred to Akhalkalaki school as a 209ynamic. Since 1901, he returned again in Akhaltsikhe. Once the cast was short of

plays. Niko tried to write a play himself. This is how his first drama – „The Dry Leaf“ (1906) was created, which was about family issues. The play was successfully staged. Actors realized the identity of the author late and greeted him with applause. The first was followed by the second drama – „Friendship“ (1907). Both followed a wide response in literary criticism. The merits of Niko Shiukashvili was not unnoticed by the Georgian people in Samtskhe. „Aspindza“ newspaper (1974, N146) wrote: „Niko Shiukashvili has made a great contribution to the revival of our region, to the advancement of cultural life... His work was noted by researchers: G. Javakhishvili, I. Maisuradze, D. Kozhoradze and others. Brought up on the national ideas of the „Tergdaleuli“ people, he tried to teach to the Meskhetians the wish of great Georgians. In 1907 (27.10) an event dedicated to the memory of Ilia Chavchavadze was held under the patronage of Niko. „Isari“ newspaper (1907, N249) extensively responded to this gathering. The reviewer is impressed with the organization of the performance, the profound speech of the director: „May you rest in peace, Master!.. Here, in ancient Meskheta, a small group of your people dedicates to you the crown, arise on the cradle of Great poet, Shota...“ The playwright urged the audience to be united around Ilya’s national idea.

Keywords: Niko Shiukashvili, Meskheta, Akhaltsikhe, Teacher, work.

Darejan Zhuzhunadze,
Doctor of Social Sciences,
Samtskhe-Javakheti State University,
Georgia

Social-political issues in Samtskhe-Javakheti in 1917-1921

Social -political issues in Samtskhe-Javakheti in 1917-1921
Due to the hard life in Samtskhe-Javakheti in 1917-1921, a number of painful problems have arisen. These problems did not stem from the economic difficulties created as a result of hostilities, there were other types of problems as well. The position of the religiously and ethnically diverse population of this area was evident in the internally tense relations. The main problem was the unresolved social political issues of the coexistence of the aboriginal population, Georgians, on the one hand, and the "foreigners" who were introduced in the 19th century, on the other hand. According to individual ethnic religious groups, these problems were perceived in different ways and took different directions. Part of the Muslim Georgians of Meskheta, whose minds were filled with fear of the Christian religion, prepared a fertile ground for the political agents of Tureti, Turkish emissaries and adventurer Beg-Aghalars to unite in one block. This union of spies and political adventurers played a fatal role in the history of Meskheta. It should be noted that all these contradictions appeared in Meskheta. Together with Amast, the governing bodies ("Ozakom"), instead of thinking about the population, prepared the conditions for the national-religious confrontation, hostility and mutual bloodshed of the multi-ethnic local population. In the southern regions of Georgia

already in 1917, the activation of Muslim gangs became noticeable, which was the result of the direct work of the Turkish parties in this corner. Begs, close to the preachers of the ideas of Pan-Islamism, entered into an open conflict with the government in the hope of being "included". A civil war situation arose in Samtskhe-Javakheti and it took a religious-chauvinist character. Based on archival materials, the paper presents the facts of harassment of the refugee population of Georgian villages, letters of complaint sent in the name of the Menshevik government, where the difficult socio-economic situation of the population of Samtskhe-Javakheti is described in detail. "Escapes" - this was the name given to the massive persecution of Georgians who fled from this area to Marabda and Tsalka, Borjomi and Bakuriani forests during the civil war in Meskheti, which was carried out by Muslim detachments, together with Turkish troops.

Key words: refugees, civil strife, rebellions, escapes, victim.

Education

Caroline Been,
Department of English, MA TESOL, University of
Alabama,
USA

Framing Volunteerism in Church-Based ESL as a Prosocial Act: An Exploration of Factors Influencing Volunteer Teacher Involvement in Church-based ESL

The present study adapts Eisenberg's (1986) model of prosocial behavior to analyze the factors influencing volunteer English as a Second Language (ESL) teachers' intention to assist refugee students in a church-based ESL program. Special attention is paid to the role of religion as a motivating factor for volunteers, given that refugees resettled in the United States are entitled to specific protections from religious proselytization. Previous studies (Pennycook & Coutand-Marin, 2003; Varghese & Johnston, 2007; Chao & Kuntz, 2013) adopt a critical stance toward these programs and argue that some church-based ESL programs can be covertly used as a ministry tool to reach non-believers and can engage in religious proselytization. Little research, however, has examined the comprehensive factors that influence volunteerism in these settings and the role that Christianity plays in church-based ESL classes specifically catered to refugee students. This study takes place in the southeastern United States and utilizes semi-structured interviews and

observations to better understand the factors that influenced volunteer teachers' involvement with the program. Findings indicate that while some of the volunteers might be spurred into action due to religious motivations, they do not have an ultimate goal of proselytizing or converting their students to Christianity. Findings also indicate that volunteers want to be "helpful" to their students, but there does not appear to be a clear understanding of the goals of the students, so the "help" they hope to provide is limited to their assumed understanding of student needs and desires.

Keywords: ESL Proselytization Prosocial Behavior Reception and Placement Refugees.

Guliko Bekauri,

Associate Professor,

Samtskhe-Javakheti State University,

Georgia

Learning motivation with students of the Educational Bachelor-Master's program of primary education teacher training. (on the example of the psychology training course)

There is no doubt that the motive significantly determines the direction and content of a person's behavior and affects success-failure, the goal of learning. Recently, in the psychology of education, we are more and more actively seeing different types of studies on the motivation of students in terms of age and gender. It can be safely said that the motive is of great importance in the teaching-learning

process, and a person's attitudes, character and content of behavior depend a lot on it. By means of a standard questionnaire, I conducted a study with the first, second, third and fourth year of the undergraduate teacher training program of the Faculty of Education, Humanities and Social Sciences. The survey was anonymous. 72 students participated in the survey, 18 from each course. As a result of comparing the data of students of different courses, no significant differences were revealed. When evaluating the provisions, 72 students (100 %) participating in the study believe that knowledge of psychology is valuable and should try to know as much as possible. The average score of intrinsic motivation is higher with students of the I and IV courses (I-17.61%, IV-17.38%), although there is a slight difference with the advantage of the I course. In second year students, the average score of internal motivation is relatively low (14.11%). Taking care of raising motivation is fundamental for the successful implementation of the teaching-learning process. Therefore, when teaching any subject, we must correctly assess students' interests, their needs, plan such processes and activities that will have a positive impact on their development.

Key words: learn, student, motivation.

Nino Karkadze,
PhD student,
Samtskhe-Javakheti State University,
Georgia

Social Media through Children Early Development Stages

The digital environment was certainly created for the adult users, and no one could ever imagine that one day it would become the place where you could spend your childhood period. We often hear these words at scientific conferences, where children psychologists, rights defenders, teachers or parents establish about the main challenge or problem of the 21st century that is called Social Media.

The current scientific article establishes the results of my study research and analysis of the impact of social media on different stages of children's development. The research was conducted in the month of March 2024, in the municipality of Adigeni. A qualitative research model was chosen as the research method and from the qualitative research I have used focus group model. The focus group consisted of 3 parents of different age group children, 2 specialists of children inclusive development and one child psychologist.

Based on the research results and analysis, we can reasonably say that digital habits start at an early age and it affects on the adolescent age, respectively. Child psychologist M. Shovnadze states: „We are not able to trust digital reliability in relation to children without many doubts. All this must be controlled by the presenters of government and various industries.”

Key words: Social Media, SMM-Social Media Management, children development, development stages.

Irma Kurdadze,
Professor,
Samtskhe-Javakheti State University,
Georgia

The importance of Transition in the integration process of Preschool and General education

School beginning is a new life for a child and his family. It is associated with a unique experience. The challenges for children and their families that will have to delve in this process are also unique. Research studies show that the experience of school starting for a large amount of children is even related to a cultural shock (Brostrom, S 2007). The transition to some schools, which is a complex life shift for all children, could be even more stressful and challenging for children with special needs and for their families (Rosier, K., McDonald, M., 2011). Children might be particularly vulnerable to the transition to schools with: having developmental and learning difficulties or are at risk of such complications; socially vulnerable or linguistic minority families; having transferred significant psychological stress (e.g: parental divorce, their illness, loss of a family member, forced displacement, violence, etc.) Regarding to the process of children's transition to school to be as painless and prepared as accessible, the school ought to have a children's transition promotion program, according to certain

218 dynamics procedures related to all children, that will take into account extended and essential support for every individual. Every transition program aims to aid children and their families to feel adapted to a new environment (Brostrom, S 2004). Preparing a child to start school defines a new life stage through their living path. It is substantial to know the challenges and difficulties that children and their families have to delve in this process. According to research studies, the experience of starting school for a large number of children is even related to a cultural shock (Brostrom, S 2007). The transition to school, that is inflexible life change for all children, can be even more pressured and challenging for children with special needs and their families (Rosier, K., McDonald, M., 2011). It is dominant to support those children who are socially vulnerable or representatives of ethnic minorities, children of internally displaced persons and others have complications related to development and studying. In order to solve the process issues smoothly, the school should design a program for promoting the transition of children, which is dominant in the process of authorization of schools. According to the above document, besides the existence of certain dynamics support procedures for all children at schools, it is also mandatory to take into account the existence of specific support measures individually based on their needs.

Key words: Transition, Preschool Education, General Education

Nato Kruashvili
Associate Professor,
Samtskhe-Javakheti State University,
Georgia, Akhaltsikhe

Georgian Maternal School in Istanbul (end of the XIX-XX centuries)

In the 19th century, in 1861, Father Petre Kharischirashvili founded the Georgian Catholic Fathers' Convent in Istanbul. In 1871, he founded a nunnery. Its purpose was to train clergy and return them to their homeland. The founder of Savaneta wanted his disciples to know their native language thoroughly and have national consciousness. Under the care of Petre Kharischirapashvili, the housing and school buildings were transferred to the Mother's Savana. According to his will, the father's house was supposed to care for the mother's house for 10–15 years. It lasted for thirty-three years—until 1904. After that, Elisabed Bezhanidze was the head of the „Istanbul Nunnery“ for thirty years. He also led the Georgian-French school for women near the monastery. He tried to expand the monastery and increase the number of schoolgirls taken from Georgia. Teachers were only Georgian nuns. To achieve his goals, he needed a new building. That's why he turned to his famous patron, Zubalashvili, for help. The representatives of the monasteries of fathers and mothers developed a plan for the revival of educational activities in Georgia after Georgia gained independence. In 1919, Elisabeth Bezhanidze made an official request to Noe Ramishvili, Minister of Internal Affairs and Education of the Democratic Republic of Georgia. In particular, he requested

permission to join to introduce European studies and education and to open Georgian and French-language elementary and secondary schools in the city of Akhaltsikhe. The government of Georgia agreed to it. Therefore, Elisabeth Bezhanidze came to Georgia in 1920 and presented the cost estimate to the government. The establishment of the Soviet government disrupted this national cause. It should be noted that many graduates of Akhaltsikhe (Rabat) Women's School studied at the Georgian nunnery and school in Istanbul. Among them were Natalia Giogadze and Agatia Gozalishvili. Children of Georgians from Istanbul also studied, i.e., they served to educate and preserve the national consciousness of the refined Georgians in Turkey.

Key words: Istanbul, Mother's House, national consciousness, Elisabeth Bezhanidze...

Veterinary

Vasil Basiladze,

Phd student,

Samtskhe-Javakheti State University,

Georgia

Demna Khelaya,

Professor,

Samtskhe-Javakheti State University,

Georgia

Distribution of paramphistomidoses in some regions of Western Georgia according to slaughterhouse data

Taking into account that an important role in the development of paramphistomes belongs to the intermediate host - a freshwater snail, we decided to study the spread of the disease on the example of some regions of Western Georgia, where there are many marshy pastures and, therefore, the necessary conditions for the development of the disease. In November/December 2023 and February/March 2024, a complete pathanatomical examination was performed on the internal organs of 481 slaughtered cattle (eyes, retina, gastrointestinal tract), of which paramphistomas were found in 95, which is 19.8%. It turns out that the rate of extensiveness of paramphistomatosis is the highest in the examined cattle from the municipalities of Khobi (23.2%), Samtredia (21.9%) and Abashi (20.7%). In addition, we determined the rate of intensity of infestation with paramphirtomidosis. It ranged on average from 100 to 300

units of paramphistoma, although in some cases it exceeded 400 units (6 cases). We note here that in case of weak infestation, the rate of fattening of the slaughter animal (according to GOST 5110-87) should be average, and in case of moderate and severe infestation, it should be average or below average.

Key words: paramphistomes, intermediate host, snail, indicator of intensity of infestation.

Giorgi Butskhrikidze

PhD student,
Samtskhe-Javakheti State University,
Georgia

Tengiz Kurashvili,

Professor,
Samtskhe-Javakheti State University,
Georgia

Antibiotic Susceptibility of Pathogens Isolated from Endometritis-Affected Cows

The stimulator was isolated and studied from cows suffering from endometritis, and its etiological role was determined. During the tests, we isolated bacteria from the vagina and cervix of sick cows, *E. coli* (8 cases), *Staphylococcus aureus* (4 cases), *Staphylococcus spp* (2 cases), *Candida albicans* (1 case), *Proteus vulgaris* (1 case), cultures. In our case, the microbes isolated as a result of bacteriological research are stubborn and resistant to antibiotics. *E. coli*, *Staphylococcus aureus*, *Staphylococcus spp*, *Candida albicans* and *Proteus vulgaris* against most of the 12 names of

antibiotics. Amoxicillin/clavulanic acid, piperacillin/tazobactan, cefotaxime, ceftazidime, cefepime, cefoxitin, tigecycline, ciprofloxacin, ertapenem, trimethoprim/sulamethox, nitrofuranthion and fosfomycin.

Key words: Furs suffering from endometritis, etiological role, resistance.

Sergo Riggava,

Doctor of Biological Sciences,
Samtskhe-Javakheti State University,
Georgia

Merab Natidze,

Professor,
Samtskhe-Javakheti State University,
Georgia

Levan Makaradze,

Professor,
Samtskhe-Javakheti State University,
Georgia

Evaluation of humoral immunity in antistaphylococcal serum using modern test systems

In order to diagnose infectious diseases, to determine specific antibodies in homologous and polyclonal hyperimmune sera, serological test systems have been developed and successfully used.

The aim of the work is to develop diagnostic test systems and use them in passive (indirect) hemagglutination reaction in

hyperimmune serum obtained from producer animals (goats) to determine the titer of antibacterial and antitoxic antibodies.

Production and control of the diagnostic test system includes the following stages: a) use of sensitins - bacterial antigens and purified anatoxin. The sensitivity of the diagnostic drug depends on determining the optimal dose of sensitin, which is determined experimentally, b) preparation of the sensitin carrier, the function of which is performed by formalinized blood erythrocytes taken from the liver and processed with appropriate technology. The next stages of diagnosticum production are erythrocyte sensitization and lyophilic drying of the finished preparation using protective solutions.

Blood serum obtained by hyperimmunization of 11 goats was subjected to experimental tests. To obtain reliable results, the determination of antibodies by passive hemagglutination test was carried out in the norm and after the end of the hyperimmunization cycle. It was determined that the normal titer of antibacterial antibodies was 1:10-1:80, and the titer of antitoxic antibodies was 1:10-1:40.

A sharp increase in the level of antibodies was noted in the blood serum of immunized animals, which is confirmed by the obtained results, in particular, the antibacterial titer was 1:5120 -1:20480, and the antitoxic titer was 1:320 - 1:1280.

Thus, the passive (indirect) hemagglutination reaction does not require expensive equipment, is characterized by high sensitivity and specificity, ease of setup and recording of results in the shortest time (3-5 hours).

Key words: Test systems, antibodies, hyperimmunization, antibacterial titer.

Levan Makaradze,

Professor,
Samtskhe-Javakheti State University,
Georgia

Zurab Makaradze,

Associate Professor,
Samtskhe-Javakheti State University,
Georgia

Nino Milashvili,

Professor,
Samtskhe-Javakheti State University,
Georgia

Ekaterina Chachua

Associate Professor,
Samtskhe-Javakheti State University,
Georgia

Tumors and features of their development

Tumors are still an unsolved problem in veterinary and medicine, and the mortality rate caused by it is particularly high. The mechanism of development of tumors in the body has not been fully studied to this day. The etiology factor of most tumors is also unclear. All of the above makes it difficult, and sometimes impossible, to implement scientifically based, effective treatment and preventive measures against tumors. At the international scientific conference, the authors will focus on the peculiarities of the development of tumors in the animal and human organism and the expected results.

Key words: Tumor, mortality rate, etiology factor of tumors.

Mikheil Sokhadze,

PhD student,
Samtskhe-Javakheti State University,
Georgia

Ioseb Menteshashvili,

PhD student,
Samtskhe-Javakheti State University,
Georgia

Tengiz Kurashvili,

Professor,
Samtskhe-Javakheti State University,
Georgia

**Distribution of brucellosis in odd-toed hoofed mammals,
and dogs in Georgia and its epizootic and epidemic
assessment**

Brucellosis is a chronic infectious disease caused by zoonotic intracellular bacteria. Many species of domestic and wild animals are affected. In particular: cattle, sheep, goats, pigs, deer, horses, camels, dogs, cats, rabbits, foxes, wild boars, rodents, and others.

Infection with brucellosis bacteria usually occurs through direct contact with infected animals and their secretions or by consuming contaminated food products. To manage brucellosis, it is important to study all disease-carrying animals involved in the epizootic process.

The interpretation of the results of the studies of Odd-toed hoofed mammals and dogs examined for brucellosis will allow us to understand what role the above-mentioned animals play in the spread of brucellosis in Georgia.

Keywords: brucellosis, zoonosis, epizootic process.

Agronomy and Ecology

Teimuraz Gvaramadze,

Associate Professor,
Samtskhe-Javakheti State University,
Georgia

The role of entomology in plant protection

Entomology is the science that studies harmful insects and beneficial insects in agriculture. The issues mentioned in the topic are deciphered by the author, with his tables and photo materials. Detection and diagnosis of harmful insects and measures to combat them are also deciphered. Entomophages, which feed on harmful insects, have also been deciphered with their photographic materials.

Key words: entomology, agriculture, agronomy.

Nana Zubashvili,

Doctor of Biology,
Samtskhe-Javakheti State University,
Georgia

Modeling the spread of disease in cereal crops under climate change

The spread of plant diseases poses significant risks to global food security and environmental sustainability worldwide and causes loss of primary productivity and biodiversity, negatively impacting the environmental and socio-economic

conditions of affected regions. Predicting the impact of climate change on plant diseases is difficult because many aspects of plants, pathogens, and the environment are affected. These factors include the distribution and abundance of taxa (geographical range, niche preference), their fitness and virulence, abiotic interactions, plant and microbial evolutionary processes, host and vector biology, and environmental conditions. We also emphasize in the article that combined effects are more pronounced than individual effects, and in some cases a combination of factors is required. Technological advances are providing unprecedented opportunities to generate and integrate biological, ecological, and evolutionary knowledge into multitrophic models. Developing effective and sustainable solutions to control plant diseases requires collaborative efforts, including technical innovation and digital innovation. Modeling is a unique and cost-effective approach to predicting the long-term impacts of climate change on infectious diseases and plant resistance. The scientific paper discusses simulation models. DSSAT model and/or APSIM model for assessing disease risk of wheat and other grain crops in Georgia. Using the Mag DIMEX-APSIM crop disease model to model rust disease in wheat, it was shown that the model was able to predict the proportion of disease over several years studied and could alter the development of wheat plants in the rust population. In the paper, we analyze the importance of using modeling for disease and yield prediction and highlight the need to integrate different principles into

multitrophic, eco-evolutionary frameworks. Climate change creates intra- and interspecific trade-offs that govern the entire epidemiological process of infectious plant diseases, and very few treatments have been shown to reduce the amount of chemicals applied before disease onset using predictive models.

Key words: cereal crops, infectious disease, climate changes, modeling.

Mzia Lobjanidze,

Phd student,

Samtskhe-Javakheti State University,

Georgia

Medicinal, Aromatic, Spice and Coloring Plant Headwort Common *Origanum Vulgare* L Propagation Forms in Industrial Plantations

One of the riches of Georgia is its diverse flora. which needs constant protection, restoration and conservation. This problem is particularly acute and urgent for our country with little land. The demand for medicinal, honey, coloring, aromatic and spice plants is increasing more and more because they cannot be replaced by synthetically obtained chemical preparations. Due to the fact that the substances produced in the plant during the ontogenesis period are very important for the metabolic processes in the animal, including the human body, accordingly, their advantage is even more significant. The use of medicinal plants is safe, simple and effective, because they are not toxic, do not cause allergic or other

negative effects in the body, which is very important. When cultivating tavshava, before planting the plantation, first of all, ecoparameters should be investigated: soil fertility, rainfall, temperature and relative humidity, degree of environmental pollution, etc. They are important limiting factors determining productivity and quality. It is demanding on soil fertility. During its cultivation, we should take into account that the quality of soil cultivation plays a major role in order to differentiate and use nutrients, moisture and other parameters in an optimal mode to obtain an environmentally friendly maximum harvest. Georgia is a country with a temperate climate, and its unique geographical and climatic factors and soil composition provide the opportunity to cultivate a variety of valuable plant species, including: medicinal, honey, coloring, aromatic and spice plants. Their maximum utilization and purposeful use is very important and promising for the economy of the country and for the preservation of plants with unique genetic properties.

Key words: Medicinal, aromatic, spice and coloring plant, propagation forms.

Nona Mikaia,

Professor,

Sukhumi State University,

Georgia

Nematofauna of scarabaeidae beetles in Georgia

The nematofauna of 5 species of scarab beetles of cultivated plants and forests was studied. We have registered 15 forms of nematodes. The experiments were carried out in the

regions of Western and Eastern Georgia. As a result of the research, from the taxonomic analysis of the Scarabaeidae nematofauna, it is clear that of the 15 forms of registered nematodes, representatives of Oxyurida (8 species) dominate. Less common are 5 species of representatives of rhabditids. Only 2 species of the order Mermithida are known. Thus, the mentioned species of nematodes are unevenly represented in scarab beetles: most of the species we examined belong to Oxyurida; from the above we can conclude that predominantly representatives of Oxyurida and Rhabditida are recorded in scarab beetles. When studying scarab beetle of nematodes, it was found that the larvae of the fourth instar of registered beetles are more often infected with nematodes (87%) than sexually mature forms (23%), and the larvae of the first and second instar of nematodes, their infestation is insignificant, 1%. River from the material obtained in the Vere valley, we can conclude that 1/5 of EPN species belong to the group of nematodes that are characterized by migration from the host's body to the soil. The extent of infestation of infective juveniles of the third stage of nematodes is higher than that of juveniles of the first and second stages. Out of 15 forms of nematodes recorded in scarabaeidae, 10 were found in East Georgia, 5 in West Georgia. 7 forms are common to both regions. One form is found only in Western Georgia, Hexameris. A commercial nematode strain *Steinernema carpocapsae* and a new species *Heterorhabditis poinari* were tested to determine the effectiveness of biocontrol against scarabaeidae. The efficiency of the first one in laboratory tests on oryctes

nasicornis beetle worms reached 95.1%, and the efficiency of the second one on the silkworm – 89.55%. Thus, the biopreparation made from *Steinernema carpocapsae* and *Heterorhabditis poinari* is effective and promising for the biocontrol of pest insects.

Key words: whiskered beetles, nematofauna, taxonomic analysis, biopreparation.

Eliso Muradashvili,

PhD student,

Samtskhe-Javakheti State University,

Georgia

Zaira Tkebuchava,

Associate Professor,

Samtskhe-Javakheti State University,

Georgia

Potential develop generation of the tomato leaf miner- *Tuta absoluta* (Meyrick) in Shida Kartly and Samtskhe Javaxeti region of Georgia

The tomato leaf miner- *Tuta absoluta* (Meyrick) (Lepidoptera: Gelechiidae) is a highly destructive insect pest to tomato plants and fruit. Other plants in the Solanaceae family (potato, eggplant, tobacco, goji berry, etc.), and various wild solanaceous plants are also suitable hosts. *T. Absoluta* was first found in 2011 In Georgia, quickly has spread in all regions of the country, of its high reproductive capacity and become a key pest *T.absolutais* spread and damaged plants in both greenhouses and open fields. In recent years the rapid growth of *T. Absoluta* population has caused the

significant damage of tomato in Georgia. Generally, in low zone and in greenhouse during vegetation season *T. Absoluta* can develop 10-12 generations.

The aim of this work was to established , phenology of *T. Absoluta* and its develop in two geographical and climatically different region Shida Karthli (550-600 msl) and Samtskhe-Javakheti (1000-1100 msl) Region of the Western Georgia, 2020-2023, that the biological particular of this insect can be also different.

The degree-day model based on minimum and maximum temperatures reliably described the population dynamics estimated the *T. absoluta* completed 8-10 generations in the greenhouse tomato crop during the winter-spring growing season, where as in open-field crops the pest completed 6-7 generations on open field in spring-summer tomato in Shida Karthli. Different geographically and climatically condition in Samtskhe-Javakheti region insect develop in 4-5 generation in greenhouses condition on the tomato and 2-3 generation in open area of tomato and potato field per year.

Key words: *Tuta absoluta*, phenology, generation.

Tamar Narimanishvili,

Doctor of Agronomy,

Samtskhe-Javakheti State University,

Georgia

Weeds in winter wheat crops

Agriculture is considered one of the priority sectors in Samtskhe-Javakheti. A high yield of wheat is a prerequisite

for increasing the efficiency and competitiveness of the agricultural sector

The current yield of wheat varieties common today cannot meet the needs of farmers and the population. However, the potential of the Samtskhe-Javakheti region is much higher and with the improvement of farming culture and the selection of modern varieties, it is possible to dramatically increase the average rate of yield. In order to create maximum conditions for high-yield varieties to reveal their potential, it is necessary to use the latest, advance technologies of wheat growing.

The ongoing climate change conditions in the world made it necessary to review such an important agrotechnical measure as the autumn wheat sowing period. The proper selection of the sowing time depends on the uniform germination of the crop, its normal development from the autumn and successful winterization. Important deviation in both directions negatively affects the harvest.

According to the data of the National Service of Statistics production of the local grain in Georgia is not stable, the dynamics of the cultivated plot tend to be reducing. Produced local wheat in the country per capita is 18 kg, while according to the physiological norm 100-134 kg is required. And it is in the case when it is fully provided by other product fully.

Key words: weed plants, wheat, Samtskhe-Javakheti, high-yield varieties, latest technologies.

Zaza Samsonidze,
Doctor of Technical Sciences,
Samtskhe-Javakheti State University,
Georgia
Revaz Zedginidze,
Associate Professor,
Samtskhe-Javakheti State University,
Georgia

Environmental Aspects of Electric Vehicle Production and Operation

The paper discusses the ecological aspects of production and operation of electric vehicles. There is an attempt to identify and analyze all the important environmental aspects involved in the process of replacing internal combustion engine vehicles with electric ones. As it is known, charging electric vehicles will put an additional burden on the existing power generation and distribution systems. Estimated amount of expected increase in electricity generation (about 30%)

A new classifier in the classification of atmospheric pollutants is proposed and discussed. The prospects of the increase in the number of electric cars in relation to scientific-engineering-technical solutions and the ecological consequences for settlements and globally are evaluated. In populated areas, the ecological situation is improving in terms of air, environmental noise and heat pollution. And globally, the impact on the environment is increasing in connection with additional electricity generation, additional mining-

recycling-production of battery components and their utilization.

Key words: Electric car, exploitation. Ecological aspects, atmospheric pollution.

Zaira Tkebuchava,
Associate Professor,
Samtskhe-Javakheti State University,
Georgia

Green Conveyor, Its Importance and Application

Productive livestock breeding almost suffers from the pastureland and additional green fodder in Summer. It leads to reduction of milk productivity in Summer. Soil and climate condition in Georgia enables to make grazing period longer by proper selection of the crops in a green conveyor. It means to provide animal and calf with green and juicy food rich in proteins, carbohydrates, vitamins and mineral salts from early spring to late autumn,. The green conveyor means uninterrupted and complete supply of animal feed with green food, from early spring to late autumn. Green conveyor means Conveyor means uninterrupted and complete supply of green fodder to animal from early spring to late autumn. It is necessary to implement measures of an organizational-economic, agro-technical and zootechnical nature in order to function it, where the physiological needs and productivity of the animal will be taken into account. Accordingly, it is

required to select agricultural crops and process properly to get perfect fodder rich in proteins, elaborate seed rotation for a specific farm, maintain natural fodder plots; organizing of a grazingland, delivery of the hay to the feeding place, etc. The conveyor shall include 7-8 crops, natural and cultivated pasturelands, annual and perennial grass, silage crops, edible root crops, etc. The intermediate crops have also a great importance. Inclusion of crops in a special fodder crop rotation is organized on a plot close to the farm in order to reduce the long-distance transportation. Green fodder, mowed or grazed in optimal terms, contains practically all substances necessary for animal nutrition. Quality of green fodder depends on many factors. The following conditions are optimal: dry matter content - 18%, cellular content in the dry matter of pasture food - 20-25% and no more than 25-28% in the fodder brought to the cattle shed, crude protein - 15-16%, nitrate nitrogen - no more than 0.07%, phosphorus - 0.35%, potassium - 2,1-3.3%, magnesium-0.25%, calcium-0.35%, sodium-0.15%. 1 kg of grass should contain 0.18 nutritional units on average. Artificial pastures of perennial and annual grasses and in the form of additional green fodder are important for organizing proper green conveyor, including cabbage leaf, rhizomes, fruits of garden crops (zucchini, pumpkin, watermelon), tubers of artichoks and others.

Key words: productive animal husbandry, green conveyor, organizational-economic, agrotechnical and zootechnical measures.

Rususdan Uridia,
Associate Professor,
European University,
Georgia

Nino Kavtaradze,
Doctor of Chemistry,
Ivane Javakhishvili Tbilisi State University,
Petre Melikishvili Institute of Physical and Organic Chemistry,
Georgia

Ketevan Kochiashvili,
Doctor of Chemistry,
Ivane Javakhishvili Tbilisi State University,
Petre Melikishvili Institute of Physical and Organic Chemistry,
Georgia

Bioremediation of agricultural lands

Heavy metal pollution is one of the most urgent problems in agriculture. Their high toxicity and accumulation in crops pose a serious threat to the safety of agricultural products. To solve this problem it is necessary to accelerate the pace of restoration of agricultural land. Bioremediation is an effective way to solve agricultural problems, which mainly considers microorganisms' role in detoxifying heavy metals. There are various methods used around the world to reduce metal pollution, but the effectiveness of these methods depends on different factors: climate, soil type, humidity, and pH. The main thing is to study the microflora because this process will become manageable by influencing it and activating it. Bacteria can convert metals into a soluble form (or increase

their bioavailability), which can be absorbed by their membrane proteins. Heavy metals, transformed into a form accessible to bacteria, easily penetrate the bacterial cell. Heavy metals can stay in the soil for a long time. They can enter the soil due to uncontrolled and excessive application of fertilizers. In small doses, they are stimulants, but in excess, they are harmful to human health. Biological treatment of soils based on phytoremediation and bioremediation is a good alternative because it is economical and environmentally friendly. The main goal of our research is to create a consortium for soil remediation and further development of microorganisms isolated from man-made sites. The group of microorganisms is selected for the research, which can remove heavy metals from the soil or partially decompose them.

Key words: Agricultural lands, Agriculture, Heavy metals, Bioremediation.

Irina Khelisupali,

PhD student,

Samtskhe-Javakheti State University,

Georgia

Nona Mikaia,

Professor,

Sukhumi State University,

Georgia

Examination of Phytopathogenic Nematode *Aphelenchoides* sp. Towards Spruce Bark Beetle (*Ips Typographus*) in Georgia

The aim of our research was to study the entomopathogenic properties of phytopathogenic nematodes and to use these properties for biocontrol of *Ips typographus*. Bark beetle (*Ips typographus*) is from the family of beetles. It is just as damaging to forests as grasshopper for farmers. The damage caused to the pine and spruce population by pest *Ips typographus* in Georgia, Samtskhe-Javakheti region, reached a large scale. Experiments on phytopathogenic nematodes, their cultivation and obtaining nematode suspension were performed under laboratory conditions. The results showed that high entomopathogenic properties of phytonematodes (*Aphelenchoides*-sp.) were observed on beetle-typographs, 59.5%. Mortality depended on the species of nematode, on the temperature, and the concentration of nematodes.

Finally, we can conclude that the effectiveness of phytopathogenic nematodes against beetle (*Ips typographus*) in laboratory conditions is really justified and it is possible to biocontrol this insect. In the future, the study will be conducted in forest conditions, with nematode suspension treatment of specific coniferous trees.

Key words: Fitotomopathogenic nematodes, *aphelenchoides* sp. *Ips typographus*, Spruce bark beetle.

Economics and Business

Małgorzata Baran,
Associate Professor,
Collegium Civitas, Management Department,
Poland

Enhancing Employee Wellbeing in the Workplace: Strategies, Challenges, and Future Directions

Employee wellbeing constitutes a critical component of organizational success, influencing productivity, job satisfaction, and overall workplace harmony. This presentation delves into comprehensive strategies for enhancing employee wellbeing, addresses the challenges faced during implementation, and identifies future directions for research and practice.

The presentation begins with an examination of various approaches to employee wellbeing, including physical health initiatives, mental health support, work-life balance policies, and the creation of a positive organizational culture. Evidence-based practices and case studies will illustrate the effectiveness of these strategies, highlighting successful interventions and programs.

Central to the discussion is a meta-analysis of current research findings on employee wellbeing. This meta-analysis reviews and synthesizes results from numerous studies, providing a robust understanding of the factors that significantly impact employee wellbeing and the effectiveness of various interventions. By integrating these research findings, a data-

driven perspective on best practices and emerging trends is offered.

Common challenges organizations encounter when promoting employee wellbeing are then addressed. These challenges include limited resources, resistance to change, and the complexity of measuring wellbeing outcomes. Practical solutions and frameworks for overcoming these obstacles will be discussed, ensuring sustainable and impactful wellbeing programs.

The presentation concludes by identifying emerging trends and potential areas for further research. Topics include the integration of technology in wellbeing initiatives, the role of leadership in fostering a supportive environment, and the importance of personalized approaches to meet diverse employee needs.

Key words: employee, strategies, challenges, future directions.

Akaki Bakuradze,

Associate Professor,

Akaki Tsereteli State University,

Georgia

Naira Virsaladze,

Associate Professor,

Akaki Tsereteli State University,

Georgia

**For the issue of Georgia's economic expectations in the
process of globalization**

Adopting the status of a candidate country of the European Union has given Georgia new opportunities, much more

political-economic benefits and stability, which is accompanied by the strengthening of the intensity of the integration processes, with its positive and negative effects. Whether the country is ready for this, the future will show, although at this stage there is no better, sustainable and developing union than the European Union. Assessing the impact of global processes on domestic economic processes is necessary, although it will not be easy, but the assessment of multi-year dynamic trends of foreign trade will to some extent "serve" this important business.

Key words: globalization, impact assessment on domestic economic processes, foreign trade.

Tina Gelashvili,

Professor,

Samtskhe-Javakheti State University,

Georgia

Agro-information systems and its role in the implementation of sustainable development goals and objectives

Today, the use of new knowledge has become as important as its generation and dissemination. The 21st century agenda, Millennium Development Goals and targets have changed the requirements of communication and information dissemination; New types of relationships and ways of working together, connections, networks and consortia are emerging, based on information technology, knowledge sharing and access; A new research architecture is created that connects national, regional and global researchers where

they jointly define priorities; The structure of knowledge in the agricultural sector is changing - many people interact to generate new ideas or to respond to changes;

Agricultural Information System (AIS) and Agricultural Knowledge and Information Dissemination Systems (AKIS), which include ministries and agencies, entrepreneurs and agro-service providers, higher and vocational schools, scientific research institutes and laboratories, donors, farmers and etc. play an important role in creating innovative technologies and providing information in the agricultural sector. It is created, processed and combined with knowledge acquisition by them to agro-entrepreneurs (Oliveira, Painho, Santos, Sian, & Barriguinha, 2014).

The paper examines the international experience of agro-informational systems, the structure of existing informational systems in Georgia, their interrelationships and the role of these systems in the implementation of sustainable development goals and objectives.

Keywords: agro-information, management systems, sustainable development.

Tsiskara Zarandia

Professor,
Samtskhe-Javakheti State University,
Georgia

Besik Tskifurishvili,

PhD student,
Samtskhe-Javakheti State University,
Georgia

Green Economics: The Analysis of the World Experience

Green economics is one of the instruments among available mechanisms, instruments and methods ensuring global security on the planet which supports solution of the existing environmental problems and ensures economic growth at the same time.

During evaluation of the development level of the „Green“ economics in the individual countries, the system of indices are widely applied in the international practice. The indices give possibility to make a quantitative assessment and ranging of the countries. We selected the Global Green Economy Index (GGEI) and Green Growth Index (GGI) being more closer to the „Green“ Economics. The experience of the EU, Germany, Denmark, the United States of America and People’s Republic of China are overviewed, including the key sectors of „Green“ economics of those countries, like renewable energy (solar, wind, geothermal, marine, including wave, biogas and heat cell energy); Green buildings (green modifiers of energy, green products and material); clean transport (alternative fuel, public transport, hybrid and electronic vehicles); water management (water and rain cleaning systems, internal water landscape, water usage); waste management (utilization, municipal waste, use of materials, soil fertility improvement, cleaning); land management (organic agriculture, urban forests and parks, afforestation).

Study of the world practice of Green economy development showed that the new directions and environmental innovations require stimulation of the market and political incentives. From this perspective, the innovations are able to

be beneficial in job-creation, reduction a pressure on the environment, raise economic competitiveness.

Key words: global security, green economy, index system, ecological innovations, increasing competitiveness.

Roin Tateshvili,

Professor,

Samtskhe-Javakheti State University,
Georgia

Features of Taxation with Profit Tax

The paper discusses the peculiarities of taxation of the new so-called "Estonian model" of profit tax. The peculiarities of taxation of organizations with the profit tax became more relevant in connection with the implementation of the existing, so-called "Estonian model" of the profit tax. For tax purposes, the concept of organization is defined by the Tax Code of Georgia, which includes non-entrepreneurial (non-commercial) legal entities along with other subjects. Entrepreneurial legal entities defined by the Law of Georgia "On Entrepreneurs" are not considered to be organizations. The organization will be taxed with profit tax only in two cases.

- 1). When the organization engages in economic activity, i.e. it acts as an enterprise for tax purposes;
- 2) Income received from economic activity should not be spent to achieve the goal of the organization's activity;

In accordance with the new "Estonian model", the amount taxable by profit tax is calculated as a result of dividing the amount of distributed profit / dividend / or expenses incurred

by 0.85. The question often arises why the base of the amount taxable with profit tax is obtained by dividing the rate by 0.85. To make this issue clear, relevant examples are discussed, which make it clear that the amount to be paid does not include profit tax. In order to get the taxable base with profit tax, it is necessary to add the profit tax rate - 15% - to the taxable cost.

It is discussed how the expenditure incurred on goods/services purchased from a micro-business, an individual with the status of a fixed tax payer is taxed. It seems that enterprises, along with the identical object of taxation with the corporate profit tax described above, additionally have another object of taxation - distributed profit, which includes the profit distributed by the enterprise to its partner in the form of a dividend, in monetary or non-monetary form. According to Article 98 of the Tax Code of Georgia, distributed profits also include:

- a) the difference between the market price of the transaction and the received/acceptable income, if the market price of the transaction exceeds the received/acceptable income;
- b) the difference between the cost incurred as a result of the transaction and the market price of the transaction, if the cost incurred as a result of the transaction exceeds the market price of the transaction.

As a result of the analysis of the considered examples, the advantages and disadvantages of the current model of profit tax have been highlighted.

Key words: taxation, profit tax, tax code, distributed profit.

Natia Kiknadze,
PhD student,
Samtskhe-Javakheti State University,
Georgia
Roin Tateshvili,
Professor,
Samtskhe-Javakheti State University,
Georgia

The Role of International Economic Organizations in a Country's Economic Development

For developing countries, it is difficult to overcome prolonged economic crises and improve the economic situation independently. Therefore, for Georgia, as a developing country, cooperation with international economic organizations like the Organization for Economic Cooperation and Development (OECD) is crucial.

The OECD was established on September 30, 1961, and consists of 38 economically and democratically developed member countries. One of the OECD's primary roles is setting international standards in various fields, such as taxation, anti-corruption, and corporate governance. These standards contribute to creating a consistent and fair economic environment globally.

The OECD assists over 100 countries worldwide, including Georgia, in implementing economic and democratic reforms. Cooperation with the OECD is highly important for Georgia, as a significant portion of the assistance allocated to the country comes from OECD member states. One part of this assistance is the program titled the Anti-Corruption Network for Eastern Europe and Central Asia (OECD/ACN), under

which the anti-corruption environments of participating countries are periodically assessed, and recommendations are provided for specific reforms.

The OECD also has many initiatives for countries needing support in tax-related areas. One such initiative is TIWB (Tax Inspectors Without Borders), which plays a significant role in assisting auditors in their work.

Georgia's involvement in the Global Forum should also be noted. The Global Forum is an organization whose main goal is to ensure transparency in taxation and the exchange of information between member states in accordance with international standards. Initially, the Global Forum included only OECD countries and jurisdictions. As of now, over 150 countries are members of the Global Forum, including all G-20 and OECD member countries. The Global Forum's secretariat is located in Paris.

To ensure that the exchange of information between countries occurs within the law and to eliminate cases of tax evasion and other severe legal violations, certain key elements must be considered: legal instruments, competent authorities, infrastructure, resources, and legal powers.

In conclusion, by focusing on transparency and accountability, Georgia can create improved anti-corruption mechanisms in both the public and private sectors, contributing to the development of a stronger and more efficient governance system. The OECD's main goal is to promote policies that improve the economic and social well-being of people worldwide. Although Georgia is not a full member of the OECD, it actively cooperates with the organization to align its policies and practices with

international standards. This participation is part of Georgia's strategy to accelerate its integration into the global economy and foster economic development.

Key words: international standards, anti-corruption mechanisms, accountability, Global Forum.

Tengiz Kuprashvili,

Associate Professor,

Akaki Tsereteli State University,

Georgia

Marketing and Sports

Sports marketing is a subset of marketing that focuses on both the promotion of sporting events and teams and the promotion of other products and services through sporting events and sports teams. In this case, the promoted item can be a physical product or a brand. The goal is to provide the client with strategies to promote the sport or promote some other product, service, business or cause through sport. Sports marketing is also designed to meet the needs and desires of consumers through metabolic processes. These strategies follow the traditional four P's of general marketing: product, price, promotion and place. Four more "Ps" are added to sports marketing due to the fact that sports is considered a service. Additional 4Ps: planning, packaging, positioning and perception. Adding four additional elements is called a "sports marketing mix" Sports marketing is an element of sports promotion that includes a wide range of sectors of the sports industry, such as broadcasting, advertising, social media,

digital platforms, ticketing and public relations. Sports marketing is divided into three sectors. The first is advertising for sports associations such as the Olympic Games, the Spanish Football League and the NFL, as well as sports teams such as Real Madrid and the New York Yankees. The second concerns the use of sporting events, sports teams and individual athletes to promote various products. The third sector is the promotion of sports among the population in order to increase participation. Constant interaction between sports businesses and their customers allows organizations to learn about each customer on a deeper level. As a result, clients feel more valuable, which leads to increased loyalty. Thus, sports business increases the level of interaction and communication between the organization and the customer, and this increases the value of the customers.

Key Words: Marketing, sport, advertising.

Jemal Mamaiashvili,

Professor,

Samtskhe-Javakheti State University,

Georgia

Application Area and Authority of International Financial Reporting Standards

Our goal is to present the objectives and working procedures of the International Accounting Standards Board; and to clarify the scope, authority, and application deadlines of the International Financial Reporting Standards.

The International Accounting Standards Board (IASB) was established in 2001 as part of the International Accounting

Standards Committee (IASC) Foundation. International financial reporting standards and related documents, particularly, the structural bases of preparation and submission of financial statements, the approval of projects under consideration, and other discussion documents are entrusted to the IASB.

At the meeting of April 20, 2001, IASB adopted a resolution: All standards and interpretations adopted during the previous charter will remain in force, unless they are changed or canceled, or until they are changed or canceled. IASB has the right to change or cancel the IAS issued following the previous IASC charter and interpretations of the Standing Committee on Interpretations, as well as issue new standards and interpretations.

As IASB, our goal also is to:

- In the interests of society, to create one set of high-quality comprehensible and practically implemented global accounting standards, which require the reflection of high-quality transparent, and comparable information in financial statements and other financial reports, to help the participants of the world capital bases and other users in making economic decisions.
- Promoting the use and protection of the mentioned standards.
- When fulfilling the goals stipulated in various points, take into account the specific needs of small and medium-sized enterprises.

IASB fulfills its objectives mainly by developing and publishing IFRS. It also helps users make effective economic decisions.

IFRS establishes requirements for recognition, evaluation, presentation, and disclosure of information in explanatory notes, which refer to transactions and events important for general-purpose financial reporting.

The purpose of financial reporting is to provide to the user an information about the enterprise's financial situation, the results of its activities, and cash flows, which will be useful for making economic decisions.

Key words: financial reporting, international accounting standards, specific needs of small and medium enterprises.

Tamila Nutsbidze,
Professor,
Kutaisi University,
Georgia

Labor Market Trends and Social Protection in Developing and Emerging Countries: Challenges and Options

The paper presents a narrative literature review with an analysis of selected academic and policy papers. It's aimed at contributing to debate at the increasing necessity of improving social protection of workers in developing and emerging countries. The statistical and qualitative evidence suggests that most of the workers in developing countries as well as in emerging economies are engaged in an informal and non-standard forms of employment. The results suggest that Governments need to improve social protection policies and carefully consider explicit support for those in informal and non-standard employment as well as implementation of

programs that would lead toward more formalized and secure working arrangements. The challenges related to the development of social protection are discussed in the paper. The life-cycle social protection is a necessary investment to foster human development and its realization leads to the sustainable development. The paper would lay the ground for more other empirical research about the policies that exist today for improving financial security of workers in developing and emerging countries.

Key words: labor trends, work-life earnings, pensions, life-cycle social protection.

Amalia Shakulashvili,

Associate Professor,

Samtskhe-Javakheti State University,

Georgia

Globalization and low-wage labor

At the heart of the active trade policy argument is that governments should promote industries that generate technological externalities that go far beyond the standard arguments for market regulation defects.

In the wake of the growth of industrial exports from developing countries, a new anti-globalist movement has emerged. The main concern of this movement was, among other things, the low wages paid to labor employed in the export industries. In the demands of anti-globalist movement activists, such as labor standards, developing countries see a threat.

Despite the extent to which globalization promotes economic growth, it also has some negative effects on the environment, which are increasingly important.

There is growing concern that globalization may lead to the relocation of industries that cause high levels of pollution to areas where regulations are less stringent.

Activists point out that the low wages and poor working conditions of the labor force employed in the export industries of developing countries have not improved the situation of the labor force.

According to critics of globalization, trade has a negative impact on the interests of the workforce.

Key words: economic growth, economic development, relative indicators of productivity, low technologies, production of high-tech goods, excess return, policy of impoverishing neighbors, foreign factors.

Lavrenti Chiburdanidze,

Professor,
Samtskhe-Javakheti State University,
Georgia

Tsiskara Zarandia,

Professor,
Samtskhe-Javakheti State University,
Georgia

Lasha Chiburdanidze,

Associate Professor,
Samtskhe-Javakheti State University,
Georgia

For Interpretation of the Factors Related to Raising Foreign Investments

In the modern conditions the foreign investments play an important role not only in the economics of the developed countries, but they have the special role for the countries which are in the developing phase. The great volume of the free capital available in the world, proper distribution and investing in the business are the necessary condition for global economic growth. „Investment“ is the term of the Latin origin (investire) and means investing of capital. The purpose of the investment is getting of an economic profit, social and other types of effects. Even a minor list of the objects of the investment process, such as innovative business, adoption of new technologies, acquiring of the highly profitable latest assets, producing scientific-technical production and similar, gives the clear understanding on the factual importance of the investment. There are three interrelated fields based on the investment technology. The first is the person with free capital or an investor, the second is the field of investment or an investment object and the third, the most important field, an investment environment. We consider that the investment environment is the wide, complex phenomenon and it can be given the role of the investment raising. The investment environment includes country political, economic and social condition, the whole financial system (banking system, taxation environment, the market of securities), the

condition of those factors and we consider those factors to be a main key in raising of foreign investments. The study of the factors related to raising the foreign investments faster is the subject of the discussion. The authors came to the conclusion that Georgian has the significant potential due to its natural and geographic location, resource potential, human resource and strategic vision. Therefore, it became the purpose of our research, to analyze current condition of investment raising in Georgia and define its factors of acceleration and growth. Such issues like current condition and the problems of raising foreign investment in Georgia, the role of the state in regulating investment activities, influence of the foreign investments on the economic development of the country; the innovative approaches of the foreign investment raising; comparative analysis of the current investment environment to other countries were learnt and analyzed during the study process.

Key words: Capital; foreign investment; investment environment; the factors of investment raising, economic growth.

Raisa Khachaturian,
Associate Professor,
Samtskhe-Javakheti State University,
Georgia

**The role of preschool education in the development
economy of country**

Pre-school education plays an important role not only for the national educational system, but also for the human resource and economic development strategy of entire country. Therefore, it is necessary to make a foundation for comprehensive development of a person, including physical, intellectual, social and interpersonal, economic, etc. from the very first days of the life.

The article discusses the modern problems of the pre-school education, like deficiency of funding of pre-school educational institutions, unequal quality of the education in different regions of the country, lack of qualified teachers, etc. Economic education of the children in the pre-school age requires paying attention, as they as future school children and students are the potential work force. In addition, knowledge, habits and skills developed during pre-school period defines their future successful economic activities. The factors which are connected to the economic education of the senior group of the pre-school age children are highlighted, like social-economic crisis of the society, division of the society into high and low income groups, polairzation of the children community by material, educational and other indexes, self-defence responses of children againt independent solution of the problems, etc.

Necessary psychological conditions of the pre-school age children like consciousness, voluntary self-regulation, active learning of the social phenomena, establishment and development of decentration ability.

The examples of the successful preschool education programs of different countries (Finland, Sweden) are introduced and analyzed.

The conclusion is made at the end of the article, that the lack of systematic approach to the quality management of the pre-school education services causes under-development of the sector, accordingly, the development is led towards dead end. It can be overcome by consolidate of the state, country regions, municipalities, private business and civil society affords.

Key words: Children and economics, the role of pre-school education, the problems of pre-school education, economic education of children.

Nana Jgharkava,

Associate Professor,

Samtskhe-Javakheti State University,

Georgia

Circular economy business models

Modern socio-economic and environmental changes in the world require a new approach to solving accumulated problems. Resources are not infinite. Increasing costs deplete resources for future generations. In the current economy, we take resources from nature, produce products and finally throw them away as waste - a linear process. One of the conditions for mitigating this problem is the introduction of a circular economy into closed-cycle production in economic sectors. The article describes how the idea of circularity arose, what stages it went through and who contributed to its development. Theoretical models of the circular economy and associated changes in the economic system in the nature of

property, technology, physical capital, human capital and institutions are discussed. Five general business models are proposed, as well as sustainable resource users, resource regenerators, product lifecycle extenders, opportunity exchangers, and companies operating globally and in Georgia. **Key words:** Circular economy, ecological changes, closed cycle production, idea of circularity.

Information Technology

Mark Mets,

PhD student,

Tallin University,

Estonia

Maximilian Schich,

Professor,

Tallin University,

Estonia

Peter Dodds,

Professor,

University of Vermont,

USA

Changes in attention towards Ukraine from 2008 to 2023 on Twitter

This study examines global attention to "Ukraine" on Twitter from 2008 to 2023, using data from 28 languages. We analyse macroscopic changes in attention patterns over a 15-year period, a scale rarely taken in computational studies of the Russo-Ukrainian war. This also allows to compare the cross-linguistic differences in attention patterns towards both 2014 and 2022 Russian invasions. Instead of relying on full texts and more demanding methods like sentiment analysis, we achieve this with n-grams rank frequency, showing how often a word has been used in relation to all other words. We look at log scale changes in attention and log scale deviations from mean rank frequency. The findings reveal distinct differences in how international attention fluctuated across

languages, reflecting shifts in global support and interest. The 2014 invasion resulted in a gradual decline in attention, while the 2022 invasion led to a sharp and sustained increase, particularly in languages such as German, Greek, and Romanian. Notable events, such as the 2019 Trump-Zelensky scandal, also impacted attention patterns. This approach highlights significant events and trends that are otherwise overlooked. The study underscores the importance of multidisciplinary methods to understand global reactions to major geopolitical events. Our analysis provides a novel perspective on international attention, offering valuable insights for both further qualitative analysis and public communication.

Key words: Ukraine, twitter, computational social science, n-gram, attention.

Ömer Faruk Alperen,

PhD student,

Istanbul Technical University, Informatics Institute

Turkey

Vasil Tabatadze

Professor,

Istanbul Technical University, Informatics Institute

Turkey

Kamil Karaçuha,

PhD student,

Istanbul Technical University, Informatics Institute

Turkey

Electromagnetic Scattering of H-polarized Line Source by a Double-sided Impedance Circular Strip

The study investigates electromagnetic scattering by a circular strip with impedance boundary conditions in detail. The excitation is obtained by the H—polarized line source and the impedance boundary condition with different impedance values on each surface of the circular strip is imposed. Electromagnetic scattering from circular strips is formulated employing an integral equation approach including the orthogonal polynomials while expressing the current densities on inner and outer surfaces. To consider the edge condition, the current density on the scatterer is expressed in terms of Gegenbauer polynomials with the weighting function Unlike the previous studies, the article investigates the behavior of the EM field regarding the location of the cylinder source, size of the aperture, and the different impedance values. Considering the results, resonators with impedance surfaces of certain complex values and certain locations of the cylinder source perform better than the known PEC and PMC resonators for some specific resonance cases. An effective analytical-numerical approach is proposed for such geometry with the impedance boundary condition. An extensive analysis and comparison with other methods are provided. The limit cases of the impedance boundary condition (Dirichlet and Neumann boundary conditions) are validated.

Key words: H-polarization linear source, electromagnetic interference, circular arc.

Emre İřcan

PhD student,

Istanbul Technical University, Informatics Institute,

Turkey

Vasil Tabatadze

Professor,

Istanbul Technical University, Informatics Institute,

Turkey

Echo reduction in dielectric elliptical cylinders inside the ground using MAS method

This study introduces a novel numerical approach to reduce scattering echoes from dielectric elliptical cylinders embedded in dielectric media using method of auxiliary sources (MAS). The method utilizes the approach of auxiliary sources and employs a Gaussian radio pulse covering the 6–12GHz frequency range. By optimizing the dimensions and dielectric permittivity of the elliptical cylinder, the technique achieves invisibility, eliminating the need for metamaterial cloaking. Numerical experiments show the approach is as effective as the Finite-Difference Time-Domain (FDTD) and Method of Moments (MoM) methods but with much lower computational times. The method offers practical solutions for reducing radar cross-section and enhancing stealth capabilities, particularly in applications involving dielectric materials like landmines. The study demonstrates that this technique is a highly efficient and practical approach for solving scattering problems, providing significant improvements in computational efficiency and invisibility over a broad frequency range.

Key words: dielectric elliptic cylinder, numerical method, dielectric permeability, numerical experiment.

Vasil Tabatadze

Professor,
Istanbul Technical University, Informatics Institute
Turkey

Emre İşcan

PhD student,
Istanbul Technical University, Informatics Institute
Turkey

Kamil Karaçuha,

PhD student,
Istanbul Technical University, Informatics Institute
Turkey

**About electromagnetic scattering by perfectly
conducting parallel square plates and their resonance
properties through the use of Method of Auxiliary
Sources**

This paper uses the Method of Auxiliary Sources (MAS) to offer a thorough investigation of the diffraction by a 3D perfect electrically conducting (PEC) square double plate, including sharp-edged surfaces, driven by an arbitrarily polarized and placed Hertzian dipole. The MAS has been successfully extended to non-smooth geometries in 3D by solving edge effects on surfaces with sharp edges. Numerous resonance properties and field distributions, such as the impact of plate size, distance between plates, angle of incidence, and source location, have been studied by numerical experiments. The results demonstrate how the

field distribution and resonance behavior of a perfect electrically conducting double plate vary with various parameters, angles of incidence, and source locations, providing significant new insights into these areas. The method's convergence was proven, confirming its accuracy in satisfying boundary conditions. Furthermore, the comparison with the FEKO simulation demonstrated that the MAS approach was accurate in producing comparable findings with a noticeably shorter calculation time.

Key words: electromagnetic scattering, square plates, resonance properties, emitter method.

Gulnara Janelidze,

Associate Professor,

Technical University of Georgia,

Georgia

Badri Mefarishvii,

Professor,

Technical University of Georgia,

Georgia

Application for Distributed Genetic Algorithms to Stream Big Data Processing

Interest in processing large volumes of streaming data is increasing on a daily basis. The difficulty of processing such data is related to the fact that the flow is continuous and rapidly changing, generated from different sources and often characterized by high inflow rates, large volumes and short life cycles. The fundamental characteristic of Streaming Data

is its capability to provide pertinent information in real-time, enabling prompt responses to events and adaptation to changing conditions. The paper presents an analysis of the use of lambda architecture and distributed genetic algorithms for big data processing and high performance computing tasks.

Evolutionary computations have proven its effectiveness in solving complex optimization problems, but with the rapid development of the information age resulting the activation of big data, the challenges confronting evolutionary approaches have increased in number and complexity. The problem is especially relevant when the search space includes a huge number of local optima, and the traditional genetic algorithm is incapable of processing data streams in real time. The objective of stream processing is to manage the velocity of big data and process it in real time as it is received. This approach processes the streams in sequence, so that individual new data can be incorporated into the model update with low latency. Accordingly, the model adapts to the new incoming data stream.

Distributed Genetic Algorithms (DGA) retain the driving principles of the classical Genetic Algorithm (GA), but use distributed computing resources to enhance efficiency and scalability. The primary concept of Distributed Genetic Algorithms (DGA) is that they can be executed on multiple machines or processors to solve complex optimization problems more efficiently. The algorithm divides the population of individuals into subpopulations that are processed independently on different computing nodes.

These subpopulations evolve and periodically exchange information to achieve global search.

The paper presents the distributed genetic algorithm within the framework of a lambda architecture. The complete operational cycle of the algorithm is described, beginning with the segmentation of data received within a specified real-time period into fragments, and completing with the identification of the optimal solution. Therefore, by using the combined advantages of lambda architecture and distributed genetic algorithm approaches, it is apt to address large-scale optimization tasks in real-time big data environments.

Key words: lambda architecture, distributed genetic algorithm.

Nino Beridze,
Assistant Professor,
Samtskhe-Javakheti State University,
Georgia

Green technologies, an effective way of waste management through technological innovation

Green technologies are increasingly recognized as pivotal in transforming waste management through cutting-edge technological innovations. This paper delves into the latest advancements that are revolutionizing the sector, highlighting their potential to address waste disposal challenges while promoting sustainability. Key technological breakthroughs include the development of biodegradable

polymers, artificial intelligence (AI) in waste sorting, and plasma gasification.

Biodegradable polymers, derived from renewable resources, significantly reduce landfill burden and environmental pollution. AI-driven waste sorting systems enhance the efficiency and accuracy of recycling processes by identifying and segregating materials at unprecedented speeds. Plasma gasification, a novel waste-to-energy technology, converts waste into clean energy and valuable by-products, minimizing landfill use and reducing greenhouse gas emissions.

Moreover, advancements in smart waste management systems, which utilize Internet of Things (IoT) sensors and data analytics, enable real-time monitoring and optimization of waste collection and processing. These technologies facilitate better resource allocation, reduce operational costs, and improve overall waste management efficiency.

Through these technological innovations, green technologies are not only addressing immediate waste management challenges but are also contributing to broader environmental goals such as mitigating climate change and conserving natural resources. This integration of state-of-the-art technologies in waste management practices signifies a significant leap towards a sustainable and eco-friendly future. **Key words:** Green technologies, waste management, technological innovations, environmental goals.

Darejan Vediakov,
PhD student,
Samtskhe-Javakheti State University,
Georgia

Checking the stability of the output signal from the network under noise conditions

The speed of technology development makes digital signal processing topical. There is indeed a lot of research in this direction, but by the time existing methods develop and improve. For signal integrity it is important to minimize the distortion of the output signal by the system for the given input signal. One of the characteristics of this is causality. In past in MATLAB we created the algorithm for the causality checking. In past we also made the investigation for the signal without noise. In our opinion this research should be continued and the experiments should be conducted for the network stability checking in case of the noise. Because in real life scenarios the noise always exists. We added the gaussian noise to the input signal and evaluated the mean deviation between noiseless and noisy output signals. Several scenarios are considered in this research.

Key words: causality, digital signal processing, Gaussian noise.

Leri Nozadze,
Professor,
Samtskhe-Javakheti State University,
Georgia

Ensuring the economic security of the state and economic entity

Economic security is a special state of the state economy that contributes to the protection of the most important aspects of the country's national interests, stability, and independence. It is a combination of political, economic, social, scientific, and technological factors that determine the level of national sovereignty. On the economic subject, we consider the optimization of the activities of the economic and political management systems of the country to be the factor influencing the maintenance of the most effective level of economic security in the state. Development of legislative documentation to ensure the economic security of the state; Investments in the development and implementation of new technologies for the use of the most effective forms of production management, which are inextricably linked to the active information space of the enterprise, the condition of which is determined by a specific type of production resource support—information resource. By actively using the information space of the management system, we gain additional advantages in the direction of organizing technological processes, finding new technological solutions, and virtualizing development and production process management. The information field of the enterprise is divided into internal and external fields. The internal field

includes information received in the enterprise, accounting data, mandatory reports for the current and previous periods, internal document flow data, the results of our analysis of financial and economic activity, and others. External information includes laws, decrees, orders, and other regulatory documents at the state level; often conflicting regulations in the industry at regional and local levels; comments on the above regulations; data on the state of the industry; conclusions of consultants and experts; marketing research and audit results; and others. By the effectiveness of business security, we mean a system of measures in the following interrelated areas: protection from the criminal world; protection against violations of the law; protection against unfair competition; and protection against the illegal actions of own employees. Therefore, we consider the provision of economic security for an economic entity in two aspects: the protection of its confidentiality and intellectual property and the provision of property and physical security for personnel.

Key words: economic security, technology, business, protection of intellectual property, provision of physical security.

Julieta Tabeshadze,
PhD student,
Samtskhe-Javakheti State University,
Georgia

**Mathematical device of digital signal processing algorithm
and some practical realizations**

The conference theme discusses “The Mathematics of Digital Signal Processing and Some Practical Implementations”. Under signal analysis, we mean its mathematical transformation and drawing conclusions about the specific features of relevant processes and objects resulting from this transformation. The purpose of signal analysis is: to determine the numerical parameters of the signal (energy, mean square value, etc.); Define the signal into elementary components to compare the characteristics of different signals; Quantification and assessment of dependencies between signals. Such estimates are obtained using correlation and spectral analysis methods.

Key words: digital signal processing, signal transformation, numerical parameters of the digital signal, digital filters.

Mtvarisa Kurtsikidze,

PhD student,

Samtskhe-Javakheti State University,

Georgia

Tamar Nozadze,

Assistant Professor,

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University,

Georgia

Magnetic Nanoparticle Hyperthermia in Cancer Therapy Using Numerical Models

Magnetic nanoparticle (MNP) hyperthermia therapy is a treatment technique that can be used alone or as an adjunct to radiation and/or chemotherapies for killing cancer cells.

During treatment, MNPs absorb a part of electromagnetic field (EMF) energy and generate localized heat when subjected to an alternating magnetic field (AMF). The MNP-absorbed EMF energy, which is characterized by a specific absorption rate (SAR), is directly proportional to AMF frequency and the magnitude of transmitting currents in the coil. Furthermore, the AMF penetrates inside tissue and induces eddy currents in electrically conducting tissues, which are proportional to the electric field ($\mathbf{J} = \sigma\mathbf{E}$). The eddy currents produce Joule heating ($\langle \mathbf{J} \cdot \mathbf{E} \rangle = 0.5 \cdot \sigma \cdot E^2$) in the normal tissue, the rate of energy transfer to the charge carriers from the applied electric fields. This Joule heating contains only the electric field because the magnetic field is always perpendicular to the velocity of the conduction charges, i.e., it does not produce work on moving charge. Like the SAR due to MNP, the electric field produced by the AMF coil is directly proportional to AMF frequency and the magnitude of transmitting currents in the coil. As a result, the Joule heating is directly proportional to the square of the frequency and transmitter current magnitude. Due to the fast decay of magnetic fields from an AMF coil over distance, MNP hyperthermia treatment of deep-seated tumors requires high-magnitude transmitting currents in the coil for clinically achievable MNP distributions in the tumor. This inevitably produces significant Joule heating in the normal tissue and becomes more complicated for a standard MNP hyperthermia approach for deep-seated tumors, such as pancreatic, prostate, liver, lung, ovarian, kidney, and colorectal cancers. This paper presents a novel human-sized AMF coil and MNP hyperthermia system design for safely and effectively treating

deep-seated cancers. The proposed design utilizes the spatial distribution of electric and magnetic fields of circular coils. Namely, it first minimizes the SAR due to eddy currents in the normal tissue by moving the conductors away from the tissue (i.e., increasing coils' radii), and second, it increases the magnetic field at the targeted area ($z = 0$) due to elevated coils ($|z| > 0$) by increasing the radius of the elevated coils ($|z| > 0$). This approach is a promising alternative aimed at overcoming the limitation of standard MNP hyperthermia for deep-seated cancers by taking advantage of the transmitter coil's electric and magnetic field distributions in the human body for maximizing AMF in tumor regions and avoiding damage to normal tissue. The human-sized coil's AMF, MNP activation, and eddy current distribution characteristics are investigated for safe and effective treatment of deep-seated tumors using numerical models. Namely, computational results such as AMF, Joule heating SAR, and temperature distributions are presented for a full-body, 3D human model. The SAR and temperature distributions clearly show that the proposed human-sized AMF coil can provide clinically relevant AMF to the region occupied by deep-seated cancers for the application of MNP hyperthermia therapy while causing less Joule heating in the normal tissues than commonly used AMF techniques.

Key words: magnetic nanoparticles, hyperthermia, cancer therapy, numerical models, computational results.

Lela Tsitashvili,
Associate Professor,
Samtskhe-Javakheti State University,
Georgia

Mariam Kenchoshvili,
Doctor of Economics,
Batumi Shota Rustaveli State University,
Georgia

Application of artificial intelligence in the academic space, perspectives and challenges

Artificial intelligence (AI) increasingly permeates everyday life in all spheres, including academic circles. The use of artificial intelligence in bachelor's, master's and doctoral theses is especially problematic. We discuss how artificial intelligence tools are used in the academic space, evaluating the advantages and disadvantages of their use. We will see the influence of artificial intelligence on academic honesty and the future influence of AI on education.

AI tools provide significant support — from the beginning of research work to data analysis. However, the use of artificial intelligence also raises important questions about academic honesty and originality of student works.

The positive side of using AI — economy of time in research and writing processes, extended opportunities for data processing and analysis, qualitative and quantitative data analysis, etc. d.

The reverse side of using AI is the reduction of analytical skills, excessive emphasis on AI tools can undermine traditional learning processes, and the potential of content

created by AI also undermines the value of human creativity and originality.

The software for combating plagiarism is intended to detect cases of copying or accurately paraphrasing content in scientific articles. The ability of such software to detect text written by artificial intelligence depends on several factors, including the complexity of the AI used to generate the text, and the characteristics of the software itself to combat plagiarism. The main problem is text generated by AI, especially in new models such as GPT-4. It can generate very original content that does not match existing sources. This originality can make it difficult to detect plagiarism with traditional detectors.

As AI develops, so does software to combat plagiarism. Future versions will probably include more complex algorithms specially designed for AI-generated content recognition.

We reviewed almost all modern plagiarism detectors: Turniti, Antiplaiat, Grammarly, Copyscape, Plagscan, Unicheck, Quetext, Urkund, iThenticate, created a test sample, inserted text generated by artificial intelligence into it, and then analyzed the detector result, unfortunately, most detectors can't fix their presence in the test.

Conclusion. The use of AI in academic institutions gives significant advantages: from increasing efficiency to increasing accuracy of research. However, this also creates problems for academic honesty and development of academic skills. To use the advantages of artificial intelligence, while maintaining academic standards, educational institutions should develop guiding principles and encourage the ethical use of these technologies.

Key words: artificial intelligence (AI), academic honesty, plagiarism detectors, generated text.

Irakli Khachidze,

PhD student,

Samtskhe-Javakheti State University,

Georgia

Lela Tshitashvili,

Associate Professor,

Samtskhe-Javakheti State University,

Georgia

Processing Distributed Streaming Data using Genetic Programing

Real-time data streaming enables efficient processing and analysis of data, necessitating minimal delays. Achieving this requires parallel computations and optimized data presentation. In this paper, we propose a solution for distributed processing of streaming data using genetic programming. Our algorithm aims to find an optimal solution within a data stream. It encompasses the entire process, from segmenting the input stream into fragments to identifying the best solution. Specifically, tree structures are generated in a separate fragment of the stream, and genetic programming operations are applied later, utilizing novel approaches. This iterative process continues across subsequent time slots for incoming data until the completion criterion is met. By implementing our method, we significantly reduce the number of computing operations (i.e., request duration),

thereby enhancing system speed and efficiency. Notably, this approach is versatile and applicable to a wide range of tasks.

Key words: genetic programming, distributed systems, large data.

Astrophysics

Atai Adalat,
Associate Professor,
Baku State University,
Shemakh Astrophysical Observatory
Azerbaijan

Results of modern research of giant planets

The exact values of the internal energies of the giant planets of the solar system: Jupiter, Saturn, Uranus and Neptune have not yet been determined, despite the fact that their internal energies have been determined by various space missions and numerous observations from Earth, but the obtained data give different results, therefore the mentioned issue requires additional research, for this purpose we have discussed and evaluated the internal energy of giant planets and the sources of this energy, and also emphasized the influence of internal energy on the atmosphere of giant planets.

The internal energy of the giant planets, which are larger in size and mass than Earth, depends on: - Heat generated from gravitational compression, energy released during phase transitions, conversion of hydrogen molecules in the planet's atmosphere, tidal heating from their moons, heat flow from the planet's core, natural convection and on the decay of radioactive substances in the core of the planet.

Key words: giant planets, internal energy of the planet, decay of radioactive substances, transformation of hydrogen molecule, the core of the planet.

Vova Ayvazian,
PhD student,
Samtskhe-Javakheti State University,
Georgia
Raguli Inasaridze,
Professor,
Samtskhe-Javakheti State University,
Georgia

Collision of artificial satellite DART (Double Asteroid Redirection Test) with Dimorfos and subsequent changes

In connection with the international collaborative program "Study of dangerous asteroids approaching the Earth", NASA, based on modern technologies, developed the project "DART" (Double Asteroid Redirection Test) as part of the space mission. The project's goal was to collide an artificial satellite with the moon Dimorphos of the double asteroid Didimos and determine what effect this process would have on the satellite of the asteroid. The space mission was launched in October 2021, and according to preliminary calculations, the collision should occur in the first half of September 2022. In this project, at the request of NASA, Earth observatories were included to record the collision process.

In the Abastumni Astrophysical Observatory, the head of the group studying dangerous asteroids approaching the Earth, R. Inasaridze, on the 70-cm meniscus telescope, received unique observational material, where the process before and after the collision is visible. The collision was recorded on September 26, 2022 at 3 hours and 14 minutes Tbilisi time.

Initial observational analysis showed that Didymos, whose diameter is 780 meters, and its satellite - 160 meters, collided with the 570 kg spacecraft moving at a speed of 6 km/h. As a result of the collision, up to 1000 tons of dust and stone boulders erupted from the surface of Dimorphos. Calculations showed that the satellite Dimorphos increased the speed of rotation around the axis by a full 32 minutes. It was also determined that Dimorphos changed its orbital elements after the collision, which means that the asteroid's satellite changed its trajectory altogether. This was the purpose of the DART project - to determine whether the asteroid would change its orbit after the collision. As a result, we can say that the space mission was completed.

Using this method, it is possible to change the orbit of a previously detected dangerous asteroid and thus save the Earth from an asteroid collision.

Key words: asteroids, asteroid orbit elements, artificial satellites, artificial change of orbit elements.

Sophia Beradze,

PhD student,

Samtskhe-Javakheti State University,

Georgia

Manana Vardosanidze,

PhD student,

Samtskhe-Javakheti State University,

Georgia

Why is it important to study massive stars?

Why is the study of massive stars important? The study of massive stars became particularly important after the supernova SN 1987A, when a blue supergiant exploded, not a red supernova, until it was thought that the progenitor of the Type II supernova must have been a red supergiant star. In 1998, the accelerated expansion of the universe was detected through observations of Type Ia supernovae, and a few years later it was found that the brilliant blue variable (BLV) could undergo a true supernova explosion. A few years after the "Big Bang" event. This is how all the massive stars of the early spectral type, which are united by a close evolutionary connection with each other and with the supernovae, were found to be intertwined with each other. BLTCs, for example, are the descendants of massive O-type stars that likely exhausted the hydrogen supply in their cores. BLTCs undergo episodic mass loss and must represent a transitional phase from spectral class O stars to WR stars and/or red supergiants. We will focus on the massive stars that we have been observing for the past few years at the Abastumni Astrophysical Observatory.

Key words: massive stars, blue supergiant, spectral type massive star, transition phase.

Givi Kapanadze,

Doctor of Physics

Samtskhe-Javakheti State University,

Georgia

Temuri Kvernadze,

Doctor of Technical Sciences,

Evgeni Kharadze Astrophysical Observatory of Abastumni State
University, Researcher
Georgia
Otar Kvaratskhelia
Doctor of Physics-Mathematical Sciences,
Evgeni Kharadze Astrophysical Observatory of Abastumni State
University, Researcher
Georgia

TIC 74487535: A New Super Jupiter Planet Candidate around Hot B Star

A new candidate exoplanet was detected around the hot B giant star TIC 74487535, while processing observational data from Transit Exoplanet Survey Satellite (TESS; Paegart et al. 2021). The star is located in the direction of the Galaxy anticenter at coordinates RA (J2000) 05:34:44.6 and DEC (J2000) 24:50:44.5 in the Taurus constellation and its distance is 772 pc from Earth (Bailer-Jones et al. 2021). It is a hot B8 III spectral class according to K. Chargeishvili (Chargeishvili 1998) and has photometric magnitude V (Johnson) = 11.755 mag (Henden et al. 2015). We analyzed the TESS lightcurves from sectors 43, 44, 45, 71, 72 with an interactive lightcurve analyzing tool specially developed by T. Kvernadze for these tasks under the Python package. We also used Lightkurve package to extract Target Pixel Frames from TESS archive, used different masks to eliminate as much as possible the influence of the nearby fainter contamination stars. The candidate exoplanet transit has a duration of $t_{14} = 02:02:13$ (hms), Depth = 0.007 mag, mid-transit time occurs at T_c BJD = 2,459,502.088 and the orbital period is $P = 3.007$ d. The exoplanet transit phase curve modelling was evaluated

using the AstroImageJ software (Collins et al. 2017). The model results show that the exoplanet is a super Jupiter with $R_p = 3.10 R_{jup}$, $a/R^* = 7.5$, $i = 83.4$ deg, $u_1 = 0.23$ and $u_2 = 0.32$.

Key words: Space telescope, observational data, radiation effect, limited aperture mask.

Givi Kimeridze,

PhD student,

Samtskhe-Javakheti State University,

Georgia

Revaz Chigladze,

Professor,

Samtskhe-Javakheti State University,

Georgia

Study of the physical characteristics of galaxies at different stages of evolution

Based on the analysis of the observed material, it was possible to detect the activity of selected galaxies, the two-component structure of the variable radiation brightness curves, the correlation of optical, radio and X-ray variability. The analysis of the continuous and linear spectra of the nuclei of galaxies. The analysis of various photometry and spectrophotometry data of selected galaxies will answer the question of what are the similarities and differences between the physical and chemical characteristics of galaxies at different stages of evolution, based on the analysis of which we will have another solid argument and a clear idea about the evolution of the universe;

Based on the analysis of the observed material, we will have a real picture of the visible and spatial distribution of the selected galaxy clusters.

Key words: galaxy, galaxy evolution, galaxy shapes, galaxy photometry, galaxy spectrophotometry.

Eduard Janiashvili,

PhD student,

Samtskhe-Javakheti State University,

Georgia

Search and study of eclipsing star systems using space probe observations

Over the past two decades, space missions (Kepler, TESS, K2) have accumulated observational data on stars in different areas of the sky. This data allows us to discover and study new variable stars and then incorporate them into observatory observing programs. We have discovered up to 90 different types of variable stars, of which 11 are eclipsing star systems. The types of variable stars discovered are now being identified.

Key words: variable stars, eclipsing stars, star types, space missions.

Koba Buadze,
Associate Professor,
Akaki Tsereteli State University,
Georgia

Recidivism Prevention, Prophylaxis, and Correctional Institution Perspectives

In modern conditions, successful implementation of economic reforms, improvement of the moral and psychological climate, general improvement of the situation in the country, and others play an important role in preventing recidivism. These are the measures that should be implemented at the general social level. We believe that to prevent recidivism, preventive measures should be widely used, such as public speeches by law enforcement officers, discussions on television, radio, in the press, and front of workers' collectives, and what is directed should be to strengthen public order and strengthen the fight against lawbreakers. The probability of recidivism depends a lot on the reaction to the first criminal act. Specifically, whether or not the person who committed the crime for the first time was subject to criminal penalties and redress. The prevention of recidivism at the stage of investigation and consideration of the case in judicial bodies includes the possibility of ensuring the actual absence of punishment for criminals and the possibility of carrying out those measures. b) the regime's very strict control over the relations of the convicts to prevent the creation of anti-social groups; c) strengthening of the preventive impact on those convicted who intend to commit

illegal actions again; d) strict control over those convicted who try to establish criminal authority and influence a group of persons. e) the timely application of legal measures to those convicted who have committed a new crime; f) the use of a progressive system of post-sentence and operational monitoring. Based on the operational practice, it is also of preventive importance to start proper monitoring (control) of the person released on parole from the sentence and to conduct educational work with them.

The main goal of observation and educational work should be to help the persons released from the penitentiary institution adapt to new conditions and to find timely help in solving the issues to avoid relapse, which is most often observed in the first days after their release.

Keywords: crime recidivism, crime prevention, sentencing, penitentiary recidivism, educational work...

Sofia Gokhelashvili,

Associate Professor,

Samtskhe-Javakheti State University,

Georgia

Neli Ghongadze,

Master,

Samtskhe-Javakheti State University,

Georgia

Kidnapping of a Woman according to the Feudal Law and its Legal Status

The interest towards the women in other epochs is becoming stronger today, in the 21st century. The goal of the paper is to show the legal status of a women in the middle ages in Georgia and outside of the country. The monuments of the Georgian law, like Law books of Bagrat Curapalate, Beka and Ag-bugha, Giorgi the Brilliant (Brtskinvale), Vakhtang the VI, as well as church law, in which important legal institutions are established are the demonstration of the progress of the Georgian legal thinking. In the mentioned legal norms, the rights of the women related to marriage, family, inheritance and state are clearly shown. The approach of the law to the crime related to the personal rights. I focus only on one issue about kidnapping of women and whether a woman is protected by the law (not only according to the Georgian law, but other countries, the Salic law of the Franks and the Armenian law of Mkhitar Ghosh). Different countries had different punishment for the kidnapper. In general kidnapping of a woman was considered as violence and offence. Both secular and ecclesiastical laws used to fight against it severely. The church was even stricter, as it considered kidnapping as a slave trading. Georgian ecclesiastic law is based on the „Sjulis Kanoni“ (The law of Belief), has been applied since anctient times. Accordingly, all the laws of the country, including early and later middle ages, protected a woman and its legal status was defined by the specific public arrangement.

Key words: A woman, a family law, inheritance law.

Nino Zedginidze,
PhD student,
Ivane Javakhishvili Tbilisi State University,
Georgia

Mediation as Community-Oriented Justice – Achievements and Challenges

Mediation is opportunity for people to settle dispute without going to court. Mediation as a still new institution in Georgia needs to be more popularized. One can easily imagine balanced process where needs and interests of the parties are equally important. It is one of the best form of community-oriented justice, which allows people not only to save money and time to get best result, but also gives chance to state to save money from budget. Parties can express themselves during mediation, while in front of the court you need to follow rules set by legislation. There is no winner or loser after mediation, because everyone gets what they need. This article gives short review of roots of mediation, we will see what is done and what needs to be addressed, where are we now and what it took us to get there, why is not this institution more popular, how often case is delivered to mediation and what is general perspective for this institution.

Key words: mediation, court, Community-based justice

Nugzar Tevdoradze,
Associate Professor,
Samtskhe-Javakheti State University,
Georgia

**Exemption from criminal responsibility for necessary
deterrence: a comparative analysis**

The grounds for exemption from criminal liability are one of the interesting directions in criminal law, because in certain cases, a person who commits an illegal act may be exempted from responsibility for the illegal act committed by him. One of the circumstances regulated by the law of exemption from criminal liability is the necessary repulsion, references to which can be found both in foreign countries and in ancient Georgian legal sources. The conference topic focuses on the place and content of mandatory repulsion in the criminal legislation of foreign countries. The conditions that must be met by the necessary repulsion in order for it to be considered as a circumstance excluding liability are discussed. A comparative analysis with the legislation of Georgia has also been made, and the common features that are prerequisites for exemption from criminal liability in cases of repulsion have been highlighted. Necessary repulsion, exemption from criminal liability, conditions of moderation.

Key words: criminal liability, legal sources, repulsion, conditions of moderation.

Bakur Liluashvili,
Associate Professor
Samtskhe-Javakheti State University,
Georgia

Legal nature of settlement of parties in civil proceedings

Civil; Side; Settlement. In civil procedural law, the settlement of the parties occupies one of the interesting and important places as the basis for the termination of proceedings by settlement between the parties. On the one hand, the settlement represents the right of the parties to exercise their procedural rights, which is provided for by the Civil Procedure Code of Georgia. It should be noted that the termination of proceedings by a court decision based on settlement has the same legal consequences as a final court decision. e. i. conciliation in the sense of procedural law is a legal process and it includes both an independent legal process conducted between the parties and at the same time directly a constituent part of the civil process. On the other hand, settlement is a transaction concluded between the disputing parties on the basis of substantive law. But it is necessary to determine whether the mentioned transaction is a transaction in the classical sense. That is, whether settlement can be carried out by showing unilateral will. Procedural-legal consequences may arise due to the manifestation of a unilateral will (eg recognition of a lawsuit, etc.). But in the case of a settlement, it is a will expressed by both parties, and we must determine what procedural-legal consequences may follow. Research methodology: logical and comparative-legal, as well as the method of analysis and synthesis were used in

the process of discussing the topic. Results and Uses: The settlement of the parties in civil proceedings should be considered with the signs of both substantive law and civil procedural law. Examining the issue with the mentioned signs will allow us to more accurately determine the legal nature of the settlement and possible legal consequences of this settlement. Conclusion: Settlement of the dispute between the parties in civil proceedings can be carried out only in court at the stage of consideration of the case, as well as at the stage of execution; Legal provision of the settlement is the competence of the court; A settlement approved by a court order is subject to enforcement in the event of non-compliance by a party.

Key words: settlement of the parties; settlement of the parties on a material basis; Reconciliation of the parties on a procedural basis; Termination of proceedings.

Malkhaz Lomsadze,

Professor,

Samtskhe-Javakheti State University,

Georgia

Tamuna Murjikneli,

Master,

Samtskhe-Javakheti State University,

Georgia

**Section of Social Sciences and Technology(Law, Public
Administration, Economics, Business, Information
Technology**

For the issue of qualification of the crime committed by intermediate execution. Crime has always been a subject of study for scientific jurists. In the present work, it is said that, unlike the crime committed by an individual, the group is always a more dangerous criminological factor. Generally, a crime committed by a group of persons is more dangerous than a crime committed by an individual. The participation of several people in a crime makes it easier to commit it objectively. An obstacle that would be insurmountable for a person acting individually can easily be overcome by the combined efforts of several men. The paper presents an attempt to justify the solution to the problem of qualification of the crime committed by intermediate execution. In order to qualify for committing a crime as a group, it is sufficient that two or more persons participate in the commission of the crime. If at least two persons participate in the crime, and one of them is incompetent, the action will be qualified as a group crime, but when deciding the issue of guilt, the incompetent person will not be accused of committing the crime, while the incompetent person will be held responsible for the group crime. We think that the work will help legal scholars, practitioners and those who are interested in the problems of qualification of group crime.

Key words: interim execution, criminological factor, incompetent person, impeachment.

Sofio Ormotsadze,
Phd student,
Caucasus International University,
Georgia

The impact of the judge's dissenting/concurring opinion on the results of the decisions of the Constitutional Court

The issue of existing dissenting or concurring opinions of the judge of the Constitutional Court is a peculiar institution of constitutional law. In the science of law, there are several points of view towards this institution. A positive approach is expressed in the fact that a dissenting/concurring opinion ensures a comprehensive and multi-faceted consideration of a specific case. It becomes known to the society and the scientific fields about the arguments and remarks that were expressed by the judges who were in the minority at that stage. The motivations of dissenting/concurring opinions of judges do not have legal force, but as a result of their discussion in society, in scientific circles, it is possible to raise the issue of revision of constitutional-legal norms, which is of essential importance for the development of the dynamics of constitutional law. However, allowing the issue to be settled differently in the future hinders a sense of stability in the outcome of decisions. The negative side of the dissenting opinion can be considered that it undermines the authority of the Constitutional Court decisions and harms the effectiveness of the results of constitutional justice. In addition, it is possible that a dissenting/concurring opinion,

instead of being definite, may make even more confusing the constitutional provisions, which are interpreted by the Constitutional Court in the process of constitutional justice. The Dissenting/Concurring Opinion Institute indeed aims to fully interpret the meaning of constitutional provisions based on the independent will of judges about specific cases. However, the main challenge of the concept is the fact that there are dangers, according to which the dissenting/concurring opinions of the judges will hurt the execution of the court decision and threaten the guarantee of the finality and immutability of the court decision.

Key words: Constitutional Court, Dissenting/Concurring Opinion.

Irakli Shengelia,

Associate Professor,

Akaki Tsereteli State University,

Georgia

The Characteristics of the Criminal Psychology of Female Offenders

Criminal Psychology, female criminals, psychological ground, sociological ground, victims of violence. Criminal psychology studies desire, thoughts, intentions and response of the criminals. Criminal psychology studies the reason why the individual committed a crime and helps to law enforcement entities to analyze a criminal behavior. A human is developing as an individual person together with its physical

growth and is different from others by its own characteristics, skills, interests, requirements. For self-establishment in society, a person needs full realization of physical, spiritual and mental abilities, development of attitude towards social values. Therefore, all people have needs, necessary to meet for its survival. Criminological psychology studies the role of crime preparation and committed crimes, human mood, the personality of the criminal, ways and means of his upbringing, it also provides practical data for fighting crime, and its main requirement is a deep psychological study of the criminal. It is impossible to draw conclusions without a deep psychological study of his personality. Women are not born criminals, they are made criminals, what drives them to commit crimes in general, it is necessary to review the causes of crime, what is the basis for the fact that a woman appears as a criminal to the society. There are several grounds for committing a crime, the first is the social ground and the second one is the psychological one. The social ground for committing a crime can be caused by extreme poverty and desire to be wealthy. For this reason, a person believes that such a conduct will improve the situation of her and her family, though it does not change the situation. What should the criminal do in such a case? The answer is to look reality in the eyes. The reality is very hard. Therefore, an offender commits a crime again and again. A psychological ground is the reason for commitment, caused by the heavy trauma of childhood. You can see a child who witnesses the daily conflict between parents, violence or she suffers violence

herself. This is why, the psychology is affected from early age and it harms development of her personality. She tries to establish herself in the reality by committing a crime, as she thinks that she behaves herself correctly. Though she gets in a harmful environment gradually.

Key words: psychological motive, social motive, criminological psychology, personality, victim of violence.

Ia Kharaz,
Associate Professor,
Sukhumi State University,
Georgia

Types of customs taxation and their role in the functioning of the national and international economies

In the conference speech, attention is focused on the regulatory function of the tax, which is considered to have a variety of protectionist functions. Its essence is expressed in the fact that, according to the differentiated rates, imported raw materials, semi-finished products, and finished products are taxed, and during export, the export of such goods is restricted, the export of which in large quantities is not advisable from the macroeconomic aspects. The regulatory function of taxes is closely related to the fiscal function of taxes. The mobilization of a part of the national income for the states, be it from the positions of its increase or decrease, constantly leads to systematic contact with the payers, which ultimately allows the government to have a real impact on the country's economy at all stages of the reproduction process. It is noteworthy that the regulatory function has a great effect

on the conditions of economic stabilization. At the same time, its importance decreases in the crisis.

Customs tariffs are an important part of the European customs law, which is the earliest among the taxes in the states. There is no universal definition of the word "tariff," although it can be said that this term refers to a tax levied on exports, imports, or transportation across a state border.

We develop the opinion that, in the process of implementing the tax-customs codes of Georgia, a number of errors and remarks were identified, which need to be identified immediately, and these errors should be eliminated. in the codes and by-laws related to it, which has a positive impact on the economic picture of the country. For this, it is necessary to carry out such measures as liberalization of the tax system, promotion of small and large businesses, and encouragement of entrepreneurs, which will eventually make it possible to further refine and perfect the tax legislation, although we must note here that a great challenge is to bring the tax legislation to perfection, not only for Georgia but also for all European countries. This testifies to the fact that tax legislation is a very complex and specific field. Also, the types of customs taxes are reviewed: import, VAT, excise taxes, and the gaps in their payment, which are characteristic of imports. When using the mechanisms of taxation with these taxes, I consider it a flaw in the Tax Code to determine the import of the same amount of goods in one day and, in other cases, within 30 calendar days. Naturally, the importer should be able to import more goods in 30 calendar days than in one day. Also, Article 199, sub-paragraph "h," talks about preference: if goods and/or means of transport are seized free

of charge, confiscated, ownerless, or state property and/or means of transport that were transferred to the disposal or ownership of the state in accordance with the rules established by Georgian legislation, then such goods are exempted from import tax. The term "confiscation" was removed from the Criminal Code, but as we can see, it remained in the Tax Code. We think that here too, the term "confiscation" should be changed to "confiscation of goods for the benefit of the state," or, let's say, "seizure and destruction," depending on the type of goods, etc. I am developing the opinion that: in the process of implementation of the Tax Code of Georgia, a number of errors and remarks have been identified, which need to be identified immediately, and these errors should be eliminated. This is the main problem for Georgia today, which requires an immediate response and the implementation of such changes in the Tax Code, which has a positive impact on the economic picture of the country. For this, it is necessary to carry out various measures, among them the liberalization of the tax system, support for small and large businesses, and encouragement of business operators, which will ultimately make it possible to improve and perfect the tax legislation, although we must note here that a great challenge is to bring the tax legislation to perfection, not only for Georgia but for all European countries.

Keywords: "customs tax"; "tariff" ("telos"); GATT; VAT; excise duty; import tax; gross national income; tax regulatory function"; association agreement.

Giorgi Khmaladze,
PhD student,
Eastern European University,
Georgia

Bicameral parliament as a guarantor of political stability

Parliament; stability; chamber Bicameralism. "Bicameralism" (from Latin - "bi" - two, "camera" - parliament) is a widespread parliamentary institutional system in the modern world. Nowadays, it is widely spread in the parliamentarianism of different countries of the world, and their number is gradually increasing. It must be noted that this development in Eastern Europe and the implementation of such solid institutions, such reformation, is the result of the democratization of post-communist countries. Along with the passage of time, the essence of the bicameral parliament underwent a change, it was reformed in time and space, taking into account what the needs of that time demanded. Also, previously the bicameral system was thought of only as a characteristic of federal countries, federal states, that is, those countries that were formed into federations and united various independent units into one state.

Obviously, they differed according to the territory and population, that is why it was expected that different units would have different numbers of representatives in the parliament, therefore their interests could not be taken into account in the same way. That is why two chambers were created in the parliament, in which the seats were distributed proportionally to the number of the population, and in the second one equally, according to the territories, regardless of

the population size and whether the territorial unit was large or small. As for the current situation, we have a completely different reality, due to the many positive features of the biparliamentary system, it is established not only in the parliamentary reality of federal states, but it is found in many non-federal states as well. For example, the multiplicity and variety of bicameral parliamentary systems that exist today indicate a kind of evolution of the modern perception of the essence of bicameralism. Accordingly, bicameralism in the state is not only a reflection of territorial arrangement, but also carries other functions.

In the mentioned system, we can also find disadvantages, such as, for example, the time delay and cost of the process, however, in the legal comparison of these positive and negative evaluations, it is clear that a quality product, which is vital, far outweighs a low-quality product, In all cases, especially when we give it a vitally important status and entrust it with the fate of the country, we entrust it with the perspective of the country's development, we entrust it with the strength of the country.

Key words: parliament, stability, chamber, bicameralism.

Davit Khobelia
Associate Professor,
Samtskhe-Javakheti State University,
Georgia

**Basics of administrative responsibility in the Code of
Administrative
Violations of Georgia**

Administrative responsibility is a form of legal responsibility. In order to prevent violations of law and protect law and order, the Code of Administrative Offenses of Georgia establishes the basis of administrative responsibility, to find out which action is a violation of law, and imposes appropriate penalties. It should be noted that today the Code of Administrative Offenses is valid in Georgia, it was adopted in 1984 and came into action in 1985, that is, during the period of the Soviet Union . Despite the changes made in it, it cannot meet modern requirements. It should be noted that many changes were made to the Code of Administrative Offenses of Georgia, according to September 2018, 419 changes were made, which is quite important, it still does not meet the requirements of the modern legal state, since the changes were not aimed at establishing a new system and content of the Code. Despite the changes, according to the current version of the Code, the thematic structure of the actions is still based on the ideology of the Soviet legislation, as an example we can cite the fact that the Code of Administrative Offenses of Georgia often becomes the object of criticism by international organizations. A report prepared within the framework of the Judicial Independence and Legal Strengthening Project (JILEP) states that when committing an

administrative offense, the offender has access to far fewer guarantees of a fair process than a person accused of a criminal offense. The Code of Administrative Offenses of Georgia does not require law enforcement agencies to prove the existence of a basis for the use of imprisonment. It does not require law enforcement agencies to promptly inform a detainee of his rights, does not require judges to use standards of proof such as beyond a reasonable doubt, and the abbreviated and simplified nature of the guilty plea and sentencing procedures provide little opportunity for effective representation or effective appeals. Based on the above, it is desirable to develop and adopt a new code of administrative offenses/misdemeanors, which would be in line with today's and would not be a modified version of the Soviet code. Thus, it is very important to determine the basis of administrative responsibility.

Key word: administrative, responsibility, principle, basis.

Giorgi Khunashvili,

Associate Professor,

Samtskhe-Javakheti State University,

Georgia

The Relevance of the Definition of the Null Administrative-legal Act Regulated by the General Administrative Code of Georgia with the Content of Null Act Defined by the Georgian Law on Public Service

The goal of the paper is to demonstrate conflicting relationship between Article 60 of the General Administrative Code of Georgia and Article 112 of the Law of

Georgia "On Public Service" to such an institution as a null administrative-legal act. With the changes made in the General Administrative Code of Georgia on June 24, 2005, the law-maker introduced a new institution in the form of a null administrative-legal act. In accordance to the Article 60, GACG, one of the grounds for considering the act as a null is issuing by the unauthorized entity or unauthorized person. It was clear from the beginning that by introducing such a provision, the goal of a law-maker is to distinguish null administrative legal act (Art. 60, GACG) from such types of an administrative-legal act cancellation like declaring void (Art. 60¹, GACG) and its declaration as invalid(Art.61, GACG). According to the mentioned article one of the grounds of declaring as void is issuing an act by unauthorized person or an entity. According to Georgian law on „Public Service“ the non-binding (possible) ground for dismissal of a public servant from the position is if an act about appointment of a person is issued by an unauthorized person and at the same time, there is the condition excluding a legal reliance. It is logical, that the issue of dismissal can be discussed not only against a public servant who is already appointed on a position and the legal administrative act issued by an unauthorized official is considered invalid in accordance to the General Administrative Code of Georgia.

Key words: void, legal, act, administrative, public.

Robison Khurtsilava,
Associate Professor,
Akaki Tsereteli State University,
Georgia
Mariam Saneblidze,
PhD student,
Caucasus University,
Georgia

Discrimination in Labor Relations

The prohibition of discrimination is a basic principle of international human rights law. Despite unprecedented progress at the international level, the protection of individuals and individual groups is still part of the agenda of many countries around the world, with far-reaching consequences for organizations and society.

The article examines various aspects of discrimination in employment relations, including its origins, manifestations and consequences. The article explains the complex mechanisms through which discrimination extends to the hiring, promotion, compensation, and termination processes. Discrimination in employment relations includes any difference, exclusion, restriction or preference that has the effect of violating equality. With this in mind, the article explains how implicit bias, structural inequality and cultural norms contribute to the perpetuation of discriminatory practices in the workplace. It also analyzes the legal "landscape" surrounding discrimination laws and enforcement mechanisms, highlighting both progress and ongoing challenges in combating discriminatory behaviour. In addition, the article examines the wider impact of

discrimination in employment relations, including its impact on employee well-being, job performance and social relations. The article analyzes the legal meaning of labor discrimination, its types, harassment as a manifestation of discrimination, mechanisms of legal protection of the employee, the threat of material and moral damage and judicial practice of compensation. Protection from discrimination and harassment is a natural and fundamental human right that dates back to time immemorial and customary law, which can cause significant harm that would be very difficult or even impossible to compensate.

The article highlights the importance of collaborative efforts by employers and stakeholders to promote inclusive workplaces and equal opportunities for all individuals, regardless of their race, gender, ethnicity, age or other demographic characteristics. Addressing discrimination in employment relations is not only a matter of social justice, but also necessary to create economic prosperity.

Key words: discrimination, labor relations, social justice, economic welfare, recruitment, promotion, compensation.